گوڵبژێرێك

لە وتارەكانی شەهید

مامۆستا عبدالله قەسرێ

بەشی دووەم

چاپی یەکەم

كۆكردنەوەی

بوخاری عبدالله

پێداچوونەوەی

م.حسن بابكر

2010ز- 1431ك

گوڵبژێرێک لە وتارەکانی شەهید

مامۆستا عبداللە قەسرێ

بەشی دووەم

ئامادەکردنی: بوخاری عبد اللە

پێداچوونەوەی: م. حسن بابکر

هەولێر – ٢٠١٠

ناوی کتێب: گوڵبژێرێك لە وتارەکانی شەهید مامۆستا عبداللە قەسرێ

- ئامادەکردنی: بوخاری عبد اللە
- پێداچوونەوەی: م. حەسەن بابکر
- نەخشەسازی ناوەوە: شاخەوان عزیز
- بەرگ: ڕێبوار
- بەشی دووەم
- چاپی یەکەم _٢٠١٠

شوێنی بڵاوکردنەوە: ((کتێبخانەی حاجی قادری کۆیی))

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی: ١٦٨ ی ساڵی ٢٠١٠

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُواْ مَا عَـٰهَدُواْ ٱللَّهَ عَلَيۡهِ‌ۖ فَمِنۡهُم مَّن
قَضَىٰ نَحۡبَهُۥ وَمِنۡهُم مَّن يَنتَظِرُ‌ۖ وَمَا بَدَّلُواْ تَبۡدِيلاً ﴾ الاحزاب/٢٣.

پێشکەشە

- بە گیانی شەهید مامۆستا عبداللە قەسرێ و هاوەڵانی.
- بە دایکی بەسۆزم.
- بە سەرجەم بانگەوازکارانی رێگای خوا (سبحانە وتعالى).
- بە خوێنەرانی بەرێز و سەنگین.

پێشەکیی ئامادەکار

زۆر سوپاس و ستاییش بۆ خوای بەرزو میهرەبان کە بە یارمەتیی و ڕێنوێنی پڕ لە لوتفی ئەو توانیمان ئەم بەشی دووەمەش بەچاپ بگەیەنین لە (گوڵبژێرێك لە وتارەکانی شەهید مامۆستا عەبدولاّی قەسریّ).

ئەم کارو پرۆژەیەمان بریتی یە لە نوسینەوەو خستنەسەرکاغەزی بەشێکی زۆری وتارەکانی باوکی شەهیدم کە لەشێوەی (گوڵبژاردن) و زنجیرەچاپ دەیخەینە بەردەستی خوێنەرانی ئازیزەوە، بۆیە بە پشتیوانی خوا هەوڵدەدەین ئەم بەرگەی بەردەستتان بەرگی تر بەدوای خۆیەوە بهێنی إن شاءالله، لەگەڵ ئاماژەش بەوەی کە وتارەکانی ئەم گوڵبژێرە دەقاودەق نەقڵی سەرکاغەز نەکراون بەڵکو مامۆستا حەسەن بابەکر بەدەستکارییەوە پێداچونەوەی بۆکردوون و دواتر لەشێوەی دەقی نوسراو دا دارێژراونەتەوە.

وە لەڕاستیدا پێوستە لەناخەوە بڵێم "سوپاس" بۆ ئەو هەموو هاندان و دڵپەرۆشی و دڵسۆزییەی کە دایکی ئازیزم نواندی لە ئاقار نەنجامدانی ئەم کارەمدا، وە دوعا خوازیشم خوای میهرەبان تەمەن درێژی بکات و لە دونیاو دوارۆژی دا سەرکەوتوو بیّ.

نیدی بەو ئومێدەین کە ئەم کتێبە ببێتە توێشوویەکی قیامەتیی بەنرخ بۆ هەمووەمان و خوێنەرانیشی بەئەندازەی پێویست لێی بەهرەمەند بن.

بوخاری

٢٠٠٩\١٢\١٩

هەولێر

پێشەکی مامۆستا عەلی باپیر

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله أجمعين من الصَّحبِ والازواج والقرابة والتابعين لهم بإحسان الى يوم الدين.

یەکێك لە یاساکان (سُنَن)ی خوا کە لە ژیانی بەشەردا دایناون ئەوەیە، کە هەر کاتێك مرۆڤ بوو بە بەندە (عَبد)یەکی بۆ خوا صوڵحاوو خۆی بە ئیمان و کردەوەی چاك رازاندەوە، خوای بەبەزەیی و کاربەجێ لەلای خەڵکی ئاسمان و زەوی خۆشەویستی دەکات و رێزو حورمەتی بۆ پەیدا دەکات، وەك فەرموویەتی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾ ٩٦- مريم، واتە: بێگومان ئەو کەسانەی ئیمانیان هێناوە و کردەوە باشەکان ئەنجام دەدەن، خوای خاوەن بەزەیی خۆشەویستییان بۆ دەرەخسێنێ.

پێغەمبەری خواش ﷺ لەو بارەوە فەرموویەتی: (إنَّ اللهَ تَعالى إذا أَحَبَّ عَبداً دَعا جِبريل فَقال: إنّي أُحِبُّ فلاناً فأحببهُ فيُحِبَّهُ جِبريلُ ثُمَّ يُنادي في السَّماء فَيَقول: إنَّ اللهَ يُحِبُّ فلاناً فأحِبّوهُ فَيُحِبهُ أهلُ السَّماء ثُمَّ يوضَعُ لَهُ القُبولُ في الارض) متفق عليه عن أبي هريرة.

واتە: بێگومان هەر کات خوا بەندەیەکی خۆشویست بانگی جوبرائیل دەکات و پێی دەفەرموێ کە من فلاّنە کەسم خۆش دەوێ تۆش خۆشت بوێ، جوبرائیلیش خۆشی دەوێ، پاشان جوبرائیل لە ئاسمانێ بانگ دەکات کە: خوا فلاّنەکەسی خۆش دەوێ نێوەش خۆشتان بوێ، ئیدی خەڵکی ئاسمانیش (کە فریشتەکانن) خۆشیان دەوێ، پاشان خۆشەویستی و قبولکرانی بۆ دەخرێتە سەرزەویش...

هەروەها (عبداللە ی کوڕی عەبباس) خوا لە خۆی و بابی ڕازی بێ گوتوویەتی: (إن للحسنة نوراً في القلب وضياءً في الوجه وقوة في البدن وسعة في الرزق ومحبةً في قلوب الخَلق)، واتە: بەڕاستی چاکەکردن مایەی رووناکی نێو دڵ و گەشیی ڕوو و هێزی جەستە و فراوانیی بژێو و خۆشویسترانە لە دڵی خەڵکیدا، جا من پێموایە کە

برای خۆشەویستمان (مامۆستا عبداللە) قەسریێ ی شەهید -ان شاء اللە تعالی- هەرچەندە بەس خوا پەنهانزانە و بە بەندەکانی ئاشنایە، یەکێك بوو لەو جۆرە بەندانەی خوا کە خوای بەخشەر قبووڵ و خۆشەویستی و ڕێز و حورمەتی بۆ خستبووە دڵ و دەروونی خەڵکییەوە و لەهەر کوێیەك بوویێ خەڵکی دەوروبەری خۆشیان ویستوە و حەزیان بە تێکەڵیی و نزیکی کردوە، هەر بۆیەش کاتێك کە خۆی و چوار پێشمەرگە حیمایەکەی بەناهەق کوژران و هەواڵەکە بەنێو خەڵکی کوردستاندا بڵاوبۆوە مەگەر چۆن دەنا هەرماڵێك ئاشنایەتییان بەو مامۆستا دیندار و دڵسۆزە بوویێ تازیەیان بۆ گرت و بۆی خەمبار و دڵتەنگ بوون.

ئینجا دیارە هۆکارێکی گرنگی لەسەر ئاستێکی فراوان ناسران و خۆشویسترانی (مامۆستا عبداللە)ش بریتی بوو لە وتارەکانی کە هەفتانە لە مزگەوتی مەڵبەندی رانیە راستەوخۆ پێشکەشی خەڵکێکی زۆری (ڕانیە)و دەوروبەری دەکردن و، پاشان لەڕێی کەناڵەکانی ڕاگەیاندنەوە بە زۆربەی شار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستاندا پەخش دەبوون، هەر بۆیەش کاتێك هاوسەر و کوڕەکانی مامۆستا ڕاوێژیان پێکردم و بیرۆکەی کۆکردنەوەی گوڵبژێرێکی وتارەکانییان خستەڕوو، پشتگیریم کردن و ڕێنماییشم کردن کە چۆن چۆنی بەو کارە هەڵسن.

جا خوێنەری بەڕێز!

ئەم کتێبەی بەردەستت گوڵبژێرێکی وتارەکانی (مامۆستا عبداللە)ی قەسرێیە کە کاکە (بوخاری) کوڕی ژیرانە و چالاکانە لە کاسێتەوە هێناونیە سەر کاغەز و تایپی کردوون و ئایەت و فەرموودەکانیشی (تخریج) کردوون و، برای بەڕێزیشم (مامۆستا حسن بابکر) کاتێکی باشی تەرخان کردوە بۆ چاوپێداگێڕانەوە و وردە دەستکارییەکی هەندێك وشەو رستەش کە جیاوازی نێوان شێوازی ئاخاوتن و نووسینیش دەیخوازێ، هەر چەندە مۆرکی شێوازی ئاخاوتن و وتاردان هەر ماوەتەوە و دەستکاریی نێوەڕۆکی وتارەکانیش نەکراوە.

خوا پاداشتی مامۆستا حسن بابکر و کاکە بوخاریش بداتەوە و ئەم بەرهەمەش بکاتە مایەی بەرچاورِوونی زیاتری مسوڵمانان، تاکو (مامۆستا عبداللە)ش لەم ڕێیەشەوە خێر و پاداشتێکی دیکەی بۆ بچێ وەك پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (إذا ماتَ الانسان انقَطَعَ عَمَلُهُ إلا مِن ثَلاث: صَدَقَة جارية أو عِلمٌ يُنتَفَعُ بِهِ أو وَلَدٌ صَالِحٌ يَدعُو لَهُ) رواه مسلم.

واتە: مرۆڤ کە مرد کردەوەی (چاکی) دەبرِێ مەگەر لە سێ ڕێیانەوە: خێرێکی درێژخایەن و بەردەوام، یان زانیارییەك کە کەڵکی لێوەربگیرێ، یان منداڵێکی چاك کە بۆی دەپارِێتەوە.

جا ئومێدم وایە مامۆستا عبداللە لەهەر کام لەم سێ ڕێیەوە خێر و پاداشتی بۆ بچێ، چونکە: ١- (کۆمەڵی ئیسلامی) کە مامۆستا مەلا عبداللە یەکێك بوو لە مشوورخۆرانی ماندوو و دڵسۆزی، پرۆژە و خێرێکی بەردەوامە و، ٢- وتارەکانیشی سوپاس بۆ خوا شتێکی زۆر چاك و بەسوودیان تێدایە و هەتا ئێستا لە تەلفزیۆن و ڕادیۆیەکانی کۆمەڵی ئیسلامییەوە سوودی باشیان لێ بینراوە و لەمەودواش ئەم گوڵبژێرەیان بەشێوەی کتێبیش دەکەونە بەردەستی خوێنەران، ٣- وە لە خوا بەزیادبێ منداڵەکانیشی خواناس و باشن و هیوای چاکتربوون و گەشەکردن و بەرەوپێشچوونیشیان لێ دەکرێ، کە بێگومان دایکیان خوا پاداشتی بداتەوە، لەو بارەوە کاریگەریی زۆری هەیە.

خواش بە کەرەم و بەزەیی بێ سنووری خۆی پلەوپایەی ئەو برا دڵسۆز و خۆشەویستەمان بەرزتربکاتەوە و دامەزراویی و ڕاوەستاویی زیاتریش بە هەموو لایەکمان ببەخشێ و سەرەنجامان خێر بکات.

عەلی باپیر

بسم الله الرحمن الرحيم

* ئەم بەشی دووەمی (گوڵبژێرێك لـە وتارەكـانی شـەهید مامۆسـتا عبـداللە قەسریّ) کە ١٤ چوارده وتاری لەخۆ گرتـوە، بەهـەمان شـێوەی بەشـی یەکـەم تەنیا وتارەکانی یەکەمی ڕۆژانی جومعەن، کە ناوبراو لەچەند کاتێکی جیاوازدا پێشکەشی کردوون.

* بە مەبەستی ڕێکخـستنی زیـاترو گواسـتنەوەی لـە مەیـدانی وتـارەوە بـۆ ڕووپەڕی کتێب، بە پێویست زانراوە لە هێندێك شـوێنان کـە شـێوازی نووسـین دەیخوازیّ دەستکاری هێندێك وشەو بڕگە بکریّ.

* بەهۆی لێزانی مامۆستاو چێژی تایبەتی وتارەکانی، کە بەشی یەکەم کەوتـە بازاڕەوە لە ماوەیەکی کورتدا لە کتێبخانەکان تەواو بـوو، بـەو ئومێـدەی ئـەم بەشی دووەمـەش بەرەکەتـدارو جێـی سـودی خـەڵکی بـیّ و بـۆ مامۆسـتای شەهیدیش مایەی گرانتر بوونی تا تەرازووی خێرەکانی بیّ لە قیامەتدا.

حسن بابکر

کوشتنی بەناهەق

کوشتنی بەناهەق

تێبینی/ ئەم وتارە دواهەمین وتاری مامۆستای شەهیدە کە لە بەرواری ٢٠٠٣/٢/٢٨ز پێشکەشی کردووە، واتە چوار ڕۆژ بەر لە شەهید بوونی.

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلَّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك، صلواة اللهِ وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعه الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

سوپاس وستایش بۆخوای پەروەردگار، دروودو سەلام و بارانی ڕەحمەت بباریٚ بۆسەرگیانی پاکی پێغەمبەرمان محمد ﷺ وە بۆسەرگیانی شوێنکەوتوانی لەئومەتەکەی هەتا ڕۆژی قیامەت.

خۆشەویستەکان..ئیماندارانی بەڕێز:

یەکێك لەو گوناهە گەورانەی کەئینسانی مسوڵمان پێی دەچێتە جەهەننەم و پێی تاوانبارو گوناهبار دەبێت لای خوای پەروەردگار، بریتی یە لە(کوشتنی بەناهەق)، دیارە گوناهی گەورە زۆرن، (کوشتنی بەناهەق) یەکێکە لەوگوناهە گەورانە کەئینسان بامسوڵمانیش بێ، با نوێژکەرو ڕۆژووگریش بێ، با ئەهلی جومعەو جەماعەتیش بێ، باحەجی ماڵی خواشی کردبێ، بەلاّم بەهۆی ئەوگوناهەوە دەچێتە جەهەننەم!!!.

بەڵێ، زۆرن ئەوانەی کە سوود لە نوێژو ڕۆژووەکانیان نابینن!، سوود لە عیبادەتەکەیان وەرناگرن!، زۆرن ئەوانەی کە ماندوبوونیان بە هەدەر دەڕوات، چونکە وەك پێویست ئەنجامی نادەن و لەگوناهیان ناگێڕنەوە، وە لە ئەنجامی ئەو گوناهە گەورەیەدا لەڕۆژی قیامەت خەجاڵەتی بەردەستی خوادەبن(جل جلالە)!. شەرمەزاری مەحکەمەی ئیلاهی ڕۆژی قیامەت دەبن، لەبەرئەوە پێویستە ئێمەی مسوڵمان بزانین و لە دینەکەی خۆمان شارەزابین، بزانین کوشتنی بەناهەق چەندە گەورەیە و تاوانەکەی چی یە؟!، حوکمەکەی لە ئیسلامدا چی یە؟، چ کاتێك ئینسان دەبێتە قاتیل؟، چەند جۆری هەیە قاتیل؟، بابزانین و وریابین و وشیاربین بۆئەوەی لێمان تێکنەچێ و نەکەوینە ئەو تاوانەوە!، شەرمەزاری مەحکەمەی پەروەردگار نەبین و، ماندوبوونی دونیامان بەهەدەر بڕوات!، خوای پەروەردگار لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرمووێ: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلاَّ خَطَئًا﴾ (٩٢) النساء، واتە: بۆ هیچ مسوڵمانێك نییە هیچ مسوڵمانێك بکوژێ تەنها بەهەڵە نەبێ، کەواتە حەلاڵ نییە هیچ مسوڵمانێك بەنیازی کوشتن چ بە گوللە بێ، وە چ بە هەرشتێکی تر نیازی کوشتنی ئیماندارێك بکات تەنها بە هەڵە نەبێ!، - ئەوە کە دوایی دێمەسەری چۆنە بەهەڵە- ،پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (إِنَّ اللهَ وضَعَ عَن أُمَّتي الخَطَأَ

والنِّسيان وما استُكرِهُوا عَلَيهِ)[1] فەرمووی: خوای گەورە گوناهی سێ شتانی لەسەر ئوممەتەکەی من لابردووە، لە سێ شتان لێیان ناگرێ و عەفووی کردوون: یەکەمیان: (الخَطَأ) واتە شتێك بەهەڵە بیکات، لەدەستی دەربچێت، ئاگای لێ نەبێ...، ئەوە بەهەڵەیە!، دووەم: (والنِّسيان) لەبیری بچێ، لەبیر چوونەوە هەیە لە گوناهو هەڵەدا، لە توشبوونی حەرامدا، ئەوە کە نەزانی حەرامە یان لەبیری چوبۆوە، سێ هەم: (وما استُكرِهُوا عَلَيهِ) شتێك بە زۆر پێت بکەن!، تۆبزی و جەبریت لێ بکەن، ئەوکاتەش خوای پەروەردگار لێتناگرێ ئەگەر دەستەلاتی نەکردنیت نەبوو، رزگاربوونت نەبوو.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، سێ شت خوای پەروەردگار لێتناگرێ، ئەوەش عەدالەتی خوای پەروەردگارە! کەخوای گەورە ئەگەر تۆ شتێکت بەهەڵە کرد، حەرامێکت بەهەڵەخوارد، کەسێك بەهەڵە توشی ئازاربوو بەدەستی تۆ، لێت ناگرێ! بەهەڵە یان بەلەبیرچوونەوە یان تەگەربەزۆرپێتبکرێ، ئینجا باتێمەی مسوڵمان لەژێرسێبەری ئایەتێکی قورئانی پیرۆزدا کەمێك بەوردی تەماشاکەین بزانین تاوانی کوشتنی بەناهەق چەندە وە کوشتنی بەناهەق چۆنە وە کێن ئەوانەی کەدەبنە قاتیل ی بەناهەق؟، خوای پەروەردگار(جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ (٩٣) النساء، با بەوردی تەماشای تەفسیری ئەوئایەتە پیرۆزە بکەین، ئایەتێکە کەهەموو ئینسانێکی مسوڵمان دەبێ دڵی بلەرزێ، دەبێ بترسێ، دەبێ باش تەماشای بکات، دەبێ گوێی دڵەکانی بۆبکاتەوە، بزانێ و تێی بگا، بزانێ مەبەستی خوای پەروەردگار لەوئایەتەدا چی یە؟ بۆئەوەی بەهەڵەدانەچین، تەماشابکە سەرەتا بەکورتی تەفسیری ئایەتەکە دەکەین، پاشان چەند خاڵێك وچەند دەرسێك لەو ئایەتە وەردەگرین:

[1] سنن ابن ماجة، كتاب الطلاق، باب: طلاق المكره والناس، رقم الحديث ٢٠٤٥

دەفەرموێ: هەرکەسێك، جا مسوڵمان بێ یان نا مسوڵمان بێ! ئەو مسوڵمانە پارێزکار(مُتقي) بێ یان تەنها ئیمانێکی رووتی هەبێ، پیاو بێ یان ئافرەت، هەرکەسێك ئیماندارێك بەناهەق — بە ئەنقەست- بکوژێ و دەستی لە کوشتنی مسوڵمانێکدا هەبێت: (فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ) عیقابەکەی جەهەننەمە!!، (خَالِدًا فِيهَا) تێیدا دەمێنێتەوە لەو جەهەننەمەدا، (وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ) وە خوا غەزەبی خۆیشی بەسەردا دەبارێنێ و لێی توڕەدەبێ!، (وَلَعَنَهُ) لەعنەتیشی لێ دەکات، دووری دەکاتەوە لەڕەحمەتی خۆی، (وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا) وە سزایەك و عەزابێکی زۆر گەورەشی بۆ ئامادە دەکات لە جەهەننەمدا، ئەوە تەفسیری ئایەتەکە بەکورتی، با تەماشا بکەین!:

لێرەدا ئەگەر بە وردی تەماشابکەین خۆشەویستەکانم، لەچەند وشەیەکدا دەرسی زۆر گەورە وەردەگرین:

یەکەمیان: دەفەرموێ: {وَمَن}هەرکەسێ!.

کەواتە ئەگەر کچی پێغەمبەریش ﷺ ئەو تاوانە بکات ئەو حوکمە دەیگرێتەوە، بۆیە نالێین کوڕی پێغەمبەر ﷺ، چونکە کوڕی گەورەی نەبووە!، ڕۆژێکیان پێغەمبەرﷺ بە فاتیمەی کچی فەرموو: پشت بەمن مەبەستە بۆ ڕۆژی قیامەت و بۆخۆت کاربکە!، من لە هانات نایێم لە ڕۆژی قیامەت ئەگەر کردەوەی باشت نەبووبێ!، فەرمووی: (لو أنَّ فاطمَةَ بنتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَت لَقَطَعَ مُحَمَّدٌ يَدَها)[٢] ئەگەر فاتیمەی کچی پێغەمبەر ﷺ کە خۆشەویستی پێغەمبەر بووە ﷺ دزی بکات پێغەمبەر دەستی دەبڕێ!، دیفاع لە حەرام ناکات با لە کچی خۆیشی دا بێت!، لەبەرئەوە هەرکەسێك بێت، خوای گەورە لێرە بە نەزانراو(نکِرة) ی هێناوە (مَن: هەرکەسێك)، پاشان دەفەرموێ: (يَقتُل) بکوژێ، بێ بە سەبەبی کوشتنی ئیماندارێك (مُؤْمِنًا)، تەماشابکە:

---

[٢] صحيح البخاري، كتاب الأنبياء، باب: حديث الغار، رقم الحديث ٣٢٨٨

نەیفــەرموو(مُؤْمِنًــا مُتَّقِيــاً) ئیمانــدارێکی بــە تــەقوا!، نەیفــەرموو: (عــالِمــاً) زانایەك! یان نەیفەرموو: (مُجاهِداً)!، فەرمووی: (مُؤْمِنًا) هەر ئیماندارێك بێ، جا ئیمان قابیلی بەرزی و نزمی یە، دەکرێ بڵێین کەسێکی ئیماندار ئیمانی زۆر بەهێزە کەسێکیش ئیمانی زۆر لاوازە کە تەنها ئیمانی هەیەو کردەوەی نییــە!، یانی دروست نی یە و حەرامە هیچ مسوڵمانێك نیازی کوشــتنی ئیمانــدارێکی هەبێ با ئیمانیشی لاواز بێ!!.

مادام پێی بگــوترێ (ئیمانــدار)، بــاوەڕی بــەخوا هەیــە، بــاوەڕی بــە ڕۆژی قیامەتی هەیە، باوەڕی بە پێغەمبەران هەیە(علیهم الصلوات والسلام) بــاوەڕی بە کتێبە ئاسمانیەکان هەیە، باوەڕی بە زیندووبوونەوەو بەهەشــت و جەهەننــەم هەیە، باوەڕی بە قەزاو قەدەر هەیە، ئیماندارە، ئەگەر عیبادەتی زۆریشی نەبێ مادام ئیماندارە نابێ بیکوژێ!.

ئەوجارە لە دەرسی سێهەم سەرنجبدە: (مُتَعَمِّداً) واتە بە ئەنقەست بیکــوژێ، زانایان دەفەرموون: سێ جۆرە کوشتن هەیە، هەندێکیان دەفەرموون دوو جــۆری هەیە، ئەوانەی کــە ئەفــەرموون دوو جــۆری هەیــە: دەفــەرموون کوشــتنی بــە ئەنقەست هەیە، کە کەسێك بە مەبەستی کوشتن و بەشتێك کە پێــی دەکــوژرێ نیازی کوشتنی کەسێکی هەبێ، جا چ بە ســیلاح لێی بــدات، بــە شمــشێر لێــی بدات، بە چەقۆ لێی بدات، بە ئاگر بیسوتێنێ، یان بەردێکی گەورەی لێبــدات، ئەوە بەشتێکی وا کە غالیب وایە بەوشــتە ئــەو ئینــسانە دەمــرێ ئــەوە پێــی دەگوترێ (قَتلُ العَمـد) کە بە ئەنقەست و بەنیازی کوشتن لێی داوە، وە بەشتێك کە پێی دەکوژرێ، ئەوە بە ئانقەستە!، وە ئەفــەرموون (خَطَأ) هەیــە، ئــەویش ئەوەیە تۆ بەنیازی خۆت شتێکت کردوتە هەدەفی خۆت جــا ئەگــەر گوللــەبێ، ئەگەر تیرێك بێ، یان بەردێك بێ یان چەقۆیەك بێ دەیهاوێژی بــەلام لەپــشتەوە نازانی کەسێك لەوێیە (پیاوێك یان ئافرەتێك لەوێیــە) یەکــسەر لەنیــشانەکەی

خۆت ڕەتدەدەی دەچیٚ لەپشتەوە ئینسانێك دەكوژیٚ و تۆش ئاگات لیٚ نیە كـە ئەو ئینسانە لەوێیە!، تۆ لەوت نەگرتبوو بەلاٚم بەو كەوت، ئەوە پێی دەگوترێت (هەڵە)، دیارە وەكو باسمانكرد خوای پەروەردگار ئەو ئینسانە ناكات بە قاتیـل ی بە ئانقەست بەلاٚم دەبیٚ كـەفارەت بـدات وەهـەم خـوێنیش بـدات!، زانایـان هەندێكیان فەرموویانە: جۆرێكی تریش هەیـە ئـەویش پێـی دەگـوتریٚ (عَمـدُ الخَطَأ) یان (شبه عَمْـد) ئەوەیان كە كەسێك بـە گۆچـانێك یـان بەبـەردێك، بـە دارێك، یان بەدەست یان بـە هەرشـتێك كـە عادەتـەن كەسـی پێنـاكوژریٚ لـە ئینسانێك بدات بەلاٚم ئەو ئینسانە بمریٚ، ئەوەش هەیە، بـەلاٚم دیـارە هەنـدێك دەفەرمون تەنها دووە، یان بەئەنقەستە یان بەهەڵەیە، جاهەرچۆنێك بێت ئێمـە باسی كوشتنی بەئەنقەست دەكەین، كەسێك مـسوڵمانێك بەئانقەست بكـوژیٚ و كوشتنەكەی پیٚ حـەلاٚل بـیٚ ئـەوكات كـەفارەتی لەسـەرنی یـە بەڵكوعـەزابی جەهەننەمی بۆ ئامادەكراوە! چونكە بەو حەلاڵكردنەی پێی كـافر بـووە، بۆیـە خوای پەروەردگار فەرموی: (فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا)، جـا تەماشـابكەن ئـەو ئینسانەی كەمسوڵمانێك دەكوژیٚ جەزای چی یـە، خـوای پـەروەردگار بـەپێنج دەرەجە عقوبەی ئەوجۆرە قەتڵەی داناوە كە زۆر گەورەیە!:

یەكـەمیان: دەفـەرمویٚ (فَجَـزَآؤُهُ جَهَـنَّمُ) شـوێنەكەی جەهەننەمـە، چ جەهەننەمێك؟ (ذاتُ لَهَبْ) جەهەننەمێك كە بڵێسەدارە!، جەهەننەمێك كەلـەو ڕۆژەوە خوا خەڵقی كردوە دەسوتیٚ وگەرم دەبیٚ!!، جەهەننەمێك كـە نـاوی دیٚ لەدونیا ئینسانی مسوڵمان لێی دەترسیٚ!، نابیٚ ئینسان ئەوەنـدە بـیٚ ئاگـابیٚ، ئەوەندە نەفام بـیٚ، بەئاسـانی خـۆی توشـی ئـەو جەهەننەمـە بكـات بـەهۆی قەتڵێكەوە!، (فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ) عقوبەی ئەوئینسانە كەقەتڵی بەئەنقەستی كـردووە جەهەننەمە!، جا نەك هەرجەهەننـەم، بـەڵكو دووەمیـان: تێیـدا دەمێنێتـەوە بەئەبەدی، واتا وەختێك ئەوئینسانە كەسێك دەكوژیٚ و بەحەلاڵی بزانیٚ و پێـی

وابێ دروستە ئەو مسوڵمانە بکوژێ، ئەوە پێی کافر دەبێ!!، چونکە بەحەلاڵی زانیوە، هەرکەسێك کوشتنی مسوڵمانێك بەحەلاڵ بزانێ پێی کافر دەبێ و لەدین دەچێتە دەرێ و هیچ پەیوەندی بەدینی محمدﷺ نامێنێ، وەپێشی دەچێتە جەهەننەم، {خَالِدًا فِيهَا} تێیدا دەمێنێتەوە بەئەبەدی مادام بەحەلاڵی بزانێ، سێیەمیان دەفەرموێ: {وَغَضِبَ اللّهُ عَلَيْهِ}، -پاش ئەوەی کە دەچێتە جەهەننەم، پاش ئەوەی کەتێیدا دەمێنێتەوە- خوای پەروەردگار غەزەبی خۆی بەسەردا دەبارێنێ، ئینسانێکیش خوا لێی توڕەببێ عەزابی دەدا بەجەهەننەم بەئاگرێك کەخۆی دروستی کردووە، دیارە خوای پەروەردگار عقوبەی قەتلی ئاوا داناوە بۆئەوەی ئینسان خۆی لێ دوورکاتەوەو لێی بترسێ پێش ئەوەی کە توشی ببێ و حیساب بۆ ڕۆژی قیامەت و پاشەڕۆژی خۆی بکات. ئینجا دەفەرموێ: (وَلَعَنَهُ) لەعنەتیشی لێدەکات، لەعنەت لێ کردن یانی دەرکردن لە ڕەحمی خوا، چۆن خوای پەروەردگار شەیتانی دەرکردووە کاتی خۆی کە سەجدەی بۆ ئادەم نەبردووە ئاواش ئەو ئینسانە دەردەکات لە ژێر ڕەحمەتی خۆی و دووری دەکاتەوە لە ڕەحمەتی خۆی و بەچاوی ڕەحمەت تەماشای ناکات!، لە مەحکەمەی ڕۆژی قیامەتدا غەزەبی خۆی لێ دەگرێ و لەعنەتی لێدەکات، ئینجا دەفەرموێ: (وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا) وە عەزابێکی گەورەی بۆ ئامادەکردووە!، تەماشاکەن: کەسێك کەسێکی ئیماندار بە ئەنقەست بکوژێ پاشەڕۆژی چۆنە (جەهەننەم) و تێیدا دەمێنێتەوە! پاشان خوا غەزەبی خۆی لێدەگرێ! پاشان لەعنەتی لێدەکات! پاشانیش عەزابێکی بە ئێشی لە جەهەننەم بۆ ئامادەکردووە.

خۆشەویستەکانم، بۆچی سزای قەتڵ ئەوەندە گەورەیە!!، چونکە ئینسان مەخلوقێکی بەرێزە لای خوای پەروەردگار، خوا ئەفەرموێ: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ

خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ (٧٠) الإسراء، واتە: ئێمە ڕێزمان لە نەوەی ئادەم گرتووەو لە وشکایی و دەریادا هەڵمانگرتوون و لە شتە پاك و چاکەکان ڕۆزیمان داون و بەسەر هەموو مەخلوقاتی تر بەرزمان کردۆتەوەو ڕێزمان لێناوە، خۆشەویستەکانم: دیارە خوای پەروەردگار کەڕێزی لە عەبدی خۆی ناوە ڕازی نابێ بە نەنقەست و بە زوڵم، بە دوژمنکاری، بە ناهەق ...، ئەو مسوڵمانە یا ئەو عەبدەی خوا بکوژرێ، بۆیە هەرکەسێ بەوکارە هەستێ ئەوە جەهەننەم و ئەو زنجیرە عەزابەی کە باسکردن بۆی ئامادەکراوە.

بەڵێ دیارە پێغەمبەریشﷺ دەفەرموێ: (لَقَتلُ مُؤمِنٍ أَعظَمُ عِندَ اللهِ مِن زَوالِ الدُّنيا)[٣] واتە: کوشتنی مسوڵمان لای خوای پەروەردگار گەورەترە لە تێکچوونی هەموو دونیا!، یانی کوشتنی مسوڵمانێك بەناهەق لای خوای پەروەردگار لەوە گەورەترە کە دونیا تێك بچێ، ئەگەر کەسێك کەعبە بڕوخێنێ، کەعبەی پیرۆز کە قیبلەی هەموو مسوڵمانانە ئەهوەنترە لەوەی کە مسوڵمانێك بە ناهەق بکوژێ، یان نیازی کوشتنی هەبێ یان دەستی تێداهەبێ، چونکە ئەو مسوڵمانە خوا ڕێزی لێناوە، هەموو کەون لەخزمەتی ئینساندا دروست کراوە، ئەو ئینسانە بکوژی بەناهەق بەتایبەت کە خواپەرستە، عەبدی خوایەو دەیەوێ خوا لێی ڕازی بێ، ئیمانی لەدڵدایە، تۆ بەناهەق بیکوژی، خوای پەروەردگار لێت قەبوڵ ناکات لەدونیاو لەقیامەتیش!.

بەڵێ خوای پەروەردگار (جل جلاله) فەرمویەتی: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَاْ أُولِيْ الأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (١٧٩) البقرة، واتە: لەتۆڵەدا ژیان هەیە، خوای پەروەردگار تۆڵەی داناوە، ئەگەر مسوڵمانێك مسوڵمانێك بەناهەق بکوژێ، دەبێ ئەو بکوژە بکوژرێتەوە، لەبەرئەوە مسوڵمانێکی بەئەنقەست کوشتوە.

---

[٣] سنن البيهقي الكبرى، كتاب النفقات، باب: تحريم القتل من السُّنة. رقم الحديث ١٥٦٤٧

بۆئەوەی خەڵك تەمبێ ببێ و تەوبە بكات و پەشیمان بێتەوە، وازبێنێ لەو كارە دڕندانەیە، ئیسلام نایەوێ خوێنی خەڵك بەفیڕۆ بڕوا، قورئان نایەوێ خوێنی خەڵك بڕێژێ، بەڵكو تۆڵە(قصاص) ی داناوە.

بۆیە دەفەرموێ: {وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ} لەتۆڵەدا ژیان هەیە، چونكە ئەگەر كەسێك كەسێكی بەناهەق كوشت تۆڵەی لێكرایەوە، ئەو كاتە خەڵكی تر واناكا، ژیان بەردەوام دەبێ!، بەڵام كەسێك كەسێك بكوژێ و كەس پێی نەڵێ هەڵەت كردووە، كەس تۆڵەی لێ نەستێنێ ئەوە هەموو خەڵك فێر دەبێ و خەڵكی تر دەستی دەكرێتەوە، خەڵكی تر ڕێی بۆخۆش دەكرێ، ئەو كاتە ژیان تێكدەچێ!، بەڵام ئەگەر تۆڵە هەبێ خەڵكی تر عیبرەتی لێ وەردەگرێ، تەوبە دەكا، ئەو كارە خراپە ناكا، كە دەبێتە مایەی تێكدانی شیرازەی میللەت و كۆمەڵگا، بۆیە دەفەرموێ: ﴿يَا أُولِي الأَلْبَابِ﴾ ئەی خاوەن عەقڵان، چونكە ئەوەی عاقڵ بێ ئەو حەقیقەتە تێدەگا، وە هەموو كەسێك دەكوژرێتەوە، تەنها باوك نەبێ كە كوڕی خۆی بكوژێ ناكوژرێتەوە، ئەگەرنا هەمو كەسێك دەكوژرێتەوە.

خۆشەویستەكانم، جا مادام ئەوكردارە ئەوەندە مەترسیدارە، بابزانین ئینسان چۆن دەبێ بەقاتیل؟، بۆ ئەوەی خوانەخواستە ڕۆژێك لە ڕۆژان توشی ئەو بەلا گەورە نەبین!، بەڵكو لەخوا بپاڕێینەوە خوا بمان پارێزێ لەو بەڵایە، لەو موصیبەتە، یارەبی خوایە بمانپارێزی ، یارەبی خوایە بمانپارێزی لە هەموو ئەو بیرە خراپانە، ئەو پیلان(تخطیط) ە خراپانەی كە بە مێشكمان دابێ ڕۆژێك لەڕۆژان شەیتان فێڵێمان لێبكات بۆ كوشتنی مسوڵمانێك بەناهەق.

خۆشەویستەكانم، ئەگەر ئینسان ڕاستەوخۆ بە ئەنقەست كەسێك بكوژێ یان خۆی بكوژێ، ئەوە قاتیلە، خوای پەروەردگار (جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ (٢٩) النساء. ئەفەرموێ: خۆتان

مەکوژن یان یەکتری مەکوژن ئەی مسوڵمانینە، خوا بەرەحمە بەرامبەر بـەئێوە؛ ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّـهِ يَسِيرًا﴾ (٣٠) النساء، واتە: کەسێك بە زوڵم شتێکی وا بکا، ئەوە خـوای پـەروەردگار (جل جلالە) دەیبا بۆ جەهەننەم!، (فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَـارًا) خـوای پـەروەردگار(جل جلالە) دەفەرموێ دەیبەین بۆ ناو ئاگر، جا کەسێك بکوژێ بە سیلاح بـێ یـان ژەهری بۆ لەناو بکات یان لەشاخی فرێی داتە خـوارەوە یـان بـە سـەیارە لێـی بدات، مادام بە ئەنقەست بێ، هەرچۆنێك بێت قاتیلە!.

وە لە هەمان کاتدا ئینسان ئەگەر خۆی بکوژێ قاتیلە، بەداخەوە لە وڵاتی ئێمەدا ئەو دیاردە(ظـاهرة)یە بەتایبەتی لـەناو ئافرەتانـدا هەیـە، لـە وڵاتـانی ئەورووپی لەناو پیاواندا هەیە زیاتر وەك لە ئافرەتان، بەڵام لە وڵاتی ئێمە زیـاتر لەناو ئافرەتاندا هەیە، کەسێك کە لە وڵاتـانی ئـەورووپی و ڕۆژئـاوادا لـەژیانی خۆی بێزار دەبێ، دەچێ لەسەر جسرێکی گەورە خۆی (انتحار)دەکاو خۆی فـڕێ دەداتە خوارەوە یان لە سەر بینایـەکی گـەورە خـۆی فـڕێ دەداتـە خـوارەوە!، لەبەرئەوەی باوەڕی بـەدوای مردنـێ نـی یـە، بـەڵام سـەیر ئەوەیـە ئینـسانی مسوڵمان باوەڕی بەدوای مردن و بەهەشـت و جەهەنـنـەم و مەحکەمـەی ڕۆژی قیامەت هەیە، خـۆی دەکـوژێ!، کـە دەزانـێ بـەو خۆکوشـتنە خـۆی توشـی جەهەننەم دەکات.

بەڵێ، پێغەمبەرﷺ فەرموی: (مَن قَتَلَ نَفسَهُ بِشيء فِي الدُنيا عُذِّبَ بِهِ يَومِ القِيامَـةِ)[٤] واتـە: هەرکەسێك لەدونیا خۆی بە شتێك بکوژێ، ئـەوە لەقیامەتـدا بەو شتەی عەزاب دەدرێت، هەرکەسێك لەدونیادا، پیاو بێ یان ئافرەت، مادام عەقڵی هەبێ و شێت نەبێ، مادام بالغ بێ و منداڵ نەبێ، مـادام کەسـێك بـێ هەست و نەست و شعوری هەبێ، خۆی بکـوژێ بـە شـتێك لـەدونیا، بـەردەوام

[٤] مسند المستخرج على صحيح مسلم، كتاب الأيمان، باب: من قتل نفسه بحديدة، رقم الحديث ٢٩٦

لەجەهەننەم لەقیامەت بەوشتە عەزاب دەدرێ و عەزاب دەخوا، جا ئەگەر بە سیلاح خۆی کوشتبێ، بە سیلاح بەردەوام لەجەهەننەمدا خۆی دەکوژێتەوە، ئەگەر بەئاگر خۆی سوتاندبێ، ئەوە لە رۆژی قیامەتدا بەردەوام بەو ئاگرە خۆی دەسوتێنێ، وە ئەگەر خۆی لە شاخێکدا فڕێدابێتە خوارەوە، خۆی کوشتبێ، بەردەوام خۆی لە بەرزایی فڕێ ئەداتە خوارەوە لە جەهەننەم، ئەگەر خۆی بە کارەباوە کردبێ یان خۆی خنکاندبێ یان بە ژەهر خۆی کوشتبێ بەهەر جۆرێك بەچەقۆ خۆی کوشتبێ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بەو شتە بەردەوام لە جەهەننەمدا خۆی دەکوژێتەوە.

جا حەیفە ئینسانی مسوڵمان شەیتان فێڵی لێبکات، ئەو بەهەشتە بەرینەونەو نازو نیعمەتە لەدەست خۆی بدات و خۆی توشی ئەو جەهەننەمە بکات کە ئەزانێ خۆی بکوژێ دەچێتە جەهەننەم، بانوێژیش بکاو با رۆژووش بگرێ، با زەکاتیش بدا، با حەجی ماڵی خوای کردبێ، مادام خۆی کوشت ئەوە دەچێتە جەهەننەم!، پێغەمبەر ﷺ لە فەرمودەیەکدا[٥] ریوایەت دەکات لەخوای پەروەردگار (جل جلاله) کە یەکێك لە مسوڵمانان بریندار دەبێ، بەلاّم لەخۆی بێزار دەبێ، لەبرینەکەی خۆی بێزار دەبێ، ئازاری زۆر دەبێ، ئەو ئینسانە چەقۆیەکەی لەبرینەکەی خۆی وەردەدا بۆئەوەی کە زوو بمرێ، خوای پەروەردگار (جل جلاله) فەرموی: عەبدی من پەلەی کرد، ڕانەوەستا لەسەر فەرمانی من، (حَرَّمْتُ عَلَيه الجَنَّة) فەرموی: بەهەشتم لەسەر حەرام کرد!، لەبەرئەوەی خۆی کوشتووە و بە رەوای زانیوە، با مسوڵمانیش بێ، بەلاّم خۆکوشتن ئاوایە ئەنجام و بەرهەمەکەی!.

---

[٥] صحيح البخاري، كتاب الجنائز، باب: ماجاء في قاتل النفس، رقم الحديث ١٢٩٨

جا مەگەر کەسێك، ئافرەتێك، کە خۆی سوتاندووە یان خۆی کوشتووە نەیزانیبێ حەرامەو گوناهو تاوانە، ئەوە ئەگەر تۆبە بکا ان شاءالله خوای پەروەردگار (جل جلاله) عەفوی دەکا، ئەمما ئەگەر بزانێ حەرامە، وە کە گوێت لێدەبێ دەزانی حەرامە دەبێ خۆتی لێ بپارێزی، وە واجبی ئێمەی مسوڵمانە ئەوەی کە من لێرە دەیڵێم کە قسەی پێغەمبەرە ﷺ دەبێ هەموتان بەو خەڵکە بڵێن کە گوێیان لێ نیە، کەنایزانن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (بَلِّغُوا عَنّي وَلَو آيَة) واتە: قسەی من بە خەڵکی بگەیەنن ئەگەر ئایەتێکیش بێ، مەڵێن ئێمە مەلا نین، شتێك کەدەزانی حەرامەو گوێت لێ بووەو حەقە، کەسێك ڕایگەیاندووە تۆش ڕای بگەیەنە، خێرت دەگاتێ، وە ئەگەر ڕای نەگەیەنی کەمتەرخەمی، وە لێرەشدا ئەوە پێویستە بڵێم کە هەموو ئەو کەسانەی هۆکارن لەخۆسوتاندنی نافرەت یان خۆکوشتنی ئافرەت یان هەر پیاوێك، ئەوانیش بەئەندازەیەك لەو قەتڵەدا بەشدار دەبن!، جا ئەگەر مامۆستایەکی ئایینیە، کاتی خۆی ئەو کچەی بەزۆر مارە کردووە لەپیاوێك، ئەگەر پیاوێکەو کچەکەی خۆی بەزۆر داوە بە کەسێك و کچەکە پێی ڕازی نەبووەو بەزۆر لێی مارە کردووە، یان ئەگەر برایەك بەزۆر خوشکەکەی خۆی مارە کردووە لە پیاوێك کەپێی ڕازی نەبووە، دوایی خۆی سوتاندووە، ئەوە ئەو باوکە، ئەو برایە، ئەو مامۆستایە، وە ئەو شاهیدانە، کەئەزانن و ئاگایان لێیە، ئەو کچە، ئەو ئافرەتە، بە ناهەق، بەزۆر مارە دەکرێ لەو پیاوە، جێگای خۆی نیە ئەو شاهیدانەش بەشدار دەبن لەو قەتڵە!، چونکە سەبەبن!، دەبێ ئاگادارین ئەو شتە زۆر گەورەیە، ئەو مامۆستایەی کە مارەی دەکات دەبێ بزانێ موشکیلەی تێدانیە، ئەو پیاوە کە کچەکەی خۆی ئەداتێ، هەواو ئارەزووی خۆی نەوێ: هەواو ئارەزووی کوڕەکەی نەوێ کە کچی بۆدێنێ و ئافرەتێکی بۆدێنێ، بەڵکو دەبێ مەبەستی ڕەزابونی کچەکەش بێ، شوێنی باش

بۆکچەکەش ئامادە بکا، هەروەکو چۆن بۆ کورەکەی شوێنی باشی دەوێ، لەبەرئەوە باوك، دایك، برا، خزم و کەس، شاهیدەکان، مامۆستا، ئەگەر قصوریان هەبێ، لە بەشوداتی ئافرەتەکە وەختێك کە خۆی دەسوتێنی، ئەوانیش دەبنە سەبەب لەو قەتڵە!، یان ئەو ماڵەی کە ئەو پیاوە، ئەو ئافرەتە تێیدا دەژی دەبنە سەبەب لە خۆسوتاندنی یان خۆکوشتنی ئەو پیاوە یان ئەو ئافرەتە، یان ئەگەر هەر پیاوێك خۆی بکوژێ یان خۆی بسوتێنێ، لە ڕقی کەسانێك کە نارەحەتی بکەن.

جا خۆشەویستەکانم، یەکەم: با لەوە وریابین، نەخۆمان بکوژین، نە خەڵکیش بەناهەق بکوژین، چونکە بەهەشتمان لێ حەرام دەبێ وە توشی جەهەننەم دەبین!، دووەم: وە ئەگەر ئینسان لەگەڵ کۆمەڵێکدا بوو بەیەکەوە هەوڵیاندا کەسێك بکوژن، هەموویان بەشداربوون لەکوشتنی کەسێکدا ئەوە هەموویان لە گوناهەکەدا بەشدارن، چونکە ئیمامی عومەر خودا لێی ڕازی بێ، بڕیاری دا حەوت کەس یان پێنج کەس لە ئەهلی صەنعا بکوژرێنەوە لەبەرئەوەی هەموویان یەك مسوڵمانیان بەناهەق کوشتبوو!، جا ئەگەر سەد کەسیش بێ وەکو عبداللەی کوڕی ئیمامی عەبباس (ابن عباس) صەحابەو فەقیهی سەردەمی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ئەگەر کۆمەڵێك مسوڵمان یەك کەسیان کوشت، ئەوا دەبێ هەموویان بکوژرێنەوە با سەد کەسیش بن!، لەبەرئەوەی یەك کەسیان بە ناهەق کوشتووە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم...سێیەم: ئەوە کە ئینسان بەشدار بێ لە بڕیاردان بۆ کوشتنی کەسێك، بۆخۆی بەشدار نابێ لە کوشتنەکەی، بەڵام لە بڕیارەکەی بەشدار دەبێ؛ زۆرجار صوڵحی عەشائیری دەکرێ، دەگوترێ: دەبێ فلانە کەس بکوژرێتەوە، کۆمەڵێك ڕیش سپی و پیاو ماقوڵ کۆدەبنەوە، بڕیار ئەدەن دەبێ فلانە کەس بکوژرێ، پێی وایە ئەگەر بۆ خۆی گوللەی لێنەدات نابێتە قاتیل!، لەو دیوەخانەی بڕیاری لێداوە، ئەو دەبێ بە شەریکی گوناهی قاتلەکە!!، چونکە

ئەو بڕیاری داوە!، هەموو ئەوانەی بڕیار ئەدەن بۆ قەتلی کەسێکی مسوڵمان، هەموو ئەوانەی کە بەشدار دەبن، قاتیلن!!، چوارەمیشیان: کەسێك کە کوشتنی مسوڵمان بە ڕەوا بزانێ، بە هەقی بزانێ، با لێشی دوور بێ، پێی حەلاڵ بێ و پێی ڕەوا بێ، کەسێك کەسێك دەکوژێ، مسوڵمانێك دەکوژێ، پێی وابێ کە شتێکی باشی کردووە، لە دڵی خۆیدا پێی دڵخۆش بێ و تەئییدی بکا، کە لەماڵی خۆشی دانیشتوەو ئاگاشی لێ نییە، مادام تەئییدی دەکا بەحەلاڵی بزانێ، ئەوەش بەڕاستی بەشێك لەو قەتلە، بەشێك لەو موحاسەبەیە وەردەگرێ کە خوای پەروەردگار (جل جلاله) بۆی ئامادە دەکات لە ڕۆژی قیامەت.

بەڵێ خۆشەویستەکانم... جا مادام وابێ، با ئێمە وشیار بین و ئاگامان لەخۆمان بێت، توشی ئەو هەڵانە نەبین!، ئەگەر کەسێك پێمان دەکا!، یان بۆخۆمان شەیتان فێڵێمان لێ دەکات، لە بەرامبەر هەر مسوڵمانێکدا کە ئەگەر کێشەو گرفتێکیشمان هاتە پێشێ، ئەوەمان ئاگا لێبێ!!.

لە کۆتاییدا دەڵێم: تەنها لەچەند حاڵێکدا دروستە ئینسانی مسوڵمان بکوژرێتەوە، حاڵی یەکەمیان: وەکو پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (لا يَحلُّ قَتلُ امرِءٍ مُسلِمٍ الّا بإحدى ثَلاث)[6] فەرموی: مسوڵمان کوشتنی حەلاڵ نیە تەنها لەو سێ حاڵەتانەدا نەبێت، یەکەمیان: (كُفرٍ بَعدَ ايمان) واتە: کەسێك لە دوای ئیمان کافر بوو، وەك زانایان دەڵێن: ئەوە کاتێك کە ئیمام یان خەلیفە بەبەرژەوەندی بزانێ بڕیاری شەرعی بۆ ئەدا، دووەمیان: کەسێك زینا بکا، دوای ئەوەی کە ژنی هێناوە، دوای ئەوەی کە ئافرەتێکی مارە بڕیوەو لەلای ماوەتەوە، واتە: ئەو پیاوە کە ژنی هێناوە لەگەڵ ئەو ژنە دابووە، ژنی بەحەلاڵی مارە کردووە، جا ئەگەر منداڵی هەبێت یان نەبێت، گرنگ ئەوەیە مادام

[6] تلخيص الحبير، جزء ٤، صفحة ١٤، كتاب الجراح، رقم الحديث ١٦٧٧، الشافعي وأحمد والترمذي و ابن ماجة والحاكم من حديث أبي أمامة بن سهل...الخ.

نیکاحی حەلاڵی لە ئافرەتێك بووەو لەگەڵ ئافرەتەکەی دابووە، پاشان زینا لەگەڵ ئافرەتێك بکا، ئەوە دەبێ بکوژرێتەوەو ڕەجم بکرێ.

سێ یەمیشیان فەرموی: (وَقَتلِ نَفسٍ بِغَيرِ حَقّ) واتە: کەسێك مسوڵمانێك بکوژێ بەناهەق، بە زوڵم، ئەوەش دەبێ بکوژرێتەوە، (قصاص) ی بۆدانراوە لە دونیا وە لە قیامەتیشدا ئەوەی کە باسکرد!، بەلاّم زانایان فەرموویانە: کەسێکیش دەبێ بکوژرێ کە دەیەوێ ماڵت لێ داگیر بکات یان دەستدرێژی بۆسەر نامووست بکات یان دەیەوێ بتکوژێ، تۆ دیفاع لە خۆت دەکەی ئەو دەکوژی با مسوڵمانیش بێ!، بەلاّم مادام ئینزارت دایێ، مادام خۆت پاراست لەکوشتنەکەی، مادام ئەو وازی لێ نەهێنای و تۆ ئەوت کوشت، ئەوە ئەو کاتە ئەوەش حاڵەتێکی تایبەتە، کە هەموو زانایان فەرمویانە هەقی دیفاع لەخۆکردنت هەیە.

کۆتایی وتارەکەم بە فەرمودەیەکی پێغەمبەر دێنم (علیە الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مَن أعانَ عَلى قَتلِ مُسلِمٍ وَلَو بِشَطرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللهَ وَهوَ مَكتُوبٌ بَينَ عَينَيهِ آيسٌ مِن رَحمَةِ اللهِ)[٧] ئەفەرموێ: هەر کەسێك هاوکاری کەسێك یان کۆمەڵێك بکات بۆ کوشتنی مسوڵمانێك بە ناهەق، با بەنیوە کەلیمەیەکیش بێ، نافەرموێ(بِكَلِمَةٍ)، ئەفەرموێ: بە بەشە کەلیمەیەکیش بێ، بەشداری بکا لەکوشتنی مسوڵمانێك بەناهەق، ئەوە لە ڕۆژی قیامەتدا دێت لەنێوچەوانی نوسراوە (آيسٌ مِن رَحمَةِ اللهِ) واتە: نائومێدو بێبەشە لەڕەحمەتی خوای پەروەردگار(جل جلاله)! ، دەردەکرێ لەژێر ڕەحمەتی خوای پەروەردگار (جل جلاله)! وە هەرکەسێکیش ڕەحمەتی خوای پەروەردگاری لەگەڵدا نەبێت ناچێتە بەهەشت، جا ئەو کەسەی کەبەشدار دەبێ لەکوشتنی کەسێکدا بەهەشتی لێ حەرام دەکرێ، وە جەهەننەمی بۆ خۆی مسۆگەر کردووە!، جا با وشیار بین ئێمەی مسوڵمان نە

[٧] سنن ابن ماجة، كتاب الديات، باب: التغليظ في قتل مسلم ظلما، رقم الحديث ٢٦٢٠

شەیتان فێڵێمان لێ بکا وە نەشوێنکەوتوانی شەیتانیش فێڵێمان لێ بکەن، ئێمە مسوڵمانین، قورئانمان هەیە، سوونەتی پێغەمبەرمان هەیە (علیە الصلاة والسلام)، با قەبری خۆمان بۆ کەس پڕ ئاگر نەکەین!، وە هەرکاتێك کێشەیەك یان ململانێیەك، وەزعێکمان هاتەپێشەوە، دەبێ قورئان بێنینە بەر چاوی خۆمان!، خوا ئەفەرموێ: ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ (٥٩) النساء، ئەگەر کێشەیەکتان لەنێواندا دروست بوو، ئەگەر وەزعێك هاتە پێشەوە چارەسەرەکە بگێڕنەوە بۆلای خواو پێغەمبەر واتا قورئان و سوننەت، بزانن قورئان چ بڕیارتان بۆئەدا، نەوەك خوا نەخواستە توشی بەلایەك بن دوایی لەسەری قەرزدار ببنەوە، وەکو ئیمامی ئەحمەدیش خودای لێی ڕازی بێ فەرموی: (کُن مَعَ الحَق وَلا تَکُن مَعَ الخَلق) ئەگەر هەرکەسێك داوای لێکردن بۆ کوشتنی مسوڵمانێك، بزانە حەقە یان نا حەقە، ئەگەر حەق بوو، ئەوە بڵێ پشتگیریت دەکەم و زۆر پێم باشە!، ئەگەر ناحەقیش بوو، بەهیچ شێوەیەك بەقسەی مەکە، مەڵێ ئەوە فلانە کەسەو جا چۆن دەبێ لەقسەی دەرچم!، هەروەکو برایەك قسەیەکی بۆ گێڕامەوە کە کەسێك یەکێك لە برا گەورەکانی تەکلیفیان لێکردووە بۆ کوشتنی مسوڵمانێك، ئەو مسوڵمانەش پێی گوتووە بەوکەسە ئایا قسەی خوات لەلا گەورەترە(جل جلالە) یان قسەی برا گەورەکەت!، ئەویش گوتویەتی قسەی خوام لەلا گەورەترە(جل جلالە)، ئەویش وتی باشە ئەوە برا گەورەکەت پێت دەڵێ بڕۆ فلانە کەسی بکوژە، کە دەشزانی ناحەقە، دەشزانی زوڵمە، وە خودای پەروەردگاریش(جل جلالە) کوشتنی ئەو ئیماندارەی لێ حەرام کردووی، لێرە خوا ئەفەرموێ مەچۆ. ئەتۆش دەڵێی براگەورەکەم دەڵێ بیکوژە، بەقسەی کامەیان دەکەی؟ بەقسەی خوا دەکەی (جل جلالە) یان بەقسەی برا گەورەکەت؟!، ئەویش لە وەڵامدا گوتوویەتی: جا برا گەورەمەو ناتوانم لەقسەی دەرچم!، مەجبورم بەقسەی بکەم!. ئەوە وەڵامی کەسێکە کە ئیمانی زۆر لاوازە، ئەوە کەسێکە کە

بەشەیتان ناوێری، بەنەفسی خۆی ناوێری، کە جەهەننەم بۆ خۆی مسۆگەر دەکا، کە بیر لە عاقیبەتی خۆی ناکاتەوە.

جا با ئێمە وشیار بین، ئەو کەسەی کە دەکوژرێ بە ناهەق، لە ڕۆژی قیامەت بەجلی خوێناوی لە مەیدانی مەحشەر ڕاوەستاوە، ئەو دڵۆپە خوێنانەی لەلاشەی دێنە خوارێ، ئەو ئینسانە قاتیلەش دێت لەگەڵ ئەو کوژراوە بەڕیز ڕادەوەستێ، ئەو کوژراوە هاوار دەکا دەڵێ پەروەردگارا ئەوە قاتیلمە، کە لەتەنیشتم ڕاوەستاوە، هیچ شتێك لەخوا ون نابێ، با وشیار بین، خۆمان خەجاڵەتی بەر دەستی خوای پەروەرگار(جل جلالە) وە مەحکەمەی (رَبُّ العالَمین) نەکەین لە ڕۆژی قیامەت.

یا ڕەببی خوایە لەو تاوانە گەورەیە بمانپارێزی، ئێمەش و هەموو مسوڵمانان (یا رَبَّ العالَمین)، یا ڕەببی خوایە خەجاڵەتی بەر مەحکەمەی خۆتمان نەکەی لە ڕۆژی قیامەت، یا ڕەببی خوایە ئیمانمان سەلامەت بکەی، یا ڕەببی خوایە بمانکەی بەشوێنکەوتووی ڕاستەقینەی پێغەمبەرەکەت ﷺ ، یا ڕەببی خوایە خۆشەویستی خۆت و پێغەمبەرەکەت و قورئانەکەت لە دڵماندا بچەسپێنی، یا ڕەببی خوایە ئیمانمان زیاتر بکەی، برایەتیمان زیاتر بکەی، خێرو خۆشیمان بەسەردا ببارێنی، بەسەر خۆمان و بەسەر وڵاتەکەماندا، بەسەر میللەتەکەماندا، خوایە بەسەر هەموو مسوڵمانانی دونیا، خوایە حاڵی هەموو مسوڵمانانی دونیا چاکتر بکەی، ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا لە ناخۆشی و ناڕەحەتیەکان بپارێزی (یا رَبَّ العالَمین)، یاڕەببی خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، خوایە لە مردووەکانمان خۆش بی، خوایە ڕەحم بە ماڵ و منداڵمان بکەی، خوایە دوعای پیرەکانمان قبوڵ بکەی. خوایە هیدایەتی گەنجەکانمان بدەی، خوایە هەرکەسێك خێرو خۆشی دەوێ بۆ مسوڵمانان خوایە تەوفیقی بدەی، وە هەرکەسێ کە ناخۆشی و ناڕەحەتی دەوێ بۆ مسوڵمانان خوایە تەوفیقی نەدەی، خوایە ئەو فێڵ و مەکرو پیلانانەی بەسەر خۆیدا بشکێنیەوە، أمین.

آقولُ قَولي هذا وَأستَغفِرُ الله لي وَلَكُم وَلِسائِرِ المُسلِمين فأستَغفِروهُ انهُ كان غَفّارا،

اعوُذُ بِالله مِنَ الشَيطانَ الرَجيم

(ربَّنا أتِنا في الدُّنيا حَسَنَةَ وَفي ألاخِرَة حَسَنَةَ وَقنا عَذابَ النار)

أمين.

برایەتیی مسوڵمانان

برایەتیی مسوڵمانان

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على المحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك، صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعه الى يوم الدين...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ الله مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

سوپاس و ستاییشی بێ پایان و نەبڕاوە بۆخوای گەورە (جل جلالە)، وە دروودو سەلام و بارانی ڕەحمەت بۆ سەر گیانی پاکی پێغەمبەرمان محمد ﷺ.

مسوڵمانانی بەڕێز، سەلام و ڕەحمەتی خوای پەروەردگارتان لەسەربێت لەم ڕۆژە پیرۆزەدا و، بەتایبەت لەو کاتە پیرۆزەدا.

بەڕێزان: خوای پەروەردگار (جل جلالە) نازو نیعمەتەکانی خۆی زۆر بەسەر ئێمەدا ڕشتوون، یەکێك لەو نیعمەتە گەورانە بریتی یە لەنیعمەتی ئیمان، وە پاشان نیعمەتی برایەتی کە بەهۆی ئیمانەوە دروست دەبێت، هەڵبەتە ئینسانی مسوڵمان چ پیاو بێت چ ژن، هەموو هەوڵ و تەقەلایەکی بۆ ئەوەیە خوای گەورە لەخۆی ڕازی بکات، وە بەهەشتی بەرین وەدەست بێنێت، یەکێکیش لەو مەرجانەی کە ئینسان بەهەشت و ڕەزابوونی خوای گەورەی پێ وەدەست

دەهێنێت بریتی یە لە برایەتی و یەکتر خۆشویستن لەبەر خاتری خوا، بەتایبەت لەبارودۆخێکی وەکو ئەمڕۆی دونیا، کە مسوڵمانان لەهەر کوێیەك هەن پێویستیان بەیەکتری هەیە!، پێویستیان بەدوعای خێری یەکتری هەیە، پێویستیان بە پاڵپشتی کردنی یەکتری هەیە، پێویستیان بە مەشوەرەت و ڕاو هەڵوێستی یەکتری هەیە، لەهەموو دونیا، وە بەتایبەتی تر لەکوردستانی خۆماندا لە ڕۆژگارێکی وەکو ئەمڕۆ کە هەموو جیهان پێیدا تێدەپەڕێ، کوردستانی ئێمەش لەناو ئابلۆقەی ئەو موعانات و کێشەو ململانێیەی جیهاندایە، کە پێویستە ئێمەی مسوڵمانیش: یەکەم، شوکری خوای پەروەردگار (جل جلاله) بکەین کە ئەو ئازادی و بەخششەی خۆی بەئێمە بەخشیوە، کە چەند ساڵە تێیدا دەژین بە ئارامی، ئێمە ئەمڕۆ پێویستیمان بەوە هەیە دوای سوپاس و شوکری خوای پەروەردگار (جل جلاله) خۆشمان وەکو میللەتی کورد هەموو تێکڕا ئاگامان لە برایەتیی یەکتری بێت، وە ئاگامان لە وەزعی دونیا بێت، وە بتوانین یەکڕیزو یەك هەڵوێست بین بەرامبەر بە هەڕەشەکانی کوفری جیهانی، کە دەست و بازوی خوێناوی خۆیان لێ هەڵکردووە بەرامبەر بە مسوڵمانان؛ وە بەرامبەر بە میللەتە لاوازو بێ دەسەڵاتەکان بەگشتی.

جا لە بارودۆخێکی وەکو ئێستای کوردستان و عێراق و دەوروبەر، وە جیهان بەگشتی، ئێمەی میللەتی کوردی مسوڵمانی کوردستان، پێویستیمان بە برایەتی و دروستکردنی ئارامی و ئاشتی زیاترە لە هەموو کاتێك.

برایەتی چۆن دروست دەبێت؟:

بەڕێزان، ئایا برایەتی بە پارە دروست دەبێت؟، ئایا برایەتی بەترس و چاو لێ سوورکردنەوەو تۆقاندن دروست دەبێت؟، ئایا برایەتی ڕاستەقینە کامەیە؟، ئەو برایەتییەی کە مەسڵەحەتی دونیا دروستی دەکات؟، ئەو برایەتییەی کە بەهێزی ماددە دروست دەبێت؟، یان بە هێزی ئیمان؟!، ئێمەی مسوڵمان

لەڕوانگەی قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەرمان محمد ﷺ، لە دەلاقەی ئیسلامەوە تەماشای دروستبونی برایەتی دەکەین، دەڵێین، برایەتی لەدوو خاڵان دروست دەبێت:

یەکەمیان: ئیمان، **دووەمیشیان:** یەکترخۆشویستن، ئەوەش لەژێر سێبەری فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەرمان ﷺ، کە فەرمووی: (لا تَدخُلُوا الجَنَّةَ حتّى تُؤمنُوا وَلا تُؤمنُوا حَتّى تَحابُّوا أوَلا ادلُّكُم عَلى شَئٍ اذا فَعَلتُمُوهُ تَحابَبتُم أفشُوا السَّلامَ بَينَكُم)[٨]، فەرموی: ئەی ئومەتەکەم ئێوە ناچنە بەهەشت هەتا ئیمان نەهێنن، وە ئیمانتان نابێت هەتا یەکترتان خۆش نەوێت!، ئایا شتێکتان پێبڵێم ئەگەر جێبەجێتان کرد یەکتریتان خۆشبوێ؟، فەرمووی، سەلام زۆر لەیەکتری بکەن!، بۆیە پێویستە بزانین سەلام کردن و هاتوچۆی یەکتری کردن و پتەوبونی پەیوەندی کۆمەڵایەتی مایەی بەهێزی ئیمانە، ئینجا با بزانین یەکتر خۆشویستن بەچی دروست دەبێت؟:

جارێ پێشەکی دەبێ ئەوە بزانین کە تەنها ئیمانداران برای یەکن، وەکو خوای پەروەردگار (جل جلاله) فەرموی: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ (١٠) الحجرات، واتە: تەنها ئیمانداران برای ڕاستەقینەی یەکترین؛ ئەوە ئایەتی قورئانە، لە دونیا ئەوانەی کە بەگیان و بەدڵ، بەماڵ و بە ڕوح، خۆ فیدایی یەکتری دەکەن تەنها بەهۆی ئیمانەوەیە!، تەنها برایەتی ئیمانییە، هەرئەوانیش لەقیامەتدا بەکەڵکی یەکتری دێن، ئەوانن کە لەقیامەتدا تەنها برایەتییەکەیان بەکەڵکیان دێت، ئەوانە ئیماندارانن، وەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ (٦٧) الزخرف، واتە: هاوڕێیان و برادەرانی دونیا، هەموویان لەقیامەت لەڕۆژی مەحشەر لەگەڵ یەکتری دا دوژمنن، تەنها پارێزکاران نەبێت، تەنها لەخواترسان و تەقواداران برای یەکن لەڕۆژی قیامەت، ئەوانەی لەخوا

---

[٨] صحيح المسلم، كتاب الآيمان، باب: بيان أنه لا يدخل الجنة إلا المؤمنون، رقم الحديث ٥٤

ترساون، وە پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێ: (المؤمنُ للمؤمنِ كالبُنيانِ يَشدُّ بَعضَهُ بَعضاً)[9] واتە: ئیماندار بۆ ئیماندار وەکو خشتی دیوار وایە یەکتری دەبەستنەوە، (وَشَبَّكَ بينَ أصابِعه) پەنجەکانی لەناو یەکتری نا و فەرمویی: ئاوا ئیمانداران یەکتری دەبەستنەوە!، نەیفەرموو ئینسانەکان یەکتری دەبەستنەوە، نەیفەرمو عەرەبەکان یەکتری دەبەستنەوە، نەیفەرمو فلانە بنەماڵەو تیرەو هۆزە، فلانە عەشیرەت، فەرموی ئیمانداران!، جا کە دەشڵێین ئیمانداران مەبەست لە پیاوان و ئافرەتانە(برایان و خوشکان)!، چونکە ﴿والمُؤْمِنُونَ والمُؤْمِناتُ بَعضُهُمْ اولياءُ بَعضْ﴾ (٧١) التوبة، واتە: ئیمانداران پیاوان و ئافرەتانیان دۆست و پاڵپشتی یەکترین، تەواوکەری یەکن، ئەو برایەتیی و خوشکایەتییە لەنێوان ئیمانداران، لەنێوان پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار دا چۆن دروست دەبێت؟.

ئیمان واتە بڕوابوون بەهەموو فەقەڕەکانی ئیسلام، بەهەموو بەشە وردو درشتەکانی ئیسلام، هەرچی لەقورئان هاتووە، لە (ب)ێی (بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرّحيمِ) هەتا (س)ی (منَ الجِنَّةِ والنّاس)، باوەڕمان پێی هەیە، وەکو ئیماندار، وەکو مسوڵمان، بەهەموو فەقەڕەو بەشەکانی، وە بەهەموو بەندەکانی ئیسلام کە سەرچاوەکەی قورئانی پیرۆزە، خوای گەورە (جل جلاله) ڕێزی لەئێمە ناوە بەوەی کە ئەو قورئانە پیرۆزەی بۆ ئێمە ناردوە، خودایەکی داناو زاناو بەدەسەڵات، خوایەکی گەورەو دەوڵەمەند (جل جلاله)، بۆ عەبدێکی نەفامی بێ دەسەڵات و بچوکی فەقیر، پەیام(رسالة)ی هیدایەتی بۆ ناردوە، ئەوە گەورەترین ڕێزە کە خوای گەورە لەبەنی ئادەمی ناوە!: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ الإسراء، واتە: بەڕاستی ئێمە ڕێزمان لەبەنی ئادەم ناوە.

باوەڕمان بەهەموو وشەکانی قورئان هەیە وەکو یەك، لەبەرئەوە خوای پەروەردگار (جل جلاله) کە بڕیارێکی دا ئێمەی تێدا سەرپشك(مُخَوَّل) ناکات،

---

[9] صحيح البخاري، كتاب الصلاة، باب: تشبيك الأصابعفي المسجد وغيره، رقم الحديث ٤٦٧

ئەگەر لە مەسڵەحەتمان بو جێبەجێی بکەین، ئەگەر لە مەسڵەحەتیشمان نەبو نەء!، ئایا ئیسلام بەپێی ژیان دەڕوا یان ژیان بەپێی ئیسلام؟، ئایا دەکرێ بۆ بەرژەوەندی خۆمان دەستکاری فەقەرەیەکی دین بکەین؟، بۆ بەرژەوەندی دونیامان مەسلحەتی کارەکەمان، مەسڵەحەتی ئیش و کارو وەزیفەکەمان دەستکاری بەندێکی ئیسلام بکەین؟، یان وەکو خۆی دەبێت جێبەجێ بکرێت؟، خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾ (٣٦) الأحزاب، واتە: هیچ ئیماندارێك پیاو بێت یان ژن، بۆی نیە ئەگەر خوای گەورە یان پێغەمبەرەکەی محمدﷺ بڕیارێکیان دا دەستکاری ئەو بڕیارە بکەن، تێیدا سەرپشك(مُخَيَّرْ) نین، سەربەخۆ نین، بڕیار بڕیاری خواو پێغەمبەرە ﷺ، کەس بۆی نیە دەستکاری بڕیاری خوا بکات، کەس بۆی نیە دەستکاری بڕیاری پێغەمبەر ﷺ بکات.

وەختێك خودای ئێمە (جل جلاله) پێمان دەفەرموێ: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ (١٢) الحجرات، واتە، جاسوسی مەکەن، دەڵێین: بەسەرچاوان!، ملکەچین!، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ﴾ (١٢) الحجرات، واتە، خۆتان لەزۆر گومان بپارێزن، دەبێ بڵێین بەسەرچاو!، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَقْرَبُواْ الزِّنَى﴾ (٣٢) الإسراء، واتە: نزیکی زینا مەکەونەوە، دەبێ بڵێین بەسەرچاوان، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَقْرَبُواْ مَالَ الْيَتِيمِ﴾ (٣٤) الإسراء، واتە، نزیکی ماڵی هەتیوان مەکەونەوە چونکە ئاگرە، دەبێ بڵێین بەسەرچاوان، خوایە ئێمە نازانین تۆ باشتر دەزانی!، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ (٣٦) الإسراء، واتە: وەدوای شتێك مەکەوە کە زانیاریت دەربارەی نییە، دەبێ بڵێین بەسەرچاوان، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُواْ أَيْدِيَهُمَا﴾ (٣٨) المائدة، واتە: دز پیاو بێت یان ئافرەت دەستی ببڕن، دەبێ بڵێین: بەسەرچاوان، وەختێك پێمان

دەفەرموێ: ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ﴾ (٢) النـــور، واتە، زیناکەر پیاو بێت یان ئافرەت، مادام کوڕو کچ بن، سەد جەڵدیان لێدەن، دەبێ بڵێین بەسەرچاو!، نابێ ڕەحمان پێیاندا بێتەوە، خـوای پـەروەردگار (جـل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (٢) النـــور، واتە: بـا خـەڵکیش نامـادەی عەزابەکـەیان بـێ و ببینـێ چـونکە ئـەوە پاداشـتی کردەوەکەیانە، وەختێك خوای گەورە (جل جلاله) پێمان دەفەرموێ: ﴿لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ﴾ (١١) الحجرات، واتە: با هەندێکتان گاڵتە بەهەندێکی تر نەکـەن لەپیاوان، دەبێ بڵێین بەسەرچاو، وەختێـك خـوای گـەورە (جـل جلالـە) پێمـان دەفەرموێ: ﴿وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ﴾ (١١) الحجرات، با ئافرەتانیش هەنـدێکیان گاڵتە بەهەندێك ئافرەتانی تر نەکەن کە مسوڵمانن، دەبـێ بڵـێین بەسـەرچـاوان، ئێمە نازانین، چونکە خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٢١٦) البقرة، واتە: خوا دەیزانێ و ئێوە نایزانن، دەڵـێین بەسەرچـاو خوایە، خوا دەیزانێ ئێمە نایزانین، وەختێك پێمان دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاء إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ (١٥) فـاطر، ئـەی خەڵکینـە ئێوە هەژارن، پێویستیتان بەخوا هەیە، خوا دەوڵەمەنـدە کەپێویـستی بـەهیچ نیەو بێ نیازو جێی نیاز(صمد)ە، دەبێ بڵێین: بەسـەرچاوان نەی (رَبُّ العالَمِينْ)، نەتۆ دەوڵەمەندی و ئێمە فەقیرین، ئەتۆ گەورەی و ئێمە بچوکین، ئەتۆ خالقی و ئێمە مەخلوقین، ئەتۆ ژێنەرو مرێنەری، ئێمەین دەمرین و دەژین بە بڕیاری تۆ ﴿أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ﴾ (٥٤) الأعـراف، بڕیارو دروستکردن هەمووی بەدەسـتی تۆیە یا (رَبُّ العالَمِينْ)، بۆمان نیە دەستکاری دینی خوا بکەین.

ئایا ئیسلام بەپێی ژیان یان ژیـان بـەپێی ئیسلام؟، ئیـسلام لەگـەڵ ژیـان بگـونجێنین، لەگـەڵ مەسـەلەحەتی خۆمـان بگـونجێنین یـان خۆمـان و مەسلەحەتەکەمان لەگەڵ دینی ئیسلام بگونجێنین؟، ئایا خۆمـان زانـاترین یـان خوا (جل جلاله)؟.

خوای گهوره (جل جلاله) دهفهرموێ: ﴿وَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَن تُحِبُّواْ شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٢١٦) البقرة، ﴿فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (١٩) النساء، واته: زۆر شت ههیه ئێوه پێتان ناخۆشه بهلاّم خێره بۆ ئێوه وه به پێچهوانهشهوه، جا خوا(جل جلاله) دهفهرموێ: خوا دهزانێ و ئێوه نایزانن!، بۆیه دهبێ بڵێین (رَبُّ العالَمِينْ) ئێمه بێ دهسهلاتین و تۆ بهدهسهلاّت، ئێمه نهفامین، نهزانین، ئهو عیلمهی که تۆ بهئێمهت داوه ههرنهوهندهمان ههیه، ئهو عیلمهش زۆر کهمه!، ﴿وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلاً﴾ (٨٥) الإسراء، بۆیه دهبێت ئهو ئیمانهمان ههبێت، دهبێ ئهو ئیسلامهتیهمان ههبێت، ئایا دهکرێ برایهکی مسوڵمان لهبهرئهوهی قازانجی زیاتر له معامهلهکهیدا دهکات بڵێ خوایهگیان ئهو ئایهتهی ههڵگره لهقورئان؟، یان بهو ئایهته لێم مهگره؟، ئایا دهکرێ برایهکی مسوڵمان بڵێ (رَبُّ العالَمِينْ) لهبهرئهوهی که پارهم نیه، موچهم نیه لێم گهڕێ با لهگهڵ زوڵم و ستهمدا تێکهڵ بم بهس موچهیهکم بهدهست بکهوێ بۆ ماڵ و منداڵم؟، ئایا دهکرێ ئینسان بڵێ خوایه ئهو ئایهته با لهقورئاندا لهسهر من نهبێت که ئهمڕۆ پێویستیم بهپارهیه خۆم توشی حهرام دهکهم؟، موعامهلهکهم توشی حهرام دهکهم؟، ئایا دهکرێ بڵێم خوایهگیان من لهبهرئهوهی نهفسم پێی خۆشه مهشروباتی بخۆمهوه لێم مهگره؟. ئهو ئایهته با ئهو ماوهیه موحاسهبهی لهسهر نهبێت؟، یان ئهو ئایهته با لهقورئاندا نهبێت؟، دهکرێ خوشکێکی مسوڵمان بڵێ خوایه لهبهرئهوهی پێم خۆشه بچمه دهرهوه ناو پیاوان و لهگهڵ پیاوان گهشتوگوزارو سهیران بکهم خوایه لێم مهگره؟، یان خوایهگیان نوێژ دهکهم و ڕۆژو دهگرم بهلاّم سهرم ڕوتهو لهچك لهسهر ناکهم؟، یان دهکرێ لهبهرئهوهی بازاڕو سهیران و گهشتوگوزاری زۆر پێخۆشه بڵێ خوایهگیان لێم مهگره بێ پرسی مێردهکهم دهچمه دهرهوه؟، یان لێم مهگره لهبهردهرگا دادهنیشم؟.

مادام خوای گەورە حەرامی کردوە حەرامە، حەرام ئەوەیە کە خوا حەرامی کردوە، وە حەڵاڵیش ئەوەیە کە خوا حەلاڵی کردوە، ئیمانمان بەهەموو فەقەرەیەکی دینی ئیسلام هەیە، جا بائیمەی مسوڵمانیش ئیقتیدا بە پێغەمبەر محمدﷺ بکەین، با هەموو پێغەمبەران بکەین بە سەرمەشقی خۆمان، شوێنکەوتوانیان بکەین بەنمونە بۆخۆمان، گوێ بگرن لەنمونەیەکی قورئانی پیرۆز کە خوای گەورە (جل جلالە) بۆ هەموو ئیمانداران دەیهێنێتەوە: خێزانی فیرعەون، ئەو فیرعەونەی کەخۆی بە پەروەردگاری سەرزەوی دەزانی!، بە قەومەکەی دەگوت: ﴿فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ (٢٤) النازعات، ئەمن پەروەردگاری هەرە بەرزی ئێوەم، بم پەرستن!، خێزانەکەی لەبەرئەوەی ئیماندار بوو و ئیمانەکەی ئەوەندە بەخوای پەروەردگار پتەو بوو داوای دونیای نەدەکرد، بێزاربو لەو ژیانەی دونیا، بێزاربوو لەو باخچەو ڕوبارەی کە بە ژێر قەسری فیرعەونی مێردەکەیدا دەڕۆیی، بێزاربوو لەو قەسرو ناوماڵەی کە فیرعەون هەیبوو، بێزاربو لەو غولاّم و خزمەتکارانەی کەفیرعەون هەیبوو، بێزاربو لەو پارەو سەروەت و سامانەی کەفیرعەون هەیبوو، بێزاربو لەو زەوی و زارو مێوەجاتەی کەفیرعەون هەیبوو، بۆچی؟! لەبەرئەوەی باوەڕی هەبوو بەخوای گەورە، پێی وابو کە ژیانی دونیا ژیانی ڕاستەقینە نیە، ژیانی دوارۆژ ژیانە کە هەتاهەتاییە!، قورئان -لەسەر زمانی ئەو ئافرەتە- دەفەرموێ: ﴿رَبِّ ابْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ (١١) التحريم، بزانە چ دوعایەکی کردوە!، بزانە چ داوایەکی کردوە لەخوای گەورە (جل جلالە)!، ئەو ئافرەتەی کە لەدونیا لەهیچی کەم نەبووە، بەلاّم ئیماندارە، دەفەرموێ: پەروەردگارم، قەسرو خانووێکم بۆ دروست بکە لەلای خۆت لەبەهەشت، وە ڕزگاریشم بکە لە فیرعەون و لەکردەوەکانی، وە ڕزگاریشم بکە لەقەومی زاڵم و ستەمکار.

تەماشاکەن چەندە عیبرەتی تێدان ئەو داوایە!، ئەو داوایە گەورەو شەرعی یە کەخوای گەورە لەسەر زمانی ئەو نافرەتەدا بۆ ئێمەی ئوممەتی محمد ﷺ دەگێڕێتەوە، بۆ ئەوەی عیبرەتی لێ وەربگرین:

یەکەمجار دەفەرموێ (رَبِّ) پەروەردگارم، بۆ داخوازی و پێویستیەکانی خۆی هاوار ناکات بۆ کەسی تر، بەڵکو بەس بۆ خوای گەورە (جل جلالـه)!، داوای چی لێدەکات: ﴿رَبِّ ابْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًا﴾ خوایە قەسرو خانویەکم بۆ دروست بکە لەبەهەشت لە موقابیل ئەو قەسرەی کە ئێستا هەمە لەدونیا، چونکە بێ قیمەتە، چونکە ئیمانی پێوە نیە، چونکە زائیلەو دەڕوا، خانویەك لەکوێ؟ (عِندَكَ) لەلای خۆت!، نەك لەدونیا، لەلای خۆت، لەکوێ؟ (فِي الْجَنَّةِ) لە بەهەشت!، تەماشاکە ئینسانی مسوڵمان داوای دونیا ناکات، داوای قیامەت دەکات، بۆ دونیا ناژی بەڵکو بۆ قیامەت دەژی، چونکە ئەو دونیایە تەنها ئیمتیحانە.

دڵنیابن خۆشەویستەکانم، ئەو دونیایە تەنها ئیمتیحانە، وەڵڵاهی خوای گەورە پێویستی بەعیبادەتی ئێمە نییە!، برایان و خوشکانمان با شانازی بەعیبادەتی خۆیانەوە بکەن، شانازی بەڕۆژوەکەیانەوە بکەن، شانازی بە مێردەکەی خۆیانەوە بکەن، شانازی بەو موعانات و دەردەسەری و ناخۆشی خۆیانەوە بکەن کە لەسەر ئیسلام تووشیان دەبێت، وە دەبێت دڵنیابن کە ئەو دونیایە تەنها دونیای تاقی کردنەوەیە، خوا پێویستی بەعیبادەتی ئێمە نییە چونکە عیبادەتەکەمان قازانجی خۆمانی تێدایە، خوا پێویستی بەوە نییە ئێمە حوکمی ئیسلام دەهێنینەوە یان نایهێنینەوە، خوا پێویستی بەئێمە نییە بەوەی ئایا بەهۆی ئێمەوە ئیسلام بەعیززەت دەبێت؟، چونکە ئیسلام عیززەتی هەر هەیە و هەر عەزیزە!، ئایا بەهۆی ئێمەوە حوکم و دەسەڵاتی ئیسلام دەگەڕێتەوە یان نا، خوا منەتی پێ نییە، خوا دەسەڵاتدارە، خوا دەوڵەمەندە پێویستی بەهاوکاری کردن نیە!، ئەو دونیایە تەنها ئیمتیحانە: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ (٢) الملك،

خوای گەورە ژیان و مردنی داناوە تەنها بۆ تاقی کردنەوەی ئێوەیە، هیـچی تـر نا، ئەگەرنا تەماشای پێغەمبەران بکـەن (علـیهم الـصلواة والـسلام)، تەماشـا ئەکەین پێغەمبەری وا هەیە لەڕۆژی قیامەت ئومەتەکەی دوو کەسـە!، هـی وا هەیە ئومەتەکەی یەك کەسە!، هـی وا هەیـە ئومەتەکـەی هـیچ کـەس نیـە!!، کەسی لەگەڵدا نیە لەڕۆژی قیامەت، تۆ بڵێی ئـەو پێغەمبـەرە خـۆی مانـدوو نەکردبێ؟!، تۆ بڵێـی ئـەو پێغەمبـەرە حیکمـەتی نـەبوبێ؟!، تـۆ بڵێـی ئـەو پێغەمبەرە وەحـی بـۆ نـەهاتبێ؟!، لێنـەزان بـووبێ؟، نـەخێر! (نَعُـوذُ بـاللە)، پێغەمبـەران هـەموویان زانـا بـوون، هـەموویان بـەغیرەت بـوون، هـەموویان بەحیکمەت بوون، نەی بۆ پەرێزی دیار نەبوە لەدونیا؟، چونکە حیکمـەتی خـوا وابودو خەڵکەکە کەللەڕەق بوە، دیارە دونیا هیچ نییە، دیارە سەنگی مەحـەك دونیـا نیـە، تـەرازوو دونیـا نییـە، ئـەنجامی هەڵـسەنگاندن لـەدونیا نییـە، بنەمایەکە نییەت و بۆ خـوا مانـدوبون و بۆخـوا کارکردنـە، لەبەرئـەوە دونیـا جێگای تاقی کردنەوەیەو بەس، ئەگەر تۆ شەوو ڕۆژ نەخەوی بەسەدان وتار بڵێی و بەسەدان کتێب تەنلیف بکەی، وە بەسەدان لەشـکری ئیـسلام و مـسوڵمانان پرچەك بکەی تـەنها تـاقی کردنەوەیـە، کارەکـە بەنییەتـە، وە خـوا هـەر بـە دەستەڵاتەو لە دەسـتەڵات و دەوڵەمەندیەکـەی هـیچ زیـاد نابێـت، وە ئەگـەر کەسیش لەسەر زەوی عیبادەتی خوا نەکات قەت لە دەسـەڵاتی خـوای گـەورە کەم نابێت و لەدەوڵەمەندی خوای گەورە کەم نابێت، وەکو خـوا (جـل جلالـە) دەفەرموێ: ﴿إِن تَكْفُرُواْ أَنتُمْ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ (٨) إبراهیم، واتە: ئەگەر ئێوە هەرچی لەسەر زەوی یە هەمووتان کافربن، خوا هـەر دەوڵەمەندەو هەر سوپاسی دەکرێت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ (٤٤) الإسراء، واتە: هەر حـەوت ئاسمانـەکان و ئـەرزیش، وە هەرچـی تێیاندایە تەسـبیحاتی خـوا دەکـەن!، خـوا منـەتی بەئێمـە نیـە تـاخۆ ئێمـە

تەسبیحاتی دەكەین یان نا، بەلاّم تەنها تاقی كردنەوەیە لەدونیا، خوای گـەورە (جل جلالە) دەیەوێ ئێمە ئیسپاتی بكەین ئاخوٚ تا چەندە ئامـادەین لـەپێناوی خوادا ماڵمان بەخت بكەین، لەپێناوی خوادا خوێنمان بەخت بكەین، لـەپێناوی خوادا خوٚشیمان بەخت بكەین، لەپێناوی خوادا ماڵ و منداڵمان بەخت بكـەین، لەپێناوی خوادا لوٚمەو لوٚمەكاری خەڵكمان بێتەسەر، تەنها تـاقی كردنەوەیـە، بوٚیە خێزانی فیرعەون دەڵێ چی؟: ﴿رَبِّ ابْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًـا فِـي الْجَنَّـةِ﴾ (١١) التحريم، خوایە لەلای خوٚت، لەبەهەشت شوێنم بـوٚ دابـین بكـە، ئـەو دونیایـە زائیلـەو دەڕوا هـیچ نیـە، ﴿وَنَجِّنِـي مِـن فِرْعَـوْنَ﴾: خوایـە ڕزگاریـشم بكـە لەفیرعـەون، چـونكە لێـی بێـزارم، لێـی بێتاقـەتم، كـافرە، ﴿وَعَمَلِـهِ﴾ وە لەكردەوەكانیشی ڕزگارم بكە، چونكە كـردەوەی خراپـی چـاندووە لەسـەر ڕوی زەویدا، نیزام و دەستوری خراپـی دانـاوە لەسـەر زەوی، ئـەوەش بەڵگەیـە بـوٚ خوشكانی بەڕێزمان، خوشكانی بەڕێزی ئێمەش دەبێ ئەگەر مێردەكانیان توشی گوناهو تاوان و كـوفرو ئیلحـاد بـون، دەبـێ بڵـێن: خوایـە ڕزگارمـان بكـەی لـەكردەوەی مێردەكانمـان، چـونكە كردەوەكانیـان پیـسن، كردەوەكانیـان بـێ شەرعیین، كردەوەكانیـان مایـەی توڕەبـونی خـوان، دەبێـت خوشـكانی ئێمـە تەماشای ئەو ئافرەتە مسولّمانە بكـەن كـە خێزانـی فیرعەونـە،ئینجا دەڵێـت: ﴿وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّـالِمِينَ﴾ خوایـە لەقـەومی زاڵمـیش ڕزگـارم بكـەی، كـە مەبەستی قەومی زاڵم دەوروبەری خوٚی بووە، خـزم و كەسـەكانی خـوٚی بـوون، بێزار بوە لە خزم و كەسی خوٚیشی چـونكە مـسولّمان نـەبوون، دەبـێ سـەنگی مـەحەك لەلای ئینسانی مـسولّمان ئیمان بێت، نەك لەبەرئەوەی ئەوە باوكیـەتی (با كافریش بێت) هەر فەرمانی بەسەر سەرو بەسەرچاو!، ئەوە لەبەرئەوەی برای دایك و باوكیەتی با كافریش بێ، بەلاّم هەر فەرمانی بەسەر سـەرو بەسەرچـاو، نەخێر برایەتی ئەگەر ئیمانی تێدا نەما؛ برایەتی نابێت، دوو برا ئەگەر یـەكیان مسولّمان بێت وئەویتر كافر بێت، میراتی لەیەكتری ناگرن!، باوك وكـوڕ ئەگـەر

یەکیان کافر بێ و ئەویتر مسوڵمان، میراتی لەیەکتری ناگرن، لەبەرئەوە ئیسلام سەنگی مەحەکەو تەرازووە.

خۆشەویستەکانم: ئەوە ئیمانە!، دەبێت ئیمانمان وابێت، بەهەموو فەقەرەو بەشەکانی ئیسلام، ئەو ئیمانەمان هەبێت، لەسەر بنەمای ئەو ئیمانە بتوانین لەدونیادا شەریعەتی ئیسلام پیادە بکەین.

ئینجا ئەتوانین دەست بە دروستکردنی خاڵی دووەم بکەین، کە لەبەر خاتری خوا یەکتر خۆشویستنە: مادام ئیمانی تەواومان هەبێ ئەوجار لەبەر خاتری خواش یەکتریان خۆش دەوێت، یەکتر خۆشویستن بەدەست خۆمان نیە خۆشەویستەکانم، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرموی: (وَلا تُؤْمِنُوا حتّی تَحابُّوا) واتە: ئیمانیشتان نییە هەتا یەکتریتان خۆش نەوێت، جا ئەگەر کەسێك بڵێ من ئیمانم هەیە بەلاّم نابێ مسوڵمانیشم خۆش بوێن!، ئەوە ڕاست ناکات!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ڕاست دەکات، ئایا دەکرێ بڵێین پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ڕاستی نەکردووە؟! ناکرێ، لەبەرئەوە ئینسان ئەگەر ئیمانی هەبێ دەبێت مسوڵمانیشی خۆش بوێن، لەبەرئەوە هەر کەسێك ڕقی لەمسوڵمانان بێتەوە، ئەوە موخالیفی ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەری ﷺ کردووە!، وە بە پێی ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەر ﷺ یان ئیمانی نیە یان ئیمانەکەی زۆر لاوازە، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فيهِ وَجَدَ حَلاوَةَ الأيمانْ)[10] واتە: هەر کەسێك سێ شتی تێدا هەبن ئیمانی تەواوەو شیرنایەتی ئیمانی چێشتووە: (أنْ يَكُونَ اللهُ وَرَسولَهُ اَحَبَّ اِلَيهِ مِمّا سِواهُما) واتە: خوا و پێغەمبەرەکەی ﷺ لە هەموو شتێك زیاتر خۆش بوێن، ئەوە نیشانەی ئیمانی تەواوە، واتە لەپێناوی ڕەزابونی خواو ڕەزابونی پێغەمبەرەکەی ﷺ ئامادەی هەموو شتێك بێت، وە پاشان: (أنْ يُحِبَّ المَرء لا يُحِبُّهُ الّا للّه) واتە: مسوڵمانی

---

[10] صحيح البخاري، كتاب الأيمان، باب: حلاوة الأيمان، رقم الحديث ١٦

خۆشبوێن تەنها لەبەر خاتری خوا، وە پاشان پێی ناخۆش بێت بگەڕێتەوە سەر کوفرو نەفامی، وەکوچۆن پێی ناخۆش بێت بیخەنە ناو ئاگر!.

جا یەکترخۆشویستن مەرجی ئیمانە وە بەرهەمی ئیمانیشە، (مَنْ أعطَى للهِ وَمنَع للهِ وأَحَبَّ للهِ وابغَضَ للهِ فَقَد استَكمَلَ الأيمان)[11] واتە: هەر کەسێك لەبەر خاتری خوا شت ببەخشێ، وە لەبەر خاتری خوا شت مەنع بکات، وە لەبەر خاتری خوا کەسێکی خۆشبوێت، وە لەبەر خاتری خوا ڕقی لەکەسێك بێتەوە، ئەوە ئیمانی تەواوە!، فەرمودەی پێغەمبەرە ﷺ، پرسیاریان لە پێغەمبەر ﷺ کرد: (الرَّجُلُ يُحِبُّ القَوْمَ ولَمّا يَلْحَقْ بِهِمْ)[12] فەرمویان: یا رسول الله جاری وا هەیە پیاوێك قەومێکی خۆشدەوێت، پیاوێك کۆمەڵێکی خۆشدەوێت بەلاّم لەگەڵیشیاندا نییە ئایا ئەوە حوکمی چیە؟، فەرموی: (المَرءُ مَعَ مَنْ أَحَبْ)[13] ئینسان لەگەڵ ئەو کەسەدا لەقیامەتیّ حەشر دەکرێت کە خۆشی ویستووە لە دنیادا، خۆ بەڵێ لەگەڵیاندا نیە بەلاّم کێت خۆشویستبێ لەدونیا لەگەڵ ئەودا حەشرت دەکرێت لەقیامەت.

جا با بۆخۆمان سەر پشك بین لەدونیا کێمان خۆشبوێت؟، یەکتریان خۆشبوێت وەکو مسوڵمان یان کافرو بێ دین و موشریك؟، کە ئەو کاتە لەڕۆژی قیامەت لەسەری تووشی عەزاب دەبین، لەبەرئەوە فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ لەسەر چاوانە، وە ئێمەی نەزان و نەفام ئەگەر جار جار سەرمان لێ دەشێوێ و جار جار لێمان تێك دەچێ، لێمان ون دەبێت، با خۆمان بەو فەرمودە پیرۆزانە وشیار بکەینەوە.

خۆشەویستەکانم، بەکورتی دەڵێم خۆشەویستی بە چەند شتێك دروست دەبێت، لەوانە:

---

١١ سنن أبي داود، كتاب السُّنة، باب: الدليل على زيادة الأيمان ونقصانه، رقم الحديث ٤٦٨١

١٢ صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب: علامة حب في الله عزوجل...، رقم الحديث ٥٨١٨

١٣ صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب: علامة حب في الله عزوجل...، رقم الحديث ٥٨١٦ و ٥٨١٧

لێبوردن لەیەکتری، وە خۆ بەکەمزانین لەبەرامبەر یەکتری (تواضع)، جا سەبارەت بە چاوپۆشی لەیەکتر کردن و عەفوکردن، ڕاستە خوای گەورە (جل جلاله) لەقورئانی پیرۆزدا لە موقابیلی هەڵەی مسوڵمانێك، لە موقابیلی زوڵمێکی یان تەحەددایەك کە مسوڵمانێك دەیکات تۆڵەی داناوە، بەلاّم دەشفەرموێ، ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ (٤٠) الشوری، واتە، کەسێك لە موقابیلی تۆڵە سەندنەوە، عەفوی بکات و چاکە لەگەڵ موقابیلی بکات پاداشتی دەکەوێتە لای خوا، جا دەفەرموێ، ﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (٢٢) النور، واتە: چاوپۆشی لەیەکتری بکەن و یەکتری عەفوو بکەن، ئایا پێتان خۆش نیە خوا عەفووتان بکات؟، زۆر برای مسوڵمان هەیە لەسەر قسەیەکی کەم دڵی لەبرای مسوڵمان دەهێشێ، لەسەر هەڵەیەکی کەم کە مسوڵمانێك لەموقابیلیدا دەیکات، قسەیەکە یان ڕەفتارێکە، بڕیاری خۆی لەسەر ئەدات قسەی لەگەڵ ناکات ئیدی هەتا مردن یان دەڵێ هەتا دەمری گەردنت ئازا نەبێت!، یان دەڵێ قەت لێت خۆش نابم!، ئەو برایەتییە بەو شێوەیە دروست نابێت، ئینسان لەدونیا بێ هەڵە نابێت، تەنها پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) مەعصوم بوون ئەمما ئینسانەکان —تەنانەت صەحابەکانیش- بێ هەڵە نەبوون لە بەرامبەر یەکتری دا، ئایا دەکرێ ئینسان بڵێ نابێ هیچ هەڵەت هەبێت؟، دەی لەو کاتەدا هونەرە ئینسان لە موقابیلی هەڵەیەکدا عەفوی بکا، ئەگەر هیچ هەڵەی نەبن چ عەفو بکەم؟، ئەو کاتە خۆ هونەر نیە!، لەبەرئەوە زۆر برامان هەیە -تەنانەت برای دایك و باوکی- برا لەگەڵ برا قسە ناکات، لەسەر میرات جاری وا هەیە، یان لەگەڵ خوشکەکەی قسە ناکات یان خوشك لەگەڵ برا قسە ناکات، لەبەرئەوەی بەشی لە شتێك نەداوە دەڵێ گەردنت ئازا نەبێ هەتا مردن!، یان ژن و مێرد لە بەرامبەر یەکتری دا ڕۆژێك لەڕۆژان دڵی یەکتریان شکاندووە، ئەو دەڵێ قەت گەردنت ئازا نەبێ تا مردن، وە ئەویش دەڵێ گەردنت ئازا نەبێ!،

یان کوڕ بەرامبەر باوك یان باوك بەرامبەر کوڕ یان دایك بەرامبەر منداڵەکانی وە هەروەها منداڵەکانیش بەرامبەر بە دایك و باوکیان، وە خزمەکان، جیرانەکان، زۆر جار شتی وا دەبێ لەسەر شتێکی کەم، لەسەر منداڵێك، لەسەر بستە زەویەك، لەسەر دارێك، لەسەر چەند دینارێك، لەسەر شتێکی کەم عاجزی دروست دەبێت، پێی دەڵێ گەردنت ئازا نەبێ!، ڕەحمەتی خوا لە ئیمامی شافعی بێت کە کاتێك گفتوگۆی لەگەڵ کەسێك کردوە، پێی خۆش بوە هەق لەسەر زمانی موقابیلی دەرکەوێ، وە خاوەنی عەفوو و سەماحەت بوە[١٤].

پێغەمبەرمان محمد ﷺ لە مەککەدا ئەوپەڕی ناخۆشی و ناڕەحەتیان بۆ هێنایە پێش، لەکەعبە لە سەجدەدا بووە ورگ و ڕیخۆڵەی حوشتریان بەسەر سەریدا داوە، لەنوێژدا!، لەسەجدە دا!، کە عەبد لە هەموو کاتێك زیاتر لەخوا نزیکە!، هەتا فاطمە ی کچی (ڕەزای خوای لەسەر بێت) هاتووە پیساییی و ڕیخۆڵەی ورگی حوشتری لەسەر سەری لاداوەو پێغەمبەر ﷺ خۆی پێهەڵنەستاوەتەوە، تاوا نەزیەتیان داوە!، لە (طائف) بەرد بارانی دەکەن خوێن بە لاقی دا دێتە خوارەوە!، سێ ساڵان لەدوای کۆچی دوایی ئەبوطالب گەمارۆی ئابووری و کۆمەلایەتی و هەموو لایەنەکانی دەخرێتە سەر کەس هاتو چۆی ناکات، ژن و ژنخوازی لەگەڵ ناکەن، نان و ئاو نییە مەگەر بەنهێنی بەشەو بۆیان بچێ، ناچار دواتر لە مەککەوە کۆچ دەکات بۆ مەدینە، لەگەڵ ئەوەشدا کە فەتحی مەککە دەکرێ، دوای چەند ساڵ لە مەدینە دەگەڕێنەوە بۆ مەککە، پێغەمبەر ﷺ بەئەهلی مەککە دەفەرموێ: ئایا ئێوە پێتان وایە چیتان لێ دەکەم؟!، ئەوانیش دەڵێن (أَخٌ كَرِيمٌ وابنَ أَخٍ كَرِيم): تۆ برایەکی بەڕێزی و برازایەکی بەڕێزی.. ئێمە وا تەماشات دەکەین، چونکە دەزانن پێغەمبەر ﷺ چۆنە! ئەویش دەفەرموێ: ((إِذهَبُوا فَأَنتُمُ الطُّلَقَاء))[١٥]، فەرموی: دەبرۆن ئێوە

---

[١٤] وەکو دەفەرموێ: (وَدِدتُ إذا ناظَرتُ أَحَداً أن يُظهِرَالله الحقَّ على يَدَيهِ).

[١٥] ((عن أبي هريرة رضي الله عنه - فذكر الحديث قال فيه فجاءت الانصار فأحاطوا برسول الله صلى الله عليه وسلم عند الصفا فجاء أبو سفيان فقال يارسول الله ابيدت خضراء قريش لا قريش بعد اليوم فقال

هەمووتان ئازاد بن!، ئەو ئازارەی پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) بەدەست ئـەهلی مەککەوە بینیویەتی لەژمار نایەت، چەند ساڵ!، نـەک چـەند ڕۆژو چـەند مـانگ!، ئینجا لێرە لەبەرخاتری خوا فەرموی: بڕۆن ئێوە ئازاد بن!.

ئایـا ئینـسانی مـسوڵمان ئەگـەر هەڵەیـەکی لـە موقابیلـدا دەکرێـت، مسوڵمانێك هەڵەیەکی لە موقابیلدا دەکات، قابیلی ئەوە نییە عەفوو بکرێت؟، یان ژن و مێرد بەرامبەر یەکتری یان براو خوشـك، بـراو بـرا، خـزم و خـزم، وە جیران و جیران..، لەبەرئەوە خوا دەفەرموێ: ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (٢٢) النـور، واتە: پێتان خۆش نیە خوا عەفووتان بکات، توخوا عەفوو و لێخۆش بوونی لای خوا خۆشترە، ئەجرو پاداشتی لای خوا خۆشترە یان ئینتیقام و تۆڵە سەندنەوەی دونیا؟، جا من بەناوی قورئانی پیرۆز، کـە ئایـەتی قورئانـە بۆتـان دەخوێنمـەوە، داوا لەهـەموو مـسوڵمانان دەکـەم بەتایبـەت

من دخل داره فهو آمن ومن القى سلاحه فهو آمن ومن دخل دار أبي سفيان فهو آمن ومن اغلق بابه فهو من - اخرجه مسلم في الصحيح من حديث يحيى بن حسان عن حماد الا انه لم يذكر قوله من دخل داره فهو من - (أخبرنا) أبو علي الروذباري أنبأ أبو بكر بن داسه ثنا أبو داود ثنا مسلم بن ابراهيم ثنا سلام بن مسكين ثنا ثابت البناني عن عبد الله بن رباح الانصاري عن أبي هريرة رضى الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم لما دخل مكة سرح الزبير بن العوام وابا عبيدة بن الجراح وخالد بن الوليد على الخيل وقال يا ابا هريرة اهتف بالانصار قال اسلكوا هذا الطريق فلا يشرفن لكم احد الا انمتموه فنادى منادى لا قريش بعد اليوم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من دخل دارا فهو آمن ومن القى السلاح فهو آمن وعمد صناديد قريش فدخلوا الكعبة فغص بهم وطاف النبي صلى الله عليه وسلم وصلى خلف المقام ثم أخذ بجنبى الباب فخرجوا فبايعوا النبي صلى الله عليه وسلم على الاسلام - زاد فيه القاسم بن سلام بن مسكين عن ابيه بهذا الاسناد قال ثم أتى الكعبة فأخذ بعضادتى الباب فقال ما تقولون وما تظنون قالوا نقول ابن اخ وابن عم حليم رحيم قال وقالوا ذلك ثلاثا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقول كما قال يوسف (لا تثريب عليكم اليوم يغفر الله لكم وهو ارحم الراحمين) قال فخرجوا كانما نشروا من القبور فدخلوا في الاسلام - (أخبرناه) أبو بكر بن المؤمل أنبأ أبو سعيد الرازي ثنا محمد بن أيوب أنبأ القاسم بن سلام - فذكره (وفيما حكى الشافعي) عن أبي يوسف في هذه القصة انه قال لهم حين اجتمعوا في المسجد ما ترون اني صانع بكم قالوا خيرا، اخ كريم وابن اخ كريم قال اذهبوا فانتم الطلقاء)) سنن الكبرى، جزء ٩، كتاب السير، باب: فتح مكة حرسها الله تعالي، صفحة ١٩٩، رقم الحديث ١٨٢٧٥.

لەرۆژگارێکی وەکو ئەمرۆدا، ئەو شتە بچوك و گچکەلانە لەنێوان یەکتری نەخوێننەوە، دایك و باوك لەبەرامبەر منداڵەکانیان، ژن و مێرد لەبەرامبەر یەکتری دا، خوشك لەبەرامبەر برا دا بەپێچەوانەوەش..، خزم و کەس، جیران و جیران، هەمووتان گەردنی یەکتری ئازاد بکەن، ئەجرتان دەکەوێتە لای خوا (جل جلاله)، کێ پێی خۆش نیە خوا عەفووی بکات؟، پاداشتی لای خوات دەوێ یان ئەو شتەی کە وتووتە: کە دەڵێی گەردنی ئازاد ناکەم..!، نا.. لەبەر خاتری خوا بڵێ: خوایە گیان لەبەر خاتری تۆ گەردنی هەموو مسوڵمانێکی سەر ڕووی زەوی ئازاد بێ!، لە ئافرەتان و لە پیاوان، با هەقی منیشیان لەسەر بێ، مادام ناتوانێ بمداتەوەو، مادام منیش ناتوانم لێی وەربگرمەوە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، پاشان خۆ بەکەمزانین: ئەوەش بەڕاستی خاڵێکی ترە کە کات مۆڵەتم نادات لەسەری برۆم، بەڵام دەبێ بەڕاستی ئەو ئایەتەمان لەبەر چاوبێ کە خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأَرْضِ مَرَحًا﴾ (٣٧) الإسراء، واتە: لەسەر زەوی بە خۆبەزلزانین(تَكَبُّر)ەوە مەڕۆ، بۆ خۆت لێ دەگۆڕێ مسوڵمان؟، خۆت بەچی دەزانی؟، لەسەر زەوی کەشخە(تَكَبُّر) لێمەدە!، ﴿إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً﴾ (٣٧) الإسراء: خۆ نەنەتوانی زەوی شەق بکەی، وە نە ئەتوانی درێژاییەکەت بگاتە شاخەکان!، ئیقتیدا بە پێغەمبەرەکەتەوە ﷺ بکە، خوا (جل جلاله) ئەفەرموێ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (٢١) الأحزاب، پێغەمبەرەکەمان (علیه الصلاة والسلام) بەلای پیرەژنێك دا تێپەڕیوە کۆڵەدارێکی لێکەوتووە، کۆڵەدارەکەی لەسەر پشتی خۆی داناوەو بۆی هەڵگرتووە، خۆی بەگەورە نەگرتووە، پێغەمبەرەکەمان (علیه الصلاة والسلام) گەورەترینی خەڵقە لەسەر ڕوی زەوی، ئەنجا نمونەیە بۆ ئێمە، نە خانوی جیا بووە لە صەحابەکان!، نە خواردنی جیا بووە لەصەحابەکان!، نە جلوبەرگی جیا بووە

لە صەحابەکان!، کابرا هاتۆتە لای پێغەمبەر (علیـه الـصلاة والـسلام) لەگـەڵ صەحابەکان دانیشتووە، وتویەتی: (أَيُّكُم مُحَمَّدٌ)[١٦] کێتان (محمد)ە؟!، چونکە نە جلو بەرگی جیا بووە!، نە قەسری جیا بووە، نە سەیارەی جیا بووە -واتە ئەسپ و وشتری سواری ئەوکاتە-، نە خانووی جیا بـووە، جـاری وا هـەبووە میـوانی هـاتووە، صـەحابەیەك فەرمویـەتی: کـێ میـوانی پێغەمبـەر (علیـه الـصلاة والـسلام) دەباتەوە مالّی خۆی؟، نان نەبوە لە مالّی خۆی!، لەبەرئـەوە ئێمـەش بەڕاستی ئەگەر بمانەوێ بچینە بەهەشت، ئەو بەهەشـتەی پێغەمبـەر محمـدﷺ لێیەتی، وە صەحابەکانی لێن، دەبـێ ئێمـەش بلـێین خوایـە گیـان ئێمـەش وا لێبکەو وەکو ئەوان بین، ئەگەر هەرنا تۆزێك بە ئەوان بچین، بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ ئەوان بچینە بەهەشت، با ئێمەش خۆبەکەمگیری(تواضـع) مـان هـەبێت و خـۆ بەکەم بزانین، با بەخۆبـەرسامبوون(عُجب) نەمان گرێ، چونکە {لـەخۆڕازیبوون و بەخۆبـەرسامبوون} گوناهێکی گەورەیە!، ئەگەر کەسێك پێمـان بلـێ لـەخوا بترسە یان ئاگات لەخۆت بێت، یان لەسەر ڕێگای ڕاست بە یان ئـەو هەڵەیـەت چاك بکەوە، با لە خۆمانەوە توڕە نـەبین!، بـەڵکو بـا قـسەی خێـر وەرگـرین، وەڵاهی برای ڕاستەقینە ئەو کەسـەیە کـە ئامۆژگـاری چـاکت دەکـات، بـرای ڕاستەقینە ئەو کەسەیە کە ڕێگای بەهەشتت نیـشان دەدات، بـرای ڕاسـتەقینە ئەو کەسەیە کە دەستت دەگرێ و لە گوناهان دەتگێڕێتەوە، نەك ئەو کەسـەی لە دونیادا مووچە(مەعاش)ت بۆ دەبڕێتەوە یان پـارەت بـۆ پەیـدا دەکـات!، یـان مەسلەحەتێکی دونیات بۆ جێ بەجێ دەکات!، بەڵکو خوشك و برای ڕاستەقینە ئەوانەن کە ئامۆژگاری چاك پێشکەش بەتۆ دەکەن، لەبەر ئەوە مەمنونیان بە!، دەست خۆشییان لێبکە!.

[١٦] صحيح البخاري، كتاب العلم، باب: مايذكر في المناولة، رقم الحديث ٦٣

جا لە خوای گەورە داواکارم کە ئەو چەند سیفەتەمان تێدا بێنێتەدی بۆ ئەوەی برایەتی ڕاستەقینەمان هەبێ، کە ئیمان و یەکترخۆشویستن برایەتی ڕاستەقینە دروست دەکات، یەکتر خۆشویستنیش بە لەیەکتری بوردن و خۆ بەکەمزانین بەرامبەر بە یەکتری و چاکەو هاوکاری یەکتری وسەلام لەیەکتری کردن و پەرۆشی یەکتری و (إیثار) واتە خەڵك هەڵبژاردن بەسەر خۆت و بەمانای وشە برایەتیی دروست دەبێت، یاڕەببی خوایە برایەتی ڕاستەقینەمان بۆ دروست بکەی، خوایە ئیمانمان سەلامەت بکەی، چونکە ئەگەر ئیمانمان سەلامەت بێ ڕەزابونی تۆو بەهەشتی بەرینمان هەیە، یاڕەببی خوایە لە خراپەوە هیدایەتمان بدەی بۆ چاکە، خودایە ئەوەی چاکە چاکتری بکەی، ئەوەی خراپیشە هیدایەتی بدەی، خوایە داوات لێ دەکەین و لەتۆ دەپاڕێینەوە هێمنی و ئەمن و ئاسایش بۆ وڵاتەکەمان بنێری، یاڕەببی خوایە لەناخۆشی و نارەحەتیەکان بمانپارێزی و دوورمان بکەیەوە، یاڕەببی خوایە ئەو گەردەلول و ڕەشەبایەی کە لەدونیادا بەڕێوەیە بۆ وڵاتانی لاوازو مسوڵمان، خوایە لە هەموو مسوڵمانانی لادەی، یاڕەببی خوایە ئەوەی کە خێری بۆ ئیسلام دەوێ تەوفیقی بدەی، یاڕەببی خوایە ئەوەی شەڕیشی بۆ مسوڵمانان دەوێ، خوایە پشتی بشکێنی، یاڕەببی خوایە خۆشەویستیمان لەنێوانماندا زیاتر بکەی و هەڵوێستەکانمان لەگەڵ یەکتری شەرعیی و باش و جوان بن.

ئامین

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

ئیسلام ئەمانەتە

ئیسلام ئەمانەتە

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك، صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعه الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی ئوممەتی محمد المصطفى ﷺ، میهرەبانی و ڕەحمەتی خوای گەورە(جل جلاله) برژێ بەسەر ئێمەی مسوڵمان و هەموو مسوڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا.

خۆشەویستەکان، هەموو ماندوو بونێکی ئینسان، بۆ ئەوەیە کە خوای پەروەردگار لەخۆی ڕازی بکات، وە خوای پەروەدگار (جل جلاله) ئەگەر نیعمەتی ڕەزابونی خۆی ڕشت بەسەر عەبدەکانندا گەورەترین نیعمەتی پێداون، وەکو دەفەرمووی: ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّهِ أَكْبَرُ﴾ (٧٢) التوبة، واتە: ڕەزابونی خوای پەروەردگار گەورەترین نیعمەتە، وە بێگومان ئینسان ناتوانێ ئەو نیعمەتە وەدەست بێنێ هەتا کۆمەڵێك پلەو کۆمەڵێك دەرەجە هەن وەدەستیان نەهێنێ، ئەوجا دەبێ بە خۆشەویستی خوا جل جلاله (حبيب الله) ، یەکێك لەو دەرەجانە

دەرەجەی ئەمینداریتییە، ئینسان ببیّ بە ئەمین، ئەو کاتە خوای پەروەردگار (جل جلاله) خۆشی دەویّت، ئەو پلەیەی کە خوای گەورە (جل جلاله) داویەتی بە پێغەمبەران (علیهم الصلوات والسلام)، کە لەقورئانی پیرۆزدا وەختێك پێغەمبەران ئامۆژگاری ئوممەتەکانی خۆیانیان کردووە، پێیان گوتوون (إنّي لَكُمْ ناصِحُ أمينْ) وتویانە: ئێمە بۆ ئێوە مامۆستایەکی دڵسۆزو ئەمیندارین و بەخەمین بۆ ئێوە، وشەی (أمین)، نیعمەتی ئەمینداریەتی، کە گەورەترین نیعمەتە خوای پەروەردگار (جل جلاله) بۆ ڕەزابوونی خۆی داویەتی بە پێغەمبەران (علیهم الصلوات والسلام).

ئینجا پێغەمبەرانیش ئەو پلەیەیان بەخشیوە بە شوێنکەوتوانی خۆیان، وە بە تایبەتی زانایان و مامۆستایانی ئایینی، کە ڕێبازی ئەو پێغەمبەرە پیادە ئەکەن ﷺ، کە لە فەرمودەیەکدا فەرمویەتی: (الفُقَهاءُ أُمَناءُ الرُسُلِ ما لَم يَدخُلُوا فِي الدُنيا وَيتَبَعوا السُلُطان فَاذا فَعَلُوا ذالِكَ فَاحذَروهُم [17]) واتە: زانایان ئەمینداری پێغەمبەرانن (علیهم الصلوات والسلام)، بەلاّم بەمەرجێك لەگەڵ دونیا تێکەڵ نەبووبن و بەدوای دەستەلاّتداران نەکەوتبن و ملکەچیان نەبووبن، بەلاّم ئەگەر تێکەڵ بوون لەگەڵ دەسەلاّتدارانی دونیاخۆرو دونیا پەرست ئەوکاتە پێغەمبەر ﷺ بە ئوممەتەکەی خۆی دەفەرمووی: (فاحذَروهُمْ) خۆتان لەو زانایانە بپارێزن، وەختێك زانا شوێنکەوتووی پێغەمبەرە ﷺ کە ڕێبازەکەی ئەو بگرێتەبەر، سوننەتی ئەو جێبەجیّ بکات کە بریتیە لە ڕاگەیاندنی حەقەیقەتی خواپەرستی و دینی ئیسلام، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (العُلَماءُ وَرَثَةُ ألانبياءُ)[18] واتە: زانایان میراتگری پێغەمبەرانن (علیهم الصلوات والسلام)، بەلاّم بابزانن کە

---

[17] العسكري من حديث العوام بن حوشب عن أبي صادق عن علي به مرفوعا وهو ضعيف السند. انظر: (المقاصد الحسنة في بيان كثير من الاحاديث المشتهرة على الالسنة)، صفحة ٣٠٧، رقم الحديث ٧٤٦.

[18] صحيح ابن حبان (الطبعة الثانية-مؤسسة الرسالة/بيروت)، كتاب العلم، ذكر وصف العلماء، رقم الحديث ٨٨

پێغەمبەران (علیهم الصلواة والسلام) دینارو درهەمیان بەجێ نەهێشتووە، بەڵکو زانستیان جێهێشتووە، بەڵکو ڕاگەیاندنی ئەو زانستەیان کەوتۆتە سەر شان، بۆیە فەرمووی: وەختێك زانایان ئەمینداری پێغەمبەرانن (علیهم الصلواة والسلام) کە لەگەڵ دونیا تێکەڵ نەبن، شوێنی دونیا نەکەون، دونیا هەڵیان نەخەڵەتێنێ، شیعاری ئەو دینە بەرز بکەنەوە، شیعاری ئەو دینە پاکە ڕابگرن، ئەو کاتە دەبن بە ئەمینداری پێغەمبەران (علیهم الصلواة والسلام).

بەڵێ خۆشەویستەکانم: وشەی (أمین)، نیعمەتی ئەمینداریەتی، پێغەمبەریش (علیه الصلاة والسلام) بەخشیویەتی بە ئومەتەکەی خۆی و لەسەروی هەموشیانەوە ئەو مامۆستایانەی کە بەحەقیقەت دینی خوا ڕادەگەیەنن و شوێنکەوتوی پێغەمبەرانن (علیهم الصلواة والسلام)، هەروەکو بە ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕاحی فەرموو (أَمِينُ هذِهِ الأمه)[19]: ئەوە ئەمینی ئەو ئومەتەیە، ئەمینی ئەو ئومەتە ئەبو عوبەیدەی جەڕاحە (ڕەزای خوای لەسەر بێت) کە یەکێکە لە {عشرة المبشرة}[20].

خۆشەویستەکانم، ئەمینداریەتی پلەو پایەیەکی چەندە گەورەیە لە ئیسلامدا؟، وە ئێمەی مسوڵمان چۆن ئەو پلەیە وەدەست دەهێنین؟، بۆئەوەی خوای پەروەردگار خۆشی بوێین، وە ئەمانەت چی یەو چەند جۆری هەیە؟، خوای پەروەردگار پشتیوانیمان بکا لە وتاری ئەمڕۆی هەینی دا لەسەر ئەو باسە دەدوێین، هیوادارم هەموومان گوێچکەی دڵمان هەڵخەین بۆ ڕێ نیشاندان و ڕێنموونی (رَبُّ العالَمينْ)، ڕێ نیشاندان و ڕێنموونی پێغەمبەری ئەمین ﷺ، بۆئەوەی ئێمەی مسوڵمان بزانین ئەرك(وظيفة) ی ئێمە چی یە هەتا بگەینە ئەو پلەیە، بۆ ئەوەی خوای پەروەردگار خۆشی بوێین.

---

[19] صحيح البخاري ، كتاب المغازي، باب: قصة أهل نجران، رقم الحديث ٤١١٩، وفي صحيح مسلم: كتاب فضائل الصحابة، باب: فضائل أبي عبيدة، رقم الحديث ٢٤١٩

[20] دە هاوەڵە موژدە پێدراوەکە کە پێغەمبەرﷺ موژدەی بەهەشتی پێدان{ ڕەزای خوایان لێبێ} .

خۆشەویستەکانم، ئەمانەت پێچەوانەکەی خیانەتە، (أمین) پێچەوانەکەی (خائن)ە، جا بەراوردیان بکە، بزانە وشەی ئەمانەت لەگەڵ ئەمین، بەرامبەر بە خیانەت وخائین چەندە جیاوازیان هەیە؟، چەند خۆشە بە یەکێك بڵێن ئەهلی ئەمانەتە، چەند خۆشە بە یەکێك بڵێن {ئەمین}ە، بەڵام چەند ناخۆشە کاتێ ئینسان گوێی لە وشەی خیانەت و خائین دەبێت، ئینسانی ئەمین لەناو میللەت و ئاوەدانیدا ناسراوە، خۆشەویستە، باوەڕ پێکراوە، جێگای باوەڕە، خەڵك خۆشیان دەوێ چونکە کاری مسوڵمانان ڕادەپەڕێنێ، مسوڵمانان کاری پێ دەسپێرن، بەڵام ئینسانی خائین خەڵك ڕقی لێیەتی، بەلایدا تێناپەڕێ، دوعای لێدەکرێ، بەڵکو کەس ناچێتە ماڵی، کەس خۆشی ناوێ، کەس پرس و ڕای پێناکات، بەڵام بەپێچەوانەوە ئینسانی ئەمین و دەست پاك و داوێن پاك، خۆشەویستە لەلای خەڵك، خۆشەویستە لەلای خوا (جل جلاله)، جا بۆیە زانایان فەرمویانە: هەر کاتێك کۆمەڵگای ئینسان ئەمینی تێدا نەما، ئەوە دونیا تێك دەچێ، چونکە یەکێك لە نیشانەکانی ئاخیر زەمان ئەوەیە ئەمین کەم دەبن، وە ئینسانی ئەمین نامێنن، بۆیە فەرموودەی پێغەمبەرە ﷺ دەفەرمووی: لە ئاخیر زەماندا کە ئەمانەت کەم دەبێ و ئەمین کەم دەبن، دەگوترێ: (إنَّ في بَني فُلانَ رَجُلاً أميناً)[21] واتە: لە ئاخیر زەماندا دەڵێن فلان تیرە، فلان عەشیرەتە پیاوێکی ئەمینی تێدایە!، ئەوەندە ئەمین کەم دەبن!!.

خۆشەویستەکانم، بۆیە ئینسان ئەگەر بەراوردێك بکات لەنێوان ئەمیندارو خائین دا، ئەو جیاوازیە گەورەیەی بۆ دەکەوێت، عەلی کوڕی ئەبو طالب (خوای لێ ڕازی بێت) دەگێڕێتەوە دەفەرمووی[22]: ئێمە لە خزمەت پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دانیشتبوین، پیاوێك هات و گوتی: (یا رَسولَ الله، أخبرني

[21] صحیح البخاري، کتاب الرقاق، باب: رفع الأمانة، رقم الحدیث ٦١٣٢

[22] مسند البزار، رقم الحدیث ٨١٩

بِأشَدِ شَيءٍ فِي هذا الدّينِ وأليَنِـهِ) گوتی: ئـەی پێغەمبـەری خـوا گـەورەترین و قورسـترین شتم پێ بڵێ لەو دینەدا وە ئاسانترین شتیشم پێ بڵـێ لـەو دینـەدا، فەرمووی: (ألْيَنُهُ شَهادَةُ أنْ لا الـه الّـا اللّه وأنَّ مُحَمَّـداً رَسُولُ اللّه) فـەرمووی: ئاسانترینیان ئەوەیە ئینسان بڵێ (أشهدُ أن لا اله الا اللّه وأشهدُ أن محمدا رسـول اللّه)، شایەتمان بێنێ، ئـەو دوو شـایەتیە هەقیقیـە بێنـێ، كـە هـەموو كـەس ئەتوانێ ئەوە بڵێ، ئەوە ئاسـانترینیانە!، وە فەرمووی: گەورەترین و قورسترینی ئەركی ئەو دینە بریتی یە لە (الأمانة) ئەمانەت!، (إنَّهُ لا دينَ لِمَنْ لا أمانَةَ لَهُ) فەرمووی: هیچ ئینسانێك دینی نیە ئەگەر ئەمانەتی نەبێ، وە فـەرمووی: (وَلا دينَ لِمَنْ لا عَهْدَ لَـهُ) واتە: ئینسـان دینی نیـە ئەگـەر پـەیمان (عهـد)ی نـەبێ، خاوەنی بەڵێن و پەیمانی خۆی نەبێ، ئەگـەر بـەڵێنی دا نەیباتـە سـەر، ئەگـەر ئیمزای كرد ئیمزایەكە نەباتە سەر، ئەگەر پـەیمانی دا پەیمانەكـە نەباتـە سـەر، ئەگەر كەسێك پەیمانی شكاند ئەوە دینی نیە!، یان دین وئیمانی لاوازە.

بەڵێ خۆشەویستـەكانم، فەرمووی: (وَلا صَلاةَ لَهُ وَلا صِيامَ لَه) واتە: نوێژیشی نیە، وە ڕۆژووشی نیە، واتە كەسێك ئەگەر ئەمانەتی نەبێ، نوێژیشی بەكەڵك نایـەت، وە ڕۆژوشی بەكەڵك نایەت بەپێی ئەو فەرمودەی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام).

جا بۆیە ئەمانەت ئەگەر نەما، سیفەتی دووڕوویی (نفاق) لە ئینسـاندا پەیدا دەبێ!، چونكە پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) فەرمووی: (آيَةُ المُنافِقِ ثَـلاثٌ: إذا حَدَّثَ كَذَبَ، وإذا وَعَدَ أخلَفَ، وأذا اؤتِمِنَ خـانَ)[٢٣] واتە: نیـشـانەی ئینســانی دووڕووی كردەیی سێ شتن، یەكەم: ئەگەر قسـەی كرد درۆ بكات، زمانی بـەدرۆ بێت، دووەم: ئەگەر پەیمانی دا، پەیمانەكەی خۆی جێ بـەجێ نـەكا، جـا پـەیمان لەگەڵ خوا (جل جلاله) بدات یان پەیمان لەگەڵ عەبدەكانی خوا بدات، سێ یـەم:

---

[٢٣] صحيح البخاري ، كتاب الأيمان، باب: علامة المنافق، رقم الحديث ٣٣، وفي رقم أخرى ٢٥٣٦ في كتاب الشهادات، باب: من أمر بإنجاز الوعد وفعله الحسن...

کاتێك خەڵك بە ئەمینی دادەنێ خیانەت بکات، وە خیانـەت دەکـات لـەخوا، خیانەت دەکات لە پێغەمبەر (علیـه الـصلاة والـسلام)، خیانـەت دەکـات لـە ئیـسلام، خیانـەت دەکـات لـە خـەڵك، ئـەوە نیـشانەی ئینـسانی دووڕووە، هەرکەسێك ئەوانەی تێدا بوون ئەوە سیفاتی دووڕوو(مُنافِق)ی تێدا هاتۆتە دی.

بۆیـە ئـەمانی ئەمانـەتیش یـەکێك لـە نیـشانەکانی قیامـەت، چـونکە پێغەمبـەر(علیـه الـصلاة والـسلام) فـەرمووی: (إذا ضُیِّعَت ألأمانَـةُ فَـأنتَظِر السـاعَةْ)[٢٤] فەرمووی: ئەگەر ئەمانەت بە زایەع درا، پشتگوێ خرا، جێ بـەجێ نەکرا، ئەوە چاوەڕێی هاتنی قیامەت بکەن!، یەکێك فەرمووی: (یا رَسُولَ اللّه، وَما تَضیعُها؟) واتە: ئەمانەت بەزایەدان چی یە؟، چۆنە؟ لە وەڵامدا فەرمووی: (أذا أُسنِدَ الامرُ الی غَیرِ أهلِهِ) فەرمووی: کار بسپێردرێ بە کەسـانی ناشـیاو، کەسانی نائەهل، ئەوە یەکێکـە لـە نیـشانەکانی قیامـەت و ئـەوە ئەمانـەت بەزایەدانە، وەختێك کەسانێك دەبنە پێشەوای ئوممەت و پێشەوای خـەڵك، کـە ئەهلی ئەو شوێنە نین، شایەنی ئەو شوێنە نین، جا هەر لە سـەرۆکی دەوڵەتـەوە بگرە هەتا خوارێ، هەتا کوێخاو هەتا ئەنجومەنی دێیەك، ئەگەر بڕیارو پـرس و ڕای خەڵك و ئەمرو فـەرمانی خـەڵك کەوتـە دەسـتی خـەڵکی ناشـیاو، ئـەوە ئەمانەت بەزایە چوەو چاوەڕێی هاتنی قیامەت بکەن.

خۆشەویستەکانم، ئایـا چـۆن دەتـوانین پلـەی ئەمانـەت وەدەسـت بێـنین؟، ئەمانەت چەند جۆری هەیە لە ئیـسلامدا؟، بـا هـەموومان گـوێ بگـرین لـە فەرموودەی (ربُّ العـالمینْ)، کەخوای گەورە (جل جلاله) دەفـەرموێت: ﴿یَـا أَیُّهَـا الَّذِینَ آمَنُواْ لاَ تَخُونُواْ اللّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُـواْ أَمَانَـاتِکُمْ وَأَنـتُمْ تَعْلَمُـونَ﴾ (٢٧) الأنفال، واتـە: ئـەی ئیماندارینـە، خیانـەت لـەخوا مەکـەن، وە خیانـەت لـە پێغەمبەری خوا ﷺ مەکـەن، وە خیانـەت لـە سـپاردەکانتاندا مەکـەن واتـا

[٢٤] صحیح البخاري، کتاب الرقاق، باب: رفع الأمانة، رقم الحدیث ٦١٣١

ئەوشتانەی کە خوای گەورە پێی داون و نیعمەتی خوان بۆ ئێوە وەك عەقڵ و ئەندامەکانی لەش و عیلم و...لەکاتێکدا کە ئێوە ئەوە دەزانن.

کەواتە **یەکەمیان:** کاتێك ئینسان دەبێ بە ئەمین، ئەو نیعمەتە گەورەی پێ ئەدرێ، کە لەگەڵ خوادا ڕاست بێ، لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ ڕاست بێ، لەگەڵ ئیمانداراندا ڕاست بێ، هەر وەختێك ئینسان خیانەتی لە خواو پێغەمبەر نەکرد، وە پاشان خیانەتی لە مسوڵمانان نەکرد، ئەوکاتە دەبێتە ئەمین، دووەمیش: لەو ئایەتەدا بۆمان دەردەکەوێ کە ئەمانەت چەند جۆرێکن، هەتا ئێستا خەڵکی مسوڵمانی ئێمە زۆربەی وا حاڵی بووە کە ئەمانەت تەنها بریتی یە لەوەی کەسێك بێت پرێسکەیەکت لەلا دابنێ، یان شتێکت لەلا بەجێ بهێڵێ، بلێ ئەوە ئەمانەت بێ هەتا دەگەڕێمەوە، بەلاّم ئەمانەت هەر ئەوە نییە، بەڵکو ئەوە بچووکترینی بەشی ئەمانەتە!، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: ئەگەر کەسێك ئەمانەتی نەبێ، دینی نیە، ئینسان بە شتێکی ئاوا لەدین ناچێتە دەر!، کەوابوو ئەمانەت شتێکی گەورەترە، کە ئێمەی مسوڵمان بەراوردمان نەکردووەو لێ حاڵی نەبووین و تێی نەفکریوین و نەچووینەتە ناو ناوەڕۆکی قورئانەوە تابزانین هەقیقەتی ئەمانەت چی یە، ئەمانەتی گەورە چی یەو ئەمانەتی بچوك چی یە، بۆیە دەڵێین وەکو زانایان فەرمویانە: ئینسان کۆمەڵێك هەقی لەسەرە، هەقی خوا (جل جلاله)، وە هەقی خەڵك، ئەوەی هەقی خوایە پێی دەگوترێ (حَقُّ الله)، ئەوەی کە هەقی خەڵکە پێی دەگوترێ (حقُّ الناس)، هەموو ئەو مافانەی کە دەکەونە سەر ئینسان ئەمانەتن بەرامبەر بە خوا (جل جلاله) و بەرامبەر بەخەڵك.

خۆشەویستەکانم، با بزانین گەورەترینی ئەمانەت چی یە؟، گەورەترینی ئەمانەت بریتی یە لەو دینەی کە بۆمان هاتووە، بریتی یە لەو قورئانە کە لەبەر دەستمان دایە، چونکە خوا (جل جلاله) فەرمووی: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ

عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (٧٢) الأحزاب، واتە: ئێمە ئەو ئەمانەتەمان ناردەسەر ئاسمانەکان و زەوی و شاخەکان، بەلاّم قبوڵیان نەکرد، ئەوە خوا (جل جلاله) ئەفەرمووێ! ئەمانەت چی یە؟!، ئەمانەت واتە فەرمانبەرێتی، طاعەت و بەندایەتی، واتە ملکەچ بون بۆ خوا (جل جلالە)، ئاسمانەکان نەیانتوانی بڵێن خوایە ئەتوانین ئەو ئەمانەتە هەڵگرین!، شاخەکان نەیانتوانی!، زەوی نەیتوانی!، ﴿فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا﴾ گوتیان پێمان هەڵناگیرێ، بەلاّم خوای گەورە (جل جلالە) ڕووی لە ئادەم کرد، پێی فەرموو: ئەی ئادەم ئەتۆ ئامادەی ئەو ئەمانەتە هەڵگری؟، گوتی: (یا ربّی) ئەو ئەمانەتە چی تێدایەو چی بکەم باشە؟، خوا پێی فەرموو: ئەگەر گوێڕایەڵیم بکەی پاداشتی بەهەشتت دەدەمێ، ئەگەر گوێڕایەڵیشم نەکرێ، سزای ئەو کەسە ئەدەم کە ئەمانەتم ڕاناگرێ و گوێڕایەڵیم ناکات، ئەفەرمووێ ئادەم هەڵی گرت، بۆیە ڕاڤەوانان(مفسرین) دەفەرمون: کاتی خۆی خوای پەروەردگار (جل جلالە) ئاوای بە ئادەم (علیە الصلاة والسلام) فەرمووە، بابە گەورەی ئێمە، یەکەم پێغەمبەری ئینسان بۆ سەر زەوی، ﴿وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ﴾: ئینسان هەڵی گرت، بەلاّم ﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (٧٢) الأحزاب، واتە: هەرچەندە ئەمانەتەکەی هەڵگرت بەلاّم ستەمکارو نەزانیشە، نەیزانی هەقیقەتی ئەو ئەمانەتە چەندە گەورەیە!، بەڵێ ئێستا ئەو ئەمانەتەمان هەڵگرتووە!، ئەو ئەمانەتە بریتی یە لەدین، بۆیە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) لە ڕۆژی قیامەت لەلای خوای پەروەردگار (جل جلالە) شکایەت دەکات لە ئوممەتەکەی خۆی ئەگەر دینیان پشتگوێ خستبێ، خۆیان لێ بەری دەکات، قورئان لەسەر زمانی ئەو پێغەمبەرە ﷺ دەفەرمووی: ﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾ (٣٠) الفرقان، واتە: ئەی پەروەردگارا ئوممەتەکەی من لەدوای من وازیان لەقورئان

هێنابوو، وازیان لە ئەمانەتی خوا (جل جلالە) هێنابوو، چونکە هەرکەسێك لەو دونیایەدا واز لە ئەمانەتی خوا بێنێ کە دینی خوایە، پشتگوێی بخات و پیادەی نەکات، گرنگی پێ نەدات، خوای گەورە (جل جلالە) هەم لە دونیا کوێری دەکات هەم لە قیامەتیش بەکوێری حەشری دەکات!، کوێری کوێری چاو نی یە!، بەڵکو کوێری دڵ!، ئینسان بەدڵ کوێر بێ ئەوە موسیبەتێکی گەورەیە!، وەکو خوای گەورە (جل جلالە) فەرمووی: ﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾[25] (٤٦) الحج. ﴿وَمَن كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلاً﴾[26] (٧٢) الإسراء. ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾[27] (١٢٤) طه.

ڕۆژی قیامەت لەسەر حەوزی کەوسەر کۆمەڵێك لە ئوممەتی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەیانەوێ بێن ئاو بخۆنەوە، مەلائیکەتەکان ڕێگا نادەن، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە ئەو کاتە لەوێیە، دەفەرمووێ: ئەی مەلائیکەتەکان بۆ ڕێگا نادەن، ئەوانە ئوممەتی من بوون، ئەوانیش دەفەرموون: ئەوانە لەدوای تۆ دینی تۆیان گۆڕی و ڕوویان لەدینی تۆ وەرگێڕا، ئا لەوێ پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بەو کەسانە دەفەرموێ: (سُحقاً سُحقاً لَكُم)[28]، واتە: بەهیلاك بچن یاخوا، بەهیلاك بچن کە ئاواتان کرد، بۆ واتان کرد، بۆ دینی خواتان پشتگوێ خست، بۆ ڕێبازەکەی منتان پشتگوێ خستوە؟.

---

[25] واتە: ..جا وەنەبێ چاوان کوێر بووبن، بەڵکو ئەو دڵانە کوێر دەبن کە وان لە سینەکاندا {چونکە هەر ڕەواڵەت دەبینن و ناوەڕۆك لێك نادەنەوە}.

[26] واتە: جا ئەوەی لەم دنیایەدا - دڵ و دەروون و بیروهۆشی- کوێربێت، ئەوە لە قیامەتدا چاوی کوێرەو زۆر سەرگەردانتر و سەرلێشێواوترە!، چونکە چاوی سەری بۆ بینایی و تێفیکرین بەکارنەهێناوە لە دنیادا.

[27] واتە: ئەوەش کە ڕوو وەربگێڕێت لە بەرنامەو یادی من و پشتی تێ بکات، بێگومان بۆ ئەو جۆرە کەسانە ژیانێکی تاڵ و ناخۆش دێتە پێش، لە ڕۆژی قیامەتیشدا بەکوێری حەشری دەکەین ..

[28] صحیح البخاري، کتاب الرقاق، باب: في الحوض وقول الله تعالى (إنا أعطيناك الكوثر...).

بۆیە خۆشەویستەکانم، گەورەترین ئەمانەت بریتی یە لە هەڵگرتنی ئەو دینە، ئێمە ئێستا ئەو دینەمان هەڵگرتوەو مسوڵمانین، باوەڕمان بەخوا هەیە، باوەڕمان بەو دینە هەیە، ئەگەر بەشێوەیەکی ڕێك و پێك ئەو ئەمانەتە هەڵنەگرین، ئەو قورئانە شکایەتمان لێ دەکات لە ڕۆژی قیامەت، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (والقُرآنُ حُجَّةٌ لك أو عَلَيك)[29] واتە: ئەو قورئانە لە قیامەت یان شاهێدیت بۆ دەدات ، یان شاهێدیت لەسەر دەدات، چەند خۆشە ئینسان قورئان شاهێد بێت بۆی!، بەلآم چەند ناخۆشە قورئان شاهێدی لەسەر ئینسان بدات!، بلێ خوایە گیان هەر بەزمان دەی وت باوەڕم بە قورئان هەیە، باوەڕی بەمن نەبوو، پشتی لەمن وەرگێڕا، ئەگەر ئەو قورئانە شکایەتمان لێبکات ئەو کاتە چ دەکەین؟، خوا (جل جلاله) دەفەرمووی: ﴿فَأَينَ تَذهَبُونْ﴾ واتە: بۆ کوێ دەچن؟، هەر ناگەڕێنەوە بەر دەستی خوا ؟!، دوایی ئەو مەحکەمەیە هەرناکرێ؟!، ئەمڕۆ ئێمە کە خۆمان بە شوێنکەووتوی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەزانین، سوننەتەکەی پیادە ناکەین، ئەوە ئەمانەتی پێغەمبەرە ﷺ فەوتاندوومانە، هەموو ئەو فەرموودانەی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەمانەتن لە دەستمان، ئەمانەتی ئەون بۆ ئێمە، کوا ئەو فەرمودانەی کە ئێمە پیادەمان کردوون؟، کوا ئەو سوننەتەی کە ڕێزمان لێناوە؟، کوا ڕێ و شوێنی پێغەمبەرمان گرتووە (علیه الصلاة والسلام)؟، بەڵکو کەسانێك کە ڕێگاو شوێنی پێغەمبەریان (علیه الصلاة والسلام) گرتووە لە سەردەم و زەمەنی ئەمڕۆدا، خەڵك بەنامۆ تەماشایان دەکات، بەسەیر تەماشایان دەکات، دونیا لێیان بۆتە دوژمن، ناشیرین دەکرێن بەهەزار ناوو ناتۆرەو درۆو پڕوپاگەندەیان بۆ هەڵدەبەسترێ، بەلآم إن شاء الله هەوڵەکانیان بێ بەرهەم دەبن.

---

[29] صحيح مسلم: كتاب الطهارة، باب: فضل الوضوء، رقم الحديث ٢٢٣

بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) موژدەی داوە بەو کەسانەی کە لە ئاخیر زەمــان پەیـدا ئــەبن و ئەمانــەت ڕائــەگرن، دینــی پێغەمبــەر ﷺ ڕائــەگرن و سوننەتەکەی زیندوو ئەکەنەوە کە ئەفەرموێ: (مَن أحيى سُنَّتِي فَقَد أحَبَنِي وَمَـن أَحَبَّنِي كانَ مَعِيَ فِي الجَنَّـة) [30] واتە: هەر کەسێك سوننەتی من زینـدوو بکاتــەوە، ئەوە منی خۆشدەوێ، وە هەر کەسێکیش منی خۆشویست ئەوە لەگەڵ من دایە لە بەهەشت، صەحابەیەك بەرامبەر پێغەمبەر ﷺ ڕاوەستا فەرمووی: (طُـوبَى لِمَـنْ رآكَ وأمَنَ بِك) واتە: مزگێنی بۆ ئەو کەسەی کەتۆ دەبینێ و باوەڕت پـێ دێنـێ!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (طُوبَى ثُم طُوبَى ثُم طُوبَى لِمَنْ لَم يَرانـي وأمَـنَ بِـي) [31] واتە: سێ جار مزگێنی بۆ ئەو کەسانەی کە نەیان بینیوم و ئیمانم پێدێنن، موژدەی داوە بەوانەی کە لە کۆتایی زەماندا دوای ئەو پەیدا دەبن، دینـی پێغەمبــەر ﷺ ڕادەگرن، ڕێبازەکەی بە بەرز ڕادەگرن، سوننەتی پێغەمبـەر ﷺ پیـادە دەکـەن و زیندووی دەکەنەوە، ڕۆژێك پێغەمبەرﷺ لەسەر گۆڕستـانێك ڕاوەسـتابوو لەگـەڵ کۆمەڵێك صـەحابە فـەرمووی: (وَدِدتُّ أنـا لَـو رَأينـا إخوانَنـا) [32] واتـە: خۆزگـە برایەکانی خۆمانمان دەبینی!، یەکێك فەرمووی: (أَوَلَسـنا إخوانَـكَ يارَسُولَ الله؟) واتە: ئایا ئێمە برای تۆ نین ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ؟، فەرمووی: (أنتُمْ أصحابِيْ وإخوانُنَا الذينَ لَمْ يأتوا بَعدُ مِنْ أُمَّتي) واتە: ئێوە هاوەڵی منن، برایـەکانی ئێمـە ئەوانەن کە ئێمە نەمانبینیون و تائێستا نەهاتوون لە ئوممەتی من.

جا ئێمە ئەگەر خۆمان بەبرای پێغەمبەر (علیـه الـصلاة والـسلام) دەزانـین، خوشکانمان کە خۆیان بە خوشکانی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەزانن، با

[30] في الحديث قصة طويلة، هذا حديث حسن غريب من هذا الوجه وضعفه الالباني.
سنن الترمذي، كتاب العلم عن رسول الله (صلي الله عليه وسلم)، باب: ما جاء في الاخذ بالسُنة واجتناب البدع، صفحة ٦٠٣، رقم الحديث ٢٦٧٨.

[31] مسند أبي يعلى، من مسند أبي سعيد الخدري: رقم الحديث ١٣٧٤

[32] صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب: استحباب اطالة الغرة والتحجيل، رقم الحديث ٢٤٩

سوننەتی ئەو پیادە بکەین، بۆ ئەوەی ببین بە خۆشەویستی ئەو، ئەمانەتەکەی ئەو کە لەبەر دەستماندایە، چونکە ئەگەر ئەو وەفاتی کردووە، بەلاّم سوننەتەکەی زیندووە، فەرموودەکانی زیندوون، ڕێ و شوێنەکەی زیندووە با بیپارێزین و پیادەی بکەین، ئەگەرنا خوا نەخواستە هەموو ئەوانە شکایەتمان لێدەکەن لەڕۆژی قیامەت.

زۆرجار منەت لەسەر ئیسلام دەکەین، منەت لەسەر خوا دەکەین، کە ئێمە زۆرمان کردووە، زۆر ماندوو بووین، زۆر بۆ ئیسلام ماندوو بووین، بەلاّم نازانین کە واجب و ئەمانەتێکەو جێبەجێمان کردووە، بۆیە خوای گەورە (جل جلالە) دەفەرمووی: ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُم ﴾ (١٧) الحجرات، واتە: منەتت لەسەر دەکەن کە مسوڵمان بوون، بڵێ منەتی مسوڵمانبونتان لەسەر من مەکەن!، بەڵکو خوا منەت لەسەر ئێوە دەکات کە خوا هیدایەتی داون بۆ ئیمان، ئێمە خوا هیدایەتی داوین، ئەگەر خوا هیدایەتی نەدابایەن مسوڵمان نەدەبوین!، خوا هاوکاری کردوین، کاتێك کە نییەتی خۆمان وابووە کە بەرەو خوا بێین خوا هاوکاری کردوین، خوا زوڵم لەهیچ کەسێك ناکات، خوا لە هیچ کەسێك ناگۆڕێ تا خۆی لەخۆی نەگۆڕێ!، بەلاّم بە هاوکاری خوا ئێمە لەسەر ئەو دینە ڕاوەستاوین، دەبێ ئەو نیعمەتە زۆر بە بەرز بزانین.

بابزانین ئەمانەتی خوا چۆن ڕادەگرین؟، خوای گەورە (جل جلالە) دەفەرمویّ: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللّهِ يُكَفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلاَ تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ﴾ (١٤٠) النساء، واتە: ئەگەر لە مەجلیسێك دانیشتن، باسی دینی خوا بە خراپە کرا، گاڵتەو کوفر بە دین کرا، قەبوڵ مەکەن و لەوێ دامەنیشن، خۆ ئەگەر هیچیشت پێ نەکرا، ڕێت پێ لە خراپە نەگیرا، بڕۆ دەرەوەو لەوێ دامەنیشە، لەگەڵ کەسانێکدا مەگەڕێ کە کوفر بەدینی خوا دەکەن و ناڕازین بەدینی خوا، یان گاڵتە بەسوننەتی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) دەکەن، خوای گەورە (جل جلالە) فەرمووی: ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ﴾ (١٤٠)

النساء، واتە: ئەگەر ئێوە بەوە ڕازی بوون و هەر دانیشتن، ئێوەش وەکو ئەوانن، وەکو ئەوان وان، هەرکەسێك لەگەڵ کەسانی بێ دین هەڵسێ و دانیشێ کە ئـەو قسە دەکات ئەویش گوێی بۆ شل بکات، ئەو کوفر دەکات، ئـەویش گـوێی بـۆ ڕادەگرێ، ئەو قسە بە مسوڵمانان بڵێ و بـە ئیـسلام بڵـێ و ئیـسلام ناشـیرین بکات، ئـەویش بەدەمیـەوە دابنیـشێ، ئـەوە حیـسابی لەگـەڵ ئـەوە لـەڕۆژی قیامـەت!، خـوا (جـل جلالـە) فـەرمووی: ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ﴾، کـەلامێکی ڕاست(صحیح)، کەلامێکی ڕەوان(فـصیح)، کـەلامێکی ڕوون(بلیـغ)، هـەموو کەس تێی دەگات: ئێوە ئەوکاتە وەکو ئەوانن!، نە نوێـژی بەکـەڵك دێـت، نـە ڕۆژوی بەکەڵك دێت، نە زەکاتی بەکەڵك دێت، نە خێری بەکەڵك دێت.

ڕاگرتنی ئەمانەتی خوا ئاوایە، دیفاع لە ئەمانەتی خوا بکە، تا خوا بتکات بە ئەمین، ئەگەر دەتەوێ خوا بتکات بە ئەمین، دەبێ دیفاع لەدینی خوا بکەی، کە ئەمانەتی خوایە ئینسان هەڵی گرتووە.

جا حەیفە بەڕاستی ئینـسانی مـسوڵمان بـۆ پێـنج و دوو ڕۆژێکـی دونیـا، قیامەت لەدەست خۆی بدات، حەیفـە حـەیف!! ئینـسان ئـەو تەمەنـە پـڕ لـە بەرەکەتەی کە لەدونیا پێی دراوە، دونیا لەسەر شانی خـۆی دانـێ و قیامـەت لەبیر بکاو وازی لێبهێنێ، بۆ چەند ڕۆژو شـەوێکی دونیـا ئینـسان ئاگـای لـە قیامـەتی خـۆی نـەمێنێ کـە دەزانـێ لەسـەدا سـەد زینـدوو دەکرێتـەوەو موحاسەبەی دەکرێت.

خۆشەویستەکان،بەشی دووەمی ئەمانەت: ئەمانەتی خەڵکە کە بریتی یـە لە (حقُ الناس): یەکێك لەو ئەمانەتانە باوك و دایکـن، کـە ئەمانـەتن بەسـەر ئینسانەوە، خوای گەورە (جل جلالـە) زۆر تەئکیـد لەسـەر مـافی دایـك و بـاوك دەکات، وە لەزۆر وتاردا باسکراوە: ئینـسان بەرپرسـیاریەتی لەسـەرە بەرامبـەر دایك و باوکی، وە بەرامبـەر مـاڵ و منـداڵی، وە بەرامبـەر خێزانەکـەی، هـەر وەختێك ئینسان ئـەو بەرپرسـیاریەتییەی بەچـاکی جێبـەجێ نـەکرد موحاسـەبە

دەکرێت لە ڕۆژی قیامەت، گوناهبارن ئەو کەسانەی کە مافی باوك و دایکی خۆیان نادەن لەدونیا، لەڕۆژی قیامەت ڕوو زەردن ئەو کەسانەی کە باوك و دایکی خۆیان ڕەنجاندووە!، پەشیمانن ئەو کەسانەی کە لەدونیادا مافی خێزانەکانی خۆیانیان خواردووەو مافی منداڵەکانی خۆیانیان نەداوە، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (كُلُّكُمْ راعٍ وَكُلُّكُمْ مسؤُلٌ عَنْ رعِيَّتِه)[٢٣] واتە: هەمووتان چاودێرن، وە هەمووشتان بەرپرسیارن بەرامبەر شوێنکەوتوانتان و ئەرکی سەرشانی خۆتان!، سەرۆکی دەوڵەت چاودێرو بەرپرسە، سەرۆکی ماڵەوە شوانە بەرپرسە و منداڵی خۆی، ئایا ئەگەر شوانێك مەڕو ماڵاتەکەی جوان نەلەوەڕێنێ، ئەو ئەمانەتەی کە لەبەر دەستی دایە کە مەڕو ماڵاتە باش بەخێویان نەکاو خواردنی خراپیان بداتێ و زەرەیان پێبکاو تووشی نەخۆشیان بکات، ئایا موحاسەبە ناکرێت؟، ئەی تۆ کەخوای پەروەردگار (جل جلالە) ئەرکی پێ سپاردوی لەسەر ڕووی زەوی، باوك و دایکت کە بەساڵاچوون لەژێر دەستی تۆی داناوە، ماڵ و منداڵی خۆتی لەژێر دەستی داناوی، ئەو ئەمانەتەت ڕانەگرتبێ، چۆن موحاسەبە ناکرێی؟، زۆرن ئەو کەسانەی کە ئەمڕۆ باوك و دایکیان ڕەنجاندووەو فڕێیان داون، حیسابیان بۆ ناکەن، حیساب بۆ ڕەئییان ناکەن، حیساب بۆ قسەیان ناکەن، حیساب بۆ هەستیان ناکەن، وە زۆرن ئەوانەی کە لەبەرامبەر خێزانەکانیشیاندا تاوانبارن، بەرامبەر ماڵ و منداڵیان تاوانبارن، تەربیەتیان نادەن، کە ئەمانەتن بەسەریەوە، خوا (جل جلالە) ئەفەرمووی: ﴿قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ (٦) التحريم، واتە: خۆتان و ماڵ و منداڵتان لە دۆزەخ بپارێزن بە تێگەیاندن و ئامۆژگاری و پەروەردەی ئیسلامی.

بەڵێ خۆشەویستەکان، بەشێکی تر لە ئەمانەت، میللەتە، میللەت ئەمانەتە بەدەستی دەسەڵاتدارانەوە!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (الإِمامُ راعٍ

[٢٣] شعب الأيمان، رقم الحديث ٢٧٤٣

وهُوَ مَسؤُلٌ عنْ رعِيَّتِهِ) واتــە: ســەرۆکی دەوڵــەت چـاودێرەو بەرپرسـیارە لــەو خەڵکەی لەژێردەستی دایە، ئەگـەر بەچـاکی سەرپەرشـتیاری نـەکردبن، ئـەوە بەڕاستی دەبێ لەخۆی بترسێ، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: هەر کەسێك بەرپرسیاریەتی پێسپێردرا، بوو بە سەرپەرشـتیاری کۆمـەڵێك خـەڵك، مافی ئەو کۆمەڵە خەڵکەی نەداو دڵسۆز نەبێ بۆی، (إلا لَمْ يَجِد رائِحةَ الجَنَّة)[٣٤] فەرمووی: ئەو ئینسـانە بۆنی بەهەشت ناکات!.

جا ئەگەر سەرۆکی دەوڵەت بێت، ئەگـەر سـەرۆکی شـارێك بێـت، ئەگـەر ئەنجومەنی دێیەك بێـت، ئەگـەر سـەرۆکی مـاڵی خۆشـت بێـت، مـادام وەك پێویسـت مـافی ئەوانـەی کـە لەبـەر دەسـتت دانـە جێبـەجێیان نەکـەی و کەمتەرخەمییان تێدا بکەی ئەوە بۆنی بەهەشت ناکەی، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بە ئەبو ذەڕی غەففاری فەرموو: (يـا أبـاذر إنَّـكَ ضَـعيفٌ)[٣٥] فـەرمووی: ئـەی ئـەبو ذەڕ تـەتۆ لاوازی، (وإنَّهـا لأمانـة) فـەرمووی: ئـەو مەسئولیەتە ئەمانەتە!، دیارە ئەبو ذەڕ پێی خۆش بووە ببێ بـە مەسـئول بـۆ کۆمەڵێك صەحابە، بەڵام پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو: تۆ لاوازی، (وإنَّها خِزيٌ وَنَدامة) فەرمووی: ئەوە سـەر شـۆڕی و پەشـیمانی یـە لـەڕۆژی قیامـەت بـۆ کەسێك لە توانـای دا نـەبێت و بـەرپرس بێـت، مەسـئولیەت سـەر شـۆڕی و پەشیمانی یە لـەڕۆژی قیامـەت، ڕوو زەردی یـە لـەڕۆژی قیامـەت، (إلاّ مَـنْ أخَذَها بِحَقِها وأعطى الذي كانَ فِيهـا) فەرمووی: تەنها کەسـێك بەهـەق وەری بگرێ، وە ئەوەی کە لەسەریەتی جێبەجێی بکات، ئەو مافانەی کە لەسەریەتی جێبەجێی بکات، ئەو بەرپرسیاریەتە بە هەق وەربگرێ، نـەك بۆخـۆی وەپـێش

[٣٤] صحيح البخاري، كتاب الأحكام، باب: من استرعى رعية فلم ينصح، رقم الحديث ٦٧٣١

[٣٥] صحيح مسلم، كتاب الأمارة بغير ضرورة، رقم الحديث ١٨٢٥

خەڵك بكەوێ و دیكتاتۆر بێت، بەڵكو دەبێت خەڵك لەو شـوێنەی دابنـێ!، وە مافەكانیشیان بدات ئەگەرنا بۆنی بەهەشت ناكات.

خۆشەویستەكانم، جۆریكی تر لە ئەمانەتەكان، بریتی یە لەو زیندەوەرانەی كە لە دەوروبەرمان دەژین (حیوانات): ئەگـەر كەسـێك مـەڕو مـاڵاتی هەیـە ئەمانەتە لەبەر دەستی، ئەگەر كەسـێك گوێدرێـژێكی هەیـەو بـاری لێـدەنێت ئەمانەتە، چونكە یەكێك لە ئافرەتان بەهۆی سجن كردنی پـشیلەیەك دەچـێتە ناو دۆزەخ، پێغەمبـەرﷺ دەفـەرمووێ: ئافرەتێـك دەچـێتە نـاو جەهەننـەم، بەهۆی ئەوەی پشیلەیەكی سجن كردوە، نان و ئاوی نـەداوەتێ هـەتا مـردووە: (عُذِّبَت إمرأةٌ في هرَّةٍ حَبَسَتها حتَّى ماتَت جَوعاً فَدَخَلَت فيهِ النَّار)[٣٦] فەرمووی: ئافرەتێك چووە ناو جەهەننەم بەهۆی ئەوەی پشیلەیەكی سجن كردو نـە نـاوی دایێ و نە نانی دایێ هەتا مرد، جا ئەگەر خوای پەروەردگار(جل جلاله) لەسـەر ئاژەڵێك كە بەستەزمانێكە ئینسان بیات بۆ جەهەننەم، ئـەی ئەگـەر ئینـسان ئینـسانێك بچەوسێنێتەوە!، ئەگەر ئینـسان میللەتێك بـچەوسێنێتەوە!، ئەگـەر ئینـسان بـاوك و دایكـی خـۆی بـچەوسێنێتەوە!، مـاڵ و منـداڵی خـۆی بچەوسێنێتەوە!، دەبێ خوا لەسەر ئەوە چیمان لێبكـات؟!، ئەگـەر پـشیلەیەك ئەوەندە قەدرو قیمەتی هەبێ و لای خوای گەورە (جل جلاله) مافی بـزر نـەبێ، خاوەنەكەی كە حەبسی كردووە و پێی مردووە بچێتە جەهەننـەم، دەبـێ ئێمـە ئەگەر مافی خەڵك بفەوتێنێن دەبێ حاڵمان چۆن بێت؟!.

بەشێكی تر لە ئەمانەت، ئەو ئەمانەتانەن كە لەلامان دائەنرێ و ئێمـە بـە ئەمانەتی هەقیقی دەزانین: ئەگەر سـەیارەیە لامـان بەجێدەهێڵـدرێ ئەمانـەتی

---

[٣٦] صحيح البخاري، كتاب المساقاة الشرب، باب: من رأى أن صاحب الحوض والقربة أحق، رقم الحديث ٢٢٣٦

کەسێکە، دوکانێکە لەلامان بەجێدەهێڵدرێت، کەسێکەو سەفەر دەکات دەڵێ ئاگات لە ماڵەکەم بێت تا دەگەڕێمەوە، شتێکە لەلات دادەنێ، شەریکەو دەڵێ ئاگات لە کەلوپەلەکان بێت، تا دەگەڕێمەوە، ئەوەش ئەمانەتە، خوای گەورە(جل جلاله) دەفەرمووی: ﴿إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤدُّواْ الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ إِنَّ اللّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ (٥٨) النساء، واتە: خوا فەرمانتان پێئەدات کە ئەمانەتەکان بگەڕێننەوە بۆ خاوەنەکانیان، لەکوێ ئەمانەتەکەتان بۆ هاتووە، بیگەڕێننەوە شوێنی خۆی، خیانەتکردن لە ئەمانەت خیانەتکردنە لە ئەمرو فەرمانی خوا (جل جلاله).

بەشێکی تر لە ئەمانەت ئەوەیە کەسێك قسەیەکت لەلا دادەنێ و دەڵێ ئەوە ئەمانەت بێت: ئەو ئەمانەتە دەبێ بەرز ڕابگری، نابێ ئەو قسەیە بگێڕیەوە بۆ هیچ کەسێك چونکە ئەو ئینسانە گوتویەتی: با ئەمانەت بێ!، کە گوترا: ئەمانەتە..! ئیدی ئەمانەتەو نابێ لای کەس باسی بکەی، بەڵام زۆر کەس بەداخەوە کە یەکێك پێی دەڵێ: کاکە با ئەو قسەیە ئەمانەت بێ لەبەینی خۆماندا بێ!، لەوێ دەڵێ بەڵێ، بەڵام دوایی درۆی لەگەڵ دەکات و دەیگێڕێتەوە لەلای خەڵك!، دوای ئەو نهێنی ئەو کەشف دەکات، جا ئەوەیە خیانەتی ئەمانەت لەخەڵك کە ئینسان بەهۆی ئەوەوە لەڕۆژی قیامەت ئالایەکی بۆ هەڵئەدرێ و پێی ئەگوترێ ئەوە ئالای فلانە کەسی غادیرو خائینە!، کە خیانەتی لە ئەمانەتدا کردوە، بەکەمی مەزانە!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرمووێ: (إذا حَدَّثَ الرَّجُلُ بِحَدِيثٍ ثُمَّ التَفَتَ فهوَ أمانَة)[٣٧] واتە: ئەگەر کەسێك لە مەجلیسێکدا قسەیەکی کرد، پاشان بە ئەم لاو ئەولای خۆی دا ڕوانی ئەوە ئەمانەتە، ئەگەر نەشڵێ ئەمانەت بێ، ئەوە ئەمانەتە لە لای تۆی کرد چونکە بەو ڕوانینەی مەبەستی ئەوە بووە خەڵکی دیکە گوێی

---

[٣٧] سنن البيهقي الكبرى، باب: ما يكره من رواية الأرجاف..، رقم الحديث ٢٠٩٥٠

لێی نەبێ، ئەگەر کەسێك قسەیەکی لەلا کردی و دوایی ڕۆیشت، ئەو قسەیە لەلای تۆ دەبێتە ئەمانەت.

بەشێکی تر لەئەمانەت، کاتێك کە خەڵکێك دێت پرس و ڕات پێدەکات: بۆ چارەسەری کێشەیەك، پێغەمبەر دەفەرموێ:(وإذا أستَنصَحَكَ فأنصَح)[38]، وددەفەرموێ: (المستشارُ المؤتَمَنْ)[39] واتە: کەسێك کە ئیستیشارەی پێ دەکرێ، ئەمیندارەو ڕەئی وەردەگیرێ، دەبێ چی بەهەق دەزانێ وا بڵێ، شاهێدی هەق بدات، نەك شاهێدی بەدرۆ(زور) بدات، نەك درۆ بکات بەرامبەر ئەو کەسەی کە داوای ئامۆژگاری لێدەکات، کەسێك هاتووە کێشەیەکی هەیە، هاتووە ڕەئیت وەرگرێ و پرست پێدەکات، ئەتۆ چی بەهەق دەزانی دەبێ ئەوەی پێبڵێی، ئەگەرنا خیانەتت لێکردوە، ئەوە جۆرێکە لە ئەمانەت، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرمووی: (المُستَشار مُؤتمنْ) واتە: ئەوەی کە پرسی پێدەکرێ، بە ئەمین دانراوەو ئەمیندارە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، وە هەروەها دەنگدانیش ئەمانەتە: دەنگدان ئەمانەتێکی گەورەیە، خەڵکێك کە پرس و ڕات پێدەکات بۆ سەرپەرشتیارییێك، بۆ بەرپرسیاریەتیەك، بۆ سەرۆکی دەوڵەت، بۆ هەر بەرپرسیاریەتێکی تر..، دەبێ ئەو ئەمانەتە بە هەق ڕابگەیەنی کە دەنگدانە، گوێ بگرن لە فەرموودەی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرمووی: (مَن استَعمَل رَجُلاً عَلى عِصابةِ مِن المُسلِمين وفِيهِم مَن هُو أرضَى لله مِنه فَقَد خانَ الله ورسولَه والمُؤمِنين)[40] واتە: هەر کەسێك کەسێك بکات بە بەر پرسیار بەسەر مسوڵمانانەوە، هەر کەسێك دەنگ بدات بە کەسێك، کە لەوی چاکتر هەبێت لەناو مسوڵمانان دا، ئەفەرمووی: خیانەتی لەخوا کردووە، لە پێغەمبەر (علیه

[38] صحیح مسلم، کتاب السلام، باب: من حق المسلم، رقم الحدیث ٢١٦٢

[39] المستدرك علی الصحیحین،کتاب الأطعمة، رقم الحدیث ٧١٧٨

[40] المستدرك علی الصحیحین، کتاب الأحكام، رقم الحدیث ٧٠٢٣

الصلاة والسلام) کردووە، لە ئیمانداران کردووە، جا کەسێك تەنها بۆ قەڵەمێك ئامادە بێت خیانەت لەخوا (جل جلالە) بکـات، لـە پێغەمبـەر (علیـە الـصلاة والسلام) بکات، لە مسوڵمانان بکات، ئەوە دەبێ چ فـەهمێکی هـەبێت؟، چ دین و ئیمانێکی هەبێت؟، کەواتە دەبێ زۆر بـە وریاییـەوە لـەو مەجالەشـدا هەنگاوبنێین و هەڵوێست بنوێنین و ڕای خۆمان بۆ کەسێك بـدەین کـە پـاك و چاك و لێهاتووە و لە خوا دەترسێ.

لەکۆتایشدا دەڵێین: ئایا ئەگەر کەسێك خیانـەتی لـە ئەمانـەت دا کـرد بەرامبەر تۆ، تۆ وەلآمت چی یە بۆ ئەو؟، پێغەمبەر (علیە الصلاة والـسلام) دەفـەرمووی: (أَدِّ ألأمانَـةَ الى مَـن ائتَمَنَـكَ ولا تَخُـن مَـن خانَـكَ)[41] واتـە: ئەمانەتی خاوەنەکانیان بگەیەنەوە شوێنی خۆی کە بە تـەمینی دانـاوی، وە خیانەت لەو کەسە مەکە کە خیانـەتی لێکـردووی، ئـەوە ئیـسلامە!؛ ئـەوە ئیـسلامە کـە عـەقڵ و ڕەحمـەت و بـەزەیی و ئاشـتی و خۆشـگوزەرانی و سەعادەتی بۆ ئینسان دەوێ، ئەگەر کەسێکیش خیانەتی لێکـردی خیانـەتی لێمەکەوە، ئەگەر کەسێك لەئیـسلام حـاڵی بێـت، غـەیری ئیـسلامی نـاوێ چونکە ئیسلام سەعادەتە و سەرکەوتنی دونیاو قیامەتی تێدایە.

کۆتایی وتارەکەشم بە فەرموودەیەکی پێغەمبەرﷺ دێـنم کـە هـەر لەسـەر ئەمانەت دەفەرموێ: لە ڕۆژی قیامەت، خوای گەورە (جل جلالـە) کەسێك دێنێ، ئەمانەتی فەوتانـدوە، ئەمانـەتی خـواو پێغەمبـەری فەوتانـدوە (علیـە الـصلاة والسلام)، ئەمانەتی مـسوڵمانانی فەوتاندوە، خوا (جل جلالـە) پێـی دەفـەرموێ: ئەی ئینسانە (أَدِّ أمانَتَك)[42]: دەی..ئەمانەتەکەت بـدەوە!، لێـرە ئەمانەتەکـەت

---

[41] المستدرك على الصحيحين، كتاب البيوع، رقم الحديث ٢٢٩٦ و٢٢٩٧

[42] سنن البيهقي، كتاب الوديعة الكبرى، باب: ماجاء في الترغيب في إداء الأمانات: رقم الحديث ١٢٤٧٢

جێبەجێ بکە!، ئەو ئینسانەش دەڵێ: (یاربِّي أنّیَ وقَد ذهبتِ الدُّنیا)، چۆن بتوانم ئەو ئەمانەتە جێبەجێ بکەم و بدەمەوە خۆ ئێستا دونیا نەماوە!، ئەوەی کە لەدونیا بۆم دەکرا ئێستا قیامەتەو لێرە چۆن بتوانم؟!، خوای پەروەردگار (جل جلاله) جاری دووەم پێی دەفەرموێ: (أدِّ أمانَتَك): ئەمانەتەکەت بدەوە، ئەویش هەمان وەلاّم ئەداتەوە، جاری سێیەم خوای گەورە دەفەرموێ: (أدِّ أمانَتَك) ئەمانەتەکەت بدەوە، ئەویش هەر ئەو وەلاّمە ئەداتەوەو هیچ دەسەلاّتێکی دیکەی نیە، ئینجا خوای پەروەردگار (جل جلاله) فەرمان دەکاو دەفەرموێ: (إذهَبوا بِهِ الی الهاوِیة)، واتە: برۆن بیبەن بۆ جەهەننەم کە ناوی (هاویة) یە، (هاویە) ئەوەی کە لە کۆتایی سورەتی (القارعـة) خوای گەورە (جل جلاله) باسی دەکاو دەفەرموێ: ﴿فَأُمُّـهُ هَاوِيَـةٌ، وَمَـا أَدْرَاكَ مَـا هِيَـهْ، نَـارٌ حَامِيَـةٌ﴾ (٩-١١) القارعة، (هاویة) لە زمانی عەرەبیدا دەڵێن: بەشوێنێکی ئەوەندە قووڵ دەوترێ ئەگەر شتێکی بکەویتە ناو جارێکی دیکە دەرنەیەتەوە، بیرێکە لەناو جەهەننەم ئەوەندە قوڵە!، بۆ ئەو کەسانەی کە خیانەت لە ئەمانەتدا دەکەن، خوا بمانپارێزێ، ئێمە دەبێ چ جورئەتێکمان هەبێت لەسەر ئاگری جەهەننەم، ئاوا بەبێ منەتانە خیانەت لە ئەمانەتدا بکەین؟، چ ئەمانەتی خوا بێ، وە چ ئەمانەتی ئینسانەکان بێت.

خۆشەویستەکانم، جا لەوەدا بۆمان دەردەکەوێت کە ئەمانەت تەنها ئەمانەتی ئینسانەکان نیە، ئەمانەت هەموو ئەو هەقانەی کە لەسەر ئینسانە، هەقی خوام لەسەرە ئەمانەتە، تەنانەت مافی لەشم ئەمانەتە بەسەرمەوە، ئەگەر هەقی چاوم نەدەم ئەمانەتە بەسەرمەوەو گوناهبار دەبم، هەقی هەموو ئەندامەکانی دیکەی جەستەش بە هەمان شێوە دەبێ لەشتی چاك بەکاریان بهێنم، وەئەگەر هەقی ماڵ و منداڵ و باوك و دایك و جیران و خەڵکی گەڕەك و میللەتەکەم نەدەم گوناهبار دەبم و ئەوانە ئەمانەتن بەسەرمەوە، ئەگەر کەسێك دوکانی هەیە، ئەمانەتی خەڵکی بەسەرەوەیە، ئەگەر کەسێك ئازوقەی بایەعی

هەیە ئەمانەتی خەڵکی بەسەرەوەیە، ئەگەر کەسێك نەوت دابەش دەکات ئەمانەتی خەڵکی بەسەرەوەیە، هەروەها هەموو سەرپەرشتیارێك کە ئیش و کاری خەڵکی بەدەستە، جا با ئێمەش بیر لەحاڵی خۆمان بکەینەوە بەر لەوەی بچینە ئەو ڕۆژەی خوا (جل جلاله) پێمان بفەرمووی: ئەمانەتەکەتان بدەنەوەو دەسەلاتیشمان نەبێت.

یارەببی خوایە حاڵمان چاك بکەی، یارەببی خوایە هاوکاریمان بکەی بۆ ئەوەی بتوانین ئەو ئەمانەتەی لەسەرشانمانە جێبەجێ بکەین، ئەمانەتەکانمان بدەینەوە، یارەببی خوایە هاوکاریمان بکەی لەسەر خێر، یارەببی خوایە ئەوەی کە شەڕو ئاژاوەو ناخۆشی و بێ شەرعی یە خوایە لێمان دوور بکەیەوە، خوایە خۆمان و میللەتەکەمان ئاسودە بکەی لەژێر سێبەری قورئاندا، یارەببی خوایە ڕەحم بەماڵ و منداڵمان بکەی، یارەببی خوایە شیفای نەخۆشەکانمان بێنی، خوایە ڕەحم بە پیرەکانمان بکەی، خوایە لە گوناهمان خۆشبی، خوایە لەڕابردومان خۆشبی و داهاتوشمان بۆ بەخێر بێنی، یارەببی خوایە حاڵی ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا چاك بکەی لەو ڕۆژە پیرۆزەدا، خوایە دوعای ئێمەو هەموو مسوڵمانان قەبوڵ بکەی (ياربَّ العالمين).

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} آمين.

پاکیی و ساغیی دڵ و دەروون

پاکیی و ساغیی دڵ و دەروون

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلَّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على المحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك، صلواة اللهِ وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوامان موحەممەد ﷺ، ئەی عاشقانی خوا (جل جلاله)، عاشقانی پێغەمبەری خواو دینی خوا، ئەی ئەو کەسانەی خوا و پێغەمبەر و دینەکەتان لەخۆتان و لەخزم و کەس و هەموو دونیا خۆشتر دەوێت، سەلامی خوای پەروەردگارتان لەسەر بێت، میهرەبانیی و ڕەحمەتی خوای گەورە بڕژێ بەسەر ئێوەو هەموو موسوڵمانانی دونیا لەو ڕۆژە پیرۆزەدا، یارەببی خوایە ئێمەو هەموو موسوڵمانانی دونیا لەبەهەشتدا بەیەکەوە کۆبکەیەوە، یارەببی خوایە بەگوناهی ئێمە لەگەڵ ئێمە نەکەی و ڕەحمی خۆت بەسەرماندا بڕژێنی، قەڵەمی عەفو بەسەر گوناهەکانماندا بێنی، خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بدەی، خوایە دڵ و دەروونمان بۆخۆت ساغ

بکەیەوە، خوایە لەمردووەکانمان خۆشبی، خوایە هیدایەتمان بدەی بۆئەوەی زیاتر بتوانین عەبدی ڕاستەقینەی تۆ بین، یاربَّ العالمین، ئامین.

بەڕێزان، هەموو ئینسانێك دوو دیوی هەیە: دیوی ناوەوەی، وە دیوی دەرەوەی، ناوەڕۆکی ئینسان کە بریتی یە لە'قەناعەت، بریتی یە لە بیروباوەڕ و(مبدأ)، بریتی یە لە نییەتی ساغ، ئەوە پەیوەندی بەناوەڕۆکی ئینسان و بەدیوی ناوەوەو لایەنی مەعنەوی ئینسانەوە هەیە، دیوی دەرەوەی ئینسان بریتی یە لەو کار و ئەرك و فەرمانانەی کە ئەندامەکان: بەچاو، بەزمان، بەدەست، بەجولەی بەدەنی تر...، کاریان لەسەر دەکرێت، دیارە دیوی ناوەوەی ئینسان گرنگترە لەدیوی دەرەوە، ئەگەر خوانەخواستە دیوی ناوەوەی ئینسان بۆخوا یەکلا نەبێتەوە ئەوەی کە لەدیوی دەرەوەدا بەڕواڵەت دەبینرێ ئیستیفادەی لیٚ ناکات، بۆنمونە خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ (٢٧) المائدة، واتە: خوای گەورە (جل جلاله) تەنها کردەوەکانی تەقوا داران وەردەگرێ، وە خوای گەورە (جل جلاله) پاداشتی خێریان لەسەر نەداتەوە، تەقوا لەکوێیە؟!، پێغەمبەرﷺ ئیشارەتی بۆسینگی موبارەکی خۆی کردو فەرموی: (التَّقوی ههُنـا)[٤٣]، واتە: تەقوا لێرەیە، لەناو سینگدایە، تەقوا پەیوەندی بەدڵ و دەروونەوە هەیە، ئەگەر ئینسانێك دڵ و دەروونی پاك بێت ئەوە مانای وایە ئەندامەکانی تریشی پاك دەردەچن، وەزیفەو کاری ڕواڵەتی تریشی پاك دەردەچن، جا ئێمە لەسەر ئیخلاص و پابەندبون بەشەرع و لەسەر صەبرو سوور بوون و مانەوە لەسەر ئیخلاص و پابەند بوون بە شەرع لە وتارەکانی ڕابردوودا لەسەریان دوایـن، لە وتاری ئەمڕۆشماندا دەمەوێ لەژێر ڕۆشنایی چەند ئایەتێك و فەرمودەیەکدا ئاماژە بەگرنگی دیوی ناوەوەی ئینسان بکەم کە دڵ و دەروونە.

---

[٤٣] سنن البیهقي، کتاب الحدود، باب: ما جاء في تحریم القذف، رقم الحدیث ١٦٩٠٦

دەگوترێ فلاّنە کەس پیاوی چاکە، پیاوێکی پاکە، مانای وانییە کەدەگوترێ پیاوێکی پاکە، تەنها پاکی جلوبەرگ بێت!، لەبەرئەوە پێی بگوترێ پیاوێکی پاکە، لەبەرئەوە نییە ئەمڕۆ چۆتە حەمام و جوان سەرو لەشی خۆی شۆردوەو هاتۆتە دەرەوە پێی دەوترێ پیاوی پاك!، ئەگەر ئەو دەستەواژەیە ڕاست بێت، دەبێ بەو کەسانەی کە هەر ڕۆژێك نا ڕۆژێك، جارێك نا جارێك بەلای کەم دەچنە حەمام و دێنە دەرەوە، بەوانە بگوترێ پیاوی پاك و پیاوی چاك و ئەوەیشی کە ڕەنگ و ڕوخساری لە ئارەقەی ئیشکردن و ماندوبوون و کرێکاری و جوتیاریدا دەبینرێ ئەوە پێی نەگوترێ پیاوی پاك و پیاوی چاك کە ئەمە وانییە.

دیارە مەبەست لەپاکی و چاکی، پاکی و چاکی کردەوەو مەعنەوی یە، کەدەگوترێ فلاّنە کەس چاوی پاکە، یان زمانی پاکە، یان داوێنی پاکە، یان دەستی پاکە، یان دڵ و دەروونی پاکە، مانای وایە لەڕووی مەعنەوی یەوە پاکە، مانای وایە گوناە و تاوانی بەسەردا نایەن، کەدەگوترێ دەمی پیسە، مانای وانییە شتێکی پیسی بەدەمەوەیە!، کەدەگوتری دەستی پیسە، مانای وانییە شتێکی پیسی بەدەستەوەیە!، مانای وایە دەستی لەخراپە بەکاردێنێ، لەدزی بەکاردێنێ، لە لێدانی چەوساوەو مەزلومان بەکاردێنێ، دەستی لە خیانەت و فێڵ و تەڵەکەبازی بەکاردێنێ، کەدەگوترێ داوێنی پیسە، مانای وایە لە بێ شەرعییدا بەکاری دێنێ، کەدەگوترێ دەروونی پیسە، مانای وایە دڵ و دەروونی پڕە لەخیانەت، دڵ و دەروونی پڕە لەفێڵ، دڵ و دەروونی پڕە لەغەش، دڵ و دەروونی پڕە لە لە حیقد وبوغز بەرامبەر مسوڵمانان و پڕە لە لایەنگری ناهەق و پڕە لە حەسەد و...، وەکە گوترا زمانی پیسە واتە کاری بریتی یە لەدرۆ و بوهتان و جاسوسی کردن، لەقسە هێنان و بردن لە ناو مسوڵمانان، کەدەگوترێ دەروونی پاکە، مانای وایە دەروونی لەڕووی مەعنەوی یەوە پاکە، خیانەتی تێدا نییە، غەشی تێدا نییە، پڕە لە ئیمان و خۆشویستنی خوا، درۆی تێدا نییە، بوهتان و فێڵ و پیلانی خراپی بۆ مسوڵمانان تێدا نییە،

قەناعەتی پاك، واتە قەناعەت لەسەر بنەمای دینی خوا (جل جلالە)، دڵی بەرامبەر خوا (جل جلالە) پاکە، دڵی بەرامبەر پێغەمبەرﷺ پاکە، دڵی بەرامبەر بە ئیمانداران پاکە، مانای وایە بەرامبەر بەخوا (جل جلالە) یەقینی هەیە، وەکو لە وتارێکی ڕابردوودا باسی یەقینمان کرد، ئینسان بەرامبەر بەخوا(جل جلالە) دەبێت یەقینی تەواوی هەبێت، نەك گومانیش!!، وە بەرامبەر پێغەمبەرﷺ، بەرامبەر بەئیسلام، یەقینی تەواوی هەیە، دڵ و دەروونی پاکە، وە بەرامبەر مسوڵمانانیش گومانی چاکی هەیە!، قەناعەت و مەبدەئی لەدڵ و دەرونییدا، ئیسلامەکەی وای پێدەڵێ، کە دڵی پاك بێت بەرامبەر بەئیمانداران.

خۆشەویستەکانم: خوا(جل جلالە) پاکە، ئایینەکەیشی پاکە، پێغەمبەرەکەی ﷺ پاکە، مزگەوتەکانیشی پاکن، بۆیە ئەوانەش کەخۆیان بەشوێنکەوتووی دینی خوا دەزانن، ئەوانەی کەخۆیان بەخاوەنی پەیامی (ربُّ العالمين) دەزانن، خۆیان بەتەهلی مزگەوت دەزانن دەبێت پاك بن، چونکە خوا(جل جلالە) پاکە، چونکە پێغەمبەرەکەیان ﷺ پاکە، چونکە ئایین و بەرنامەو مەنهەجەکەیان پاکە، خوای گەورە (جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ﴾ (٤٢) فصلت، وە لە سورەتی (المُلك) دا دەفەرموێ: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (١) الملك، خوا پاکە، ئەو خوایەی کە خاوەنی موڵکە، ئەو خوایە پاکە، لەهەموو کەمو کورتیەك بێ عەیبە، ﴿اللَّهُ أَحَدٌ ، اللَّهُ الصَّمَدُ ، لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ، وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ (١-٤) الإخلاص، سورەتی (الإخلاص) ئەو سورەتەیە کە سیفاتی پاکی (ربُّ العالمين) دەردەخا، خودا پاکە، محمدﷺ و دینەکەی کە بۆی هاتووە پاکە، ئەو دینە، ئەو ئیسلامە عەزیزە، خوای گەورە(جل جلالە) عیززەتی داناوە بۆخۆی، پاشان بۆ پێغەمبەرەکەی، پاشان بۆ ئیمانداران: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (٨) المنافقون.

خۆشەویستەکانم، ئەگەر بەراورد بکەین: پێچەوانەی دڵپاکی دڵپیسی یە، پێچەوانەی دەستپاکی دەستپیسی یە، ئەگەر پیاوێك پاك نەبێت، دەبێ پێی بگوترێ پیس، ئەگەر ساغ نەبێت، دەبێ پێی بگوترێ نەخۆش، لەرووی مەعنەوی یەوە نەخۆش واتە فێڵباز، واتە دەروون پیس، واتە بێ قەناعەت، ئەو قەناعەتەی کە لەسەر بنەمای دینەوە بۆی دروست نەبووە، قەناعەتێکە کە لەسەر بنەمای ڕاستی بۆی دروست نەبووە؛ بۆیە ئینسان کاتێك پاکە: لەزمانەوە، لە گوێچکەیەوە، لە دەم و زمانی یەوە، لە چاویەوە، لە دەروونیەوە، لە دەست و قاچیەوە، لە داوێنیەوە.. ئەوکاتە پاکە کە ئیمانی تەواو لە دڵ و دەروونی دا هەبێ و لەسەر بنەمای ئیسلامەتی قەناعەتەکەی بۆ دروست بووبێت، وە بۆ هەمووشیان سەرچاوەی پاك بوون پەیوەندی بەدڵەوە هەیە.

خۆشەویستەکانم، دڵ مەڵبەندی بڕیارە، سەرچاوەی پاکبونەوەی ئەندامەکانە، وە سەروچاوەی پیسبونەوەی ئەندامەکانیشە، بۆیە پێغەمبەرﷺ فەرموی: (الا انَ فِي الجَسَدِ مُضغَةَ اِذَا صَلَحَت صَلَحَ الجَسَدُ كلهُ وَاِذا فَسَدَت فَسَدَ الجَسَدُ كُلهُ.. اَلا وَهِيَ القَلب)[44] واتە: یەك پارچە گۆشت لەناو لاشەی ئینساندا هەیە، ئەگەر ئەو پارچە گۆشتە بۆخوا صولّحا، چاك بوو، ساغ بوو، پاك بوو، هەموو ئەندامەکانی تر چاك دەبن، ئەگەر ئەو پارچە گۆشتە فاسدو خراپ بوو، هەموو ئەندامەکانی تر پیس و خراپ دەردەچن!، (اَلا وَهِيَ القَلب) واتە: ئاگاداربن ئەو پارچە گۆشتەش دڵە، بۆیە ئەگەر کەسێك بڵێ دڵم پاکە، لەپاش ئەوەی لەگەڵ گوناهاندا غەرق بووە، ئەوە ڕاست ناکات!، چونکە ئەگەر دڵی پاك بێت چاویشی پاك دەبێ و دەستیشی پاك دەبێ و داوێنیشی پاك دەبێ، هەموو ئەندامەکان بەستراونەتەوە بەدڵ، چونکە دڵ مەڵبەندی بڕیارە، بەر لەوەی کە

[44] صحيح البخاري، جزء ١، كتاب الايمان. باب: فضل من استبرأ لدينه. صفحة ٢٨، رقم الحديث ٥٢، وأطراف الحديث في البخاري ((١٩٤٦)). وأخرجه مسلم في المساقاة. باب: أخذ الحلال وترك الشبهات، رقم الحديث ١٥٩٩.

چاو گوناهێك بكات دەبێت دڵ بڕیاری بۆ بدات، بیكات یان نەیكات، بەرلەوەی هەركەسێك بەدەست خیانـەتێك بكـات دڵ بڕیـاری بـۆ ئـەدات، بیكـات یـان نەیكات، وەكو گوتمان لـە وتـارێكی ڕابـردوودا هـەر ئینـسانێك كـە دەیـەوێ قسەیەك بكات یان دەیەوێت بڕیارێك بدات، ئەو بڕیارە بڕیاری فەردی بێت یـان جەماعی بێت، دەبێت بەدڵ دوو شت لێكبداتەوە، یەكـەم: ئایـا ئـەو بڕیـارەی بەپێی شەرعە؟، وە بزانێ لەگەڵ شەرع تێك دەكاتەوە یـان نـا، چـونكە ئەگـەر لەگـەڵ شـەرع تێـك نەكاتـەوە هـەموو ماندوبوونەكـەی بەخەسـار دەچـێ ، دووەمینیش: ئایا بڕیارەكەی، قسەو گوفتار و كردارەكـەی لەبـەرخاتری خوایـە یان لەبەرخاتری خۆیەتی یان دونیایە یان مەصلەحەتێكی ترە، گوتمان ئـەو دوو شتە زۆر پێویستن، بۆیەش هەموو جار پێغەمبەرﷺ كـە دەیەویـست ئیـشێك بكات دەیفەرموو: (بِسمِ الله)، ئینسان كە كار دەكات دەبێت بڵـێ (بِـسمِ الله)، بەناوی خواوە دەست بەهەموو ئیشێك بكات، ئەگـەر لەمەجلیـسێك دەیـەوێت قسە بكات دەبێ بڵێ: (بِسمِ الله)، ئەگەر بیەوێ هەڵبستێ لەمەجلیسێكدا دوای تەواو بوون، سوپاسی خوا دەكات، ناوی خـوا دێنێـت، ئەگـەر بیـەوێ دەسـت بەكارێك بكات (بِسمِ الله) دەكات، بچێتە سەفەرێك (بِسمِ الله) دەكات، دەسـت بەكارێكەوە بگرێ، موعامەلەیەك دەستپێدەكات دەبێت بڵێ (بِسمِ الله)، (بِـسمِ الله) مانای چییە؟ (بِسمِ الله) واتە سێ شت، یەكەم: خوایە بـەناوی تـۆ دەسـت پێدەكەم، بەپشتیوانی تۆ دەست پێدەكەم، دووەم، واتە: خوایە لەبەر خاتری تـۆ ئەو ئیشە دەكەم، سێیەم، واتە: خوایە لەسەر بنەماو بنچینەی بەرنامەكەی تـۆ دەست بەو كارە دەكەم، جا هەر ئینسانێك لە هەر كارو كردەوەیەكیدا ئەو سـێ شتەی تێدا بەدی كرا ئەوە ئیشەكەی تێـدا سـەردەكەوێ و نـاجیح دەبێـت، بـا لەدونیاشدا ناجیح نەبێت بەڵام لە قیامەتدا چونكە لەبەرخاتری خوا كردوویەتی پاداشتی نەبڕاوەی لەسەر وەردەگرێ، بەپشتیوانی خوا، لەبەرخاتری خوا، لەسەر بنەمای دینی خوا.

خۆشەویستەکانم: دڵی پیس هیچ کاتێك هەق وەرناگرێ، بۆیە خـوای گـەورە (جل جلالە) لەقورئاندا دەفەرموێت: ﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا﴾ (١٧٩) الأعراف، واتە: ئێمە بۆ دۆزەخ خـەڵکێکمان ئامـادەو دروسـت کـردوە کـە هیدایـەتیان وەرنـەگرتووە، دڵیـان هـەن بـەلاّم بەدڵەکانیان تێناگەن و هەق وەرناگرن، نافەرموێ دڵیان نین!، دەفەرموێ دڵیـان هەیە بەلاّم بەدڵەکانیان هەق تێناگەن، هـەق وەرنـاگرن، حـاڵی نـابن، زۆرجـار کەسێك دادەنیشێ لە بەرامبەرت دەتەوێ حـاڵیی بکـەی لـە بابـەتێك و تێـی بگەیەنی، دادەنیشی بەڵگەی ئایـەت و فـەرموودەی بـۆ دێنیـەوە، خـوا (جـل جلالە) وا دەفەرموێ، پێغەمبـەرﷺ وا دەفـەرموێ، زانایـان (ڕەزای خوایـان لەسەر بێت) وا دەفەرموون، ڕاستیەکە ئاوایە، بەلاّم خـۆی قەناعـەت ناکـات، لەبەر چییە کە قەناعەت ناکات، لەبەر ئـەوەی دڵـی نەخۆشـە!، چـونکە هـەر کەسێك دڵی ساغ بێت دەبێت تەسلیمی ئایاتی (ربُّ العالمین) بێت، هەر کەسێك دڵی ساغ بێت نابێ موناقەشە لەبەرامبـەر فەرموودەی پێغەمبەرﷺ بکات.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: دڵپاکی واتە تەسلیم بوون بەخوا، واتە ئـەو دڵـەی خـوا بەپاکی دەزانێت، ئـەو دڵـەی ئیـسلام بـەپاکی دەزانێـت، ئـەو دڵـەی سـوننەتی پێغەمبەرﷺ پیادە دەکات، بۆیە هەموو کاتێك جیاوازی نێوان دڵی مـسوڵمانان و دڵی بێ بڕوایان و دووڕوان بریتی یـە لـە چـەند شـتێك: دڵ و دەروونـی ئینـسانی مسوڵمان لەگەڵ ئەندامەکانی دەرەوەی دا موافیقە، گوتمان ئینسان دیوی نـاوەوەی هەیە، وە دیوی دەرەوەی هەیە، لە دەرووندا بڕیارێـك دەدات، بـەزمان جێبـەجێی دەکات، بەدەست جێبەجێی دەکات، بەچاو جێبەجێی دەکات، مـسوڵمان ئەوەی کە لەناو دڵی دایە لەگەڵ ئەوەی کە جێبەجێی دەکات موافیقە، بەپێچەوانەی ئینسانی کافر و ئینسانی دووڕوو.

خوای گەورە (جل جلالە) سەبارەت بەئینـسانی مـسوڵمان و دڵەکەی نموونـە بـە حەزرەتی ئیـبراهیم دێنێتـەوەو دەفـەرموێت: ﴿إِذْ جَـاءَ رَبَّـهُ بِقَلْـبٍ سَلِيمٍ﴾ (٨٤)

الـصافات، حەزرەتی ئیبراهیم بەرەو پەروەردگاری خۆی چوو بـە دڵێکـی سـەلیم، دڵێکی سەلیم واتە دڵێکی سەلامەت، دڵێکی پاك و بەئیمان، دڵێکی بێ غـەش، دڵێکی بێ فێڵ، دڵێکی بێ خڵتەو خاڵ، دڵێك لەسەر بنەمای دینی خوا، ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ﴾ (١٣١) البقرة، واتە: خوای گەورە (جل جلالـه) پێـی فـەرموو ئـەی ئیبراهیم تەسلیم بە. ئیبراهیم چی فەرموو؟، ﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَـالَمِينَ﴾ (١٣١) البقرة، واتە: تەسلیمی پەروەردگاری جیهانیان(ربُّ العالمین) بووم.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئا ئەو ئیبراهیمە دوای ئەوەی کە خۆی یەکلا دەکاتـەوە بۆ خوا کاتێك فڕێی دەدەنە ناو ئاگر دڵەکەی ئەوەندە پاك بۆتەوەو ئەوەندە پـڕ لـە ئیمان و قەناعەتە بەرامبەر بەخوا، دەفەرموێ: {حَسْبِيَ اللّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ}، واتە: بەسە خوا بۆ من، وە باشترین پەناو پاڵپشتە، کەسی لە دەورویەر نەبوو!، چ سوپای لە دەوروبەر نەبوون!، چ پاسەوانی لە دەوروبەر نەبوو!، چ هێزی لە دەوروبەر نەبوون تا بەهێزی ئەوانەوە بنازێ!، بەڵکو کە فڕێیان دایە ناو ئاگر، دەیفەرموو: بەسە خوا پاڵپشتم بێت، {وَنِعْمَ الْوَكِيلُ}: وە باشترین پەناو یارمەتیدەرە بـۆ مـن، باشـترین پاڵپشتە بۆ من، {نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ}، خواش (جل جلاله) فەرمووی: ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ (٣) الطلاق، هەر کەسێك پـشت بـەخوا ببەسـتێ و ڕاست بکات لەگەڵ خوا، خوا بەسـیەتی!، خـوا بـەهانای دێـت، بۆیـە حـەزرەتی ئیبراهیم بەو قەناعەتە، بەو دەروون پاکی یە، بەو مەبدەئە ڕاستەقینەیە ڕۆیشت بۆ ناو ئاگرەکە، کاتێك کە خوای گەورە (جل جلاله) حەزرەتی ئیـبراهیم دەبینـێ بـەو شێوەیە قەناعەت و مەبدەئی دامەزراوەو بۆ خوا گونجاوە، خوای گەورە (جل جلاله) بە ئاگر دەفەرموێ: ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾ (٦٩) الأنبياء، واتە: ئەی ئاگر ساردبە، ساردێکی سـەلامەتیش بە لەسەر ئیبراهیم، ئەوە لەسەر بنەمای چی؟، لەسەر بنەمای قەناعەتەکەی حەزرەتی ئیبراهیم، لەسەر بنەمای عەقیدەکەی حەزرەتی ئیبراهیم. دەبێ عەقیدەو بڕوای ئینسان ئـاوا دامـەزراو بێـت، بـۆ خـوا بگونجێت، لەبەر خاتری خوا بژی، وە لەبەر خاتری خوای گەورە (جل جلاله) بمرێ.

بەڵێ، بۆیە حەزرەتی موساش كاتێـك كـە ڕووبـەڕووی فیرعـەون دەبێتـەوە ئەوانەی كە لە دەوروبەری حەزرەتی موسان دەترسن: ﴿قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرَكُونَ﴾ (٦١) الشعراء، واتە: برادەرانـی حـەزرەتی موسـا گوتیـان سـوپای فیرعەون دەمانگاتێ، بەلاّم حـەزرەتی موسـا فـەرمووی: ﴿كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾ (٦٢) الشعراء، واتە: نەخێر وانییە، بەڵكو پەروەردگاری من لەگـەڵ مندایە، وە هاوكاریمان دەكات، ڕێڕوونیمان دەكات، خوا بەفیڕۆمان نادات.

خۆشەویستەكانم: كەسێك ئیمانی بە خوا هەبێت، لەگەڵ دینـی خـوادا بێـت، قەناعەتی پاك بێت وەك ئەوەی كە ئیسلام فەرمانی پێكردوە، خوای گەورە (جـل جلالە) قەت بەفیڕۆی نادات!، پێغەمبەرﷺ چونكە دەروونی پـاك بـوو، چـونكە بـە(بِسمِ اللّٰه) دەسـتی پێكـرد لـە ئەشـكەوتی (حراء)، چـونكە بـە(بِسمِ الله) لەماڵەكەی خۆیەوە دەستی پێكرد، كە خۆی و خێزانەكەی (خەدیجە) و ئەبوبەكری صیدیق -لە پیاوان- و عەلیی كوڕی ئـەبی تاڵیـب -لەمنـداڵان- بـوون، بـەڵێ پێغەمبەرێك و پیاوێك و ئافرەتێـك و منـداڵێك.. بـەلاّم چـونكە بـە(بِسمِ الله) دەستی پێكـرد، خـوای گـەورە (جـل جلالـە) پـشتی گـرت و بەرەكـەتی خـستە ئیـشەكەی، خـوای گـەورە (جـل جلالـە) وایكـرد گەشـەی بەدینەكـەی و بـە بیروباوەڕەكەی بدات، بۆیەش دوای ئەوەی كە ماوەیەك وەحی ڕاوەستا وكافرەكانی قوڕەیش ئەو پڕوپاگەنـدەیان بـڵاو كـردەوەو گوتیـان: خـوای موحەممـەد وازی لـە موحەممەد هێناوە، چیتر وەحی بۆ نانێرێ و پەیوەنـدی لەگـەڵ پـچڕاندووە، خـوای گەورە (جل جلالە) پیلانی هاوبەش دانەران و بێ باوەڕان پـوچ دەكاتـەوە، ئایـەتی نارده خوارەوە لە سوڕەتی (الضُّحى)، فەرمووی: ﴿وَالضُّحَى، وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى، مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ (١-٣) الضحى، خـوا ئەفـەرموێ: سـوێند بـە چێشتەنگاو، وە سوێندم بە شەو-كاتێك كە بە تاریكییەكـەی زەوی دادەپۆشـێ- خوای پەروەردگار وازی لـێ نـەهێناوی، ﴿وَمَا قَلَى﴾: وە لێـشت تـوڕە نییـە، ئینسانێك لەگەڵ خوادا بێت خوا قەت لێی توڕە نابێت، لەگەڵ خـوادا بێـت خـوا

قەت پشتی بەرنادات، لەگەڵ خوادا بێت خوا قەت ڕیسوای ناکات لە دونیاو لەقیامەت، بەڵام خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ﴾ (١٨) الحج، واتە: هەر کەسێك خوا سوك و ڕیسوای بکات، کەس ناتوانێ ڕێزی بگرێ، بەڵام کەسێك خوا ڕێزی لێنا کەس ناتوانێ بێ ڕێزی بکات، ﴿تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاء وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاء وَتُعِزُّ مَن تَشَاء وَتُذِلُّ مَن تَشَاء﴾ (٢٦) آل عمران، واتە: ئەوەی کە عەزیزی دەکات هەر خوایە، ئەوەی کە زەلیلی دەکات هەر خوایە، ئەوەی کە موڵك و دەستەڵاتی دەداتێ هەر خوایە، ئەوەی کە موڵك و دەستەڵاتی لێ دەستێنێتەوە هەر خوایە(جل جلاله).

خۆشەویستەکانم: دڵی ئیماندار دڵێکی پاکە، بۆیە خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ وَجَاء بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ﴾ (٣٣) ق، واتە: دڵی ئیماندار ئەو دڵەیە کە لەخوا ئەترسێ و بە تەوبەکاری دەگەڕێتەوە لای خوا، بەڵام دڵی کافر چۆنە؟، دڵی کافر، موافق نییە لەگەڵ کردارەکانی، ئەوەی لە دڵی دایە لەگەڵ ئەوەی دەری دەبڕێ لەگەڵ مسوڵمانان شتێکی ترە!، خوا لە قورئان دەفەرموێ: ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ (١٦٧) آل عمران، واتە: شتێك بە زار دەردەبڕن کە لەدڵ و دەرونیان دا نییە، خوا فەرمووی: ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ (١١) الفتح، واتە: شتێك بە زمان دەردەبڕن کە لەناو دڵ و دەرونیان دا نییە، ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا﴾ (١٤) الحجرات: ئەعرابیەکان وتیان باوەڕمان هێناوە ئەی موحەممەد، ﴿قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا﴾: ئەی موحەممەد پێیان بڵێ ئیمانتان نەهێناوە، ﴿وَلَكِن قُولُوا أَسْلَمْنَا﴾: بەڵکو پێیان بڵێ تەسلیم بوون لە ناچاری!، ﴿وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾: هێشتا ئیمان نەچۆتە ناو دڵتان!، کەوابو ئینسانی بێ دین و ئینسانی بێ باوەڕ هەمیشە ئەوەی کە بەزمان دەیڵێ لەگەڵ دڵ و دەروونی تێك ناکاتەوە، برای مسوڵمانم: کەم وایە ئینسانێك باوەڕی بەخوا نەبێت لەبەرامبەر تۆدا ڕاست بکات!، مەگەر کۆمەڵێك پەیمان و بەڵێن یان لەسەر بنەمای هاوپەیمانی یان

لەسەر بنەمای بەرژەوەندی هەردوولا، مەگەر لێرەدا ڕاست بکات، بۆیە خوای گەورە(جل جلالە) لەقورئاندا بۆ ئێمەی ڕوونکردۆتەوە.

ئینجا ئینسانی دووڕوو دڵەکەی پێچەوانەی دڵی ئینسانی مسوڵمانە، خوای پەروەردگار (جل جلالە) سەبارەت بەدڵی دووڕووان دەفەرموێ: ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّهُ مَرَضاً وَلَهُم عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ (١٠) البقرة، واتە: لەناو دڵیاندا نەخۆشی هەیە، ئەو نەخۆشیەی کە هەیانە نەخۆشی دووڕوویی یە، بە ڕوویەك لەگەڵ مسوڵمانان بەجۆرێکە و لەگەڵ خەڵکی غەیرە مسوڵمانیش بەجۆرێکی ترە، هەروەکو خەڵکی زەمانەی خۆشمان ئەمڕۆ بەداخەوە زۆری وا هەیە لەبەرامبەر مسوڵمان دەستی لەسینگی دەدات، لەبەرامبەر نا مسوڵمان دەستی لە سینگی دەدات!، بەپێی مەسڵەحەتی خۆی، مەسڵەحەتی لەکوێ بێت ڕووی لەوێ دەکات؛ تەماشای قیامەت و بەرژەوەندی قیامەتی خۆی و داهاتوی خۆی ناکات، لەکوێ دونیای دەستکەوێت ڕوو لەوێ دەکات!، وە خوا نەخۆشیەکەیان بۆ زیاد دەکات بەهۆی بەردەوامبوونیان لەسەر ئەم نەخۆشیە، بەڕێزان: نەخۆشی دووڕوویی گەورەترین نەخۆشی یە!، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (إنَّ شرَّ النَّاسِ ذا الوَجهَين)[٤٥] ڕۆژی قیامەت خراپترین کەس ئەو کەسانەن کە دووڕوون!، (الذي يَأتي هَؤلاءِ بوجهٍ وهؤلاءِ بَوجه) واتە: کە لەگەڵ ئەو کۆمەڵە بە ڕوویەك قسە دەکەن بەجۆرێك، لەگەڵ ئەوانی تر بەجۆرێکی تر قسە دەکەن، دیارە ئینسانی مسوڵمان یەك ڕووی هەیە وە دڵ و دەروونی موافیقە لەگەڵ کردەوەکانی خۆی، ئەوەی کە بەدڵ قەناعەتی پێ هەیە هەر ئەوەش دەڵێ، نە فێڵ لەخوا دەکات چونکە فێڵ لەخوا ناکرێت،

---

[٤٥] صحيح البخاري، كتاب المناقب، باب: قول الله تعالى (يأيها الناس إنا خلقناكم من ذكر وأنثى...)، رقم الحديث ٣٣٠٤

نە خیانەت لەخوا دەکات، نە لەدینی خوا دەکات، وە نە لە مسولمانانیش دەکات، ئەوەی کە بە دڵی قەناعەتی پێی هەیە هەر ئەوەش دەردەبڕێ.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: دیارە هەر ئەو قەناعەت و بیرو باوەڕەیە وا لەئینسانی مسولمان دەکات کە ماندوو بێت بۆخوا، گیانی خۆی بەخت بکات لە پێناوی خوا، ئەگەر ئینسانێك قەناعەتێکی پاکی هەبوو، ئەوکاتە سەرفی نەزەر لەحاڵی خۆی و لەماڵ و منداڵی خۆی و لە خزم و کەس و عەشیرەتی خۆی و کارو کەسابەتی خۆی دەکات لە پێناوی ئەوەی کە خوا لێی ڕازی بێت، ئەگەر ماڵ و منداڵی بۆ خواپەرستی نەهاتە پاڵی، ئەوە ماڵ و منداڵی خۆی وەلادەنێ، بەلام تەزحیە بەدینی خۆی نادات، دینی خوا زۆر بەقیمەتە، ڕەزابونی خوا زۆر بە قیمەتە، هەر ئەو قەناعەت و مەبدەئەیە کە مسولمان هەیەتی کە ئەمڕۆ لە فەڵەستینێك کە جوولەکە بە هەموو هێزی خۆی زوڵم لە مسولمانانی فەڵەستین دەکات، ئەوانیش بە بەردو بەو بیروباوەڕە پاکەی کە هەیانە بەرپەرچی دوژمنانی دین و دوژمنانی خوا، داگیرکەرانی قودس دەدەنەوە، ئەو قەناعەت و مەبدەئەیە مسولمان بە وەزیفەی خۆی دەزانێ ماندوو ببێت لەبەر خاتری خوا، خۆی بەوە نەبەستۆتەوە دەوڵەتی ئیسلامی پێ تەشکیل دەکرێ یان نا، ئەگەر لەسەر بنەمای ئەوە بێت کە ئینسان ئەگەر بتوانێت بیکاو ئەگەر نەتوانێت نەیکا، مانای وایە دەبێت زۆرینەی ئایەتەکانی قورئان فەرامۆش بکەین ولەکارخەین (تعطیل)یان بکەین، جیهاد هەر نەمێنێ، بەلام هەر ئەو قەناعەتەیە کە وای لەمسولمانانی فەڵەستین کردووە، دەشزانن چەکەکەیان بەرامبەری چەکەکەی جوولەکە کاریگەری وای نییە، بەلام چونکە بە واجبی دەزانن، چونکە بە بێ غیرەتیی و بە بێ عیززەتی دەزانن کە (بیتُ المقدس) ەکەیان لەژێر دەستی جولەکە دابێ و ئەوانیش لەماڵی خۆیان لەسەر دوکان و بازاڕو کرێکاری و جوتیاری و موعامەلەکەی خۆیان بەردەوام بن، ئەو قەناعەتەیە وایان لێدەکات، یا لەپێناوی خوادا شەهید بن، یا لەپێناوی خوادا دەربەدەر بن، یا خانووەکەی

بروخێ، با منداڵەکەی بکوژرێ، بەڵام با خوا لێی ڕازی بێت!، خوا ئەو دینەی کە ناردووە دینێکی گرانە، خوای گەورە (جل جلالە) بە موحەممەدﷺ دەفەرموێ: ﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ (٥) المزمل، واتە: ئێمە قسەیەکی قورسمان بەسەر تۆدا ناردۆتە خوارەوە ئەی موحەممەدﷺ، کە قورئانی پیرۆزە، {ثَقِيل} واتە: قورس، ئەو دینە دینێکی قورسە، ئەو کەسەی کە بیەوێ کە بەئاسانی دینەکەی بگرێ و پاشان خواش بیباتە بەهەشت، خەیاڵی خاوە!، ئەو دینە دینێکی قورسە، دەبێت ئینسان بەگرنگی بیگرێ بۆ ئەوەی خوا بیباتە بەهەشت، ئەو مسوڵمانانەی کە خۆیان بە کوشت دەدەن لەهەر شوێنێکی ئەم دنیایەدا قەناعەتیان بەوە هەیە کە ئەرکی خوایی جێبەجێ دەکەن، وەزیفەی خۆیانە، گیان بەخشین و خوێن بەخشین لەپێناو خواو ڕزگاری چەوساوان، ئەو مسوڵمانانەی لە قورئان حاڵیی بووین، حاڵیی بووبن لەو ئایەتەی کە خوای گەورە (جل جلالە) دەفەموێ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ (٢١٦) البقرة، بۆ حاڵی نەبین لەو ئایەتە؟، بۆ تێنەگەین لەو ئایەتە؟، دەفەرموێ: جەنگتان لەسەر فەرز کراوە، ﴿وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾: پێتان ناخۆشە!!، چۆن دەفەرموێ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ (١٨٣) البقرة، واتە: ڕۆژووتان لەسەر فەرز کراوە، بەهەمان عیبارەت دەفەرموێ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾، واتە: جەنگتان لەسەر فەرز کراوە، بەڵام لەڕۆژووەکە نافەرموێ: ﴿وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ پێتان ناخۆشە، بەڵام لە جەنگ و جیهادەکەدا دەفەرموێ: ﴿وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ جەنگ و جیهادتان لەسەر فەرز کراوە بەڵام پێتان ناخۆشە!، تەبیعەتی هەموو ئینسانێك وایە، تەبیعەتی هەموو ئیمانداران، صەحابەکانی پێغەمبەریشﷺ لەسەرەتادا پێیان ناخۆش بوو، بەڵام ئایا قیاس پێناخۆش بوونی ئینسانە؟، نەخێر خوا(جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ (٢١٦) البقرة، واتە: زۆر شت هەیە ئێوە پێتان ناخۆشە بەڵام خێری تێدایە بۆخۆتان، وەك جیهاد، وەك عززەتی ئیسلام و مسوڵمانان، ﴿وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ (٢١٦) البقرة، واتە: زۆر

شت هەیە ئێوە پێتان خۆشە بەڵام خراپە بۆ ئێوە، ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٢١٦) البقرة، واتە: خوا ئەزانێ و ئێوە نایزانن.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ماندوبوون لەسەر بنەمای ئەو قەناعەتەیە کە ئینسان لە دڵ و دەروونیدا هەیە، ئەگەر ئینسان قەناعەتی بە شتێك هەبوو لەسەری بەدەنگ دێت، تۆ خێزانەکەی خۆت و ناموسی خۆت خۆشدەوێ، ئایا قەبوڵتە کەسێك جوێن بە خێزانەکەت بدات؟، ئەگەر کەسێك لە بەرامبەرتدا جوێن بەخێزانەکەت بدات، خۆت لەسەری نادەی بەکوشت؟، بێگومان هەرکات کەسێك هەڕەشەی کوشتن و هەڕەشەی تەحەددا کردن و ئیهانە پێکردن بەرامبەر بەدایکت، بەرامبەر بەخوشکت و کچەکەت و خێزانەکەت یان بەرامبەر بە دایك و باوکت بکات، لێی قەبوڵ ناکەی؟، ئەی ئەگەر ئیهانە بەدینی خوا بکرێت؟!، ئەی دینی خوا خۆشەویستتر نییە لە خێزان و دایك و باوك؟!، دینی خوا خۆشەویستر نییە لە هەموو شتێ؟، کەوابو ئەوەی کە لە فەلەستین خۆی بەشەهید کردن دەدات، لەسەر بنەمای حیکمەتێکە، لەسەر بنەمای بەرگری لە ژیان و دینە، ئەگەرنا ئەگەر مەبەستی ئەوە نەبێت چۆن چەند ملیۆن کەس ئێستا موهاجیرەو لە فەلەستین چۆتە دەرێ! چەندملیۆنیش ماوەو لەژێر زوڵم و ستەمی صەهیۆنیەکان شەهید و ماڵ کاولدەکرێ، ئەوە هەمووی چونکە ئەوگەلە چۆك دانادات و خۆی بە قوربانی پیرۆزیەکان دەکات .

بۆیە بەڕێزان: ماندووبون و خزمەتکردنی دینی خوا عەقیدەو مەبدەئە، بۆیە دەبێت ئێمەی مسوڵمان دڵ و دەروونمان پاك بێت لەبەرامبەر دینی خوا، عەقیدەیەکی پاکمان لەدڵ و دەرووندا هەبێت، بیر لەوە نەکەینەوە ئاخۆ لە دونیادا دەگەینە نامانج؟، گرنگ ئەوەیە لە قیامەتدا لەبەرامبەر خوا ڕووسوور بین، وە شەرمەزاری ڕۆژی قیامەت نەبین.

دیارە ئینسانی مسوڵمان لە بەرامبەر خوادا دەبێت دڵی پاك بێت، لەبەرامبەر پێغەمبەری خوادا ﷺ دڵمان پاك بێ، چونکە گەورەترین

خۆشەویستیمان دەبێت بۆ خواو پێغەمبەر بێت، (أن يَكونَ اللهُ ورسولُهُ أحبَّ اليهِ مما سِواهُما)[٤٦] واتە: مسوڵمان دەبێت خواو پێغەمبەرەکەی لەهەموو شتێك زیاتر خۆشبوێت، واتا بەدڵ وە بە قەناعەتەوە تەسلیمی دینی خواو تەسلیمی سونەتی پێغەمبەرﷺ بێت، چونکە هەر کەسێك بڵێ خوام خۆشدەوێ(جل جلالە)، دەبێ شوێنکەوتوی دینەکەی بێت، هەرکەسێك بڵێ پێغەمبەرم خۆشدەوێ ﷺ، دەبێت شوێنکەوتوی سوننەتەکانی بێت، وە پاشانیش لەبەرامبەر ئیمانداراندا دڵ و قەناعەتمان قەناعەتێکی پاك بێت، گومانی خراپ بە خەڵك نەبەین، گومانی چاکمان بەرامبەر بە مسوڵمانان هەبێت، خوا(جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ﴾ (١٢) الحجرات، واتە: خۆتان لە زۆر گومان بپارێزن، هەرچی کە گومانە بە خەیاڵتدا دێت، بەدڵتدا دێت بەرامبەر بە مسوڵمان بینای لەسەر مەکە، خوا(جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا﴾ (٦) الحجرات. واتە: ئەی ئیماندارینە کاتێك کەسێکی فاسق دێت خەبەرێکتان بۆ دێنێت، لێی بکۆڵنەوە ئەوجار بڕیاری لەسەر بینا بکەن، هەروا بەگۆتەی کەسێك کە قسەیەکتان بۆ دێنێت باوەڕ مەکەن، کەسێك بێت بۆ لات بڵێت: فلانە کەس پیاوی خراپە، یەکسەر زەڕبی سفری مەکە و زەڕبێکی بەسەردا مەهێنە، کەسێك بێت بۆ لات بڵێت: فلانە کەس زەمی کردی، یەکسەر بڕیاری ناشیرینکردن و بڕیاری حیقدو بوغزت بەرامبەری مەدە، دیارە ئەوە پێچەوانەی ئەو ئایەتە پیرۆزەیەو پێویستە ڕونکردنەوە بکرێ، دەبێت ئینسانی مسوڵمان قەناعەتی دڵ ودەروونی پاك بێت لەبەرامبەر ئیمانداران، لەبەرامبەر دایك و باوکی، چونکە هەر ئەو قەناعەتەشە کە وا لە ئینسان دەکات، ڕواڵەتە ظاهریەکەی پاك بێت، من ئەگەر دڵم پاك نەبێت زمانیشم پاك نابێت، دڵم پاك نەبێت ڕووشم خۆش و شیرین نابێت،

[٤٦] صحيح البخاري، كتاب الأيمان، باب: حلاوة الأيمان، رقم الحديث ١٦

مسوڵمان ئەگەر دەیەوێ لە ماڵێش ڕووخۆش بێ و لە بەرو بازاڕ ڕووخۆش بێ و لەناو مسوڵمانان ڕووخۆش بێت، با دڵ و دەروونی ساغ و پاك بێت، ئەو كاتە ڕووی خۆش دەبێت، بەداخەوە زۆر كەس كە دەچێتەوە ماڵێ پێی عەیبە سەلام لەماڵ و منداڵی خۆی بكات، ڕووی ئەوەندە گرژە!، پێی وایە تەنازولە ئەگەر سەلام لە خێزانەكەی بكات!، لە سەفەر دێتەوە لەجیاتی ئەوەی بڵێ: ئەرێ خاوو خێزانم حاڵتان چۆنە؟، حاڵتان چۆن بوو؟، هیچ قسەی وای لەگەڵ ناكا، لەوانەیە خۆی بەشایەنی ئەوە نەزانێت كە زۆر قسە لەگەڵ خێزانی خۆی بكات!، لەوانەیە خۆی بە شایەنی ئەوە نەزانێت كە هاتەوە سەلامی لێبكات بڵێ (السلامُ عَلَيكُمْ ورَحمةُ الله وبَرَكاتُه)، خۆ سەلامكردن هەر بۆ كۆمەڵێك نییە!، ئینسان كە دەچێتەوە ماڵی خۆی با كەسیش لە ماڵێ نەبێت با سەلام بكات لەماڵەوە!، ﴿فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً﴾ (٦١) النـور، كە دەچییەوە ماڵەوە، بەڕووی گەشەوە لەگەڵ خێزانت و منداڵەكانت، بەڕوی گەشەوە لەگەڵ دایك و باوكت و دراوسێ و ئەهلی موعامەلەت هەڵسوكەوت بكە، چونكە قەناعەتی دڵە وات لێدەكات ڕووت خۆش و گەش بێت، ئەگەر قەناعەتی دڵ و دەروونت پاك بوو ئەوكاتە ئەندامەكانی دەردەوەشت پاك دەردەچن، بە پێچەوانەوە، ئەگەر دڵت پاك نەبوو، قسەی پیسیش بەسەر زمانتدا دێت و ئەوكاتە دەستیشت پیس دەبێت.

وەڵلاهی برا بەڕێزەكانم: كەسێك لەگەڵ خوادا ڕاست نەبێت، خیانەت لەگەڵ دایك و باوكی خۆیشی دەكات، خیانەت لەگەڵ خزم و كەسی خۆی دەكاو لەگەڵ خێزان و ماڵ و منداڵەكانی خۆیشی دەكات، چونكە پێغەمبەرمانﷺ فەرمووی: (إذا لَم تَستَحي فَاصنَع ما شِئتَ)[٤٧]: ئەگەر حەیات بەخۆت نەبێت و

[٤٧] صحيح البخاري، كتاب الانبياء، باب: أم حسبت أن أصحاب الكهف، رقم الحديث ٣٢٩٦.

شەرم لەخوا نەکەی، هەرچی دەکەی بکە!، واتا کەسێك شەرم لەخوا نەکات شەرم لەهیچ کەسێك ناکات.

جا با شەرم لەخوا بکەین، بەدڵ و دەروون لەگەڵ خوادا بین، دڵمان پاك بێت، لەسەر بنەمای دین بەڕێوە بچین، با لە لۆمەی لۆمەکاران نەترسین، خوای گەورە(جل جلالە) لە سیفەتی مسوڵمانە ڕاستەقینەکاندا دەفەرموێ: ﴿وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لآئِمٍ﴾ (٥٤) المائدة، واتە: لە لۆمەی لۆمەکاران ناترسێن، جا ئەگەر تۆ لەبەر خاتری ئەوەی لۆمەت نەکرێ خۆت شەرمەزاری قاپی خوا دەکەی، تۆ هەر دەمری، خۆ ئەو خەڵکە لۆمەت هەر دەکات!، ئەرێ بەڕاستی لەبەرو بازاڕی ئەمڕۆ کێ هەیە کابرا باوەڕی بەخوا نەبێ و بەدینی خوا نەبێت، مەدحی خواو پێغەمبەری خوا بکات؟، کێ هەیە ئەگەر دۆستی خواو دینی خوا نەبێت مەدحی خواو مسوڵمانانت بۆ بکات؟، بێگومان کەسێك ڕقی لەتۆ بێتەوە شتی چاکت بۆ ناڵێ، کابرا هاتووە یەخەی پێغەمبەری ﷺ گرتووەو پێی گوتووە: (إعدلْ يامُحَمَّد!!)[48] : بۆ دادگەر نیت ئەی موحەممەد؟، عەدالەت بکە، پێغەمبەرﷺ تووڕە نەبوو، عومەری کوڕی خەتتاب فەرمووی: یارسول الله لێم گەڕێ با بەشمشێرێك لەملی بدەم!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی لێی گەڕێ (ويحك ومَن يعدِل إِذا ما أعدِل) واتە: ماڵوێران ئەگەر من عادل نەبم کێ عادلە؟!، لەگەڵ ئەوەشدا هێمن بووە، بەڵام مەبەست ئەوەیە کە هەموو خەڵك لێت ڕازی نابێت، خەڵکی ناحەز و خەڵکی نامسوڵمان قەت لە مسوڵمان ڕازی نەبووە تا مەدحی بکات!، کەواتە نابێ لە لۆمەو لۆمەکاری خەڵك بگەڕێیەوە، لەسەر بنەمای دینی خوا بەڕێوە بچۆ خوای گەورە (جل جلالە) پاڵپشتت دەبێت هەم لەدونیا وە هەم لە قیامەتیش، ئینسانیش بۆ دونیا ناژی، بەڵکو بۆ قیامەتی خۆی دەژی، جا خۆشحاڵی بۆ ئەوکەسەی لەبەرخاتری خوا دەژی و

---

[48] صحيح البخاري، كتاب استتابة المرتدين، باب: من ترك قتال الخوارج، رقم الحديث ٦٥٣٤

لەبەرخاتری خوا دەمرێ، لەسەر بنەمای دینی خوا بەرێوە دەچێ، قەناعـەت و دڵ و زمانی یەکە، وە لەگەڵ مسوڵمانان ساغ و سافە، بۆ دینی خوا دەگونجێ.

یارەببی خوایە حاڵمان چاك بكەی، یارەببی خوایە عاقیبـەتی هەموولایـەك خێر بكەی، یارەببی خوایە دین و ئیمانمان سـەلامەت بكـەی، یـارەببی خوایـە ئەوەی راستە راستری بكەی، یارەببی خوایە ئـەوەی خـوارە راسـتی بكەیـەوە، یارەببی خوایە وامان لێبكەی تەنها لەبەرخاتری تـۆ بـژین، وە بەمـسوڵمانێتی بمرین، خوایە شیفای نەخۆشیەكانمان بێنـی، خوایـە لـە مردوەكانمـان خۆشـبی، خوایە مسوڵمانان لە هەموو دونیا سەر بخەی، خوایە لەژێر نیری زوڵـم و سـتەم رزگاریان بكەی، یارەببی خوایە دینی خۆمان بـۆ عـەزیزو سـەركەوتوو بكـەی، ئێمـەش بـەهۆی ئـەو دینـەوە عـەزیز بكـەی، خوایـە ئـەو عیززەتـەمان لێنەستێنیەوە، أمین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

ڕۆڵی گەنج لە ئیسلامدا

ڕۆڵی گەنج لە ئیسلامدا

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه ، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأد الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، صلاةً وسلاماً الى يوم الدين...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته ، فإنّ اللهَ مع الذين اتقَو والذين هم محسنون، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۞ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (٧٠-٧١) الأحزاب.

ئیماندارانی بەڕێز، شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوامان موحەممەد ﷺ، عاشقانی خوداو پێغەمبەرو پیاوچاکان..، سەلامی خوای پەروەردگارتان لێبێت لە ڕۆژێکی موبارەکی وەکو ئەمڕۆی جومعە دا داوا لە خوای پەروەردگار دەکەین و دەڵێین یارەببی خوایە ڕەحم بە حاڵی ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا بکەی، یارەببی خوایە لەسەر ئەساسی ئیسلامەتی بمانژیێنی و بمانمرێنی و، بە مسوڵمانێتی زیندوومانکەیەوە، یارەببی خوایە ڕەحم بە حاڵی ئێمەو نەخۆشەکانمان بکەی، شیفایان بۆ بنێری، لە مردوەکانمان خۆشبی، هیدایەتی خۆمان و ماڵ و منداڵمان بدەی ، یارەببی خوایە ڕەحم بە مسوڵمانان بکەی کە لە جیهان دا لە هەرشوێنێکدا هەن و نارەحەتن لە دەردو کۆسپ و گرفت و نارەحەتی ڕزگاریان بکەی .

خۆشەویستەکانم، خوای پەروەردگار ئینسانی کە دروستکردووە بەجۆرێك غەریزەیەکی تایبەتی پێداوە کە خۆشویستنی دونیاو ژیانی دونیاو ئارەزووی نەفس و خۆشگوزەرانییە، کە هەموو ئینسانێك هەریەکە بەپێی خۆی هەستی پێدەکات، خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى * أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى﴾ (٦-٧) العلق، واتە: بەڕاستی ئینسان خۆی لێ دەگۆڕێ و، یاخی دەبێ، لەسنوور دەردەچێ، وەختێك کە خۆی دەبینێت دەوڵەمەندەو بێ نیازە!، دەوڵەمەندی نەك تەنها دەوڵەمەندی ماڵ بەڵکو وەختێك کە خۆی دەبینێ لەژیانێکی خۆشدایە، لە گوزەرانێکی چاکدایە، خۆی لێ بایی دەبێت و خۆی لێ دەگۆڕێ و خۆی لەبیر دەچێتەوە کە لەچی دروستکراوە لەلایەن خوای پەروەردگارەوە!، بەڵام خوای گەورە وەبیری دێنێتەوە هەردوای ئەوە پێی دەڵێ: ﴿إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى﴾ (٨) العلق، واتە: بەڕاستی دەگەڕێیەوە لای خوا ، ئەی ئینسان خۆت لێ نەگۆڕێ، خۆت لێ ون نەبێت، خۆت بناسە کە تۆ دوای مردن دەگەڕێیەوە لای خوا بۆ لێپرسینەوەو دادگاییکردن.

جا بۆیە خوای پەروەردگار کۆمەڵێك بنچینەی داناون کە ئینسان لەسەر ئەو ئەساسانە بەو ڕێگایەدا بڕوات بۆئەوەی کە خۆی لێ نەگۆڕێ و سەری لێ نەشێوێ، هەست بکات بە مەسئولییەتی خۆی، شعور بە بەرپرسیارێتی خۆی بکات لە دونیا، ئەو عومرەی خۆی لەشتی پڕوپوچ سەرف نەکات، ئەو وەقتەی خۆی بە فیڕۆ نەدات!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إغتَنِم خَمساً قبلَ خَمس)[٤٩] واتە: ئەی ئینسان پێنج شتان ئیستیغلال بکەو بە فورسەت بزانە پێش ئەوەی پێنج شتی ترت بۆ بێت کە ئەوکاتی چارت ناچارە، تەسلیمی واقیع دەبی.

لە دونیادا ئینسان دە حاڵەت و قۆناغی هەن بۆیە پێغەمبەرﷺ ئیشارەت بەو دە حاڵەتە دەکات لەو حەدیسەدا، ئەفەرموێ (شَبابَكَ قبلَ هَرَمِك) واتە:

[٤٩] المستدرك على الصحيحين. كتاب الرقاق، رقم الحديث ٧٨٤٦

گەنجایەتیت پێش پیربوونت!، دوو قۆنـاغن: گەنجایـەتی قۆناغێکـە پیربـوونیش قۆناغێکی ترە، ئەفەرموێ ئاگات لە گەنجایەتی خۆت بێ کە پیر بوویت دوایـی دەستەڵاتت نامێنێ!، خۆزگە بە وەختی گەنجایەتیت دە خوازیـت ئەوکاتـە کـە دەستەڵاتت نییە!، دووحاڵەتی تایبەت بەرامبەر یەك کە زۆر لێـك جیـاوازن!، دوایی دەفەرموێ (صِحَّتَكَ قَبلَ سَقَمِك) واتە: لەش ساغیت پـێش نەخۆشـیت، ئینسان کە لەشی ساغە، جەستە و هۆشی ساغە، ئەتوانێ کار بکات و ماندوو ببێ، دڵسۆزبێت و چاکەکار بێت، خزمـەتکاربێت، بـەڵام ئەگـەر نـەخۆش بـوو لەسەر جێگا دەکەوێ، چاری ناچارەو دەبێ ڕازی بێ بە نەخۆشـییەکەی خـۆی و خۆزگە بە کاتی لەش ساغی و هۆش ساغی دەخوازێ!، وە دەفـەرموێ (فَراغَـكَ قَبلَ شُغلِك) واتە: ئەو کاتانەی کە بێ ئیشی بە فورسەت بزانە پێش ئەوەی کـە کاروبارو مەشغەڵەت و سەرقاڵیت بەسـەردابێ و خۆزگە بەوکاتانـە بخـوازی کـە ئیشت نەبووە بۆئەوەی کاری خێری تێدا ئەنجام بدەی، ئەو کاتانەی بێ ئیشی بە فورسەت بزانە، بۆیە زانایەك دەڵێ: (الوَقتُ سَيفٌ إن لم تقطعهُ يقطَعكَ)[50] واتـە: کات شمشێرێکە ئەگەر نەیبڕی دەتبڕێ!، ئەو کاتەی کـە ئێـستا ئێمـە بـەفیڕۆی ئەدەین بە پارە دەست ناکەوێ!، بەڵام ئێمە قەدری نازانین ئەو کاتە چـەندە بـە نرخە!، کات لەلای بێباوەڕان ئەمڕۆ بە نرخە کە شەووڕۆژ دەخەنە سـەریەك لـە وڵاتانی ئەوروپاو ڕۆژئاوا، شـەووڕۆژ دەخەنـە سـەریەك بۆئـەوەی وەقتیـان لـێ ئەڕوات بۆ دونیای خۆیان، بـۆ وەدەسـتهێنانی ئامـانج و دەسـتەڵاتی دونیـایی خۆیان، بەڵام بەداخەوە کات لەلای ئێمەی مسوڵمان زۆر بێ نرخـە بەڕاسـتی!!، وە زۆر بە زایەی ئەدەین!، بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەی مسوڵمان کـات بەزایە مەدە، ئاگات لەخۆت بێت ئەو کاتانەی کە بێ ئیشی ئیستیغلالی بکەو

[50] جد الحثيث، باب الواو، رقم ٥٩٥ ، فيه يقول: .. من كلام بعض الحكماء، وأيضا: كشف الخفاء، باب حرف الواو، رقم ٢٩٣٥

بە فورسەتی بزانە پێش ئەوەی قۆناغی ئیشکردنت بەسەر دابێ!، پاشان فەرمووی (غِناكَ قَبلَ فَقرِك) واتە: حاڵەتی دەوڵەمەندیت بە فورسەت بزانە پێش ئەوەی کە فەقیربیت، زۆر کەس هەیە کە ئێستا فەقیربووەو، پێشتر لە حاڵەتێکدابووە کە دەوڵەمەندبووە، دەڵێ: خۆزگە لە حاڵەتی دەوڵەمەندیم دا یان لەسالآنی ڕابردووم، یان لە فلآنە زەمەنەدا چاکەو خێرو پیاوەتیم بەماڵەکەمەوە بکردایە!.

بەڕێزان: قۆناغی گەنجێتیێ قۆناغێکە نیعمەتی خوایە بۆ ئینسان و پاشان لێی وەردەگرێتەوە!، بۆیە پێویستە هەموو ئینسانێك بە حەقی خۆی ئەدای بکات، جا یان لە دونیا لێی وەردەگرێتەوە یان بە مردنی لێی وەردەگرێتەوەو ئیدی ئیستیفادەی لێ ناکات کە لە حاڵەتی ژیانی دا ئیستیغلالی نەکردووە.

وە کۆتاییشی دەفەرموێ (حَياتَكَ قَبلَ مَوتِك) واتە: ژیانت پێش مردنت ئیستیغلال بکە، ئینسان ئەگەر مرد هەموو کردەوەکانی دەپچڕێن، جا هونەر ئەوەیە ئینسان لەژیانی دونیادا ئاگای لە خۆی بێت خۆی لێ نەگۆڕێ و بزانێ ئەوژیانە بۆچی دروست بووە؟، بزانێ ئینسان بۆچی هاتۆتە سەر ئەو دونیایە؟!، وەزیفەی ئەو ئینسانە چییە و بۆ کوێ دەڕوات؟، لەکوێ هاتوین ، بۆچی هاتووین و، بۆ کوێش دەڕۆین؟!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، ئێمە لە وتاری ئەمڕۆی جومعەدا لە خزمەتی یەك حاڵەت لەو حاڵەتانە دەبین کە ئەویش ڕۆڵی گەنجە، کە حاڵەتی گەنجێتی یە، خوای گەورە چۆن ڕێزی لە گەنج ناوە؟، ئیسلام چۆن دەڕوانێتە گەنج؟، گەنجی مسوڵمان دەبێ چۆن بێت؟، وەزیفەو واجبی گەنجی مسوڵمان چییە؟ گەنجی مسوڵمان چۆن داهاتوویەکی چاك لە دونیاو لە قیامەت بۆخۆی وەدەستبهێنێ؟، خۆشەویستەکانم: لە سێ خالآندا دەمەوێت لە خزمەتی براو خوشکە گەنجەکانماندابم بەتایبەتی بۆیە دەڵێم گەنجەکان چونکە دەمەوێ زیاتر لە وتاری

ئەمڕۆی جومعەدا ڕوو لە گەنجەکان بکەم بەڕاستی زۆرێـك لـە گەنجـەکان ڕێـزم بۆیان ئاگایان لەخۆ نییە خۆیان دۆڕاندووە!، لە ئیـسلام دەرچـوون!، سـنوورریان بەزانـدووە!، یـان هـەر مـسوڵمان نـین!، دەبـێ ئێمـەی مـسوڵمان بـەزەییمان پێیاندابێتەوە، ئەو ڕاستییانەی کە لەلای ئینـسانی مـسوڵمان دەسـت ئەکـەون لەکانیاوی پڕلە گەوهەری قورئان وسوننەتی پێغەمبەرﷺ دەست ئەکەون دەبێ براو خوشکە گەنجەکانمان لێی ئاگاداربن.

بۆیە دەبێ چەند خاڵێك بزانن:

یەکەم: قۆناغی گەنجێتی چەندە گرنگە، وە چەندە ئیسلام ڕێزی لێناوە.

دووەم: خۆ پێگەیاندنی گەنجی مسوڵمان چۆن دەبێ؟.

سێیەم: ئەرك و وەزیفەی گەنجی مسوڵمان چییە؟.

خۆشەویستەکانم: ئەگەر بەراوردێك لـە نێـوان قۆنـاغی گـەنجێتی و قۆنـاغی پیرێتی بکەین زۆر شـتی ئاشـکرامان دەسـت ئەکـەون و دەبیـنین، لـە قۆنـاغی گەنجێتی دا ئینسان هۆشی ساغە، فیکری تیژە، لەشی ساغەو بـەهێزە، ئـەتوانێ کاروبار ڕاپەڕێنێ و بەهێزو جورئەت و بەتوانایە، بەلاّم کاتێ پیربوو دیاردەی بـێ هێزی لە هەموو لایەنەکانەوە تێدا دەردەکەوێ!، سـەری دێـشێ، چـاوی زەعیـف دەبێ، ددانی دەکەون، گوێیـەکانی زەعیـف دەبـن، بـەددەنگی بـەرز نـەبێ شـت نابیستێ، دەستی دەلەرزن، دڵی کوتەکوتەدەکات و دەیان نەخۆشی وەکو زەخـتی خوێن و شەکرەو هەموو نەخۆشییەکانی بێ هێزی لێ پەیدا دەبن!، لاق و ئـەژنۆی دەلەرزن، ئەو ئەندامانەی کە تادوێنێ سـاغ و سـەلامەت بـوون و شـان وشـکۆ دەست و بازووی لە کارکردن و بەڕێوەبردنی کاروباری دونیا بـەکاردەهێنا ئـەمڕۆ ئەوانەی نەماوە!، با بەراورد بکەین بزانین جیـاوازی نێـوان گـەنج و پـیر چییە؟، بزانین چەندە فەرقیان هەیە، بۆیە بەڕاستی زۆرجار ئەگەر گەنجێك لەلای پیـاوێکی پیر دادەنیشێ ئەو پیاوە پیرە دەڵێ: خۆزگەم بەکاتی گەنجێتی!!، ئەگەر بمزانیبایـە

وام دەکرد و وام نەدەکرد!، بەڕاستی ئەوە دەرسێکی زۆر گەورەیە بۆ ئەو گەنجە کە گوێی لێ دەبێت ئەو پیاوە پیرە چی دەڵێ جا ئەگەر ژنە یان پیرە پیاوێکە ئەوقسەیە دەکات، دەرسێکی زۆر گەورەیە یەعنی ئەی گەنجە تۆش بزانە ئەوقۆناغەت بەسەردادێ، ئەو قۆناغەی گەنجێتی هەرنامێنێتەوە!، تۆش ڕۆژێك دێ دەگەیە ئەو قۆناغەی کە من ئەمڕۆ تێیدام!، جا بە فورسەتی بزانە، بۆیە پێغەمبەر ﷺ ئاگادارمان دەکاتەوەوپێمان دەفەرموێ ئاگاتان لە قۆناغی گەنجایەتیتان بێ.

قورئانی پیرۆز مەدحی ئەوانە دەکات کە لەگەڵ پێغەمبەرﷺ بوون و زۆربەیان گەنج بوون، دەفەرموێ: ﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ﴾(٢٩) الفتح، واتە: موحەممەد نێردراوی خودایە (جل جلالە) وە ئەوانەی کە لە گەڵی دان دوو سیفەتی زۆر گەورەیان هەیە: یەکێکیان ڕەق و توندن لەسەر بێ باوەڕان لەکاتی جەنگدا، بەجورئەت و بە غیرەتن لەسەر کافرو بێباوەڕان، لە نێوان یەکتریشدا زۆر بەبەزەیی و بەڕەحم و لێبووردەن، برایەتیی یان زۆر بەهێزە، کە ئەوە بەڕاستی دوو دەرسی زۆر گەورەن: یەکەمیان، ئینسانی مسوڵمان دەبێ بە غیرەت بێ، چاونەترس بێ، لەخۆبوردوو بێ..، چونکە ئینسان یەك جار دەمرێ ئەویش ئەو مردنەیە کە خوا دیاری کردووە!، گیانی خۆی لەخزمەتی دینی خوادا بەخت بکات، مسوڵمانانی خۆش بوێن، بێ دینانی ڕق لێ ببنەوە، لەبەر خاتری خوا، وە لە نێوانی خۆشیاندا مسوڵمانان دەبێ تەبا و برابن، ڕێك و پێك بن، بەبەزەیی و نەرم و نیان بن، خۆیەزۆر نەزانن و، دڵ و سینەیان فرەوان بێ، حیقد و بوغزو حەسەدیان بەرامبەر بەیەکتری لە دڵدا نەبێ، قورئان ئاوا مەدحی صەحابەکان دەکات، صەحابەکانی پێغەمبەرﷺ کە لەسەرەتاوە هەموویان گەنج بوون تەنها کەسانێکی کەم نەبێ!، ئەبوبەکر (ڕەزای خوای لێبێ) دەفەرموێ: خۆم دەبینی لەناو ئەوهەموو گەنجانەدا ڕیشم

سپییە!، هەموویان گەنج بوون لەسەردەمی هیجرەتدا!، دەوڵەتی مەدینەیان دامەزراند هەموویان گەنج بوون، ئەوە دەرسی زۆری تێدایە، ئەگەر تەماشای سیرەی پێغەمبەرﷺ بکەین ئەو ئیسلامە بەرێزو پیرۆزو بەنرخە کە بە ئێمە گەیشتووە لەرێگای ئەو گەنجانەوە بە ئێمە گەیشتووە!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، قورئان مەدحی ئەو کۆمەڵە گەنجەش دەکات کە پێیان دەگوترا (أصحابُ الكهف) دەفەرموێ: ﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (١٣) الكهف، واتە: ئەوانە چەند گەنجێك بوون باوەڕیان بە پەروەردگاری خۆیان هێنابوو، چەند گەنجێك بوون!!، ئەو گەنجانەی کە خوای پەروەردگار قانوونی گەونی بۆ گۆڕین کە ئینسان لە شەوو ڕۆژێکدا دەبێ چەند سەعاتێك بخەوێ، ئەوان سێسەدونۆ ٣٠٩ ساڵ لە ئەشکەوتێکدا خەوتن!، ئەوانە باوەڕیان بەخوا هێناو ملیان کەچ نەکرد بۆ ستەمکارانی سەردەم و لێیان ڕاپەڕین و ڕێی هیجرەت و دەربەدەرییان لەوپێناوەدا گرتەبەر، لەبەرئەوە خوای گەورە مەدحیان دەکات، بۆیە پێغەمبەریشﷺ وەسیەتێکی تایبەت بۆ گەنجەکان دەکات و، دەفەرموێ: (أُوصيكُم بِالشُّبَّانِ خَيراً فإنَّهُم أَرَقُّ أفئِدة) واتە: ئەی ئیماندارەکان (پیاوان و ئافرەتان) گوێتان لێبێت، ئاگادارتان دەکەمەوە کە ئاگاتان لە گەنجەکان بێت (چ برایان و چ خوشکان) چونکە دڵنەرمترین کەسن!، گەنج وەکو دارێکی شلك وایە، دارێك کە تازە پێدەگات، ئەو باو ڕەشەبایەی کە دێ دەیسوڕێنێ بەولایەدا و بەولایەدا...، لەبەرئەوە ئاگاتان لێیان بێت زۆرجار براو خوشکی گەنج بە دڵدانەوەیەك دێتەسەر کاری خێر، زۆر جاریش بە کاردانەوەیەکی خراپ، بە قسەیەکی ناشیرین، بە هەڵوێستێکی نەگونجاو لەلایەن بەرامبەرەکەیەوە ئەگە باوکی یان دایکی یان برایەتی...، ڕێگایەکی هەڵە دەگرێتەبەرو دوایی لەدەست هەموویان دەچێت، بۆیە فەرمووی ئاگاتان لە گەنجەکان بێت دڵیان نەرمە و زوو شت وەردەگرن و، زوو رد فعل پەیدا دەکەن!. بۆ چاکە زوو دێنە پێش بەلاّم لەبەرئەوەی شعوریان ناسکە لە گەنجێتی دا زۆر

جار وەکو رد فیعلێك بەرەو خەراپە دەگۆڕێن ئەگەر هەڵوێستێكی خراپتـان لـە بەرامبەریان هەبێ، بۆیە فەرمووی ئاگاتان لە گەنجەكان بێت!.

ئیسلام ئاوا تەماشای گەنج دەكات بەلاَم گەنجەكانمان چۆن خۆیان پێبگەیەنن؟

یەكەم هەنگاویان: بە مزگەوت پێدەگەن، مزگەوت ئینسان دروست دەكات، مزگەوت كە شوێنی خواپەرستییە ئینسان دەگەیەنێتە پلەیەكی بەرز بەتایبەتی گەنجەكانمان، پێغەمبەری خۆشەویستمان ﷺ دەفەرمویێ: (سبعةٌ يُـظِلُّهُمُ اللهُ في ظِلِّهِ يَومَ لا ظِـلَّ إلاَّ ظِلُّهُ)[١] واتە: حەوت جۆرە ئینسان لە ڕۆژی قیامەتدا خوای گەورە دەیانخاتە ژێر سێبەری خۆیـەوە كـە ئـەوڕۆژە هـیچ سـێبەرنین جگـە لـە سێبەری ئەو، یەكێك لەوانە: (شابٌ نَـشَأَ في عِبـادةِ اللهِ) گـەنجێك كـە لـە نـاو خواپەرستی دا گەورە بووبێ چ كوڕبێ چ كچ!، گەنجێك لـە مزگـەوت پـەروەردە بووبێت، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إذا رَأَيتُمُ الرَّجُلَ يَتَعاهَدُ المَسجِدَ فاشْهَدُوا لَهُ بالإيمانِ)[٢] واتە: ئەگەر پیاوێكتان بینی بەردەوام هاتوچۆی مزگـەوت دەكـات، هاتوچۆی جومعەو جەماعەت دەكات ئەوا شاهێدی بۆ بـدەن كـە ئینـسانێكی ئیماندارە!، ئەوەی كەدڵی پەیوەسـتە بە مزگەوت و دڵی لەلای مزگەوتە، ئەوەی كە نوێژەكانی لە مزگەوتن و هاوەڵی مزگەوتەو ئەهلی مزگەوتە خـوا مـەدحی دەكات، پێغەمبەرﷺ مەدحی دەكات، لەبەرئەوە برای گەنج یەكـەم هـەنگاو دەبێ لە مزگەوتـەوە دەسـتپێبكات، دەبێـت لـە مەدرەسـەی موحەممـەد ﷺ بخوێنێ كە مزگەوتە، وە لە كتێبی خودا (جل جلاله) كە قورئانی پـیرۆزە دەرس وەربگرێ، ئەو خودایەی كە دروستیكردووە ئەویش دەزانێ چ بۆ وی باشـترە بـۆ دونیای، خوا ئەفەرمویێ: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ (١٤) الملك، خوایەك كە دروستی كردووی هەر ئەو دەزانـێ بەرنامـەت بـۆ دابـنێ! هەرئـەو

---

[١] صحيح البخاري، كتاب الجماعة والإمامة، باب: من جلس في المسجد وانتظر الصلاة، رقم الحديث ٦٢٩

[٢] سنن الترمذي، كتاب الايمان، باب: حرمة الصلاة، رقم الحديث ٢٦١٧.

دەزانیٚ چ بۆ دونیای تۆ، وە چ بۆ دوای مردنی تۆ باشە! بێگومان خوای گەورە بە ئێمە زاناترە لە خۆمان بۆخۆمان!.

خۆشەویستەکانم، دووەم هەنگاو بریتی یە لە فێربوونی زانست و زانیاری، بە دەرس خوێندن لەلای ماموستایان وە لە حەلەقاتی دەرسی مزگەوتەکان، وە بە دەرس خوێندن لەلای پیاوێك، یان خوشکان لەلای خوشکێك کە شارەزایە بە دین، ئینسانی مسوڵمان هەتا زۆر بزانیٚ هێشتا هیچی نەزانیوە!، چونکە ئایینی ئیسلام زۆر فراوانە!، ئەو وەقتەی کە ئینسانی گەنج هەیەتی دوایی بە دەستیەوە نامێنیٚ و لە دەستی دەڕوات و پەشیمان دەبێتەوە!، ئەو عومرە چاکەی با لە خواپەرستی دا بەکاری بهێنیٚ نەك خوانەخواستە ڕۆژیٚ لە ڕۆژان بۆی پەشیمان بێتەوە کە ئەوکاتە دادی نادات!، سەد حەیف و مخابن بۆ ئەو گەنجانەی کە کاتی خۆیان بە فیڕۆ ئەدەن! سەد حەیف و مخابن بۆ ئەو گەنجانەی کە ئاگایان لیٚ نییە وەقت بەخێرایی بەسەریاندا تێدەپەڕیٚ بەلاٚم بە فورسەتی نازانن!، تەماشاکەن پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (اغْتَنِمْ) فەرمووی: بە غەنیمەتی بزانە کاتی گەنجێتیت!، غەنیمەت ماڵ و سەروەت و سامانێکە کە مسوڵمانان بەشەڕ لە کافرەکانی دەگرن!، بۆیە پێغەمبەرﷺ فەرمووی: کاتی گەنجێتیت بە غەنیمەت بزانە!، بەلاٚم بەڕاستی ئێمە زۆر بەبیٚ نرخ تەماشای دەکەین، بۆیە دەڵێین حەیفە، سەد حەیف بۆ ئەو گەنجانەی بەڕۆژو بەشەو تەنها خەریکی ئەودن ئارەزووی جینسییان تێرکەن!، بەداخەوە کە لە کوردستانمان خەڵکێکی زۆر تەقلیدی ڕۆژئاوا دەکات و، خەریکە ئەوهەموو داب و نەریتەی ڕۆژئاوا لە کوردستانی ئێمەشدا پیادە دەکرێت بەتایبەت لە بابەتی ئافرەت و بەرەلاٚیی ئافرەتان لە فیلم و زۆر دەزگاکانی ئیعلام دا...، کە کاریگەری لەسەر ئەخلاقی میللەت هەیە، بەڕاستی خەریکە بەشێوەیەکی گشتگیر تەقلیدی ڕۆژئاوا دەکەین، کە ئەوەش خەتەرێکی گەورەیە لەسەر هەموو میللەت!، بۆیە دەڵێین حەیفە بۆ ئەو گەنجانەی کە ئاگایان لەخۆ نییە بە ناڕاستەوخۆ بەرێگای شەیتان

دەڕۆن و شەیتان فێڵی لێکردوون، وە حەیفە بیر لە هیچی تر ناکەنەوە لەوە نەبێ تاخۆ کەی بڕۆن بۆ خاریج!، تاخۆ کەی سەرەیان دێت و ئەوانیش دەڕۆن، کەی لەگەڵ فلانەکەسە ڕێگای دەبێ و دەڕوا بەو شاخ و کێوەدا تا دەگاتەلای برادەرەکانی یان لای فلانە ولاتە!، کە پێی وایە ئەگەر ڕۆیشت بۆ ئەوێ ئیتر هەمووشتی تەواوکرد، دین و دونیای هەموو لەوێ مسۆگەرە!!، ئاگامان لێ نییە زۆرکەس هەیە لەسەری قەرزاربۆتەوە دینی لەسەرداناوە!، زۆرکەس هەیە سەرو ماڵی لەسەر داناوە!، ماڵ و منداڵی لەسەرداناوە!، سومعەی خۆی لەسەرداناوە!، تەنانەت زیانی بە سومعەی میللەت و ولاتەکەی گەیاندووە!، دەڵێن ئەوە فلانە کوردە لە فلانەشوێنە فلان ئیشی کردووە!، فلانە قسەیە دەکات!، بۆیە خۆشەویستەکانم: زۆر باوك و دایك هەنە ئەمڕۆ ئاخ و داخیان لەسەرنەوەیە کە کوڕەکەیان ڕۆیشتووە پرسیشی پێیان نەکردووە! ماڵ و منداڵەکەی خۆی بەجێهێشتووە، بەبێ پرس و مەشوەرەتی ماڵ و منداڵیشی سەفەری کردوودو ڕۆیشتووە، حەیفە ئەو گەنجانەمان تەنها بیر لەوە دەکەنەوە چۆن بڕۆن پارەیەك پەیداکەن و بدەنە قاچاخچەیەك و بڕۆن بۆ خاریج!!، بەڕاستی حەیفە برایەکی گەنج ئاوا ڕۆشنبیر لە قۆناغێکی پڕلە هێز و تواناو فیکردا تەنها بیرلەوە بکاتەوە چۆن ولاتی خۆی بەجێبهێڵێ، ولاتی لەدایك بوونی، ولاتی باوك وباپیرانی! تەنها بڕوات بۆ شوێنێ کە لەوێ نازانێ خزمەت بە چ کافرێك دەکات!!، ڕێزم بۆ ئەو براو خوشکە مسوڵمانانەی کە لەوێ دین و ئابڕووی خۆیان و میللەتەکەیان پاراستووە، دەستخۆشییان لێ دەکەم، بەلام بەڕاستی خەتەرێکە ڕووی لە میللەتی ئێمە کردووە ئەوە بەڕاستی بەلاو موسیبەتێکە بۆ میللەتی ئێمە!، کە گەنجەکانمان بیر لە هیچی تر نەکەنەوە تەنها ئەوە نەبێ بڕۆین بۆ خاریج، بەڵکو دەبێ بیر لەوە بکەنەوە داهاتووی خۆیان لە دونیا و لە قیامەت چۆن دابین دەکەن!.

ئینجا خاڵی کۆتایی، وەزیفەی برا و خوشکە گەنجەکانمان چییە؟، ئایا بەوە خوای گەورە لێیان دەگەڕێ کە تەنها بۆخۆیان مسوڵمان و دیندار بن و، ئەهلی مزگەوت و قورئانخوێن بن، وە لە دەرسی عیلم دابنیشن، بەوە لێیان دەگەڕێ تەنها قوتابی بن؟ بێگومان نەخێر!، تادوێنێ ئەگەر قۆناغی منداڵێتی بوو، ئەمڕۆ قۆناغی گەنجێتیتە، تادوێنێ ئەگەر یەکێ بەرپرست بوو ئەمڕۆ تۆ بەرپرسی!، تادوێنێ ئەگەر باوك و دایکت تۆیان بەخێودەکرد لە ژیانت، لە پەروەردەکردنت، لە شەوو ڕۆژت ئەوان بەرپرست بوون ئێستا تۆ بەرپرسی لێیان، خوا لە قورئان دەفەرموێ دەبێ بڵێی: ﴿ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ (٢٤) الإسراء، خوایە لە دایك وباوکم خۆش بەو بەزەییت پێیاندا بێتەوە هەروەکو منیان بە گچکەیی پەروەردەکردووە، بەڵام بەداخەوە ئەمڕۆ زۆر گەنج هەن باوك و دایکی خۆیان فڕێداوە!، ئاگایان لێ نییە، لێشی ناپرسنەوە!، یان بەجێیان هێشتووەو ڕۆیشتوون بۆ هەندەران!، منداڵی مسوڵمان دەبێ بەوەفابێ بەرامبەر باوك و دایکی، لەبەر خاتری خوا ئەویان بە گچکەیی پەروەردەکردووەو بەخێویانکردووە، شەوخوونیان لەسەر کێشاوە!، (هەروەکو لە چەند وتارێکی ڕابردوودا باسکراوە) بۆیە دەڵێین واجبی یەکەمی گەنج بەرامبەر باوك و دایکی یەتی، تادوێنێ ئەویان بەخێوکردووەو ژیاندوویانە، غەمیان پێوە خواردووە، دەبێ ئەم لەوەودوا ڕێزیان بگرێ قسەیان نەشکێنێ وە دەبێ لەوەودوا حورمەتیان بۆدابنێ، ئیشیان بۆ ئاسان بکات، بەخێویان بکات، ماندوویان نەکات!.

مەسئولییەتی دووەمی بەرامبەر بە خێزانەکەیەتی: کە هەتا دوێنێ بێ خێزان بوو ئەمڕۆ ماڵی داناوە، خێزانێکی لەبەردەستە، ماڵێکی بۆداناوە، ئافرەتێکە لەبەردەستی ئەو پیاوەدایە، ئەو پیاوە لێی بەرپرسە، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (كُلُّكُم راعٍ وَكُلُّكُم مَسؤلٌ عَن رَعِيَّتِهِ) هەمووتان چاودێرن، وە هەمووتان بەرپرسن لەوەی لەبەردەستاندایە!، ئینسان لە ماڵی خۆی مەسئولە بەرامبەر ماڵ و منداڵی خۆی، بەرپرسیارە لێیان و لە ڕۆژی قیامەت لێی دەپرسرێتەوە، هەروەکو چۆن

ڕەئیسی دەوڵەت بەرپرسە لە وڵاتەکەی خۆی و بەرامبەر بە میللەتەکەی خۆی، هەروەکو کوێخای دێیەك یان ئەنجومەنی دێیەك کە کراوەتە براگەورە، ڕەئیسی شارێك کە کرابێتە براگەورە بەرپرسە لە قازانج و بەرژەوەندییەکانی ئەو میللەتە و ئەو دانیشتووانەی کە لەبەردەستی دایە، بەئەندازەی کەمتەرخەمیی لە ڕۆژی قیامەت لێی دەپرسرێتەوەو موحاسەبەی دەکرێت!.

پاشان بەرپرسیارێتی بەرامبەر منداڵەکانی، پەروەردەکردنیان ولێپێچانەوەیان، لە بەرامبەر چاکەکردندا تەشجیعکردنیان و، لە بەرامبەر هەڵەکردنیان موحاسەبەکردنیان، ئەوە بەرپرسیارێتی گەنجە کە قۆناغێکەو دێتەپێشی، ئینجا بەرپرسیارێتی تریش ئەوەیە بەرپرسیارە بەرامبەربە واقیعێکی نابەجێ، بەرامبەر خراپەکارییەك کە لەناو شارو وڵاتەکەی هەیە!، دەبێ ئەو گەنجە هەوڵبدا بیگۆڕێ، کورد دەڵێ: ئەگەر برا لەپشت برا بێ مەگەر قەزا لای خودابێ! خۆ ئەگەر گەنجەکان پاڵپشتی یەکتری بن و ڕیزەکانیان تووندوتەواو بێت، ئەگەر موسڵمانانی دونیا ئەمڕۆ هەموویان یەك هەڵوێست(موقف) دەبن دەتوانن واقیعی خراپ بگۆڕن!، بەڵام گەنج نابێ تەنها بیر لەوە بکاتەوە بەیانییەکەی بڕوا بۆسەر دوکانێ و ئێوارێ بێتەوە، وەزیفەکەی بەجۆرێك ئەنجام بدات کە دەوامی تەواوبوو بێتەوە ماڵەوە، پارووەیەك نان بۆ ماڵ و منداڵی پەیدابکات و ئیتر تەواو..، نەخێر!، واجبی گەورەتری لەسەرشانە کە بریتی یە لە هەڵگرتنی دروشم و شیعاری دین!، هەڵگرتنی ئەرك و وەزیفەی ئیسلامەتی، خوای پەروەردگار لەسەری داناوە، بۆیە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ (٢٣) الأحزاب، واتە: لە ئیمانداران پیاوانێك هەڵئەکەون کە ڕاستیانکردووە لەو پەیمانەی بەخوایانداوە، ئەو پیاوانە کێن؟ ئەو پیاوانە زۆربەیان ئەوگەنجانەبوون کە لەسەردەمی پێغەمبەردا ئەو ئیسلامەتی یەیان بە ئێمە گەیاندووەو، بەردەوام بوون تا هەندێکیان شەهید بوون وە دوایی ئەوانی تریش هەر بە پلەی شەهادەت

ڕۆیشتن، گەنج دەبێ وابێ..، ئەو پیاوانە چ پیاوانێکن کە خوای گەورە مەدحیان دەکات دەفەرموێ: ﴿رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ﴾(٣٧) النــور، واتە: ئەوانە پیاوانێکن کە نە تیجارەت غافڵیان دەکات لە دین و خواپەرستی و نە کڕین و فرۆشتن مەشغوڵیان دەکات نە دوکان و بازاڕ، دەبێ ئینسانی مسوڵمان هەموو ئەوانەی وەکو وەسیلەیەك بۆ خزمەتی دین بەکاربهێنێ، بەڵام نابێ لەسەرووی هەموویانەوە دینی لەبیر بچێتەوە!، خزمەتکردنی بە ئیسلامی لەبیر بچێتەوە، خوای گەورە مەدحی ئیبراهیم دەکات (علیـه الـصلاة والـسلام) - کە باوکی پێغەمبەرانە- دەفەرموێ: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (١٢٠) النحل، واتە: ئیبراهیم بەتەنها ئوممەتێك بوو، بۆچی؟، چونکە گەنجێك بوو بۆ خوا ساغ بووبویەوە، ئەو گەنجەی کە خوای گەورە لە قورئان بە ئێمە دەفەرموێ: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ (٤) الممتحنة، وەختێك کە ئیبراهیم بە باوکی و قەومەکەی خۆی وت: ﴿إِنَّا بُرَاء مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ (٤) الممتحنـة، واتـە: ئێمـە بەریین لە ئێوەو لە ئەوانەش کە دەیانپەرستن جگە لەخوا!، بەریین لە ئێوەو لە پەرستراوەکانیشتان و لە بیروباوەڕەکەشتان، ئیبراهیم ئاوای وت بە قەومەکەی و ئاوای بە باوکی خۆی گوت، تەنها گەنجێك بوو، هەموو بتەکانی بەتەنها شکاندن!، ئەوە ڕۆڵی گەنجە، ئەوە وەزیفەو واجبی گەنجێکە، بتەکانی هەمووشکاندن ئینجا کە گەڕاوەیە لە بەرامبەر کافرەکاندا بەتەنها ڕاوەستاو موناقەشەی کرد، وە بەڵکو ئامادەش بوو خۆی بخاتە ناو ئاگر دوای ئەوەش کە خرایە ناو ئاگر خوا لەبەر حورمەتی ئەو گەنجە کە بۆ خوا ساغ بوتەوە فەرمووی: ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾ (٦٩) الأنبياء، واتە: ئەی ئاگر ساردبەوەو ساردێکی سەلامەتیش بە!، خوای گەورە قانوونی ئاگری کە سوتاندنە گۆڕی بەسارد لەبەر گەنجێك کە بۆخوا ساغ بوتەوە!، بۆیە خۆشەویستەکانم ئێمەش بەڕاستی دەبێ تەماشای ئەو پێغەمبەرە پایەبەرزانە

بکەین کە لە تەمەنی گەنجێتی دا هاتنە مەیدانێ، هەموویان پێش تەمەنی پیری وەحیی یان بۆ هاتووە کە تەمەنی گەنجێتی و کامڵ بوونە، عیسا پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) لە تەمەنی سی و سێ ساڵیی دا بووە بە پێغەمبەر، لەوپەڕی گەشەسەندنی بونیەی گەنجێتی تینساندا، بۆیە نابێ گەنجەکانیشمان هەروا بەخۆیانەوە خەریك بن ئاگایان لە واقیع و دەوروبەری خۆیان نەبێ، تەماشای ئەصحابەکانی پێغەمبەرﷺ بکەین هەموویان گەنج بوون، وە تەماشای هاوەڵانی پێغەمبەرەکانی دیکە بکەین (علیهم الصلاة والسلام) گەنج بوون، بۆیە کافرەکان بە پێغەمبەر نوح (علیه الصلاة والسلام) دەڵێن: ﴿مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلاَّ الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ﴾ (٢٧) هود، واتە: ئێمە نابینین کەسی چاك وەدوای تۆ کەوتبێ تەنها ئەوانەن کە تازە گەنجن و پێدەگەن و هەرزەکارن، ڕەئییان لاوازە (بەپێی ڕای ئەوان)!، دیارە گەنجەکان هەڵگری مەشخەڵی خواپەرستی بوون بۆیە بەڕاستی دەبێ ئێمەش گەنجەکانمان براوخوشکەکانمان بیر لەوە بکەنەوە... سەد حەیف و مخابن بۆ ئەو گەنجانەی کە کەسێکی وەکو موحەمەدﷺ پێغەمبەرێکی وا سەرکردە هەبێ، دینێکی وا گشتگیری بۆ هێنابن کە باسی هەموو لایەنەکانی ژیان دەکاو بەچاکترین شێوە ڕێکی خستووە بەلاّم ڕێگای شەیتانی بگرێ!، پێغەمبەری بە قائید و سەرکردەی خۆی نەزانێ!، دەرسی لێ وەرگرێت، کە ئەمڕۆ سوننەتە پیرۆزەکانی لەناوماندا هەیە، پێغەمبەرەکەمان لەنێوانماندایە بەو حەدیس و فەرمودانەی کە فەرموونی و بۆ ئێمەی بەجێهێشتوون، کە فەرموویەتی ئەگەر قورئانی خوا لەگەڵ سوننەتی من دەستیان پێوەبگرن سەرتان لێ ناشێوێ، جا ئەو گەنجانەی خۆشمان ئەگەر دەیانەوێ دونیاشیان هەبێ و قیامەتیشیان هەبێ با دەست بە دینەوە بگرن، دەست بە ئیسلامەتی یەوە بگرن سەربەرزی دونیاو قیامەت دەبن، ئەوگەنجانەی کە وشیارن با بەدوای ڕاستی دا بگەڕێن و بزانن ڕاستی لە

كوێ هەیە؟، بزانن دكتۆری دەردەكان لەكوێ هەیە؟ زۆر گەنجمان هەیە زۆرجار لەخۆی بێزاردەبێ لەوەزعی خۆی بێزار دەبێ خەریكە خۆی دەكوژێ، بێ پارەیە، یان وەزعێكی بەسەرداهاتووەو نەخۆشی نەفسی هەیە كە بەداخەوە ئەمڕۆ لە چارەسەری نەخۆشی نەفسی دا زۆركەس تێدا بە هەڵەچووە!، هەموو ئەو براو خوشكانەی كە نەخۆشی نەفسییان هەیە بیركردنەوەو خەیاڵ و غەم و دڵتەنگی و ئەوانە..، هەمووی عیلاجەكەی لە قورئانی پیرۆزدا هەیە!، چ بەوە كە گوێی لێ بگرێ وە چ بەوەی كە جێبەجێی بكات، عیلاجەكەی هەرئەوەیەو بەس چونكە خوا فەرمووی: ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (٨٢) الإسراء، ئەو قورئانە شیفایە، خوا ڕاست ئەكات ئێمە ڕاست ناكەین ئەگەر بڵێین شیفامان لە قورئاندا نییە!، خوا فەرمووی شیفا لەقورئاندا هەیە، خوا چاك دەزانێ!، خوا فەرمووی: ﴿وَاللّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٦٦) آل عمران، واتە: خوا دەزانێ و ئێوە نایزانن!، جا خۆشەویستەكانم بەڕاستی وەختێك ئینسان سەركەوتووە كە سەربازی خوا بێ، خوا ئەفەرموێ: ﴿وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ (١٧٣) الصافات، واتە: بەڕاستی سەربازەكانی ئێمە سەركەوتوون، ئینسانیش ئەگەر لەگەڵ خوای خۆیدا ساغ بوو لەهەموو شتێك گرنگترە!، ئەگەرلەگەڵ خوای خۆیدابێ خوا وادەكات لەگەڵ خەڵكیش چاك بێ!، بەڵام ئەگەر لەگەڵ هەموو خەڵكیی دا چاك بێ لەگەڵ خوادا چاك نەبێ هیچ نییە!، پیاو ئەو پیاوەیە خوا بە پیاوی چاكی بزانێ نەك من و تۆ بە پیاوی چاكی بزانین!، پیاو ئەوپیاوەیە كە خوای گەورە لە ڕێزی پیاوچاكانی دابنێ و ڕێزی لێبنێ نەك ئێمە ڕێزی لێبنێین!، زۆر كەس هەیە لە دونیا ڕێزی لێ دەنرێ و لە قیامەتیشدا بێ ڕێزە!، خوا ئەفەرموێ: ﴿وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ﴾ (١٨) الحج ، واتە: كەسێك خوا بێڕێزی بكات و ڕێزی لێ نەنێ هیچ كەسێك ناتوانێ ڕێزی لێ بنێ و هەر بێ ڕێزە!، ﴿وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُوراً فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ﴾ (٤٠) النور، واتە: هەركەسێ خوا نوور و ڕووناكیی نەداتێ، نوری

دەستناکەویّ!، بۆیە حەیفە بۆ گەنجەکانمان ئارەزووی نەفسیان زاڵ بکەن بەسەر خواپەرستی دا!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ﴿الكَيِّسُ مَن دانَ نَفسَهُ وَ عَمِلَ لِمَا بَعدَ المَوت﴾ واتە: عاقڵ ئەوکەسەیە لە دونیایێ خۆی بە کەم بزانێ و سەرکۆنەی خۆی بکاو کاربکا بۆ دوای مردن!، نەك کاربکات بۆ دونیاو ئاگای لە مردنی نەبێ!، ڕابیعەی عەدەوی ڕەحمەتی خوای لێبێ دوعای کردو لەخوا پاڕایەوە فەرمووی: (إذا صَحَّ مِنكَ الوَدُّ فالكُلُّ هَيِّنٌ، وكُلُّ الذي فَوقَ التُّرابِ تُرابٌ)[٥٣] ئەوە ئیمانە!!، ئافرەتێکی گەنج، شووی نەکردووە لەبەر خواپەرستی، فەرمووی: یاڕەببی ئەگەر ئەتۆ لێم ڕازی بی ئەوی تر هەمووی ئاسانە، تەنها ئەتۆ خۆشەویستیت لەگەڵ من هەبێ ئەویتر هەمووی ئاسانە!، ئەتۆ لوتفت هەبێ ئەویتر هەمووی ئاسانە، وە ئەوەی لەسەر خۆڵە و لەدونیایە ئەمڕۆ هەمووی دەمرێ و ڕۆژێ لە ڕۆژان دەبێتەوە خۆڵ!، ئەوە ئیمان و عەقیدەو مەبدەئە!، ئەوە تێگەیشتنە لەئیسلام!، کەسێك پێی وانەبێ سبەی دەبێتەوەخۆڵ بە هەڵە حاڵی بووە لە ژیانی خۆی!، ئێمە دەبێ بزانین بەیانی دەبینەوە خۆڵ!، ئەمڕۆ کەبەلای گۆڕستان تێئەپەڕین وائەزانین بەناو بەرداندا ئەڕۆین!، نازانین ڕۆژێ لە ڕۆژان ئێمەش بۆلای ئەوگۆڕستانە دێین! دەمانخەنە سەر دارەمەیتێك و بۆ ئەو گۆڕستانەمان دێنن، بەجێمان دێلن بەتەنهایی!، ئەومردنە بۆ هەمووانە خۆشەویستەکانم، جا دەبێ گەنجەکانمان براو خوشکەکانمان بەڕاستی ئاگایان لەخۆیان بێ شەیتان فێڵیان لێ نەکات، هاوڕێی خەراپ فێڵیان لێ نەکات و بە گوێی پێغەمبەر بکەن ﷺ کە پێیان دەفەرموێ: (لاتُصاحِب إلاَّ مُؤمِناً)[٥٤] تەنها هاوڕێیەتی ئیماندار بکە!، بەگوێی پێغەمبەرﷺ بکەن کە فەرمووی:

---

[٥٣] يتيمة الدهر: الروميات من غرر أبي فراس، جزء ١: صفحة ٩٥، فيه: ...ولقد أحسن أبو الفراس في هذا المعنى.. في قوله: إذا صح منك الود..الخ. وأيضا: ديوان عبدالغني النابلسي، رقم ١٢

[٥٤] صحيح ابن حبان- باب: الصحبة والمجالسة، رقم الحديث ٥٥٤

(المَرءُ عَلى دينِ خَليلِه)[٥٥] ئینسان لەسەر دینی هاورێیەكەیەتی!، واتە ئەگەر هاورێیەتی كەسێكی كرد لەگەڵ وی حەشر دەكرێ لە ڕۆژی قیامەت!، بۆیە دەبێ وشیارو ئاگاداربین لەخۆمان وردبینەوەو خۆمان بناسین، دونیاش بناسین و ئاگامان لەقیامەتی خۆمان بێ.

لەخوای گەورە داواكارم دەڵێم: یاڕەببی خوایە هیدایەتی گەنجەكانمان بدەی، یاڕەببی خوایە دین و ئیسلامەتییمان سەلامەت بكەی، یاڕەببی خوایە خۆشەویستی خۆت و پێغەمبەرەكەت و دینەكەت لە دڵماندا بچەسپێنی، یاڕەببی خوایە هیدایەتی گەنجە سەرلێشێواوەكانمان بدەی، خوایە هیدایەتی گەنجەكانمان بدەی، خوایە ئیسلامەتییان لەدڵدا خۆشەویست بكەی، یاڕەببی خوایە تەوفیقی پیرەكانیشمان بكەی، یاڕەببی خوایە دوعای چاكی پیرەكانیشمان قەبوڵ بكەی، خوایە عیبادەتی گەنجێتی پیرەكانیشمان قەبوڵ بكەی، یاڕەببی خوایە شیفای نەخۆشیەكانمان بهێنی، خوایە لە مردووەكانیشمان خۆشبی، خوایە حاڵی مسوڵمانان لە هەموو دونیا خۆش بكەی و چاك بكەی، خوایە میللەتەكەمان لە هەموو دەردو بەلاّیەك بپارێزی، وڵات و شارو ئاوەدانی یەكانمان بە نووری ئیمان و ئیسلام و بە ئاشتی و بە برایەتی ئاوەدان كەیەوە یا رب العالمین.

ئامین

أقول قولي هذا وأستغفرالله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّارا

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} آمين.

---

[٥٥] المستدرك على الصحيحين، كتاب البر والصلة، رقم الحديث ٧٣١٩

شاردنەوەی عیلم تاوانە

شاردنەوەی عیلم تاوانە

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأد الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه الى يوم الدين...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ الله مع الذين اتقو والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی ئومەتی محمد المصطفی ﷺ، لەرۆژی هەینی پیرۆزدا لەخوای گەورە دەپاڕێینەوە، دەڵێین یارەببی خوایە قەڵەمی عەفو بەسەر گوناهەکانمان دابێنی، یارەببی خوایە لە گوناهەکانمان خۆشبی، یارەببی خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، یارەببی خوایە عاقیبەتی کردەوەکانمان خێر بکەی، لەسەر ئیمان و ئیسلام بمانژیێنی، وە لەسەر ئیمان و ئیسلام بمانمرێنی، وە لەسەر ئیمان و ئیسلام زیندوومان بکەیتەوە، لەگەڵ محمد المصطفی ﷺ حەشرمان بکەی و لەبەهەشتدا کۆمان بکەیەوە.

ئیمانداران: خواناسین و خواپەرستی فەرزە لەسەر هەموو نادەمیزادەکان، ئەو فەریزەتەش جێبەجێ ناکرێ بەبێ زانینی زانست و عیلم، بۆیە

پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: (طَلَبُ العِلمِ فريضةٌ على كُلِّ مُسلِمٍ ومُسلِمة)[٥٦] واتە: فێربونی عیلم واجبە لەسەر هەموو مسوڵمانێك، چ پیاو بێت چ ئافرەت، چونکە ئینسان ئەگەر زانیاری نەبێ بەرامبەر بە ئیسلام، زانیاری نەبێ بەرامبەر بەخوای پەروەردگار (جل جلاله)، بەرامبەر بە پێغەمبەرەکەی ﷺ، بەرامبەر بەو ئیسلامەی کە ناردویەتی بۆ ئادەمیزادەکان ناتوانێ خواپەرستی بکات!، نازانێ خواپەرستی بکات، لەشتێك شارەزا نەبێ ناتوانێ پیادەی بکاو بەرێوەی بەرێ، بۆیە فێربونی عیلم واجبە.

جا لەڕاستیدا فێربونی عیلم نەك هەر بۆخۆت بەڵکو بۆ دەورویەریشت واجبە فێری ببی و بیگەیەنی، بۆیە لەوتاری ئەمڕۆی هەینیدا باسی بابەتێك دەکەین، لە بابەتە گرنگەکانی ئیسلام، باسی گوناهێك دەکەین لە گوناهەکانی گەورە کە مسوڵمانان بەتایبەت ئەهلی عیلم پێی تووشی سزای سەختی دونیاو دوارۆژ دەبن کە بریتی یە لە شاردنەوەی عیلم، کە دەڵێین شاردنەوەی عیلم، مەبەستمان هەر مامۆستایانی ئایینی نییە!، بەڵکو مەبەستمان هەموو مسوڵمانانە، زانایان ئەوەندەی زانستیان هەیە دەربارەی ئیسلام، مسوڵمانان ئەوەندەی کەفێری بوون لەوتارەکانی هەینی، لە کۆڕو مناسبات، لەمناسەباتی تەعزیە، لەشوێنە گشتیەکاندا، لەشوێنە تایبەتیەکاندا، لای مامۆستایان، یان بەهۆی ئەو خوێندەواریەی کەهەیانەو خۆیان بە دیراسەکردنی کتێبەکان وەریان گرتووە، واجبی سەرشانیانە هەرچی فێری بوون بیگەیەنن بەخەڵکی.

عیلم دەرەجاتی هەیە بۆیە خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ (٧٦) یوسف، واتە: لەسەرووی هەموو خاوەن عیلمێکەوە زاناتر هەیە، لەسەروی هەموو زانایەك، زانایەکی پایە بەرزتر هەیە، هەر ئینسانێك بەقەدەر خۆی زانیاری هەیە بەرامبەر بە ئیسلام، هەیە زانیاری

---

[٥٦] سنن ابن ماجة، باب: فضل العلماء والحث على طلب العلم، رقم الحديث ٢٢٤

بەرامبەر بەئیسلام هەیە وەكو بابەتێكی گشتی، هەمەلایەنـە، مامۆسـتایەكە یان زانایەكە فەتوای لێ وەردەگیرێ، كۆششكار(مجتهد)ە لە هەموو بابەتـەكانی ئیسلام شارەزایە، هەشیانە تەنها لە مەزهەبێك شـارەزایە، هەیانـە تـەنها لـە بابەتێك شارەزایە، هەیانە تەنها لە مەسەلەیەك شـارەزایە، هەیانـە تـەنها لـە مەسەلەی بچوك شارەزایە، ئەوە ئینسانەكان ئاوا خوای پەروەردگار(جل جلالـە) عیلمی پێداون بەقەدەر تێكۆشانی خۆیان، بۆ فێربونی عیلم، خوای گەورە (جـل جلاله) فێری كردون، ﴿وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾.

بەڵێ خۆشەویستەكان، دیارە ئێمەی مسوڵمان دەبـێ چـاوەڕێی عـاقیبـەتی كردەوەكانی خۆمان بكەین لە قیامەتدا، ئەگەر چاكەمان كرد چاكەمان دێتەوە ڕێ، وە ئەگەر گوناهمان كردبێ سزاو تۆڵـەی گوناهـەكانمان لێ دەسـتێنرێتەوە، یەكێك لەو گوناهانەی كە ئێمە لێی بێئاگاین بریتی یە لە شـاردنەوەی عـیلم، جا چ مامۆستایانی تایینی بن، وە چ مسوڵمانێك تەنها خاوەنی خێزان و مـاڵ و منداڵی خۆی بێ، چ باوكێـك بەرامبـەر منداڵـەكانی، چ پیاوێـك بەرامبـەر بەخێزانی، چ خێزانێك بەرامبـەر بەمنداڵـەكانی یـان بەرامبـەر بەمێردەكـەی كەزانیاریـەكی سـەبارەت بەئیسـلام هەیـەو نایگەیـەنێ، عیلمێـك دەزانـێ، سـەبارەت بەئیسلام، بابەتێك یان مەسـەلەیەك شـارەزایەو نایگەیـەنێ، دەبێـت چاوەڕێی سزای دوارۆژ بكات ئەگەر بە ئەنقەسـت ئـەو عیلمـەی شـاردبێتەوەو نەیگەیەنێ!.

خۆشەویستەكانم: پێغەمبەرمان ﷺ كاتێك لەناو صەحابەكان كۆدەبویەوەو دادەنیشت، دوای ئەوەی كە وتاری بۆ دەدان لەكۆتاییـدا دەیفـەرموو: (فَلْيُبلِّـغ الـشَّاهِد الغائِـب)[٥٧] واتـە: ئەوانـەی كـە ئامـادەن، ئـەو زانیاریـەی كـەلێرە وەریانگرت با بەو كەسانە بڵێن كەلێرە نین، تەنها بەمامۆستایانی نـەدەگوت!،

[٥٧] صحيح البخاري، كتاب الحج، باب: الخطبة أيام مُنى: رقم الحديث ١٦٥

تـەنها بـە ئـەهلی عیلمـی نـەدەگوت!، بەهـەموانی دەفـەرموو!، هـەموو ئامادەبوان، ئەوەی کە لێرەیە با بەو کەسانە ڕایگەیەنێ کە لێرە نین، هەر کەس کە دەگەڕێتەوە ناو ماڵ و منداڵی خۆی، هەر کەس کە دەگەڕێتەوە ناو قـەوم و عەشیرەت و هۆزو تیرەی خۆی دەبێ ئەوەی کە فێری بوە بیگەیەنێ، شاهید کە ئامادەیە با بە غائیب ڕابگەیەنێ، یان دەیفەرمو: (بَلِّغُوا عَنِّي وَلَو آيَة)[58] واتە: لەمنەوە بە خەڵکی ڕابگەیەنن ئەگەر ئایەتێکیش بێ، با وتەیەکیش بێت کـە لەمنەوە وەری دەگرێ و فێـری دەبێـت بـا ڕایگەیـەنێ، نـەڵێ مـن هـیچ فێـر نەبووم!، نەڵێ من زانا نیم!، بەڵکو هەر شتێك بزانێ و خەڵك پێویستی پێی بێ و بیشارێتەوە بەر هەڕەشەی خوا دەکەوێ و گوناهبارە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، ئەبو هورەیرە صەحابەیەکی بەڕێزی پێغەمبـەرﷺ بوو، دەیفەرموو: (لَولا آيَتَينِ ماحَدَّثتُ حَديثاً)[59] واتـە: ئەگـەر دوو ئایـەت لـە قورئانـدا نەبوونایـە هـیچ قـسەم نـەدەکرد بـۆ مـسوڵمانان، ئـەو ئیـسلامەم ڕانەدەگەیاند، لەترسی ئەو دوو ئایەتە ئەوەندە ماندووم و ئەوەندە سوورم لەسەر وەرگرتنی فەرمودەکانی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام)، وە لەبەر کردنیان و گەیاندنیان بەخەڵك، چونکە هیچ کەسێك بەقەدەر ئەبو هورەیرە فەرمودەی لـە پێغەمبەرەوە (عليه الصلاة والـسلام) ڕیوایـەت نـەکردووە!، کـە لەپێغەمبـەر (عليه الصلاة والسلام) وەریگرتبێ بەبێ ئەوەی بینوسێتەوە، ئەو ترسـە تـەنها بۆ ئەبو هورەیرە نییە، ئەو ترسەو ئەو هەڕەشەیەی لەو دوو ئایەتەدا هاتووە بۆ ئێمەشە، بابزانین ئـەو دوو ئایەتانـە چـین؟، وە چ هەڕەشـەیەکیان تێدایـە؟، چ مەترسی گەورەیان تێدایە بۆ دونیاو قیامەت؟، گوێ بگرن یـەك لـەو ئایەتانـە خوای پەروەردگار (جـل جلالـە) لەسـورەتی (البقـرة)دا ئەفـەرموێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ

[58] صحيح البخاري، كتاب الأنبياء، باب: ما ذكر عن بني إسرائيل، رقم الحديث ٣٢٤٧

[59] صحيح البخاري، كتاب العلم، باب: حفظ العلم، رقم الحديث ١١٨

يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ، إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ وَأَصْلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ (١٥٩-١٦٠) البقرة، واتە: بەدڵنیاییی ئەوانەی ئەو زانین و زانیاریەی کە ئێمە ناردومانەتە خوارەوە لەقورئانی پیرۆز دوای ئەوەی کە ڕونمانکردۆتەوە لە کتێبەکانی پێش قورئان کە (ئینجیل و تەورات) ن، دەیشارنەوەو بەخەڵکی ناگەیەنن لەدوای ئەوەی ئێمە بۆ خەڵکیمان ڕونکردۆتەوە لە کتێبەکانداو ئەوانەی کەلێی ئاگادارن دەیشارنەوەو بەخەڵکی ڕاناگەیەنن: ﴿أُولَئِكَ يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ ئا ئەوانە خوای پەروەردگار (جل جلاله) لەعنەتیان لێدەکات!، ﴿وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾: وە لەعنەتکارانیش لەعنەتیان لێدەکەن (چ مەلائیکەتەکانی خوابن چ ئیمانداران بن)، بێجگە لەخوا (جل جلاله) مەلائیکەتەکان و مسوڵمانانیش نەفرین و لەعنەتیان لێدەکەن لەوانەی کە عیلم دەشارنەوەو هەقیقەتێك کە خوای پەروەردگار(جل جلاله) لە قورئان و کتێبەکانی ناردویەتیە خوارەوە دەیشارنەوەو بەخەڵکی ڕاناگەیەنن، ﴿يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ کە ئەوە هەڕەشەیەکی زۆر گەورەیە!، لەعنەت واتای چی یە؟!، لەعنەت واتا دەرکردن لەژێر ڕەحمەتی خوا!، خوا دەریان دەکات لەژێر ڕەحمەتی خۆی، خوا(جل جلاله) لێرەدا باسی ئەوە ناکات ئەگەر عیبادەتیان کردبێت دەیانبورێت، خوای گەورە (جل جلاله) هەڕەشە بەوە دەکات کەسانێك ئەو عیلمە بشارنەوە کە خوا ناردویەتی موستەهەقی لەعنەت و نەفرینی (رب العالمین) و وە ئەوانەشن کە لە ئینسانەکان و لە مەلائیکەتەکان لەعنەتیان لێدەکەن، تەنها کەسانێك نەبێ خوا (جل جلاله) فەرموی: ﴿إِلاَّ الَّذِينَ تَابُوا﴾ مەگەر ئەو کەسانە کە تەوبە دەکەن و دەگەڕێنەوەو پەشیمان دەبنەوە، ﴿وَأَصْلَحُوا﴾: کردەوەی باش دەکەن و هەڵدەستن بە چارەسەری کاروباری مسوڵمانان، ﴿وَبَيَّنُواْ﴾: وە ئەو عیلمەشیان کەپێیە ئاشکرای بکەن، بەیانی ئەو عیلمە بکەن کەفێری بوون و هەتا ئێستا

شاردویانەتەوە، پێویستە ڕایگەیەنن ئەگەر دەیانەوێ لە لەعنەتی خوای پەروەردگار (جل جلاله) پارێزراو بن، لە لەعنەتی ئیمانداران و مەلائیکەتەکان پارێزراو بن، با تەوبە بکەن، چاکەکار بن، عیلمی خۆیان ڕابگەیەنن ئەوەی کە شاردویانەتەوە لەخەڵك، ﴿فَأُوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾: ئا ئەوانە تەوبەیان لێ قەبوڵ دەکەم، ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾: وە بێگومان من تەوبە لە بەندەکان قەبوڵ دەکەم و خاوەنی بەزەییم، ئەوە ئایەتی یەکەم.

ئایەتی دووەم -کە ئەبو هورەیرە فەرمووی زۆری لێ ئەترسم- ئەوەیە هەر لە سورەتی (البقرة) دا دوای ئەوە خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾ (١٧٤) البقرة، ئەوانەی کە دەشارنەوە ئەو عیلمەی خوا ناردویەتیە خوارەوە لە کتێبی خۆیدا، ﴿وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلاً﴾ (١٧٤) البقرة: ماڵی دونیای پێ وەردەگرن بەهۆی شاردنەوەی عیلم، دونیای پێ دەخۆن و لەترسی ماڵی دونیا دەری نابڕن، لەترسی سەروەت و سامانێك کە لەدەستیان بچێ دەری نابڕن یان لەترسی دوژمنانێك دەری نابڕن کە لێیان ئەترسن، پارەیەکی کەمی پێ وەردەگرن بەهۆی ئەوەوە هەقیقەتی خوایی ناڵێن و جێبەجێی ناکەن، ﴿أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلاَّ النَّارَ﴾ (١٧٤) البقرة، واتە: ئەوانە تەنها ئاگر دەخۆن لەڕۆژی قیامەت، ئەوانە ئاگر لەناو زگیان دەبێ لەڕۆژی قیامەت، ئامادەیە لەپێناوی وەدەستهێنانی دونیا، لەپێناوی لۆمە نەکردن، لەپێناوی لەدەستنەچونی مەسڵەحەتی دونیا، لەپێناوی لەدەستنەچونی مەسڵەحەتی خۆی و ماڵ و خزم و کەس و کاری و سەروەت و سامانی و حیزبەکەی ئەو عیلمەی کەخوا ناردویەتی بیشارێتەوە، خوا ئەفەرموێ تەنها ئاگر لەناو زگیان دا دەبێت لەڕۆژی قیامەت لە جەهەننەمدا، ئینسانێك کە بۆخۆی بچێتە ناو جەهەننەم، ئاگر دەچێتە ناو زگی، ئاگر دەچێتە ناو ڕیخۆڵەکانی، ئاگر دەچێتە ناو هەناوەکانی!، ﴿مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلاَّ النَّارَ﴾: ئاگر نەبێ نایخۆن، ﴿وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (١٧٤) البقرة،

واتە: خوا قسەیان لەگەڵ ناکات لەڕۆژی قیامەت، ﴿وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (١٧٤) البقرة، واتە: تەزکیەشیان ناکات، پاکیان ناکاتەوە لەگوناهان، لێیان خۆش نابێت، مەدحیان ناکات بەچاکە و سەرزەنشتکراون، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتە: وە سزایەکی بەئێشیان هەیە!.

بەڕێزان، خوای گەورە لەو ئایەتەدا شاردنەوەی عیلم دەهێنێتە ڕیزی خواردنی ماڵی هەتیو، ماڵی هەتیو کە ئێمە زۆر جاران خۆی لێ دەپارێزین، لەبەرئەوەی گوناهی گەورەیە، خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾ (١٠) النساء، واتە: ئەوانەی کە ماڵی هەتیو دەخۆن بەبێ هەق، ئەوانە ئاگر دەخۆن لەڕۆژی قیامەت، وە دەخرێنە ناو کڵپەی ئاگرەوە، ئەوانەش کەعیلم دەشارنەوە بەهەمان شێوە ئاگر دێتە ناو زگیان و لەڕۆژی قیامەت هەناوەکانیان دەسوتێنێ و دەکولێنێ.

بەڕێزان: جا شاردنەوەی عیلم تاوانێکە چ مامۆستایەکی ئایینی هەقیقەتێکی لەلایە بیشارێتەوە، یان هەرکەسێکی دیکە زانیارییەکی لەلابێ و لە خەڵکی بشارێتەوە لەکاتێکدا کە خەڵك پێویستییان پێیەتی.

خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُواْ لاَ عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ﴾ (١٠٩) المائدة، واتە: خوای گەورە (جل جلاله) ڕۆژی قیامەت هەموو پێغەمبەران ڕیز دەکات، کۆیان دەکاتەوەو لێیان دەپرسێ: ئەرێ چۆن وەڵامتان درایەوە؟، تەماشاکەن زۆر جێگای سەرنجە!، یەکەم پرسیار لەپێغەمبەران (علیهم الصلوات والسلام) دەکرێت، یەکەم پرسیار لە مامۆستایان دەکرێت، یەکەم پرسیار لەپێشەواو لە ئیمامەکان دەکرێت، ئەرێ چۆن خەڵك وەڵامی ئێوەی دایەوە؟ سەرەتا پرسیار لەخەڵکەکە ناکرێت چۆن وەڵامی پێغەمبەرانتان دایەوە (علیهم الصلاة والسلام)؟، بەڵکو پرسیار لەپێغەمبەران دەکرێت (علیهم الصلوات والسلام)،

خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ، چۆن وەڵامتان دراپەوە؟، ﴿قَالُواْ لاَ عِلْمَ لَنَا﴾: دەڵێن پەروەردگارمان زانیاریمان نییە، ﴿إِنَّكَ أَنتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ﴾: هەرئەتۆی بەهەموو نهێنییەکان زانای و دەزانی چۆن وەڵامیان دراپەوە، ئەوەی جێگای سەرنج بێت ئەوەیە خۆشەویستەکانم سەرەتا پرسیار لە ئەهلی عیلم دەکرێت، لەپێشەوا(قائد) و سەرکردەکان دەکرێت، ئەرێ چۆن ئومەتەکەتان چۆن کۆمەڵەکەتان چۆن خەڵکەکەتان کەلەژێر دەستتان دابووە وەڵامیان داپەوە؟! کەوابو دەبێ بزانێ ئەوە مەسئولیەتێکی قورسە لەسەری.

بەڵێ خوای پەروەردگار (جل جلاله) بەپێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ (٦٧) المائدة، واتە: ئەی پێغەمبەری خوا (علیه الصلاة والسلام) ئەوەی کەخوا بۆی ناردوی رایگەیەنە، ئەگەر رایەنەگەیەنی واتا تەبلیغی ریسالەی خوات نەکردوە، ﴿وَاللّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ واتە: خوا دەتپارێزێ لەخەڵك، کەواتە کە ئیماندار بێ و ئیمانی بەخوا هەبێت، کەخوا خاوەنی دەسەلاتە، خوا سودگەیێن(النافع) و زیان گەیێن(الضار)ە، خوا لێگرەوە(المانع) وپێدەر(المعطي)یە، خودا مرێنەر(المُمیت)و ژیێنەر(المُحیي)ە نابێ بترسێ و ئەو ترسە وای لێبکات شتێك پێویستبێ بگوترێ بەلام بیشارێتەوە!، ئەی{گیان} بەدەست خوا نیە؟، مردن بەدەست خوا نیە؟!، کاتێکی تایبەتی بۆ دیاری نەکراوە؟، ئەجەل بەدەست خوا نیە؟، لەشوێنی تایبەت، لەکاتی تایبەت؟، بەشتێکی تایبەت؟، هیچ شتێك لەدەست ئینسانەکە نییە لەمردن و لەکاتی ئەجەلدا ئەی بۆ دەترسی؟، بۆئەو هەقیقەتەی کەلاتە نایلێی؟، بۆ دەیشاریەوە؟، ئاگری رۆژی قیامەت توشی خۆت دەکەی، سزای سەختی دوارۆژ بۆخۆت دەهێنیە پێش، خوای گەورە (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ﴾ (٣٩) الأحزاب، واتە: ئەوانەی کە تەبلیغی ریسالەی خوا دەکەن، ئەوانەی کەپەیامی خوا رادەگەیەنن و لەکەس

ناترسن تەنها لەخوا نەبێت، ﴿وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ واتە: بەسە خوای گەورە چاودێر بێ بۆ ئینسانەکان، ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا﴾ (٣) الطلاق، واتە: هەرکەسێك پشت بەخوا ببەستێ خوا بەسیەتی!، زۆر مامۆستا هەیە -ڕێزم بۆ مامۆستایانی نایینی- کاتێك کە لەناو مەجلیسێك دادەنیشێ، عوزر بۆخۆی بەوە دێنێتەوە یان بیانوو بۆخۆی دروست دەکات دەڵێ: کاکە وەڵاهی کەڵکی نەماوە ئامۆژگاری خەڵك بکەین. چ قسەیان بۆ بکەی چ قسەیان بۆ نەکەی هەروەکو یەکە، ئەو خەڵکە تازە بەکەڵك نایەت، ناگەڕێتەوە سەر دینی خوا، زەمانەکە زۆر خراپ بووە، فەسادو بێ ئەخلاقی زۆر بڵاوبۆتەوە، خەڵك زۆر ڕووی لە بێ دینی کردوە بەڕاستی بەکەڵك نایەت ئامۆژگاریان بکەی!، بەڵام بەڕاستی ئەوە عوزرێکی بێ شەرعی یە کە بۆخۆی دێنێتەوە!، خوای پەروەردگار (جل جلالە) ئەمر بە چاکەو ڕێگری لەخراپەی ڕانەگرتوە لەسەر ئەوەی خەڵك وەڵام دەداتەوە یان نایداتەوە، پێغەمبەری وادێت لە ڕۆژی قیامەت ئوممەتەکەی دوو کەسن!، هی وا هەیە دێت ئوممەتەکەی یەك کەسە!، هی وا هەیە دێت کەسی لەگەڵدا نییە!!، ئەرێ دەبێ ئەو پێغەمبەرە خۆی ماندوو نەکردبێ؟!، وازی لە تەبلیغاتی دینی خوا هێنابێ؟، ئایا کەخەڵك بەقسەی نەکردوو مانای وایە ئەو پێغەمبەرە وەزیفەی خۆی بەجێ نەهێناوە؟!، دیارە هەموو مامۆستایان ئەو یاسایە دەزانن: (الأمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهيَ عَنِ الْمُنكَرِ لا يستَلزِمانِ الإجابةَ): فەرمان بەچاکەو ڕێگرتن لەخراپە، ئەوە نییە کە خەڵك وەڵامت ئەداتەوەو بیکەی یان ئەگەر نەیداتەوە نەیکەی، واجبی سەرشانی هەموو کەسێکە کە ئەهلی عیلمە، وە هەموو کەسێك کە شارەزاییەکی لەئیسلام هەیە، دینی خوا ڕابگەیەنێ.

بەڵێ بەڕێزان: موعاذی کوڕی جبل(خوا لێی ڕازی بێت) لەترسی ئەوەی کە عیلمی خوای پەروەردگار (جل جلالە) عیلمی ئیسلام نەشارێتەوە، یەك

فـەرمودەی پێغەمبـەری لـەلا بـوو (علیـە الـصلاة والـسلام)، کـە پێغەمبـەر فەرموبووی: جاری مەیڵێ! لەسەرە مەرگدا ڕایگەیاند، لەترسی ئەوەی کەخوای گەورە موحاسەبەی نەکات، یەك فەرمودە!!، پێغەمبەری خوا ڕۆژێکیان سواری حوشترێك بوبوو موعاذیشی لەدوای خۆی سوار کردبوو، بە معاذی فـەرمووی[٦٠]: (ما مِن أحدٍ یَشهدُ أن لا اله الا اللە وأن محمد رسـولُ اللە صِـدقاً مِـن قَلبـە إلاّ حَرّمَهُ اللە عَلى النّار)، فەرموی: هەر کەسێك بەدڵێکی پاکەوە بڵێ (لا الـە الا اللە و محمد رسولُ اللە) ئەوە خوای گەورە(جل جلالە) بە ئاگر نایسوتێنێ.

دیارە زانایان لە شەرحی ئەو فەرمودەیەدا بەمانای کارکردن بـە (لا الـە الا اللە و محمد رسولُ اللە) یان لێکداوەتەوە، دەڵێ (معاذ) فەرمووی: (یارسـولَ اللە أفَلا أخبِرُ بِهِ النّاسَ فَیَـستَبشِرُوا) ئەرێ نەچم هەواڵ بدەمە خـەڵکی بـۆ ئـەوەی دڵخۆش بن و خۆشحاڵ بن؟، پێغەمبەر فەرموی: (اذاً یتّکِلـوا): نـەخێر نەچـی هەواڵیان پێ مەدە، چونکە ئەو کاتە پشت بـەو فەرموودەیـە دەبەسـتن و خـۆ ماندوو ناکەن، ئەفەرموێ: (وأخبَرَ بِها مَعاذُ عِندَ موتِهِ تأثُّمـاً) لەسەرە مەرگدا مەعاذی کوڕی جەبەل ئەو فەرمودەیەی ڕاگەیاند لەترسـی گونـاه، (تأثما): بـۆ ئەوەی گوناهبار نەبێت، ئەو صەحابە بەرێزە کە یەك فەرموودەی نەشاردۆتەوە، ئەی دەبێت حاڵی ئەو کەسانە چۆن بێت کەدینی خوا ڕاناگەیەنن؟!، حاڵی ئـەو زاناو شارەزایانە چۆن بێت کەدینی خوا ڕاناگەیەنن؟، جـا مـن چ لـە عیلمێـك بکەم کە هەموو کتێبەکانی لـەدەوری خـۆی کـۆ کردۆتـەوە ئەگـەر تەماشـای کتێبخانەکەی دەکەی هیچی کەم نییە، بەڵام هەمووی لـەناو سـینگی خۆیـدا سجن کردووەو نایڵێ، وەکو کانیاوێك کەئاوێکی زوڵاڵی لەژێردایەو نە ئینـسان و نە حەیوان سودی لێ وەرناگرێ، ئەو ئاوە هەتا ئێواری سـازگاربێ و صـاف و بێگەرد بێت، بەڵام من چ لە ئاوێك بکەم کە خەڵك ئیـستیفادەی لێناکات.

---

[٦٠] صحیح البخاري. کتاب العلم، باب: من خصَّ بالعلم قوما دون قوم، رقم الحدیث ١٢٨

بۆیە بەڕاستی عیلم کاتێك کە ڕاناگەیەندرێ، تەنها عەزاب بـۆ خاوەنەکـەی زیاد دەکات، بۆیە پێویستە ئەوانەی کە خاوەنی عیلمن نە لەترسـی دونیـا نـە لەترسی ڕزق، عیلمـی خۆیـان نەشـارنەوەو خۆیـان توشـی خەجاڵـەتی دواڕۆژ نەکەن، پێغەمبەریش (علیـه الـصلاة والـسلام) بەئێمـە دەفـەرموێ: (لَتَـأمُرُنَّ بِالَمعروفِ ولَتَنهَوُنَّ عَنِ الُمنكَرِ أو لَيوشِكَنَّ اللهُ يَبعَثَ عَلَيكُم عِقاباً ثُم تَدعُونَهُ فَلا يُستجابَ لَكُم)[٦١]، واتە: ئەگەر ئێـوە فـەرمان بەچـاکە نەکـەن و ڕێ لەخراپـە نەگرن، نزیکە خوای گەورە سزایەکتان بۆ بنێرێ پاشان زۆر دوعا بکەن و لەخوا بپاڕێنەوە دوعاتـان قـەبوڵ نـەکرێ و عیقـاب و سـزایەکەتان لـەدونیا لەسـەر لانەچێ!، بەداخەوە زۆرن ئەوانەی کە ئەمڕۆ دەڵـێن دەسـت بـەکلاّوی خۆتـەوە بگرەو با نەیبات!، ئاگرە سوورە لەخۆم دوورە!، بەڕاستی ئەگەر فیتنـە کەوتـە ناو مـسوڵمانان، گوناه کەوتـە نـاو مـسوڵمانان، ئـەوەی تەنیـشتی نـەهی لێ نەکات، خۆشی بەئاگری ئـەوەوە دەسـوتێ، بۆیـە خـوای گـەورە (جـل جلالـە) دەفەرموێ: ﴿وَاتَّقُواْ فِتْنَةً لاَّ تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ خَآصَّةً وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (٢٥) الأنفال، واتە: خۆتان لە بەلاّو موسـیبەتێك بپـارێزن کـە بەتەنها توشی زاڵمەکان نایەت، بۆ ئێوەش دێت، کەتێوە لە تەنیشت زاڵمەکانن و پێیان نالێن زوڵمە دەیکەن.

خۆشەویستەکانم: شاردنەوەی عیلم لەهیچ شـتێکدا دروسـت نیـە، کاتێـك کەپرسیارت لێ دەکرێت، نابێ ئەو عیلمەی هەتە بۆئەو پرسـیارە بیشاریەوە، جا ئەگەر زانای بەهەموو بابەتەکە یان بەشتێك زانای یان بەبەشێك لە بابەتەکـە، بۆ نموونە: پرسیارت لێ دەکرێت سەبارەت بە دزییەك کەکراوە لـەو گەڕەکـەدا،

---

[٦١] المغني عن حمل الأسفار، باب: الأول، في وجوب الأمر بالمعروف، رقم التخريج ٢٢٣٥: ٣٠٤٢ من حديث عمر بن الخطاب والطبراني في الأوسط من حديث أبي هريرة و كلاهما ضعيف وللترمذي حديث حذيفة نحوه إلا....، قال هذا حديث حسن.

ئەگەر زانیاریت لەسەری هەبێت و نەیڵێی گوناهبار دەبیت، شاهێدییە کەدەیشاریەوە، ئەگەر پرسیارت لێ بکرێت سەبارەت بە دووکەس زاڵم و مەزلوم کامیان زاڵم بوو کە بەشەڕ هاتن؟، کامیان مەزلوم بوو؟، لەبازاڕ تۆ بکەن بەشاهێدو بەناوبژیوان، کابرای زاڵم بەزاڵم نەزانی و مەزلوم بەمەزلوم نەزانی هەقیقەتەکە نەڵێی و بیشاریەوە، ئەوە شاهێدییەکەت شاردۆتەوەو لەڕۆژی قیامەتدا پێی موحاسەبە دەکرێی، یان تەماشای هەق و ناهەق بکەی، ناهەقت بەهەق لەقەڵەمداو بەپێچەوانەشەوە، بەڕاستی ئەوە شاهێدییەکی بەدرۆیەو ڕۆژی قیامەت لەسەری موحاسەبە دەکرێی، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مَنْ سُئِلَ عَن عِلمٍ فَكَتَمَهُ أَلجَمَهُ اللّهُ بِلُجامٍ مِن نارٍ يَوم القيامَة)[٦٢] واتە: هەرکەسێك پرسیارێکی لێ بکرێ سەبارەت بە مەسەلەیەك یان بابەتێك بیشارێتەوەو نەیلێ، هەقیقەتێکی لەلایە کەپرسیاری لێ دەکرێ و نەیلێ، ئەوە خوای گەورە بە لەغاوێکی ئاگرین لەڕۆژی قیامەت لەغاوی دەکات لەجەهەننەم، ئەو پرسیارە تەنها بۆ مامۆستایانی ئایینی نییە، سەیر نییە کە ئەمڕۆ زۆر کەس پرسیاری لێ دەکرێت سەبارەت بە بابەتێك دەیشارێتەوەو هەقیقەتەکە ناڵێ جا لەترسی خۆیەتی یان لەترسی هەر مەسلەحەتێکی خۆیەتی، نایلێ!! بەلاّم بیر لەو فەرموودەیە ناکاتەوە (مَنْ سُئل عن عِلمٍ فَكَتَمَه) کەسێك پرسیاری لێکرا سەبارەت بەمەسەلەیەك و دەیشارێتەوە، (أَلجَمَهُ اللهُ بِلُجامٍ مِن نارٍ يَوم القيامَة) واتە: خوا لەغاوی دەکات لەجەهەننەمدا بە لەغاوێکی ئاگرین.

خۆشەویستەکانم: شاهێدی قەت مەشێرنەوە، خوای پەروەردگار(جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَادَةً عِندَهُ مِنَ اللّهِ وَمَا اللّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (١٤٠) البقرة، واتە: کێ لەو کەسە زاڵم ترە کەشاهێدییەکی لایەو

---

[٦٢] المستدرك على الصحيحين، كتاب العلم، رقم الحديث ٣٤٤

نایلێ و دەیشارێتەوە؟!، کێ لەو کەسە زاڵم ترە؟!، شاهێدیەکت لەلایە سەبارەت بە کەسێك، سەبارەت بە مەسەلەیەك، سەبارەت بە بابەتێك، بەهیچ شێوەیەك مەیشارەوە بیلێ و ڕایگەیەنە، لە لۆمەی لۆمەکاران مەترسێ!، وە لەعەیب و عاری خەڵك مەترسێ عەیبدارت بکەن، لەبەرخاتری خوا شاهێدیەکەت بلێ، خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَكْتُمُواْ الشَّهَادَةَ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (٢٨٣) البقرة، واتە: شاهێدی مەشارنەوە، هەرکەسێك شاهێدی بشارێتەوە ئەوە خۆی گوناهبار کردووە.

خۆشەویستەکانم: لەباسی قەرزدا، خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلاَ يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللّهَ رَبَّهُ وَلاَ يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإن كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لاَ يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُواْ شَهِيدَيْنِ من رِّجَالِكُمْ ....﴾ (٢٨٢) البقرة، واتە: ئەی ئیماندارینە ئەگەر قەرزتان دا بە یەکێك بۆ کاتێکی دیاریکراو با کاتبێك بینوسێ، ﴿وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ﴾ واتە: با کاتبێك بەعەدالەت لەنێوانتاندا بینوسێ، لەڕۆژی ئەوەندەی ئەوەندە، فلانە کەس ئەوەندە پارەیەی ئەوەندە ماڵەی بەقەرز دا بە فلانە کەس بۆ ئەوەندە ساڵە یان بۆ ئەوەندە ڕۆژە یان ئەوەندە مانگە، ﴿وَلاَ يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ﴾ واتە: نابێ کاتب ڕێگر بێت لەنوسین، دەبێت بینوسێت، ﴿وَلْيَتَّقِ اللّهَ رَبَّهُ وَلاَ يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا﴾ واتە: دەبێت پارێز لەخوا بکات و بترسێ، وەکو خۆی بینوسێ هیچی لێ کەم نەکاتەوە، چۆنی پێدەڵێن ئاوا دەبێت بینوسێ، شاردنەوەی هیچ شتێك دروست نییە، دەزانن زۆربەی گیروگرفتەکان کە لەنێوان قەرزارو خاوەن قەرزەوە دروست دەبێت لەزەمەنی ئەمڕۆدا ئەوەیە کە نوسینیان لەنێواندا نییە؟!، کەسێك لەسەر بنەمای متمانە بەکەسێك قەرزێکی ئەداتێ بەبێ ئەوەی شاهیدێکی بۆ دابنێ، بەبێ ئەوەی کەسێك بینوسێتەوە، بۆیەش دوایی هەردووکیان توشی کێشە دەبن، یان لەسەر

ئەندازەی پارەکە توشی کێشە دەبن یان لەسەر ئەندازەی کاتەکە توشی کێشە دەبن یان هەر مانع دەبێ دەڵێ قەرزی نەداومێ و ڕاست نییە، بەلاّم خوای پــەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ ﴿فَــاكْتُبُوهُ﴾ واتــە: بینوســن، وە بەئیمانــداران دەفــەرموێ، کەوابو پێویستە ئیمانداران لەو مەسەلەیەشدا ئاگادارین شت نەشارنەوە، ئەو کاتە لەنێوانیاندا بینوسێ وەك پێویست شتیان لێ نەشارێتەوە.

لە مەسەلەی وەسیەتدا.. وەکو تەئکید، وەکو شتێکی گرنگ بە کابرای خاوەن وەسیەت و سەروەسیەتەکە خوای پەروەردگار (جل جلاله) ئەفــەرموێ: ﴿فَمَــن بَدَّلَــهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللّهَ سَــمِيعٌ عَلِـيمٌ﴾ (١٨١) البقــرة، واتە: کاتێك کەسێك تۆ دەکاتە سەروەسیەت، وەسیەت دەکات بۆ خەلکێك بەتۆش دەڵێ کاکە تۆ سەر وەســیەت بــە، بــەهیچ شــێوەیەك بــۆت نییــە ئــەو وەســیەتە دەستکاری بکەی، تەنها مەگەر بێ شەرعیی بێت، کە بێ شەرعیش بوو ئەوە ئەو کاتە لەحزوری خۆیدا لەحالّی حەیاتیدا پێی دەڵێی ئــەوە بگــۆڕە، ئەگــەرنا خــوای پەروەردگار (جل جلاله) ئەفەرموێ: ﴿فَمَن بَدَّلَهُ﴾ واتە: هەر کەسێك ئــەو وەســیەتە بگۆڕێ، ﴿فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ﴾ واتە: گوناهەکەی لەسەر ئەو کەســانەیە کە دەیگۆڕن، نابێ بیشاریەوە، کەسێك ئەتۆ دەکات بەئەمینی وەسیەت، بەخاوەن ئەمانەتێك دەبێ وەکو خۆی ڕایگەیەنی و نەیشاریەوە.

سەبارەت بەنێوان ژن و مێرد، خوای پەروەردگار (جل جلاله) بــە ئــافرەت — خێزان- ئەفەرموێ: ﴿وَلاَ يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُواْ إِصْلاَحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكُيمٌ﴾ (٢٢٨) البقرة، واتە: حــەلاّڵ نییــە بــۆ ئافرەتــان کــە تــەلاّق دەدرێــن ئــەوەی کــە لــە ڕەحمیاندایە بیشارنەوە، وە مێردەکانیان شایستەترن بە گێڕانەوەیان لــە عیــددە دا ئەگەر ئاشتی و چاکەیان بوێ.

بۆیە وەکو پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دوای وتارەکە فەرموی: (فَلْيُبَلِّغ الشَّاهِد الغائِبْ) واتە: ئەوانەی کە ئامادەن، ئەو عیلمەی کەلێرە وەریانگرت با بەو کەسانە بڵێن کەلێرە نین، جا چ پیاو بن چ ئافرەت، بەڕاستی باوکی بەڕێز بەرپرسی لەمنداڵەکانت!، بەڕاستی بەرپرسی بەرامبەر بە خێزانەکەت!، برای بەڕێزم بەرپرسی بەرامبەر ماڵ و منداڵت!، ئەو شتەی کە فێری دەبی لەهەینی دا دەبێ بگەڕێیەوە پێی ڕابگەیەنی لەماڵەوە، ئەو ئافرەتە چ دەزانێ ئەگەر تۆ شتێکی بۆ نەگێڕیەوە؟!، یان مەگەر لەڕادیۆو تەلەفزیۆن گوێی لێ ببێ، ئەگەرنا کوا ئەمڕۆ کۆڕێك بۆ ئافرەتان وەك زەمانی پێغەمبەرﷺ ئافرەتانی تێدا کۆ ببنەوەو پێغەمبەرﷺ ڕۆژێك بۆ ئافرەتان تەرخان بکات و قسەیان بۆ بکات، بەرپرسیاریەتی سەرشانی تۆیە برای بەڕێز، ئایا چەند جار جەنابت کە گەڕایتەوە ماڵەوە خێزانەکەی خۆت بانگ کردووە بڵێی خێزانەکەم وەرە ئەوەم گوێ لێ بوە لەمامۆستا با بۆت باس بکەم؟، چەند جار گەڕایەوە بانگت کردو پرسیارت لێکرد سەبارەت بە بابەتێك و پێی بڵێی وەرە بابزانم دەزانی یان نازانی یان چۆنی لێ حاڵی بوویت؟، چەند جار کە گەڕایەوە لە وتاری هەینی بۆ باوك و دایکی خۆت کە چاوەڕێت دەکەن لەماڵەوەو پەککەوتەن، شتێکت گێڕاوەتەوە؟، چەند جار منداڵەکانت بانگ کردوەو لەدەوری خۆت کۆکردونەتەوە لەماڵێ ئەوەی کە فێری بویت لەڕۆژی هەینی ڕایگەیەنی بە منداڵەکانت کە پەیوەندی بەوانەوە هەیە؟، ئەوە بەرپرسیاریەتی یە لەسەر شانی تۆ، بەرپرسیاریەتی یە کە تۆ دێیە جومعە کە واجبە لەسەر پیاوان و واجب نییە لەسەر ئافرەتان بۆ ئەوەیە تۆ کە گەڕایەوە ئەوەی کە دەیزانی پێیان ڕابگەیەنی، جا شاردنەوەی عیلم تەنها بۆ مامۆستایان نییە، هەموو خەڵکێکی مسوڵمان تاوانبارە لەوەی کە دەیزانێ لە کاروباری دین بەخێزانەکەی ڕانەگەیەنێ بە منداڵەکانی ڕانەگەیەنێ، بەخوشك و براکانی ڕانەگەیەنێ، بەدایك و باوکی ڕانەگەیەنێ، بەپیرو پەککەوتەکانی

ڕانەگەیەنێ، واجبی سەر شانتانە ئەگەرنا لەبابەتێکدا برایان باوکان دایکان خێزانەکان منداڵەکان هەڵە بکەن، تۆ فێرت نەکردبن، کەمتەرخەمیت تێدا کردبێ، تۆ تاوانباری دونیاو قیامەت دەبی!، با لەخوا بترسین، ئەو دینە ئەمانەتە بەسەر شانمانەوە بەڵکو خوای گەورە ڕەحمان پێبکات بۆ خۆمان با پیادەی بکەین بەپێی توانامان لەوەی کەدەیزانین لەبەر خاتری خوا، وە بەخەڵکیشی ڕابگەیەنین.

یاڕەببی خوایە زیاتر حاڵیمان بکەی لەدین، یاڕەببی خوایە حاڵیمان بکەی لەو ئیسلامە پاکەی کە خۆت ناردوتە، حاڵیمان بکەی لە سوننەتەکانی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام)، خوایە لەسەر بنەمای ئیسلام و ئیمان بمانژیێنی و بمانمرێنی، خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بدەی، خوایە ڕەحم بە مردوەکانمان بکەی، خوایە هیدایەتی گەنجەکانمان بدەی، خوایە ئەو گەنجانەمان کە سەر لێ شێواون هیدایەتیان بدەی، یاڕەببی خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بۆ بێنی، خوایە میللەتەکەمان لەبەلاو نارەحەتی و دەردەسەری بپارێزی، خوایە وڵاتەکەمان لە ئافات و بەلاو موسیبەت بپارێزی، یاڕەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، خوایە لەگوناهەکانی ڕابردومان خۆش بی، خوایە دەرگای خێرو ڕەحمەتمان لێ بکەیەوە، آمین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} آمين.

بەرپرسیاریەتی و چەند ڕێنموونیەک بۆ خوشکان

بەرپرسیاریەتی و چەند ڕێنموونیەك بۆ خوشکان

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له ، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك صلواة اللهِ وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی شوێنکەوتوانی پێغەمبەری ئەکرەم ﷺ، ئەی عاشقانی نوری خوداو عاشقانی دیداری پێغەمبەر ﷺ، سەلامی خوای پەروەردگارتان لێبێت، میهرەبانی خوا، برژێ بەسەر ئێوەو هەموو موسڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا.

ئیمانداران ... ئەو ئیسلامەی کەخوای گەورە ناردویەتی، بەرپرسیارێتی یە لەسەر شانی مرۆڤەکان، بەرپرسیارێتی یە بەگشتی، ئەمانەتێکە بەسەر شانی ئینسانەکانەوەیە، ئەمانەتیش بەڕاستی ڕاسپاردەیەکی بەنرخ و پڕ لە بەرپرسیاریەتیە، ئەگەر تەنها بەراورد بکەین لە ئەمانەتی ئینسانەکان، کە یەکێك ئەمانەتێکت لەلا دادەنێ، دوایی کاتێك دێت لێت وەردەگرێتەوە ئەگەر

کەموکورتیت تێدا ئەنجام دابێت، لێت قەبوڵ ناکات و گلەیی و گازاندەت لێدەکات، دەبێت وەکو پێویست کە لەشوێنی تایبەتیت داناوە، وەکو پێویست بیدەیەوە، بۆت دەردەکەوێ کە ئەمانەتی خوای پەروەردگاریش (جل جلالە)، کە ئیسلامەو لەلای تۆی داناوە، وە بۆتۆی ناردوە، بەرپرسیارێتیەکەی زۆر زۆر قورسترە لەو ئەمانەتەی کەئینسانێك لای تۆی دادەنێ، خوای گەورە (جل جلالە) لەو ئیسلامە دەپێچێتەوە، لە پێغەمبەرﷺ دەپرسێ سەبارەت بەئومەتەکەی، سەبارەت بەو ئیسلام و قورئانەی کەبۆی ناردوە، ئەو دینە ئەمانەتە، بەسەر هەموو ئینسانێکدا، بەرپرسیارێتی هەیە، یەکێك لەو بەرپرسیارێتی یە دەدرێتە دایك و باوك، باوك و دایك لەبەرامبەر منداڵەکانیاندا بەرپرسیاریەتێکی گەورەیان لەسەر شانە!، ئەمانەتێکی گەورەیان لەسەر شانە!، جا جاری وا هەیە باوك و دایك ئەمانەتەکەیان جێبەجێ دەکەن، هەر لە سەرەتای منداڵێتی منداڵەکانیانەوەگرنگی پێئەدەن، لەتەمەنی گەورەیی دا لەبەر دەستی منداڵەکانیان ئیسراحەت دەکەن، جاری واش هەیە گرنگی بەمنداڵەکانیان نادەن، ئەو دایك و باوکە دەردەسەری و سەرئێشە لەبەر دەستی منداڵەکانیاندا دەبینن کاتێك کە گەورە دەبن، خوای پەروەردگار (جل جلالە) سەبارەت بە بەرپرسیاریەتی دایك و باوك دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ (٦) التحريم، واتە: ئەی ئیماندارینە، خۆتان و ماڵ و منداڵتان لەئاگر بپارێزن، ئەو ئاگرەی کە سوتەمەنیەکەی بەردو خەڵکە!، نادەمیزادەکانن!، ﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾، خوای گەورە (جل جلالە) سەرەتا داوای خۆپاراستن لەئیماندارەکان دەکات بۆ خۆیان: (قُوا أَنفُسَكُمْ) ئەفسی خۆتان بپارێزن لەئاگر، پاشان کێ؟ (وَأَهْلِيكُمْ) وە ماڵ ومنداڵیشتان!، ئەوانەی کە لەژێر دەستی ئینسان دان، ئەوانەی کە لەژێر دەسەڵاتی سەرپەرشتیەتی ئینسان دان، ئەوانە ئەهلی ئینسانن، وە زۆرجار خزم و کەسیش هەر دەکەوێتە ژێر عیبارەتی

ئەو ئەهلە، خۆتان و خێزان و ماڵ و منداڵتان بپارێزن لەچی؟ (نَاراً) لەناگر، ئاگرێك: ﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾، سوتەمەنیەكەی چیە؟ (النَّاسُ): خەڵك، بەهۆی خەڵكەوە بڵێسەی ئاگرەكە زیاد دەبێت، ئاگرێك نیە بەدارو درەخت كرابێتەوە، بەنەوت بسوتێ، بەڵكو سوتەمەنیەكەی چیە؟ (النَّاسُ): خەڵكە بۆخۆی دەسوتێ و گڕوتین وبڵێسەی زیاد دەكات و دەبێتە سوتێنەری خەڵكەكەی تر، (وَالْحِجَارَةُ): بەرد، بەرد سوتێنەری ئینسانەكانە لەدۆزەخ، سوتەمەنیەو سوتێنەرە، بۆخۆی دەسوتێ و دەشسوتێنێ، جا ئاگرێك بێت لەبەرد بێت دەبێت ئەو ئاگرە چەندە بەتین بێت؟!، ﴿عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ﴾ واتە: لەسەر دۆزەخ، مەلائیكەتە دەرگاوانەكانی دۆزەخ ڕاوەستاون، ئەو مەلائیكەتانە (غِلَاظٌ شِدَادٌ): مەلائیكەتی ڕق و توندو تیژن، مەلائیكەتی وا كە كاتێك كە داوای ڕەحمیان لێدەكرێ ڕەحم بە دۆزەخیەكان ناكەن، وەختێ هاواریان بۆ دەكرێ ڕەحمیان پێناكەن!، چونكە فەرمانی خوا جێبەجێ دەكەن، ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ﴾ واتە: بێ فەرمانی خوا ناكەن، خوا چیان پێ بفەرمویَ ئاوا لەگەڵ دۆزەخیەكان دەجوڵێنەوە: ﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾.

جا بەرپرسیاریەتی باوك و دایك قورسە!، بۆیە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ، (الرَّجلُ راعٍ وهو مسؤلٌ عنْ رعيَتِهِ) واتە: پیاو چاودێرەو بەرپرسیاریشە لێی، ئەو خەڵكەی كە لەبەر دەستی دایە: منداڵەكانیەتی، خێزانیەتی، باوك و دایكیەتی..، كە لەماڵەوە سەرپەرشتیان دەكات بەرپرسیارە لێیان، بەرپرسیارە نەك هەر لەوەی كەخواردنیان بداتێ و جلوبەرگیان بۆ بكات، بەرپرسیارە لەدین و ئەخلاق و ئەدەب و ڕەوشتیان!!، (والمرأةُ راعيةٌ في بيتِ زوجِها وهي مَسؤلةٌ عن رَعيتِها) واتە: ئافرەتیش چاودێرە لەماڵی مێردەكەیدا، وە بەرپرسیارە لەوەی لەژێر دەستی دایە، ڕۆژی قیامەت باوك و دایك موحاسەبە دەكرێن سەبارەت بەمنداڵەكانیان، باوك سەردارو سەرۆكی ماڵە، دایكیش پەروەردەكەرو قوتابخانەیە لەماڵ، چۆن منداڵ پەروەردە بكات ئەو منداڵە ئاوای لێدەردەچێت!.

بەڵێ، بۆیە پێغەمبەر ﷺ لەسەرەتادا بەدایك و باوك دەفەرموێ: (مُروا أولادكُم بِالصَّلاةِ لِسَبعٍ)[٦٣] واتە: فەرمان بەمنداڵەکانتان بکەن بەنوێژ کردن لەتەمەنی حەوتساڵیی دا، بۆئەوەی ئەو منداڵە کاتێك کە گەورەبوو لێت نەبێتە بەلاّ و سەرت نەهێشێنێ، تەشقەڵەو کێشەت بۆ دروست نەکات، سەرگەردانت نەکات، لەدواییدا کە خەم و خەفەتی لەسەر بخۆی و چارەت پێنەکرێت، (مروا أولادكُم): فەرمان بەمنداڵەکانتان بکەن (کوڕبن یان کچ بن) بەنوێژ کردن لەتەمەنی حەوت ساڵیدا، ئەو دایك و باوکانەی کەئێستا لەبەر دەستی منداڵەکانیان نارەحەتن، کە بەقسەیان ناکەن، ئەنجامەکەی ئەوەیە کاتی خۆی بەمنداڵی گرنگییان پێنەداون!، کە دەفەرموێ لەتەمەنی حەوت ساڵیی نوێژیان پێ بکەن لەبەرئەوەیەکە نوێژ کۆڵەکەی دینە!، مانای وا نییە هەر فەرمانی پێدەکەن بەنوێژ، نەء، مانای وایە بەگرنگترین شت دەست پێدەکات کەنوێژە، ئینجا بە فەرزەکانی تر، بە خووڕەوشتی ئیسلامەتی، وردە وردە باوك و دایك لەگەڵ خۆی ڕادێنن، لەتەمەنی حەوت ساڵیەوە کە منداڵ (مُمیز) دەبێت، چاکەو خراپە لێك جیا دەکاتەوە، پاك و پیس لێك جیا دەکاتەوەو عەقڵ و شعوری بۆ پەیدا دەبێت، هەست بە داهاتوی خۆی دەکات، لەو کاتەوە دەبێت ڕێ نیشاندەری بۆ بکرێت لەلایەن باوك و دایکیەوە، بۆیەش دەفەرموێ: لە دە ساڵیشدا لێی بدەن، واتە لێی قەبوڵ نەکەن ئەگەر بەقسەی نەکردن، هەتا دە ساڵی ئەگەر لێشی نەدەن هەر ئامۆژگاری بکەن، بەلاّم لە دە ساڵیدا دەبێت لێی بدەن، (وفَرِّقُوا بينَهُما فِي المَضاجِعِ) واتە: جێیان لێك جیا بکەنەوە، کوڕو کچ با بەیەکەوە لەیەك ژووردا نەخەون، بەتایبەت لە دە ساڵ بەرەوژوور.

---

[٦٣] ((حدثنا مؤمل بن هشام يعني اليشكري ثنا إسماعيل عن سوار أبي حمزة قال أبو داود وهو سوار بن داود أبو حمزة المزني الصيرفي عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين واضربوهم عليها وهم أبناء عشر وفرقوا بينهم في المضاجع)): سنن أبي داود. كتاب الصلاة، باب: متى يؤمر الغلام بالصلاة، رقم الحديث ٤٩٥.

خۆشەویستەکانم، زۆرجار باوك و دایك لەئەنجامی ئەوەی کە زۆر بەغەم -دڵی- منداڵەکانیانەوەن و دڵیان ناشکێنن توشی سەرگەردانی و ناخۆشی و نارەحەتی دەبن لە داهاتودا، هەرچی منداڵەکان بیانەوێ بۆیان جێبەجێ دەکەن: لەجلوبەرگدا، لەسەفەردا، لە خواردەمەنیدا، لەخانوبەرەدا، لەهەر شتێك کەمنداڵەکان حەزیان لێبیبێت دایك و باوك بۆیان جێبەجێ دەکەن، نالەوە زەرەری لێدەکەن لە دوارۆژدا، دایك و باوك دەبێت تەرازوو(میزان)ێك و هاوسەنگی یەك ڕەچاو بکەن نە زۆر بەقسەی منداڵەکان بکەن، وە نە هەر بەقسەیان نەکەن و (عطف و حنان) یان بۆیان نەبێت.

بۆیە کاتێك کە باوکێك سەرپەرشتی منداڵەکانی خۆی ناکات یان برسیان دەکات یان بارودۆخیان باش بەڕێوە نابات گوناهبار دەبێت، وەکو پێغەمبەرﷺ فەرموی، (كَفَى بِالْمَرءِ إثْمًا ان يُضَيِّعَ مَن يَقُوت)[٦٤] واتە: بەسە بۆ پیاو ئەو گوناهە کاتێك کە خەڵکێك سەرپەرشتی ماڵ و منداڵی خۆی دەکاو(قوت)[٦٥]یان نادانێ، برسییان دەکات، جاری وا هەیە ماڵ و منداڵ لە ئەنجامی برسییەتی دا توشی تاوان و گوناه دەبێت، جاری واش هەیە، لە ئەنجامی تێریی کە هەموو شتێکیان بەقسە دەکرێت توشی تاوان و گوناه دەبن، بۆیە دەبێ باوك و دایك هاوسەنگیەك ڕەچاو بکەن بۆ پەروەردە کردن و ڕاگرتنی منداڵەکانیان.

جا ئەگەر باوك و دایك بەغەم منداڵەکانیانەوە نەبن، لەدوارۆژدا بۆیان دەبنە بەڵاو سەرگەردانی، دوایی ئەو باوکە یان ئەو دایکە بەهۆی منداڵەکانیەوە توشی ئاگری دۆزەخ دەبێت، کە خوای گەورە (جل جلاله) پێی فەرموون: ﴿قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (ثلاثٌ لايَدخلونَ الجَنَّة)[٦٦] واتە: سێ کەس ناچنە بەهەشت، یەکەم: (العاقُّ الوالِدَيهِ) ئەو کەسەی

[٦٤] المستدرك على الصحيحين، كتاب الزكاة، رقم الحديث ١٥١٥

[٦٥] قوت: ئەو برە خۆراکەیە کە ئینسان پێی تێردەبێ ودەژیێ.

[٦٦] مسند أحمد بن حنبل، مسند عبدالله بن مسعود، رقم الحديث ٦١٨٠

کە ئازاری دایك و باوکی خۆی بدات، ناچێتە بەهەشت با نوێژیش بکات و با ڕۆژووش بگرێت، با مسوڵمانیش بێت بەڵام مادام ئازاری دایك و باوکی خۆی دەدات بەناهەق ئەوا فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەرە ﷺ کە ناچێتە بەهەشت، وە دووەمیان: (والديُّوث) ئەو پیاوەی کە گوناه لەماڵەکەیان دەکرێ، ئافرەتەکەی یان کچەکەی یان خوشکەکەی خراپە دەکات لەماڵەوە، زینا دەکات یان لەگەڵ پیاوان بێ شەرعی ئەنجام دەدات بەهەر جۆرێك بێت، وە ئەو پیاوە چاوپۆشی لێدەکات هەوڵی چارەسەری بۆ نادات، کەمتەرخەمە لەبەرامبەر چارەسەری ئەو کێشەیەی کە لەماڵی خۆیدا هەیە، جا ئەگەر خێزانیەتی، ئەگەر کچیەتی، ئەگەر خوشکیەتی، ئەگەر دایکیەتی، خراپە لەماڵی خۆیاندا هەبێت، مەنعی نەکات و چاوپۆشی لێبکات، ئەوە پێی دەگوترێ (دیُّوث) کە ناچێتە بەهەشت، وە سێیەمیان فەرمووی: (ورَجِلةُ النِّساء) ئەو ئافرەتەی خۆی بەپیاوان دەچوێنێ، جا لەجلوبەرگ دا بێت یان لەقسە کردندا بێت یاخود لە ڕەفتارو هەڵسوکەوتی ڕۆژانەی دابێت، ئافرەت ئافرەتەو پیاویش پیاوە!، لەعنەت لەو پیاوانە کراوە کەخۆیان دەشوبهێنن بە ئافرەتان وە لەعنەت لەو ئافرەتانەش کراوە کە خۆیان دەشوبهێنن بەپیاوان، بۆیە دەبێت ئەو سێ مەسەلەیە بەجددی باوك و دایکان لێی ئاگادار بن، بۆخۆشیان و بۆ ماڵ و منداڵەکانیشیان، جا من لەژێر تیشك و ڕۆشنایی ئەو بەرپرسیاریەتە قورسەدا کە لەسەر شانی باوك و دایکانە چەند ڕێنمونیەك پێشکەش بەخوشکان و دایکان دەکەم لەجیاتی باوك و دایکان، بۆ ئەوەی إنشاءالله ڕێنوێنی بکەن، قسەکانم لەچەند خاڵێکدا کورت دەکەمەوە تایبەت بەخوشکان، بەڵام وەنەبێ پیاوانیش تێیدا بەشدار نەبن، بەگشتی بۆ پیاوان وە تایبەتیش بۆ ئافرەتان، چونکە بەڕاستی هەم پیاوان پێویستیان بەکۆڕو کۆبونەوە هەیە شەوانە پیاوان پێکەوە دادەنیشن، لەسەر کەسابەت پێکەوە یەکتر دەبینن، لەکاتی نانخواردن پێکەوە نان دەخۆن، لەکاتی پشودا پێکەوە دادەنیشن، بەڵام بەهەمان شێوە، ئافرەتانیش مافی ئەوەیان

هەیە کە بەیەکەوە دابنیشن و سەردانی یەکتری بکەن، سەردانی خزمەکان بکەن، لەموناسەباتی پرسەدا یان لەموناسەباتی گشتی دا، لەسەردان و زیارەت و سەفەردا، ئافرەتان بەیەکەوە بۆیان هەیە دابنیشن و کۆ ببنەوە. سەردانی یەکتری بکەن، بەڵام با بزانین داب و دەستوری کۆبونەوەی ئافرەتان چیە؟،

چەند خاڵێك وەکو ڕێنمونی پێشکەش بە خوشکانی بەڕێزم دەکەم، لەجیاتی باوکان و دایکان، بەو ئومێدەی کە سودی لێببینن:

یەکەم: خوشکان و دایکانی بەڕێز، کە دادەنیشن لەماڵەوە یان لەدەرەوە یان لەهەر جێگایەك پێویستە شەرەف و کەرامەتی خۆیان و کەس و کاریان و مسوڵمانان بپارێزن، ئەو مەجلیسەی کە خوشکێك لەگەڵ خوشکێك کۆدەبێتەوە تێیدا یان کۆمەڵێك ئافرەت تێیدا کۆدەبنەوە لەسەردانێکدا، لەماوەی پشودا بۆقسە کردن بەیەکەوە ئەوەی کە زیاتر لەهەموو شت ڕەچاوی دەکەن پاراستنی شەرەف و کەرامەتە، کەدەڵێین پاراستنی شەرەف و کەرامەت، نیشانەی ئیسلام و ئیمانیی ئەو خوشکانەیە، چونکە شەرەف و کەرامەت نیشانەی سەربەرزی و ڕووسوری و ڕوو سپیەتی دونیاو قیامەتە!، ئەگەر یەکێك حەیای نەبێت، لەناو خەڵکدا شەرمەزارو وخەسارەتمەندە، ڕیسوایە، لەدونیاشدا حیسابی ڕۆیشتوەو لەقیامەتیشدا حیسابی هەر ڕۆیشتوە بۆیە پێویستە یەکەم شت حەیای خۆی بپارێزی.

حەیاو شەرەف و کەرامەتی چۆن دەپارێزیٚ؟ بەوە کە لەگەڵ پیاوی نامەحرەمدا لەمەجلیسدا کۆنەبێتەوە، لەهەر سەردانێکدا پێویستە ئەوە چاودێری بکات کە لەژورێکدا لەگەڵ پیاوان دانەنیشیٚ، لەشوێنێکدا لەگەڵ پیاوی نامەحرەم ڕانەوەستیٚ، چونکە دەبێتە هۆی گوناه بۆخۆی و بۆ ئەو پیاوەش، شەرەف و کەرامەتیش بەپارە ناکڕریٚ!، کەشەرەفی شکا بەهەموو دونیا بۆی ناگەڕێتەوە!، شەرەفی ئافرەتیش شەرەفی باوکە، شەرەفی برایە، شەرەفی خزم و کەسە، شەرەفی مێردەکەیەتی، بۆیە کەدەڵێین شەرەف و کەرامەتی خۆی بپارێزیٚ زامنی شەرەف و کەرامەتی باوك و براو مێردو کەسوکاریەتی، ئەگەر

ئافرەتێك لەشەرەف و کەرامەتدا سەربڵند بێت باوك و براو مێردەکەی و کەسوکاری هەموو پێی سەربڵندن، ئەگەر ئافرەتێکیش خوانەخواستە لەڕەوشت وئەخلاقدا نزم بێت ئەوا هەموو خزم و کەسوکاری پێی سەرشۆڕن، حەزناکەن باسی بکەن لەهیچ مەجلیسێکدا و خۆیان بەخزم و کەسی نازانن!، بۆیە یەکەم شت دەبێ خۆی لەپیاوانی نامەحرەم بپارێزێ، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (لا يخلُونَّ رجُل بِامرَأةٍ إلاّ مَعَ ذِي مَحرَمْ)[٦٧] واتە: با هیچ پیاوێك لەگەڵ هیچ ئافرەتێکدا کۆنەبێتەوە مەگەر مەحرەمێکی خۆیانیان لەگەڵدابێت، بۆیە دەبێت پیاو و ئافرەت لەبەرامبەر یەکدا دانەنیشن و لەگەڵ یەك ڕانەوەستن، چونکە لە ئەنجامی لەگەڵ یەك ڕاوەستان و دانیشتن نەزەر دروست دەبێت، نەزەریش سەرەتای گوناهانە کە ئافرەتەکە زیاتر تێیدا کەمتەرخەم(مُقصر)ە چونکە ئەو هۆکاری نەزەرەکەیە، جاری وا هەیە ئافرەتەکە بۆخۆی نەزەر ناکات بەلآم پیاوەکە نەزەر دەکات، جاری واش هەیە پیاوەکە بۆخۆی نەزەر ناکات بەلآم ئافرەتەکە نەزەر دەکات.

پێغەمبەر ﷺ دوو خێزانی خۆی لەلا ڕاوەستابون، (عەبدوڵلای کوڕی ئومی مەکتوم) بەوێدا هات کە بانگدەر(مؤذن)ی بوو، کوێر بوو، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: خۆتان داپۆشن!، وتیان ئەی پێغەمبەری خوا خۆ ئەوە عەبدوڵلایەو کوێرە!، نە دەمانبینێ و نە دەماناناسێ ئێمە لێرە ڕاوەستاوین، فەرموی: (أفَعمياوانِ أنتُما ألَستُما تُبصِرانِه؟)[٦٨] ئایا ئێوە کوێرن؟، ئەی ئێوە نابیینن؟، ئەوە نەزەرە بۆ ئێوە، لەخێزانەکانی خۆی قەبوڵ نەکرد، کە عەبدوڵلا صەحابەیەکەو کوێرە بەلایاندا ڕەت دەبێت، فەرموی دەبێت خۆتان داپۆشن و

---

[٦٧] صحيح البخاري، كتاب النكاح، باب: لايخلون رجل بإمرأة، رقم الحديث ٤٩٣٥

[٦٨] صحيح إبن حبان، جزء ١٢، صفحة ٣٨٧، باب: ذكر الزجر عن أن تنظر المرأة الى الرجُل، رقم الحديث ٥٥٧٥

ئێوە نەزەر نەکەن، کەوابو نەزەر هەر بۆ پیاوان نیـە، بـۆ ئافرەتانیـشە، ئەگـەر بەچاوی نەزەر تەماشای پیاوان بکەن وەکو پیاوان گوناهیان دەگاتێ ئـەوانیش، چونکە خوای گەورە بەیەك شێوە ڕوو لە پیاوان و ئافرەتـان دەکـات بـۆ ئـەوەی کەنەزەر نەکرێت، خوای پەروەردگار (جل جلالە) دەفـەرموێ: ﴿وَقُـل لِّلْمُـؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ (٣٠) النـور، واتـە: ئـەی محمد بەئیمانـداران بڵـێ بـا چاویان بگرنەوە لەئاستی ئافرەتی نامـەحرەم، (وَقُـل لِّلْمُؤْمِنَـاتِ يَغْضُـضْنَ مِـنْ أَبْصَارِهِنَّ) (٣١) النـور، واتە: وە بەئافرەتانیش بڵێ بـا چـاویان بگرنـەوە(نـزم بکەن) لەبەرامبەر پیاوی نامەحرەمدا، بۆ هەردوولا هەر نەزەرە.

دووەمیان: دانەنیشتن لەکۆڵان و سەر جـادەو ڕێگـاو بـان، لەڕاسـتیدا ئـەوە ئێستا نەك هەر خووی ئافرەتانە بـەڵکو خـووی پیاوانیـشە!، زۆرێـك لـەپیاوان لەسەر ڕێگا دادەنیشن حیسابی ئەوە ناکەن ئافرەت بەوێدا ڕەت دەبێت یان پیاو بەوێدا ڕەت دەبێت، خەڵکێك بەوێدا ڕەت دەبێت کـەپێی ناخۆشـە لەسـەر ئـەو ڕێگایە گشتی یە دانیشتووی، ئەو ڕێگایە یان ئەو جادەیە مادام تایبـەت نیـە بەماڵەکەی تۆ، هەقی گشتی مسوڵمانانی تێدایە، بۆت نیە لەسەر ئـەو ڕێگـاو بانە دابنیشی با پیاویش بی، بۆت نیە لەسـەر ئەو ڕێگاو بان وکـۆڵان و لەسـەر ئەو جادەیە ڕابوەستی، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (إيّاكُم والجُلُـوسَ في الطُّرُقـات)[69] ئاگادارتان دەکەمەوە ئەی صەحابەکان لەسەر ڕێگاو بان دانەنیـشن، (قـالوا يارسول اللّه، ما لَنا بُدٌّ مِن مجالِسِنا نَتَحَدَّثُ فِيهَا) گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا چارەمان نیە، لەسەر ڕیگـاو بـان دادەنیـشین چـونکە کەسـابەتمان لەسـەر ئـەو ڕیگایەیەو قسەی تێدا دەکەین، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (فأذا أَبَيتُم الاَّ المَجلِسَ فاعطُوا الطريقَ حقَّـهُ) ئەگەر هەر دانیـشتن لەسـەر ڕێگـا هـەقی ڕێگـە بـدەن، گوتیان: (وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يا رَسولَ اللّه؟) هەقی ڕێگە چییە ئـەی پێغەمبـەری

[69] صحيح البخاري، كتاب المظالم، باب: أفنية الدور والجلوس فيها، رقم الحديث ٢٣٣٣.

خوا ﷺ؟، فەرموی: پێـنج شـتە، (غَـضُّ البَـصَرِ، وكَـفُّ الأذى، وَرَدِّ الـسَّلام، والأمرُ بالمعروفِ، والنَّهيُ عَنِ المُنكَرِ) یەکەم: چاوت نزم بکەی لەبەرامبەر هـەر ئافرەتێکی نامەحرەم کەبەوێدا دێت، ئەوە بێگومان ئەگەر پیاو چاوی خۆی نـزم بکات دەبێت ئافرەتیش چاوی خۆی نزم بکات، بەڵام دیارە ئەوە کە بـۆ پیـاوان دروست نەبێت لەسـەر ڕێگاو بان و بەر دەرگاو کۆڵان دابنیشن، بۆ ئافرەتان هەر دروست نیە!، ئەو خیطابە بۆ پیاوانە نەك بۆ ئافرەتان، دووەم: (وكَـفُّ الأذى) کە لەوێ ڕاوەستاوە ئەزیەتی نـەبێت بـۆ هـیچ کەسـێك، سـێ یـەم: (وَرَدِّ الـسلام) سەلامی هەموو کەسـێك وەڵام بداتـەوە، کاتێـك کـە یـەکێك دێـت سـەلامی لێدەکات وە یەکێك دێت قسەیەکی خۆشـی لەگـەڵ دەکـات وەڵامـی بداتـەوە، چوارەم: (والأمـرُ بـالمعروفِ) فـەرمان بەچـاکە بکـات، پێنجـەم: (والنَّهـيُ عَـنِ المُنكَرِ)کاتێك کە خراپەیەکیشی بینی ڕێگری لێبکـاو بیگـۆڕێ بەچـاکە، واتـە فەرمان بەچاکەو ڕێگرتن لەخراپە.

جا ئەگەر ئینسانێك ناچاربوو و ئیشی لەسەر ئەو ڕێگایە بـوو دەبێـت ئـەو پێنج هەقە بدات ئەنجا دەتوانێ لەسەر ئەو ڕێگایە ڕابوەستێ و کارەکـەی خـۆی جێبەجێ بکات، جا ئەگەر ئەوە بۆ پیاوان دروست نەبێت بەڕاستی بۆ خوشکانی بەڕێز قەدەغەیە و حەڕامە کە لەسەر ڕێگاوبان یان لەسـەر جادە یان لەبەر دەرگا دابنیشن، لەبەیانیەوە هەتا ئێوارە، باسی ئەم و ئەو یان باسی ئەم جیران و ئـەو جیران یان کێشەی فلاَن و کێشەی فیسار، خەڵکیش بەوێدا دێت دەبێت لەجیاتی ئەوەی ئافرەتان سەری خۆیان شۆڕ بکەن، خەڵکەکەی تر کە بەوێدا دێت سـەری خۆی ئەوی بکاو بەوێدا تێیپەڕێ!، لەبەرئەوە ئافرەتان نابێت لەسەر ڕێگاویـان و بەردەرگا دابنیشن.

سێیەم: ئەگەڕان بەدوای عـەیبی خەڵکـدا، بەخوشـکان دەڵـێم: خوشـکانی بەڕێز، دایکـانی خۆشـەویـست، کاتێـك کـە لەکۆبونەوەیەکـدا دادەنیـشن یـان

لەسەردانێکدا بۆ لای خوشکەکانت، بۆ لای جیرانەکانت، بۆ لای خزمەکانت، بۆلای کۆمەڵێك مسوڵمان کەدادەنیشن هەوڵبدەن بەدوای عەیب و عاری خەڵکدا نەگەڕێن، باسی عەیبی خەڵك مەکەن!، کەبەداخەوە ئەوە نەك هەر عادەتی زۆرێك لەخوشکانە بەڵکو عادەتی زۆرێك لەپیاوانیشە!، دادەنیشێ نازانێ مەجلیسەکەی بەچی برازێنێتەوە، فکر دەکاتەوە: ئەرێ لە گەڕەکێدا کێ کێشەی هەیە بۆئەوەی کێشەی ئەو باس بکەن، کێ عەیبدار بووە لەو گەڕەکەی؟، بۆئەوەی عەیبەکەی ئەو باس بکەن، مەجلیسەکەی بەباسی کێ برازێننەوە؟، بەدوای عەیبی خەڵکدا گەڕان حەرامە، جا جاری واهەیە عەیبی باوکتە، عەیبی مێردەکەتە، یان عەیبی براتە یان عەیبی خزم و کەسوکارتە، ئافرەت بۆی نیە عەیبی خۆشی بگێڕێتەوە، چ جای عەیبی کەس و کارو خزم و مێردو خۆشەویست و مسوڵمانان!، وەهەروەها پیاویش بۆی نیە عەیبی خۆی و عەیبی خێزانی بگێڕێتەوە یان عەیبی خزم و کەسی بگێڕێتەوە، گوێ بگرن لەفەرموودەی پێغەمبەر ﷺ کە ئەفەرموێ: (كلُّ أُمّتي مُعافَى الاّ المُجاهِرين)[٧٠]

واتە: ئومەت هەمووی قابیلی عەفووە، تەنها ئەوانە نەبن کە عەیبیان کەشف دەکەن، ئەوە کە ئینسان عەیبی خۆی کەشف بکات، ئەوانە کێن کەعەیبی خۆیان کەشف دەکەن؟، ئەفەرموێ: (وانَّ منَ المجاهرةِ أن يَعمَل الرَّجل بالليلِ عَمَلاً ثُم يُصبِح وَقَد سَتَرَهُ اللهُ عليه فيقولُ يافلان عَمِلتُ البارِحَةَ كَذا وكَذا) واتە: پیاوێك شەو کارێکی بێ شەرعیی کردووە هەڵدەستێتەوە بەیانی لەناو مەجلیسێك دانیشتووە، یان ئافرەتێکەو شەو کارێکی بێ شەرعیی کردووە، بەیانی هەڵدەستێتەوە لەگەڵ ئەوەی کەخوای گەورە پاراستویەتی و نهێنی ئەوی کەشف نەکردووە، ئەو بۆخۆی بەیانی لەناو ئەوکۆمەڵە خەڵکەدا نهێنی خۆی کەشف دەکات! دەڵێ فلانەکەس من دوێنێ ئاواو ئاوامکرد...، بێگومان خوای

---

[٧٠] صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب: ستر المؤمن على نفسه، رقم الحديث ٥٧٢١

گەورە (جل جلاله) بەو شتە لێی تووڕە دەبێت، جا ئەگەر پیاو بێت یان ئافرەت بێت، ئەوە بەڕاستی بێ شەرعی یەو حەرامە، نابێ بکرێ.

پاشان ئافرەتێك نابێت نهێنیی نێوان خۆی و مێردەکەی کەشف بکات هەروەکو چۆن پیاو بۆی نیە نهێنی نێوان خۆی و خێزانەکەی کەشف بکات، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ: (إِنَّ مِن أَشَرِّ النَّاسِ عِندَ اللهِ مَنزِلَةً يَومَ القِيامَةِ رَجُل يَفضِ الى المَرأة وتفضِ اليه ثُم ينشرُ سِرّها)[71]، ئەفەرموێ: خراپترین کەس لەلای خوا لەپلەو پایەدا ئەو کەسەیە شەو چۆتە لای خێزانی خۆی، بەیانی لای خەڵك باسی دەکات. یان ئافرەت لەگەڵ مێردەکەی خۆی ڕایبواردوە، بەیانی لای ئافرەتان باسی دەکات!، ئەوە خراپەو حەرامە، ئەوە لەو کەسانەیە کە لەڕۆژی قیامەت لەپلەو پایەی نزمی بێ ڕێزو بێ نرخی ڕۆژی قیامەتن، جا پێویستە هەم پیاو خۆی بپارێزێ، عەیبی خۆی و خێزانی، وە هەم ئافرەت عەیبی خۆی و مێردەکەی کەشف نەکات، چونکە شەرەف و کەرامەتی خێزان شەرەف و کەرامەتی مێردەکەیەتی، شەرەف و کەرامەتی باوکیەتی، شەرەف و کەرامەتی برایەتی و خزمەکانیەتی، وە هەروەها پیاوێکیش شەرەف و کەرامەتی خێزانەکەی هی خۆی، وە هی خۆی هی خێزانەکەیەتی، تەواوکەری یەکن.

بەڵێ، پاشان ئاگات لەشەرەف و کەرامەتی جیرانەکان و خزمەکان و مسوڵمانان بێت، خوشکی بەڕێز هەرگیز پێتخۆش نەبێت کاتێك خوشکان دادەنیشن با نەگەڕێن بیر بکەنەوە چ بابەتێك ئەمرۆ پێویستی بەباسکردنەو مەجلیسەکەیانی پێ ببەنە سەر، سەعاتێك و دوو سەعات دابنیشن، فلانە مسوڵمانێك، فلانە ئافرەتێك کە کێشەی هەیە لەگەڵ مێردەکەی، تەلاق دراوە، مارە براوە، یان عەیبێکیان تێدایە، کەپێیان ناخۆشە باس بکرێت باسیان دەکرێت، هەر مسوڵمانێك پێی خۆش بێت لەناو مسوڵماناندا کێشەو ئاژاوەو

---

[71] صحيح مسلم، كتاب النكاح، باب: ترك إفشاء سر المرأة، رقم الحديث ١٤٣٧

ناخۆشی بلاو بێتەوە، فەسادو بێئەخلاقی بلاوبێتەوە، ئەوە عەزابی بەئێش و بەئازاریان هەیە لەڕۆژی قیامەت، وە لەدونیاشدا خوا ڕیسوایان دەکات، خوای گەورە (جل جلالە) بەدەقی ئایەتی خۆی لەقورئانی پیرۆز لە سورەتی (النـور)دا ئەفەرموێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (١٩) النـور، واتـە: ئەوانـەی کەپێیان خۆشە خراپەو خراپەکاری(فاحِشة) لەناو ئیمانداراندا بلاوبێتەوە، سزای بەئێش و ئازاریان هەیە لەدونیاو لەقیامەتیش!، جا باپیاوان و ئافرەتان وریا بن حەز نەکەن بەبلاو بونەوەی فیتنەو ناخۆشی و فەسادو بێئەخلاقی و بەڕەلایی لەنێوان ئیمانداراندا، خوانەخواستە ئەگەر مسولمانێکیش هەلەیەکی لێ ڕوودا دەبێ بۆی بپۆشن، هەولبدرێ بە ئامۆژگاری چاك بكرێ، بۆئەوەی ئیسلام لەسەری قەرزار نەبێتەوە، بۆئەوەی مسولمانان لەسەری زەرەر نەکەن و سومعەی ئیسلام و مسولمانان پارێزراو بێت.

بەلێ، بۆیە پێغەمبەر ﷺ هانمان دەدات، کە ئێمە نهێنی و عەیبی مسولمانان بپارێزین، دەفەرموێ: (لا يَسْتُرُ عَبدٌ عَبداً في الدُّنيا الاّ سَتَرَهُ اللّهُ في الدُّنيا والأخِرة)[٧٢]، واتە: هیچ عەبدێك عەیبی عەبدێك داناپۆشێ لەدونیادا مەگەر خوای گەورە (جل جلالە) لەدونیاو لەقیامەتیشدا عەیبەکانی دادەپۆشێت، مادام تۆ لەبەر خاتری خوا عەیبی مسولمانێکت پۆشیوە (چ پیاوە چ ئافرەت) خوای گەورە (جل جلالە) هەم لەدونیا وە هەم لەقیامەتیشدا عەیبەکانت دادەپۆشێ، وە شەرەف و کەرامەتت دەپارێزێ، وە هەرکاتێك ویستت باسی عەیبی خەلك بکەی، بیر لەعەیبەکانی خۆت بکەوە!!، ئایا هەر ئینسانێك عەیبەکانی خۆی بێنێتە بەرچاوی خۆی، بۆی هەیە باسی عەیبی

[٧٢] صحيح مسلم، كتاب البر والصلة والأدب، باب: بشارة من ستر الله تعالى عيبه في الدنيا، رقم الحديث ٢٥٩٠

خەڵك بكات؟، بۆیە ئیبن مەسعود {ڕەزای خوای لەسەر بێت} صەحابەی بەڕێزی پێغەمبەر ﷺ، ئەفەرموێ: (أذا أَرَدتَ أَن تذْكُرَ عيوبَ صاحِبِك تَذْكُر عُيوبَكْ) واتە: كاتێك ویستت عەیبی برای خۆت باس بكەی، بیر لە عەیبی خۆت بكەوەو بینە بەر چاوی خۆت!، بۆیە خوشكی بەڕێزیش لەمەجلیسدا لەگەڵ ئافرەتان كاتێك كە بیەوێ عەیبی كەسێك باس بكات با عەیبی خۆی بێنێتە بەرچاوی خۆی، نەوەك خوانەخواستە عەیبی جیرانەكەی یان عەیبی مسوڵمانێك لەگەڕەكەكەی یان لەفلانە عەشیرەت و هۆزو بنەماڵەیە باس بكات و مەجلیسەكەی پێ برازێنێتەوە.

پاشانیش خوشكی بەڕێز كەدادەنیشێ لەمەجلیسەكەدا دەبێت زمانی خۆی لە ئەزیەتدانی خەڵك بپارێزێ: جا چ بەغەیبەت بێت، چ بەبوختان بێت، چ بەدرۆ بێت، چ بە قسەهێنان و بردن(نميمة) بێت و ئەو گوناهباریەی توش ببێت، دەبێ خۆی لەو شتانە بپارێزێ، پێغەمبەرﷺ لەهەموو ئەوانە هەڕەشەمان لێدەكات، خوای گەورە (جل جلاله) پێش ئەوە سەبارەت بەغەیبەت دەفەرموێ: ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا﴾ (١٢) الحجرات، واتە: هەندێكتان غەیبەتی هەندێكتان مەكەن، چ پیاوان چ ئافرەتان، غەیبەت كردن واتا باسكردنی یەكێك لەپاشمله بەشێوەیەك كە پێی ناخۆشبێ ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ (١٢) الحجرات، واتە: ئایا هەریەكێك لەئێوە پێی خۆشە گۆشتی براكەی بخوا بەمردوویی!، برایەكەت مردووەو هێشتا نەنێژراوەو لەگۆڕ نەنراوە، پێتخۆشە بچی گۆشتەكەی بخۆی؟! (فَكَرِهْتُمُوهُ): كە ئێوە حەزی پێناكەن و چەندە بێ لەزەتە؟، چونكە ناجورو نارێك و ناخۆشە، ئەوەندە ناخۆشە خوا بۆخۆی دەفەرموێ (فَكَرِهْتُمُوهُ): پێتان ناخۆشە!، جا كەپێتان ناخۆشە مانای وایە غەیبەتی یەكتریش مەكەن، غەیبەت ئەوەیە وەكو پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (أن تذكرَ أخاك بِما يكرهُ)[٧٣]، واتە: بەشێوەیەك

---

[٧٣] فتح الباري، جزء ١٠: صفحة ٤٦٩، كتاب الأدب، باب: الغيبة وقول الله تعالى (ولا يغتب بعضكم بعضا...) أشير بأنه قول الإمام غزالي (رحمه الله).

باسی بکەی کە پێی ناخۆشە، پاشان پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (المُسلِمُ مَن سَلِمَ المُسلمونَ مِن لِسانه وَيَدِه)[74] واتە: مسوڵمان ئەوەیە مسوڵمانان لەدەست و زمانی سەلامەت بن، (جا ئەگەر پیاوە یان ئافرەتە)، با سەنگی مەحەك لەلای تۆ ئەوە بێت، ئەگەر مسوڵمانان لەدەست و زمانت سەلامەت بوون ئەوە نیشانەی مسوڵمانەتی خۆتە، لەدەستت سەلامەت بن: واتا زەردرت بەدەست بۆیان نەبێت، خیانەتیان لێ نەکەیت، وە بەزمانیش: غەیبەت و بوختان و زەمی نەکەی، وە قسەی لەسەر نەکەی کە خوانەخواستە بەهۆی قسەکەی تۆوە زەرەری پێبکەوێ، نەشاهێدی بەدرۆی بۆ بدەی و نە بوختانی بۆ هەڵبەستی، لە کاتێکدا کەبوختان هەڵبەستن دەبێتە مایەی لەعنەتی خوا (جل جلالە): ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ (٢٣) النور، واتە: ئەو پیاوانە یان ئەو ئافرەتانەی کە زینا یاخود خراپە ئەدەنە پاڵ ئافرەتێکی صاڵیحە لەعنەتیان لێکراوە لەدونیاو لەقیامەتیش، مسوڵمان دەبێت زمانی خۆی بپارێزێ لەوەی کە ئافرەتێکی پاك تاوانبار بکات، چونکە بەهۆی ئەوەوە بەر لەعنەتی خوا دەکەوێ.

پاشان قسەهێنان و بردن، لەراستیدا ئەوەش کە نەمیمەی پێدەڵێن، گوناهی گەورەیە بۆیە پێغەمبەر ﷺ بەسەر دوو قەبردا رۆیشت[75] فەرمووی: ئەو دوو کەسە لەناو ئەو دوو قەبرەدا ئازار دەدرێن، یەکێکیان لەبەر ئەوەیە کە خۆی لەمیز پاك نەکردۆتەوە، خۆی لەپشکەمیز نەپاراستوە، وە یەکێکیشیان بەهۆی

[74] صحيح البخاري، كتاب الأيمان، باب: المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده، رقم الحديث ١٠

[75] ((حدثنا عثمان قال حدثنا جرير عن منصور عن مجاهد عن بن عباس قال ثم مر النبي صلى الله عليه وسلم بحائط من حيطان المدينة أو مكة إنسانين يعذبان في قبورهما فقال النبي صلى الله عليه وسلم يعذبان وما يعذبان في كبير ثم قال بلى كان أحدهما لا يستتر من بوله وكان الاخر يمشي بالنميمة ثم دعا بجريدة فكسرها كسرتين فوضع على كل قبر منهما كسرة فقيل له يا رسول الله لم فعلت هذا قال لعله أن يخفف عنهما ما لم تيبسا أو إلى أن ييبسا باب ما جاء في غسل البول وقال النبي صلى الله عليه وسلم لصاحب القبر كان لا يستتر من بوله ولم يذكر سوى بول الناس))، صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب: من الكبائر أن لا يستتر من بوله، رقم الحديث ٢١٣.

ئەوەیە کەقسەی هێناوەو بردوە لەنێوان مسوڵمانانداء ئەوە لەبەر ئەو دوو شتانە هەریەکێکیان لەبەر سیفەتەکەی خۆی لەناو گۆڕەکەیدا سزا دەدرێت!.

جا بەرێزان: جاری وا هەیە گوناهێکت پێ زۆر کەمە، بەلاّم بەهۆی ئەو گوناهەوە پێی توشی سزای ناو قەبرو سزای دوارۆژ دەبیت، لەبەرئەوە ئاگادار بن و خۆتان بپارێزن.

خاڵی کۆتایی: کات بەفیڕۆ نەدان، کە بەداخەوە خوشکی وا هەیە دەچێت سێ سەعات لەگەڵ خوشکێك دادەنیشێ کات بەفیڕۆ دەدات، سوود لەکاتەکەی نابینێ، وە جاری وا هەیە بەشتی بێ شەرعیش دەیباتە سەر، بۆنمونە: خۆڕازاندنەوەی بێ شەرعیی..

یەك دوو شت هەیە حەز دەکەم بەخوشکانی بەرێز بڵێم کە حەرامەو پێویستە خۆیانی لێبپارێزن: یەکەم: سەرو پرچ ڕەشکردن بەو سبوغەی کەئێستا لە بازاڕو لەشوێنەکان پەیدابووە، دیارە هەم بۆ پیاوان حەرامە، وە هەم بۆ ئافرەتانیش حەرامە، ئەبوبەکری صددیق{ڕەزای خوای لەسەر بێت} کاتێك فەتحی مەککە کرا، دەستی باوکی خۆی گرت، سەرو ڕیشی سپی بوو، هێنایە خزمەت پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) و مسوڵمان بوو، کاتێك کەمسوڵمان بوو پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (غَيِّرها واجتَنِبُوا السَّواد)[٧٦]، واتە: سەرو پرچی ئەو- کە سپی بووە- بگۆڕن و بۆی جوان بکەن، بەلاّم خۆتان لەڕەش بپارێزن!، ئەوە فەرمودەی صەحیحە، حەرامە بۆ پیاوان، وەهەروەها بۆ ئافرەتانیش کەپرچیان بەڕەش سبوغ بکەن، لە حیکمەتێکدا نەبێت کەقازی و پێشەوای ئیمانداران ئەوە بەچاك بزانێت، بۆنمونە دەفەرموون: کاتێك کە کۆمەڵێك ڕیش سپی هاتنە مەیدانی جیهاد ، مەیدان ڕوبەڕوی دوژمن، قەیناکە ئەگەر سەرو پرچیان سبوغ بکەن، بۆئەوەی کە

[٧٦] صحيح المسلم، كتاب اللباس والزينة، باب: استحباب خضاب الشيب بالصفرة والحمرة، رقم الحديث ٢١٠٢

کافرەکان وابزانن ئەوانە گەنجن، ئەمــە کــاتێکی تایبەتــەو ســنوردارە، وەکوچــۆن جلوبەرگی حەریر کە حەرامە پیاو لەبەری بکات، کاتێك کــە ئینــسان نەخۆشــی دەیگرێ، زانایان فەتوایان داوە کە ئەگــەر ئــەو قوماشــە ببێتــە مایــەی لادانــی نەخۆشیەکە، بۆی هەیە کاتیی لەبەری بکات، ئەگەرنا حەرامە.

دووەمین: پێویستە خۆیان لە{موو چاندن}بپارێزن، ئەوەکە مووی ئافرەتێك برنێتەوەو لەسەری ئافرەتێکی تر بیچێنێ، کە دیارە هەیە، بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (لَعَنَ اللهُ الواصِلَةَ والمَوصُولَة)[٧٧] واتــە: خــوای گــەورە (جــل جلالــه) لەعنەتی کردوە لەو ئافرەتەی کە مووی دەرنێتەوە لەسەری ئافرەتێك بۆ ســەری ئافرەتێکی تر، (والموصولة): وە ئەو ئافرەتەش کە خۆی ئامــادە دەکــات پرچــی ئافرەتێکی تر لەسەری بــچێنرێت، لەعنــەت لەهــەردوکیان کــراوە!، پاشــانیش دەفەرموێ، کوتان، ئەوە کە شوێنێك دەکوترێ و بەمەرەکەب شــوێنی ئاســاری مەرەکەبەکەی تیدا دەمێنێتەوەو ناڕوا بەئاوو بەصابون، ئەوە کە بەدەرزی کونی دەکاو پاشان داخی دەکاو نازانم بەچ جۆرێك مــۆری دەکــاو دەیکــوتێ، بەهــەر ڕەنگێك بێت لەڕەنگەکان ئەوەش حەرامــە، بۆیــە پێغەمبــەر ﷺلــە درێــژەی فەرمودەکەیدا دەفەرموێ: ... وەهەروەها خــوای گــەورە لەعنــەتی کــردوە لــە (الواشِمة والمُستَوشِمة): لەعنــەت کــراوە لــەو ئافرەتــەی کــەدەکوتێ و لــەوەش کەدەکوترێ!، مــــسوڵمانان، ئافرەتــان پێویــستە خۆیــان لەوشــتانە بپــارێزن، وە هەروەها (والنَّامِصَةَ والمُتَنَمِّصَة) واتە: ئەو ئافرەتانەی برۆی خۆیــان ــباریــك- دەکەن، برۆی خۆیان دەبڕن، بۆ جوان بــونی بــرۆ، ئەوانــەش پێغەمبــەر (علیــه الصلاة والسلام) دەفەرموێ، خوای گەورە (جـل جلالــه) لەعنــەتی لێکــردون، چۆن خەڵقی خوا دەگۆڕن؟، چۆن پلان و بەرنامەی خوای پــەروەردگار دەگــۆڕن؟،

---

[٧٧] صحيح البخاري، كتاب اللباس، باب: الوصل في الشعر، رقم الحديث ٥٥٨٩

کە برۆی تۆی ئاوا دروست کردووەو تۆ بێنی بە جۆرێکی تر دەستکاری بکەی، بۆیە خوای گەورە (جل جلالە) دەفەرموێت: ﴿فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا﴾(١١٩) النساء، واتە: ئەوانەی کە دەیانەوێ خەڵقی خوا بگۆڕن، ئەوانە شەیتان زەفەریان پێدەبات، خەڵقی خوا لە: برۆ و لوت(کەپوو) و لە دداندا، کە خوای گەورە (جل جلالە) چۆنی دروست کردوی دوایی بیگۆڕی حەڕامە، دەستکاری کردنی خەڵقی خوا حەڕامە، وە هەروەها (والمتَفلِّجَة) واتە: ئەو ئافرەتەی کە ددانەکانی خۆی چاك دەکات، نێوان ددانەکانی دەبڕێ، دەیانتراشێ وەکو نەجاڕ، دەیانتراشێ بۆئەوەی شاش و جوان بن، ئەو ئافرەتەش بەهەمان شێوە دەکەوێتە بەر ئەو هەڕەشەی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام).

وە لەکۆتاییشدا دەڵێم: پێویستە خوشکانی بەڕێز، لەکۆبونەوەکانیاندا، لەدانیشتنیاندا، لەسەردانیاندا، ئاگایان لەعیبادەتەکانی خۆیان بێت، جاری وا هەیە نوێژی لەسەر تاخیر دەکەن، جاری وا هەیە بێ فەرمانی مێردەکانیان دەکەن، کابرای واهەیە لەئیش و کەسابەت هاتۆتەوە لەماڵەوە چاوەڕێی خێزانیەتی کەچی خێزانەکەی ڕۆیشتوە بۆ سەردان و دوو سەعات و سێ سەعاتی پێدەچێ، بەڕاستی ئەوە گوناهە تاوانباریە بەرامبەر خوا، تاوانباریە بەرامبەر بە مێردەکەی یان باوکێکی فەقیرحاڵ و پیرو بەستەزمانی بەجێهێشتوە یان دایکێکی پیری بەستەزمانی بەجێهێشتوە یان ئیشی خۆی و ماڵەکەی لەسەر فەوتاندوە یان ماڵ و منداڵی یان منداڵی ساوای بەجێهێشتوە، خوشکانی بەڕێز پێویستە لەو شتانەدا ئاگادربن چونکە تاوانباری هەر ئەوە نیە ئینسان نوێژێ نەکات!، بەڵکو قسوری هەبێت یان زوڵمی هەبێت بەرامبەر بە مێردەکەی، بەرامبەر بە باوکی، بەرامبەر بە دایکی، بەرامبەر بە منداڵەکانی، هەمووی هەر گوناهن، بۆئەوەی کە ئیستیفادە لەنوێژو ڕۆژوو و لەحەج و لە زەکات و لە عیبادەتەکانی تر وەربگرێ،

جا ئەوانەم تەنها بۆ ئافرەتان نەبو بەڵکو بۆ پیاوانیشە بەڕاستی، پێویستە مەجلیسەکانمان بەبیرکردنەوەو قسەی خێر بەسەربەرین، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مَن كَانَ يُؤمِنُ بِاللهِ وَاليومِ الأخِر فَلْيَقُل خَيراً أو لِيصمُتْ)[٧٨]، واتە: هەرکەسێك باوەڕی بەخواو بەڕۆژی قیامەت هەیە، با قسەی خێر بکات یان بێدەنگ بێت!، ئەگەر قسەی خێر نازانی یان بۆت ناکرێ بێدەنگ بیت باشترە، کەسێك پێت بڵێت : "چەندە مۆن و مرچە!"، باشترە لەوەی کە قسەیەك بکەی لەقیامەت لەسەری قەرزار بیەوە، با گوناهت پێنەگات باشترە.

خوای پەروەردگار عاقیبەتی عومری هەموو لایەکمان خێر بکات، یارەبی خوایە ئیصلاحی حاڵمان بکەی، یارەبی خوایە چاکەمان بۆ بێنیە پێش، لەخراپە بمانپارێزی، شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، خوایە دڵ و دەروغان بەنوری ئیسلام و بەنوری ئیمان ڕوناك بکەیتەوە، لەسەر بنەمای ئیسلام بمانژیێنی، لەسەر بنەمای ئیسلام بمانمرێنی، خوایە خۆشەویستی خۆت و دینەکەت و پێغەمبەرەکەت زیاتر لەدڵماندا جێگیر بکەی، هیدایەتی ماڵ و منداڵمان بدەی، خوایە هەموو مسوڵمانان لەژێر ستەمی بێ دینان لەهەموو دونیا ڕزگار بکەی، یارەبی خوایە بمانپارێزی لەدەردو بەلاَو ناخۆشی، خۆمان و ولاَتەکەمان، میللەتەکەمان لە دەردەسەری زەمانە بپارێزی، آمین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنا آتِنا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} آمين.

[٧٨] صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب: من كان يؤمن بالله واليوم الأخر...، رقم الحديث ٥٦٧٢

کڕین و فرۆشتن و خۆپاراستن لە کەسابەتی حەڕام

کڕین و فرۆشتن و خۆپاراستن لە کەسابەتی حەڕام

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له ، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأُمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم باحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء..

ئیماندارانی بەڕێز، شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوامان محمد ﷺ، ڕەحمەتی خوای پەروەردگار، میهرەبانی و بەرەکەتی خوای پەروەردگار بڕژێ بەسەر ئێمەو هەموو موسوڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا، یارەببی خوایە ڕەحم بەحاڵی ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا بکەی، خوایە بەمسوڵمانی بمانژێنی وە بەمسوڵمانی بمانمرێنی، خوایە لەگوناهی خۆمان و باوك و دایکمان و ماڵ و منداڵمان خۆش بیت، شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی و لە مردوەکانمان خۆش بیت.

بەڕێزان... شەریعەتی ئیسلام، هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵگەی ئینسانی ڕەچاو کردووە، چارەسەری هەموو نەخۆشیەکانی دیاری کردووە، یەکێك لەو لایەنانەی کە خوای پەروەردگار (جل جلالە) زۆر گرنگی پێداوە

لەقورئانی پیرۆز، وە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لەفەرموودە پیرۆزو بەرێزەکانی شەریعەتی ئیسلام بەگشتی و زانا پایەبەرزەکانی ئیسلام زۆر گرنگییان پێداوە، بریتی یە لە چۆنیەتی هەڵسوکەوتی ئینسانەکان لەگەڵ یەکتری، وە لەناو ئەو لایەنەشدا چۆنیەتی موعامەلەو کەسابەت لەگەڵ یەکتریدا، ئایینی پیرۆزی ئیسلام کۆمەڵێك بنچینەی داناون بۆ ئینسانی مسوڵمان، بۆئەوەی بزانێ کامە کەسابەت حەلاڵە، کامە موعامەلە حەلاڵەو دەبێتە مایەی ڕەزابونی خواو وەدیهێنانی بەختەوەری دونیاو قیامەت و کامەشیان حەرامەو دەبێتە مایەی شەرمەزاری لای خوای پەروەردگار (جل جلاله) و مایەی سزا لە ڕۆژی قیامەت.

بەپێویستم زانی لە وتاری ئەمڕۆی هەینی دا هەموومان لەخزمەتی ئەو بابەتە گرنگەدا بین، ئەوانەی کە گوێیان لێیە، ئەوانەش کەگوێیان لێنابێت پێیان ڕابگەیەنین وەکو بەرپرسیاریەتیەك، بابزانین ئەو کەسابەتە حەرامانە چین؟، ئەو موعامەلانە چین کە حەرامن و شەریعەتی ئیسلام نەهی لێکردوون؟، بۆ ئەوەی خۆیانی لێ بپارێزین، بۆ ئەوەی قەبری خۆمان پڕ لە ئاگر نەکەین، بۆ ئەوەی قیامەتی خۆمان لەخۆمان تێك نەدەین و وێرانی نەکەین، بۆ ئەوەی خۆمان خەجاڵەتی بەردەستی خوا نەکەین لەڕۆژی قیامەت، بۆ ئەوەی ماڵ و منداڵمان بە حەرام پەروەردە نەکەین، پارووی حەلاڵیان پێ بدەین، نەك پارووی حەرام، لەبەرئەوەی بەداخەوە کە زۆربەی کەسابەتەکانی ئەمڕۆ، زۆربەی موعامەلەکانی ئەمڕۆ حەرامیان تێکەوتووە!، بۆیە بە پێویستم زانی لە وتاری ئەمڕۆدا باسی ئەو بابەتە بکەین.

پێش وەخت پێویستە بزانین معامەلەی حەلاڵ کامەیە؟! بنچینەکانی موعامەلەی حەلاڵ کامانەن؟، زانایان دەفەرمون: بنچینەکانی موعامەلەی حەلاڵ بریتین لە شەش شت، هەموو موعامەلەیەك کە حەلاڵ بێت، شەش ڕوکنی هەیە، چۆن ئینسان دەچێتە حەج، دەبێ ڕوکنەکانی حەج جێبەجێ بکات

ئەوجا حەجەکەی تەواوە، دەبێ لەکڕین و فرۆشتنیشدا ئەو شەش ڕوکنانە جێبەجێ بکەی، ئینجا موعامەلەکەت ڕاستە:

یەکەم: (طهارة العین)، پاکی ئەو شتەی کەدەیفرۆشی یان دەیکڕی، لەزاتی خۆیدا ئەو شتە دەبێت پاك بێت، کەدەیفرۆشی یان دەیکڕی، دووەم: (الإنتفاع بە) سود لێ بینین، شتێك بفرۆشی سودی لێ نەبینرێ و بێ کەڵك بێت، موعامەلەکە ڕاست نابێت، شتێك بکڕی، سودی لێ نەبینرێ، کڕین و فرۆشتنی ئەو کەلوپەلە حەلاڵ نیە، سێ یەم: (مُلکیة العاقد لە) واتە: ئەو کەسەی کە ئەیفرۆشێ دەبێ موڵکی خۆی بێت، کەسێك شتێك دەفرۆشێ دەبێت موڵکی خۆی بێت، موڵکی هیچ کەسی تر نەبێت با دینارێکیش بێت، یان وەکیلی خاوەن موڵك بێت، چوارەم: (القدرةُ علی تسلیمهِ) واتە: دەبێ بتوانێ ئەو کەلوپەلەی کە فرۆشیار دەیفرۆشێ، تەسلیمی موشتەری بکات، ئەگەر نەتوانێ تەسلیمی بکات ئەوە فرۆشتنەکە دروست نابێت، وە پێنجەم: بریتی یە لەوە کە (کون المبیع مقبوضاً) واتە: ئەو شتە دەبێت بگاتە ژێر دەستی موشتەری و بتوانێ دەسەڵاتی بەسەردا بشکێ و وەریگرێ، وە هەروەها تەعبیرو شێوازێك کڕین و فرۆشتنەکە بگەیەنێ و دیاری بکات.

جا خۆشەویستەکانم، ئەو بابەتە زۆر هەڵدەگرێ بەڵام ئێمە وەك گوڵبژێرێك بۆ سەردەمی خۆمان یان ئەوانەی کە پێویستە بیانزانین ژمارەیەك لەو موعامەلەو ژمارەیەك لەو کەسابەتانە دەستنیشان دەکەین کە حەرامە یان پێویستە خۆیان لێبپارێزین، بۆ ئەوەی کە نەبێتە مایەی توڕەبوونی خودا (جل جلالە) باسیان دەکەین:

یەکەم: غەش و خیانەت لە موعامەلەدا، بە عیبارەتێکی تر: شاردنەوەی عەیبەکانی ئەو کەلوپەلەی کەدەیفرۆشی، بێگومان ئەوانە کۆمەڵێك جۆرو شێوازو کۆمەڵێك نموونەی هەن، غەش بەشێوەیەکی گشتی حەرامە، ئەگەر چەند نموونەیەك باس بکەین بۆ زیاتر حاڵی بون: پیاوێك دەیەوێ خانوەکەی

بفرۆشێ، ئەو خانوە لەلای موشتەری زۆر مەدح دەکات، دەڵێ ئەو خانوە تەملیکەو، ئەو خاوە تاپۆیەو بناغەکەی وایەو سەرەکەی وایەو حاڵی وایەو حیسابی وایە!. لەڕاستیشدا کێشەی لەسەرەو وانییە!، ئەوە غەشە، یان خانوەکەی کۆن بووە بۆئەوەی بیفرۆشێتەوە بە پارەیەکی چاك، دێت تەعمیرێکی دەکاو ئەو دەرزو ئەو شەق بوون و ئەو هەموو خراپەکاری و ئەوانەی کە لەخانوەکەدا دیارن، سبوغێکیان لێئەداو تەعمیرێکی هاکەزایی و بەسێنایی دەکاو پاشان بە پارەیەکی چاك دەیفرۆشێتەوە، کابرای کڕیاریش وا دەزانی خانووەکە تازە دروستکراوەو هیچ عەیبی نین، لەناکاو پاشی مانگێك، پاشی ساڵێك دەردەکەوێ کە خانوەکەی هەموو شەقی بردوەو بناغەکەی وێران بووە، وە عەیبەکانی وردە وردە بەدەر دەکەون، ئەوەش غەشەو حەرامە، یان لەکڕین و فرۆشتندا بەتایبەت مێوەجات ئەوە کە کابرای فرۆشیار(بائع) شتە چاکەکان لەسەرەوە دادەنێ وە شتە خراپەکان لەژێرەوە دادەنێ، تەماتە دەفرۆشێ سەری سندوقە تەماتەکەی هی چاکی لێدانێ و هی ژێرەوەش خراپەکان بێت، پیکەبێك شووتی هەیە، شووتیە باشەکان لەسەرەوە دانێت و خراپەکان لەژێرەوە بن و یان خیارو تەرۆزی بێنێ بەهەمان شێوە یان هەر کەلوپەلێکی هەیە بیفرۆشێ، چاکەکان و باشەکانی لەسەرەوە دادەنێ بۆ ڕازاندنەوەی یان لەدوکانێك هێشووە ترێی چاك و جوان و ڕێکوپێك لەپێشەوە دادەنێ، دوایش کەکابرا دێت لەژێرەوە بۆی لەتەرازوو دەکات و بۆی دەکێشێ، ئەوە غەشەو حەرامە، پارەکەی لێ حەرام دەبێت، یان شتێك دەفرۆشێتەوە سەرەکەی یان ڕواڵەتەکەی هیچ عەیبی نیە، بەلاّم لەناوەڕۆکدا عەیبدارە، پێغەمبەر ﷺ بە بازاڕی مەدینەدا ڕۆیشت، بینی کۆ گەنمێك هەڵدرابویەوە، ئەویش دەستی لەناو ڕاکرد، دەستی تەڕ بوو، کە دەستی کێشایەوە بە خاوەنەکەی فەرموو: ئەوە چی یە؟، گوتی: (أَصَابَتْهُ السَّماء یارسول الله)[79]: باران لێی داوە ئەی پێغەمبەری خوا،

[79] صحیح المسلم، کتاب الأیمان، باب: قول النبیﷺ من غشنا فلیس منا، رقم الحدیث ١٠٢

پێغەمبەرﷺ فەرموی: (أَفَلا جَعلتَهُ فَوقَ الطَّعامِ كَي يَراهُ النَّاس) واتە: ئەوە بۆ -کە تەڕبووە- لەسەرەوەت دانەناوە تا خەڵك بیبینێ و بزانێ تەڕە؟، دوایی فەرموی: (مَنْ غَشَّ فلیسَ مِنّي) هەر کەسێك غەش بکات لەئێمە نیە، لەشوێنکەوتوانی ئێمە نیە، کەوابو غەش کردن خیانەتکردنە لە موعامەلە، لە کریار، ئەوەش حەرامەو پارەکەش حەرام دەکات، وە ئەو هەڕەشەی پێغەمبەر ﷺ دەمانگرێتەوە کە فەرموی: (لا يَحِلُّ لِمُسلِمٍ بَاعَ مِن أَخيهِ شَيئًا بيعاً فيهِ عَيبٌ إلاّ بَيَّنَهُ)[80] واتە: حەلاڵ نییە و دروست نییە بۆ ئینسانی مسوڵمان شتێك بفرۆشێ و عەیبێکی تێدابێ و ئاشکرای نەکات. هەر شتێك دەفرۆشی پێویستە بڵێی ئەو عەیبەی تێدایە، بۆ ئەوەی ئینسانەکە بزانێ و شارەزا بێت، یان سەیارەیەو کۆنەیەو دەیەوێ بیفرۆشێ، هەڵدەستێت سبوغێکی دەکاو تۆزێکی تەعمیرات و دەسکاریەکی دەکاو پاشان دەبات لە پێشانگا(معرض) دەیفرۆشێتەوەو کابرای پێ هەڵدەخەڵەتێنێ، وە کۆمەڵێك پارەی لێوەردەگرێ، دوای هەفتەیەك مانگێك ئەوجار دەزانێ ئەو سەیارەیە ناوەڕۆکەکەی چۆنە؟، کە بەداخەوە زۆرێك لەمسوڵمانەکان ئەمڕۆ تووشی ئەو دەردە بوون، توشی ئەو نەخۆشیە بوون، وا دەزانن هەر ئەوەندە بەسە کە پارەکەیان بێتە دەست ئیدی نازانن عاقیبەتی ئەو پارەیە چیە؟!، ئەو پارەیان لێدەبێت بە ئاگر لەڕۆژی قیامەت یان نا؟!، حەلاڵە یان حەرامە؟!، دەچێتە قورگی منداڵەکان و خێزانەکەی و ئەوان قازانجی لێدەکەن یان زەرەر؟!، نازانین لەولاتی خۆمان ئەو شتە بووە یان نا ان شاءاللە نەبووە، بەلاّم بیستراوە کە لەلایەن مریشك فرۆشەکان، ئەو مریشکە فەقیرو بەستەزمانە، ئاوی سوێری دەدەنێ یان شتی سوێر کراوی دەدەنێ بۆ ئەوەی ئاو زۆر بخواتەوەو گرن بێ لەسەر تەرازوو یان لەکاتی فرۆشتندا، دان و دانەوێڵەی زۆر دەداتێ بۆئەوەی قورس بێت، چونکە ئەگەر هەر یەکێکیان غەرامێکیشی بچێتە سەرو گرانبێ، ئەوە بۆ ئەو کێشان و

---

[80] سنن ابن ماجة، كتاب التجارات، باب: من باع عيب فاليبينه، رقم الحديث ٢٢٤٦

پێوانەیە زۆرە!، ئەوە لەو شێوازەیە کە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) نەهی لێکردووە، یان هەر حەیوانێك پێش ئەوەی بیبەیە مەیدان، قەڵەوی بکەی لەماڵەوە، ئەو ڕۆژەی کە ئەتەوێ بیبەیت زۆر خواردنی پێبدەیت بۆ ئەوەی بەرچاو بێت و دیار بێت، یان مانگایەك دەبەیت بیفرۆشی، ئەو ڕۆژە شیری گوانەکانی نەدۆشی بۆئەوەی لە مەیدانی حەیوانات، پێی بڵێن ئەو مانگایە زۆر چاکەو زۆر شیردەرەو شیری زۆری تێدایە، یان ئەو ئاشەی کە ئاوێ دەگێڕی - وەکو لەشەرعدا باسکراوە- ئاوەکەی بگریەوە، ئەو کاتەی کە موشتەری ئاشەکە دێت، ئاوەکەی بەردەیەوەو بۆ ئەوەی جوان بسوڕێ و بڵێن ئاشێکی چاکە!، یان کابرای سەعات چاکەرەوە، هەڵدەستێت سەعات بۆ کەسێك چاك دەکاتەوە، پاش هەفتەیەك تێکدەچێ، یان تەلەفزیۆن چاککەرەوە شاشەکەی فول دەکات بۆئەوەی عەیبی پێوە دیار نەمێنێت، پاش ماوەیەك مانگێك بەدیار دەکەوێت کە شاشەکەی فول کراوە، بۆ خۆی دەزانێ چی لێکردووە، بەلاّم کابرای هەژار لێنازانێت، دوایی بۆی دەردەکەوێ کە ئەوە کاتییە و لێی کەشف دەبێت، ئەوانە هەموو غەشن.

یان پارەی دوو ڕەقەم، کە ئەمڕۆ بەداخەوە ئەو فێڵ و فرتە زۆرە، پارەی دوو ڕەقەمەو لەناو شەددەی پارەکانی دەخا، بۆ کابرای دەباو پێی دەدات یان پێی دەڵێ یان پێی نالێ، ئەگەر پێی نەڵێ ئەوە هەر قەباحەتێکی گەورە ترە، ئەگەر پێشی دەڵێ و ڕازی دەبێ، ئەوەش هەر گوناهەو حەرامە، پارەیەك دوو ڕەقەم بێت با بەکابراش بڵێ ئەو پارە دوو ڕەقەمە، چونکە لێرەوە ئەو بەڕێی دەکات، بەڵێ لەناو شەددەی پارەکاندا دەڕوا، بەلاّم دەچێتەوە بانق و دووبارە جارێکی تر دێتەوە ناو خەڵك و فەرمانبەرو کارمەندەکان، جارێکی تر دێتەوە سەرو گوێلاکی خەڵك، لەبەرئەوە ئەگەر پارەی دوو ڕەقەم بێت یان ئەگەر پارەیەك بێت لایەکی دڕاو بێت، ئەوە ئەو پارەیە جیا بکرێتەوە چاکە، چونکە ڕۆژێك دێت هەردێتەوە سەر ئەو خەڵکەو دیسان دەگەڕێتەوەو دابەش دەبێتەوە، بۆیە

ئەوەش بەڕاستی حەرامە، ئـەوەش گوناهـە، ئـەوەش فێڵـە، تـۆ پـارەی چـاك وەردەگری، بەڵام پارەی خراپ دەگێڕیەوە بۆ خەڵك.

شتێکی تر کە بەداخەوە لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا بـەدی دەکرێـت، ئـەویش ئەوەیە پارەی بەقەرز دەدا، لەبەرامبەردا مانگانە شـتێك وەردەگـرێ، بۆنمونـە: ئەندازەیەك پارە بەقەرز دەداتە کەسێك، ئەو کەسە ڕۆژانە برە پارەیەکی دەداتێ وە پارەکەش هەر لەشوێنی خۆیەتی؛ واتە: کـابرا دەڵـێ ئەندازەیـەکم بەقـەرز پێبدە، هەموو ڕۆژێ ئەمن پارەیەکت دەدەمێ، دوایش کەی هـەموو پارەکـەت ویستەوە من دەتدەمەوە، ئەوە حەرامەو ڕیبایە، یان دەڵـێ بـۆ مـاوەی شـەش مانگ پانزە هەزارم بدێ، ئەو کاتە هەژدە هەزار دینـارت دەدەمـەوە. ئـەوەش حەرامەو ڕیبایە، ئەو ڕیبایەی کە چەندین فەرمودەی پێغەمبەرﷺ و چـەندین ئایەتی قورئانی لەسەر هاتوون، ئەو ڕیبایـەی کـە پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرموێ: بچوکترین بەشیان، وەکو ئەوە وایە ئینسان دایکـی خـۆی مـارە بکـات!، ئـەو ڕیبایەی کە ئەمڕۆ لە بانقەکاندا زۆرە، ئەو ڕیبایەی کە ئەمڕۆ خەڵك هەستیشی پێناکات لەبەرئەوەی پرسی نەکردووە لای مامۆستایەك بڵێ ئـەو موعامەلـەی کەدەیکەم حەڵاڵە یان حەرامە!.

سێیەم: ئەوە کە بەناو ڕەهـن کردنـە، بـەڵام ڕەهنـی هـەقیقی نیـە، ڕەهـن لەئیسلامدا حەڵاڵە، بەڵام ئەوە کـە کـابرا بێـت پـارە بەقـەرز بداتـە کەسـێك لەبەرامبەردا شتێك وەردەگرێ لێی، دوایی سودی لێدەبینێت یـان خانوویـەکی لێوەردەگرێ و بۆ خۆی دەچێتە ناو خانووەکەو دوایش دەبێ پارەکەشی بەتەواوی بداتەوەو ئیستیفادەشی لە خانووەکە کردوە!، ئەوە حەرامە، کابرایەك پێویستی بە پارەیە، کوڕەکـەی دەنێـرێ بـۆ هەنـدەران، پـارەی لەکەسـێك وەردەگـرێ و خانویەکی دەداتێ بە ڕەهن لەلای بێت، بـەڵام نابێـت کـابرای خـاوەن پارەکـە بچێتە ناو خانووەکە، بەڵێ خانووەکە لەژێر دەستی دایـە، وە هـەرکاتێك داوای پارەکەی کردو قەرزدارەکـە نـەیبوو ئـەوە خـاوەن پارەکـە دەتـوانێ خانووەکـە

بفرۆشێ و پارەی خۆی لێ هەڵگرێ، بەڵام نابێت ئیستیفادە لەو خانوە وەربگرێ، جا ئێستا جۆرێکی تریش هەیە بەداخەوە کە هەر خاوەنی خانووەکە لەناو خانوەکە دایە، بەڵام کابرای خاوەن پارەکە دەڵێ، قەیناکە بۆخۆت لەناوی دابە بەڵام دەبێ مانگانە کرێم بدەیێ، دوایی پارەکەی خۆی هەموو هەر لێوەردەگرێتەوە، ئەوەش ڕیبایەو حەرامە.

چوارەمینیان: بریتیە لە شاردنەوەی کەلوپەل (إحتِكار)، ئەوە کە لەوتارێکدا بەدووروو درێژی باسمان کردووە، ئیحتیکار: بریتی یە لەهەڵگرتنی کەلوپەلی بازاڕ، بازرگانێك (تاجر) کەلوپەلی بازاڕ هەڵبگرێ، جا هەندێك لە زانایان دەفەرموون: تەنها {قوت} بۆ ئیحتیکار حەرامە، هەندێکیش دەفەرمون هەموو مەسڵەحەتێکی مسوڵمانان حەرامە دەستی بەسەردا بگیرێ، بۆیە هەموو ئەو کەلو پەلانەی کە هەڵدەگیرێن بەمەبەستی بەقیمەت بوون، دوایی لە گرانیی دا لەکاتێکی وادا کە لەبازاڕ کەم دەبێت، دوای ئەوەی کە بەقیمەت دەبێت، ئەو دێت شتەکانی خۆی دەخاتە ڕوو، لەماڵێ و لە مەخزەنەکان دەیهێنێتە دەرێ و دەیفرۆشێتەوە: ئەوەش حەرامەو ئیحتیکارە، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (لا يَحتَكِرُ إلاَّ خَاطِئ)[81] واتە: ئەوەی کە ئیحتیکار دەکات - شت هەڵدەگرێ بە مەبەستی گرانبون و بەقیمەتبون، دوایی بە قیمەتێکی گران بیفرۆشێتەوە- ئەوە گوناهبارەو تاوانی کردووە.

پێنجەمیان: بۆ برا شوفێرەکانمان، لەکەسابەتی حەرام بریتی یە لە کەلوپەلی حەرام بارکردن، مادده سڕکەرو بێهۆشکەرەکان، ئەوە کە ئینسانێك شوفێرەو نازانێ چی بارکردووە، ناپرسێ حەلاڵە یان حەرام، مەشروب بێت هەر باری دەکاو مەوادی بێهۆشکەرو سڕکەر بێت هەر باری دەکات، هەتا کەسانێك کە بۆ شوێنی خراپ دەچن، بۆ کاری خراپ دەچن، هەر باریان دەکاو دەیانبات،

[81] صحيح مسلم، كتاب المساقاة، باب: تحريم الإحتكار، رقم الحديث ١٦٠٥

ئەوەش حەرامە، هەموو ئەو گوناهەش کە ئەوانە دەیکەن کە سواری ئەو سەیارەیە دەبن بۆ ئەو شوێنە، لە هەموو گوناهەکان شوفێرەکە بەشدار دەبێت، چونکە ئەو هۆکارەو بردوونی بۆ ئەو شوێنە!، خوای پەروەردگار (جل جلالە) دەفەرموێ: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (٢) المائدة، واتە: هاوکاری یەکتری بکەن لەسەر چاکەو پارێزی، هاوکاری یەکتری مەکەن لەسەر گوناهو تاوانکاری، کەسێك بۆ کارێکی خراپ دەڕوات بۆ شوێنێك، نابێت بیگەیەنی، کەسێك شتێکی حەرامی پێیە، بۆ شوێنێك دەیبات نابێت بیگەیەنی، ئەگەرنا تۆش لەهەموو قومە مەشروبێکی ئەو کابرای مەشروبخۆرە کە دەیخواتەوە، گوناهبار دەبیت، تۆ گەیاندووتە ئەو شوێنە!، چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) فەرموی: (لَعَنَ اللّهُ الخَمر)[٨٢] واتە: خوا لەعنەتی لە مەشروب -خەمر- کردووە، (وشارِبَها): ئەو کەسەی کە ئەیخواتەوە، (وساقیها): ئەو کەسەی کە دەیگێڕێ بۆ ئەوانەی کە ئەیخۆنەوە، (وبائعها): ئەوەی کە ئەیفرۆشێ، (وَمُبتاعَها): ئەو کەسەی کەپێی دەفرۆشرێ، (وعاصِرها): ئەوەی کە دروستی دەکات، (ومُعتَصِرَها): ئەو کەسەی کە بۆی دروست دەکرێ، (وحامِلَها): ئەوەی کە هەڵیدەگرێ و دەیگوازێتەوە، (والمحمولةُ الیه): وە ئەوەش کەبۆی دەگوازرێتەوەو نەقڵ دەکرێ و لەدوکان دائەنرێ، ئەوانە هەموویان نەعلەتیان لێکراوە.

شەشەمینیان: کڕین و فرۆشتن لە مزگەوت، زۆر جار موعامەلە لەمزگەوت دەکرێ، ئەوەش حەرامە، موعامەلەکردن لەمزگەوت حەرامە، لەسەر ڕای زۆربەی زانایان حەرامە، چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) فەرموی: (أذا رأیتُم مَن یَبیعُ أو یبتَع في المسجِدِ فَقُل: لا أربَحَ اللّهُ تِجارَتَكَ)[٨٣] واتە:

[٨٢] المستدرك علی الصحیحین، کتاب البیوع، رقم الحدیث ٢٢٣٥

[٨٣] المستدرك علی الصحیحین، کتاب البیوع، رقم الحدیث ٢٣٣٩

ئەگەر بینیتان کەسێك موعامەلە دەکات لەمزگەوت، شتێك دەفرۆشێ یان شتێك دەکڕێ، پێی بڵێن: خوا قازانج نەخاتە ناو بازرگانیەکەت و بەرەکەتی لێهەڵگرێ، دەبێ وای پێبڵێی!، چونکە مزگەوت بۆ ئەوە دروست نەکراوە!، هەروەکو چۆن دروست نیە لەمزگەوت بۆ شتێك کە ون بووە بانگ بکرێ، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرموی: (مَنْ سَمِعَ رَجُلاً يَنشُدُ ضالةً في المَسجدِ فَليقُل: لا رادَّها اللهُ اليكَ)[٨٤] واتە: ئەگەر بینیتان کەسێك لە مزگەوت بانگ دەکات، بڵێت فلاَن شتم لێ ون بووەو خەڵکینە کێ دۆزیویەتیەوە؟، یان هەر کەسێك دۆزیەوە بیهێنێتەوە مزگەوت، پێی بڵێن: یارەبی خوایە نەیدۆزیەوە، چونکە مزگەوت بۆ ئەو شتە دروست نەکراوە.

حەوتەمینیشیان: سەیارەی دزیاری و بێ ژمارە، کە ئەمڕۆ زۆرە لە بازاڕەکاندا، کڕین و فرۆشتنی پێدەکرێ، کە ئەگەر بزانێ ئەو سەیارەیە ئەصڵی نیەو بنچینەی نییە، لەکوێوە هاتووە؟ چۆن هاتووە؟، ئەوە بەڕاستی ئەو موعامەلەیە ڕاست نییەو خۆ لەو موعامەلە بپارێزن چونکە دروست نییە، مادام نازانێ ئەوە لەکوێ هاتووەو گومانی لەسەرە، مادام نازانێ ئەصل و بنچینەی چییە؟، دروست نیە ئەو سەیارەیە بکڕدرێ و بفرۆشرێ.

هەشتەم لەو موعامەلەو کەسابەتانەی کە دروست نین: فرۆشتنی بەروبومی کشتوکاڵی پێش ئەوەی بەرەکەی دەرکەوێ، ئینسانێك زەویەك کە کردویەتی بەگەنم بیفرۆشێ بەر لەوەی کە گەنمەکە بگاتێ و بزانێ بەروبومەکەی دێتە بەرهەم یان نا، ئەوە حەرامە، تەنها بەمەرجی ئەوە نەبێت کە شینایی و گیا بۆ حەیوانات ببڕێتەوەو بەکاری بهێنێ، ئەوە جیایە یان فرۆشتنی بەروبومی باغێك، کەهێشتا بەروبومەکەی نەهاتۆتەبەر، نەگەیوە یان پێش گەیشتن

---

[٨٤] صحيح مسلم، كتاب المساجد، باب: النهي عن نشد الظالة في المسجد، رقم الحديث ٥٦٨

نەگەیشتۆتە قۆناغی پێش گەیشتن، نەگیشتۆتە تام وەرگرتن و مزرەمەنی، فرۆشتنی هەر بەروبومێك لەو حاڵەتانەدا، پێش ئەوەی بگاتە ئەو وادەی کە خەریکە دەگاتەبەر، ئەوە دروست نییەو حەرامە، چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) بە یەکێکی فەرموو: (أَرأَيتَ اِن مَنَعَ اللّهُ الثَّمَرَةَ)[85] ئایا ئەگەر خوای گەورە (جل جلالە) بەروبومی ئەو باخچەیە، بەروبومی ئەو زەویە نەهێنێتە بەرهەم (بِمَ يأخذُ احَدُكُمْ مالَ اَخيهِ)؟ فەرموی: باشە بەهۆی چیەوە ئەو پارەیە وەردەگرێ؟، ئەگەر بەروبومەکە خوای گەورە (جل جلالە) نەیهێنێت ئەو پارەیە لەبەرامبەری چیدا لە برایەکەی خۆی وەردەگرێ ؟، کەوابو هەتا بەروبومەکە دیارو ڕوون نەبێت دروست نیە، ئەوە ئەو بەروبومە نابێت بکڕدرێ.

ئینجا کارکردن و نیشتەجێ بوون و مانەوە لەولاتێکی بێ باوەڕو لەولاتی کافراندا، تەنها بۆ ئەوەی کەخۆی و خاو خێزانی لەوێ بێت. لەژێر سایەو سیبەری قانونی کافراندا، ئەوە دروست نیە، بەلاّم لەحالەتێکی زەروردا بۆ نەخۆشی دەچێ یان لەحاڵەتێکدا کە دەنێردرێ بۆ جێبەجێکردنی کارێك و بگەڕێتەوە، یان لەحاڵەتێکدا کە بۆ خوێندنێ دەچێ کەئەو خوێندنە لەولاتی ئێمە نییە، بۆ زانست وەدستهێنانێك دەچێ، لەحاڵەتێکدا کە ئێژنەیەکەو دەچێ و مەبەستێکی هەیە، بۆ مەسڵەحەتی میللەتەکەی دەچێ ئەوە جیایە، وە ئەوانەش کە خەڵکی بە قاچاغی دەبەن، پارەیان لێوەردەگرن، ئەو کەسابەتەش دروست نییە چونکە سەفەرەکە مەترسی تێدایەو زۆربەی ئەو خەڵکەشی کە دەڕوا بۆ هەندەران لەوێ سەرگەردان دەبێت!، هەموو ئەو گوناهەی کە خەڵکێك دەیکات لەدەرەوە، ئەو کەسەی کە خەڵك دەبات لێرەوە بۆ ئەوێ لەگوناهەکانیان بەشدار دەبێت، چونکە ئەویش هۆکارە بەوە کە ئەو خەڵکە دەڕوا بۆ دەرەوە، ڕێ ئاسانییان بۆ دەکات، پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام)

---

[85] صحیح البخاري، کتاب البیوع، باب: إذا باع الثمار قبل أن یبدو صلاحها. رقم الحدیث ٢٠٨٦

دەفەرموێ: (مَنْ دلَّ على خيرٍ فَلَهُ مِثلُ أجرِ فاعِلِه)[86] واتە: هەر کەسێك ببێتـە مایەی چاکەیەك، وەکو ئەو کەسەی چاکەکە دەکات خێری بۆ دەچێت، وە هـەر کەسێك ببێتە مایەی خراپەیەك وەکو ئەو کەسەی کە خراپەکە دەکات خراپـەی بۆ دەچێ (کە مفهومی موخالەفەی فەرمودەکە وایە) (مَنْ سَـنَّ سُـنَّةً حَـسَنَةً في الإسـلامِ فَلَهُ أجرُها وأجرُ مَنْ عَمَلَ بِها من بَعدِهِ من غَيرِ أن يَنقُصَ مِـن أجـورِهِم شَيئاً)[87] واتە: هەر کەسێك کارو ڕێگایـەکی چـاك بەکەسـێك یـان بەخـەڵکێك نیشان بدا، وەکو ئەو کەسانەی چاکە دەکەن خێری بۆ دێت، بەڵام هەر کەسـێك ڕێگایەکی خراپ بەخەڵك نیشان بدا، ئەوە وەکو ئەوانەی خراپە دەکەن ئـەویش گوناهەکەی بۆ دێت.

جا کەسێك ببێتـە ڕێ نیشاندەر بۆ ئەوەی خەڵك ببات بۆ هەنـدەران، خـەڵك لەگەڵ خۆی ببات و لە وڵاتاندا لـەناو خراپـەو خراپـەکاری (فِسق و فجـور) دا بەجێیان بهێڵێ، ئەوە هەمـوو گوناهێك کەلەوێ دەیکەن ئـەو لێـرە لـە هـەموو گوناهێکیاندا بەشداری دەکات کە هاوکـاری کـردوون، تەنانـەت ئـەو بـاوك و دایکانەش کە پشتگیری کوڕەکانیان دەکەن بڕۆن بۆ ئەوێ ئەو گوناهانە بکـەن، ئەوانیش لەو گوناهانەدا بەشدار دەبن.

خاڵی دەیەم: ئەوانـەی بـەدوای شـتی مەترسـیدار دا دەگـەڕێن، بـۆ نمونـە: وەدەستهێنانی مەوادی تی ئێن تی(TNT) و هەڵگرتنەوەی لوغم و ئەوانە، کە بەمەبەستی پارە پەیـدا کـردن بێـت، لەکاتێکـدا چـاکی لێ نـەزانێت، هـەروا لەخۆیەوە بچێتە ناو بابەتەکەو بچێتە ناو کارەکەو لێی نەزانێ مەترسی فەوتانی خۆی و سەرو ماڵی خۆی زیاتر بێت، ئەو کاتە حەرامە ئەو وەزیفەیە بکـات وە ئەو پارەیەش لەو شوێنەدا وەدەست بهێنێت.

---

[86] صحيح مسلم، كتاب الأمارة، باب: فصل إعانة الغازي..، رقم الحديث ١٨٩٣

[87] المسند المستخرج على صحيح مسلم، كتاب الزكاة، باب: الصدقة ووجوبها، رقم الحديث ٢٢٧٧

خاڵی یانزە: دروستکردنی هەیکەل و موجەسەمات{شێوەکاری} . ئەوەش وەزیفەیەکی حەرامە، جا هی ئینسان بێت یان هی حەیوان، کە بەداخەوە زۆر کەس تەنانەت لەماڵەکانیشدا هەڵیدەواسن، پێشانگاکانیان پێ دەڕازێننەوە بۆ جوانی ماڵ و ڕازاندنەوەی ماڵ، ئەو موجەسەماتانە، ئەو هەیکەلانە، ئەگەر هەیکەلی کەوێکە، کۆترێکە، ئەسپێکە، شتێکە کە لەشوێنێکدا دایدەنێت، بۆ ئەوەی کە ماڵەکەی پێ بڕازێنێتەوە، ئەوەش حەرامە، ئەوەش کەدروستی دەکات خۆی توشی حەرام دەکات، پێغەمبەریش (علیە الصلاة والسلام) دەفەرموێ: ئەو کەسەی کە ئەوە دروست دەکات، لە ڕۆژی قیامەت داوای لێدەکرێت ڕۆحی بەبەردا بکا بەڵام ناشتوانێ!.

زانایان (خوا لێیان ڕازی بێت) کەلوپەلی یاری پێکردنی منداڵەکانیان جیاکردۆتەوە، کەیاری پێدەکەن لەماڵەوە، بەڵام ئەوەی کە بۆ جوانی لەسەر تاق و دیوار هەڵبواسرێ، ئەوەش دروست نییە؛ دیارە مەبەستیشمان ڕەسمی فۆتۆگرافی نیە، کە ئەویش هەندێك لەزانایان دەفەرموون هەر حەرامە، بەڵام ئەوە ئیختیلافی تێدایە، هەندێك دەفەرموون کێشەی تێدا نییە، بەڵام ڕەسمی بەسێبەرو بە هەیکەل، ئەوە دیارە خیلافی تێدا نییەو دروست نییە.

کەسابەتێکی تری حەرام بریتییە لە فرۆشتنی جگەرە، کە زانایان ئەفەرمون: جگەرەکێشان حەرامەو کڕین و فرۆشتنیشی دروست نییە، جا هەندێك کەس ئەگەر عوزر و بیانوو(مبرر) بەوە بۆخۆی بێنێتەوە بڵێ: ئەها مامۆستا فلان جگەرە دەکێشێ، ئەوە عوزر نییە!، ئەوە دەقی ڕای زانایان و قسەی زانایان با ئینسان تەماشا بکات، نەك فلانە مامۆستا لەبەرئەوەی جگەرە دەکێشێ، - حاشای مامۆستایان و زانایانی ئایینی- زۆر مامۆستا هەیە کاری پێچەوانەی دینی خوا ئەنجام ئەدات، بەڵگە نییە لەسەر ئەوەی ئەو کارە چاکە لەبەرئەوەی مامۆستا دەیکات!، جگەرە هەم زەرەری گیانی ئینسانی تێدایەو هەم زەرەری ماڵی ئینسانی تێدایەو وەهەم زەرەری خەڵکیشی تێدایە، جا چ شتێك کە

پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) زەرەری تێدا بینیبێت بۆ خەڵك و بۆ ماڵ و منداڵی، قەدەغەی کردووە؟، ئایا ئەگەر ئەو جگەرەیە لەسەردەمی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بووبایە قەدەغەی نەدەکرد؟!، ئایا ئەو کەسانەی قەدەغە نەکرد کە شتی بۆن ناخۆش دەخۆن بێنە مزگەوت؟، مەگەر جگەرە بۆنی ناخۆشتر نیە؟!، لەبەرئەوە موعامەلەکردنیش بەجگەرە، تەنانەت کردنی توتن لە زەوی و زاردا، لەسەر ڕای زۆر لەزانایان دروست نییە، چونکە دروستکردنیەتی و هۆکارن بۆ ئەو کەسانەی کە جگەرە ئەکێشن، پێویستە خۆی لێبپارێزن، پێغەمبەریش (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (لا ضَرَرَ ولا ضِرارُ).

خاڵی چواردە: فرۆشتنی شتێك لەسەر فرۆشتنی کەسێکی تر، ئەوە کە ئینسانێك شتێکی فرۆشتووە بەکەسێك، یەکێك بچێ بەوکەسە کڕیارە بڵێ لێی مەکڕە من بە هەرزانتر دەتدەمێ، ئەو موعامەلەیەش حەرامە، یان کڕین لەسەر کڕینی کەسێکی تر، ئەوە کە ئینسان بچێ بە فرۆشیارەکە بڵێ کە شتێکی بەفلانە کەس فرۆشتووە، پێی مەفرۆشە من بە پارەیەکی باشتر لێت دەکڕم، ئەوە هەردوکیان حەرامن، شەریعەتی ئیسلام بەجوانی ڕونی کردونەتەوە لە دەقەکانی شەرعدا.

خاڵی شانزە: تۆمارگاو ڤیدیۆ خانەکان بەداخەوە ئەمڕۆ زۆریان دەوری خراپیان هەیە، بۆ بلاوکردنەوەی فیلمی ڕووت و قوت و بەرەڵایی و بێشابڕویی ئافرەتانی ئەوروپا دێنن لێرە بۆمان دەخەنە ڕوو و دێنن لەبەرامبەر منداڵی مسوڵمانان و عائیلەی مسوڵمانان دەخەنە ڕوو، زۆر کەسی ڕەوشت نزمن بەداخەوە کە لەزۆر شوێنان فیلمی خراپ دەخەنەسەر سی دی، بەڵکو لەدەوروبەر وەربگیرێ و خەڵك تەماشای بکات، بۆخۆی بێ ئەخلاقەو دەیەوێ خەڵکیش توشی ڕەوشت نزمی و بێ ئەخلاقی بکات، خوای پەروەردگار (جل جلاله) بۆ ئەو جۆرە کەسانە سزای داناوە لەدونیاو لەقیامەت، خوا دەفەرموێ (جل جلاله): ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ

أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (١٩) النــور، واتــە: ئەوانــەی کەدەیانــەوێ خراپــە لــەناو مــسوڵمانان بلاوبێتــەوە سزای بــەئێش و بەئازاریان هەیە لەدونیاو لەقیامەت، ڕیسواییان بۆ هەیـە، ڕێـزو حورمــەتم بــۆ هەموو ئەو تۆمارگاو هــەموو ئــەو ڤیدیۆخانانــەی کــە کــاری چــاك دەکــەن و لەخزمەتی ڕەوشتی باش دان، بەلاّم هەندێکیان بەداخەوە!، لەشارەکاندا دەوریان دەوری خراپە گێڕانە، بــەوە کــەفیلمی خــراپ و فیلمــی خیلاعــی و گــۆرانی و هەڵپەرکێ و ڕەقس و سەمای ئافرەتان تۆمار دەکەن و بــەناو خەڵکیــدا بــلاوی دەکەنەوە، نازانن هەر نەزەرێك لەهەر ماڵێك هــەر کەسـێك بیکـات گوناهێـك دەگەڕێتەوە بۆ ئەو کەسە کە تۆماری کردووە.

خاڵی حەڤدە: وەزیفەی ئافرەتێك یاخود وەزیفەی کاری ئافرەتێك کــە لــەناو شوێنێك دابێت شوێنی ئەو نەبێت، لەناو کۆمەڵــە پیــاوێکی خــراپ. وەزیفــەی ئافرەتێکی مــسوڵمان کە لەدینی خۆی ئەمین نەبێت، لەئەخلاق و ڕەوشتی خــۆی ئەمین نەبێت، ئەوە شەرعی نییــە، ئــەو موعامەلەیــە یــاخود ئــەو کەســابەتە شەرعی نییە، وە بەهەمان شێوە پیــاوێکی دینــدار لــەناو کۆمــەڵێك ئــافرەتی ســافیرەو بــەرەلاّ کــارو وەزیفــەو موعامەلەکــەی خــۆی بەڕێوەبــەرێ، ئــەو موعامەلەیەش لەو شوێنەدا دروست نییەو پێویستە ئەو پیاوە لەوێ نەبێت.

هەژدەیەم: فرۆشتنی چەك و کەلوپەلی شەڕ بەکەسانێکی خراپ و ئاژاوەگێڕ، سیلاح دووسەر (ذوالحدَّین)ە بۆ چاکە بــەکاردێ و بــۆ خراپــەش بــەکاردێت، تــۆ خەنجەرێك یان سیلاحێك، چەقۆیەك یان هەر کەلوپــەلێکی تــری شــەڕ بفرۆشــی بەکەسێك کە خراپەگێڕ بێ، فیتنەگێڕ بێت، شەڕانگێز بێت، ئەوە حەرامە پێــی دەفرۆشی، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) نەهی لێکردوە.

خاڵی نۆزدەیەم: کڕین و فرۆشتن لەکاتی بانگی نوێژی هەینی دا، خوا دەفــەرموێ (جل جلاله): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِي لِلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (٩) الجمعة، واتــە: ئەگــەر بــانگی

نوێژی جومعە درا وەرن بۆ نوێژو کڕین و فرۆشتن بەجێبهێڵن، خوا دەفەرموێ (جل جلالە) ﴿وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾: کڕین و فرۆشتن بەجێبهێڵن، بەڵاّم لەو کاتەدا کەئینسانەکان هەر واز لەکڕین و فرۆشتن ناهێنن، ئەوە خۆیان توشی حەرام کردوەو لەسەر ڕای زۆربەی زانایان ئەو موعامەلانە حەرامیان تێدەکەوێ و دروست نین.

خاڵی بیست: پێش لێگرتن، ئەوە کە ئینسانێك لەهەولێرەوە بێت کەلوپەلێکی پێیە بۆ بازاڕی شارەکەمان، کەسێك بێت لەدەروازەی شار یان پێش ئەوەی بگاتەوە شار ڕێگای پێبگرێت، پێی بڵێ: وەرە من بەوەندە لێت دەکڕم!، ئەو کابرای کەدەیهێنێتەوە نازانێ چ باسە لەبازاڕی ئێرەو بەچەندە، ئەوەش کەلێرە دەڕوا لەسەر ڕێگا لێی دەکڕێ دەزانێ بەچەندە، بەقیمەتێکی هەرزان لێی دەکڕێ بۆئەوەی بۆخۆی بێت لێرە لەبازاڕ بە قازانجێکی زۆر بیفرۆشێتەوە، ئەوەش حەرامە.

بیست و یەکەم: (بیع العین)، ئەوەش لەشەرعدا کە باسکراوە دەفەرموێ: جۆرێکە کە کەسێك پێویستی بەپارەیە، پارەشی نییە شتی پێبکڕێ، پارەی نییە بۆ ئەو مەبەستەی کە هەیەتی بەکاری بهێنێ، پارەی پێ دەوێ، هەڵدەستێ لەمەجلیسێکدا شتێك لەکابرایەك دەکڕێ بۆ نموونە بە دە هەزار دینار، هەر لەو مەجلیسەدا پێی دەفرۆشێتەوە بەنۆ هەزار دینار، بۆ ئەوەی نۆ هەزارەکەی وەرگرێ، ئەوەش حەرامە.

بیست و سێهەم و کۆتایی: وەزیفەی کەسێك -پیاو بێت یان ئافرەت- لەگەڵ کەسێکی زاڵم و ستەمکاردا، کەنازانێ ئەو زاڵم و ستەمکارە چ دەکات، لەگەڵێدایە بەس بۆ مەبەستی پارە وەرگرتن و مووچە، سەری مانگ مووچەکەی لێوەردەگرێ و ئیدی لەهەموو گوناهەکانی ئەو ئینسانەشدا کەزاڵم و ستەمکارە، خراپەکارە، بەشدار دەبێت، ئەو وەزیفەیەش دروست نییەو شەریعەتی ئیسلام نەهی لێکردووە، ئایەتی قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ تَرْكَنُواْ إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللّهِ مِنْ أَوْلِيَاء ثُمَّ لاَ تُنصَرُونَ﴾ (١١٣) هود، واتە: مەیل بەلای ئینسانی زاڵم دا مەکەن، ئەگەرنا ئاگرتان تووش دەبێت.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئەوانە بیست و سێ حاڵەت و کەسابەت و موعامەلە بوون کە شەریعەتی ئیسلام ڕیگای پێنەداون، نەهی لێکردوون، پێویستە مسوڵمانان دەرسی لێ وەرگرن و لەوانە دوورکەونەوە، وە هەروەها زۆری تر..، وەکو: بەشداریکردن لە یانەسیب کەپارەی ئەداو بەحیسابی خۆی شتی بۆ دەردەچێ، ئەوەش حەرامە، وە زۆرێك کە ئێمە باسی ناکەین لێرە، وەکو فرۆشتنی مەشروبات و کەسابەتی ڕێگری و کۆمەڵێك مەسائیل، فرقەی مۆسیقاو زوڕنا لێدان و تەپڵی وەشاندن و....هتد.

لەخوای پەروەردگار (جل جلالە) دەپاڕێینەوەو دەڵێین: یارەببی خوایە لەهەموو ئەو کارو موعامەلانە بمانپارێزی کە حەرامن، یارەببی خوایە خۆمان و ماڵ و منداڵمان لەپارەی حەرام و لەماڵی حەرام بپارێزی، یارەببی خوایە خۆمان و ماڵ و منداڵمان وە مسوڵمانان بەگشتی لەحەرام بپارێزی، خوایە بۆ هەرچی حەلاڵە تەوفیقمان بدەی بۆ ئەوەی وەدەستی بێنین، وە هەرچی حەرامە تەوفیقمان بدەی بۆ ئەوەی بیناسین و خۆمانی لێ دوور بگرین، یارەببی خوایە بەماڵی حەلاڵ دەوڵەمەندمان بکەی، یارەببی خوایە بەماڵی حەلاڵ پەروەردەمان بکەی، بمانپارێزی لە پارەی حەرام، لەموعامەلەی حەرام، لەکەسابەتی حەرام، أمین، خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، خوایە لەمردووی هەموو لایەکمان خۆشبی، ڕەحم بەدایك و باوکمان بکەی، خوایە ڕەحم بەماڵ و منداڵمان بکەی، هیدایەتمان بدەی زیاتر بۆئەوەی بتوانین زیاتر خواپەرستی بکەین، یارب العالمین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

سوێندخواردن و شایەدی دانی بەدرۆ

سوێندخواردن و شایەدی دانی بەدرۆ

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له ، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته. فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیمانداره بەرێزەکان، ئەی ئومەتی پێغەمبەری محمد ﷺ، صەلأت وسەلامی خوای گەورەی لەسەربێ، ڕەحمەت و بەزەیی و میهرەبانی خوای پەروەردگار(جل جلاله) برژێ بەسەر ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا، لەخوای گەورە دەپاڕێینەوە دەڵێین یارەببی خوایە ئاخیری عومرمان خێر بکەی، خوایە ئاخیری کردەوەکانمان پێش دەرچوونمان لەدونیادا لەسەر خێر بێ، خوایە بەمسوڵمانی بمانمرێنی ئەو ڕۆژەی کە نەجەلمان دێت، خوایە ئێمەش و هەموو مسوڵمانانی دونیا لەناخۆشی و دەردەسەریەکان بپارێزی، لەمردووەکانمان خۆشبی، وە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، یارەببی خوایە ڕەحم بەنەخۆشەکانمان

بكەی، یارەببی خوایە هیدایەتی خۆمان و ماڵ و منداڵمان زیاتر بدەی، خوایە هیدایەتی گەنجەكانمان زیاتر بدەی، رەحم بەپیرەكانمان بكەی، آمین.

بەرێزەكان، ئایینی پیرۆزی ئیسلام دابەش بووە بۆ چەند بەشێك، كە بریتی یە لە عەقیدەو باوەڕ و عیبادەت و خواپەرستی، بەشی سێیەمیان بریتی یە لە ئەخلاق، كە تەواوكەری هەردوو بەشەكەی تریانە كە عەقیدەو عیبادەتەكانن، لەناو عەقیدەدا، وە لەناو عیبادەتدا، وە لەناو بەشی ئەخلاقدا كۆمەڵێك بنەماو بنچینە هەن كە خوای پەروەردگار(جل جلاله) هیدایەتی ئیماندارەكانی داوەو ئینسانەكانی رێنمونی كردوون بۆ ئەو بنەمایانە، كە ئەگەر هەر ئینسانێك دەستی پێوە بگرێ رێگای سەعادەت دەگرێتەبەرو دەروا بۆ بەهەشت!.

هەر ئینسانێكیش فەرامۆشیان بكات ئەوە ئۆباڵەكەی لەملی خۆیەتی و توشی سزا دەبێت، جا ئێمە لە وتاری ئەمرۆی هەینی دا باس لە دوو خەسڵەت دەكەین لەبەشی ئەخلاق و خوو رەوشتدا كە هەردووكیان پێچەوانەی رەوشتە چاكەكانن! بەداخەوە ئەمرۆ لە كۆمەڵگەی كوردەواری خۆماندا دوو دیاردەی ناشرین و خراپ زۆر هەستیان پێدەكرێ، دوو سیفەتی زۆرخراپ لەناو مسوڵمانانندا دەبینرێن، ئەوەی كە خۆشیان لێ دەپارێزێ زۆر كەمە!، ئەو دوو سیفەتە خراپەش یەكێكیان سوێند خواردنە بەدرۆ، دووەمیشیان شاهێدی دانە بەدرۆ، دیارە هەریەك لەمانە گوناهی گەورەن بەلاّم پێش ئەوەی بچینە سەر ئەو دوو خاڵە گرنگە، پێویستە هەندێك شت بزانین:

- گومانی تێدا نییە زمان كە نیعمەتی خوایە (جل جلاله) و داویەتی بەئینسان، ئەو زمانەش ئینسانی بۆ بەهەشتێ رادەكێشێ یان بۆ جەهەنننەمێ!، وەكو زانایەكی عەرەب دەڵێ: (سَلامةُ الإنسانِ في حِفظِ اللِّسانِ) سەلامەتی ئینسانی لە پاراستنی زماندایە، كوردیش وتەنی: زمان بەلاّی سەرە!، بەراستی زمان بەلاّی سەرە لەدونیاشدا زۆرجار وە لە قیامەتیشدا، چونكە زۆركەس بەهۆی زمانەوە لەدونیا توشی بەلاّو موصیبەت و كێشەو دەردەسەری دەبێ،

بەهۆی قسەیەکەوە کە لە زمانی دەردەچێ و بیری لێناکاتەوە، کە غەمی بۆ ناخوا، قسەیەك کە دەیکا فکری لێناکاتەوە چ دەڵێ؟، بۆ کێ دەیکا؟، بۆچی دەیلێ؟، وە لە قیامەتیشدا سەرگەردانی ئەوە دەبێ کە کۆمەڵێك قسەی کردووە لەدونیا لەسەر ئەو قسانە موحاسەبە دەکرێ کە لە قسەکردنەکانی دا ڕەچاوی شەرعی نەکردووە، بە هۆی ئەو قسانەوە کە لە دونیادا کردوونی، ئەو زمانەی لێ بووە بە بەلا لە ڕۆژی قیامەت، درۆی پێ کردووەو غەیبەتی ئەوی کردووەو جوێنی بە ئەو داوەو بوهتانی بۆ ئەو هەڵبەستووە، جاسوسی لەسەر ئەم و ئەو کردووەو قسەی هێناوەو بردووەو ئەمیمەی کردوە، شاهێدی بەدرۆی داوەو سوێندی بەدرۆی خواردووەو لەغوی پێکردوە بەو زمانە....!.

ئەو زمانە خێری زۆر پێوەن!، بەلام شەڕیشی زۆر پێوەن!، بۆیە کەسانێك کە زمانیان لەشەڕ ناپارێزن سوود لە خێرەکانیشیان وەرناگرن، وەکو زۆر لە ئایەتەکانی قورئان و زۆر لەفەرمودەکانی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەمانترسێنن و ئاماژە بەوە دەکەن.هەر قسەیەك لەو زمانە دەردەچێ خوا دەینوسێ: ﴿مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ (١٨) ق، واتە: ئینسان هیچ قسەیەك ناکا مەگەر چاودێرێکی بەسەرەوەیەو ئامادەی نووسینە، هەر قسەیەك لە زمان دەرچێ دەینوسێ، خوا ئەفەرموێ موراقیبێکی لەسەرە، جا دەبێ ئینسان ڕۆژێ چەند قسە بکات؟!، مانگێ چەند قسان بکات!، ساڵێ چەند قسان بکات!، لە عومری دا چەند قسەی کردبن!!، ئایا دەبێ چەند قسەی خێری کردبن؟ وە چەندی شەڕی کردبن؟، چەند قسەی باش و چەندی خراپ؟، خۆ ئەگەر خوا ڕەحمان پێ نەکا قەت لەبەر ئەو زمانە ڕزگارمان نابێت!، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بەیەکێك لەصەحابەکانی فەرموی: (كُفَّ عَنْكَ هذا)[٨٨]

---

[٨٨] فيض القدير، جزء ١، صفحة ٤٨٨، يقول الطيبي في شرح حديث (وليحفظ البطن وما حوى): ..جعل الرأس وعاء وظرفا لكل ما لا ينبغي من رذائل الأخلاق كالفم والعين والأذن وما يتصل بها وأمر أن يصونها كأنه قيل كف عنك لسانك فلا تنطق به إلا خيرا.

فەرمووی ئەوە(زمان) بپارێزە!، زمانت بپارێزە، سەرکەوتن و نەجاتی تۆ، دوای عیبادەتەکانت بە زمانەوەیە، بەڵام ژێرکەوتنت دوای عیبادەتەکانیش بەهۆی زمانەوەیە ئەگەر لەشەڕ بەکاری بێنی، کەواتە هەرچەندە زمان زۆر کاری چاکەی پێ دەکرێن بەڵام چەندین گوناهیشی پێدەکرێن کە زۆربەیان گوناهی گەورەن.

خۆشەویستەکانم: هەروەکو چۆن پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) دەمانترسێنێ لەوە کە ئەگەر ئینسان بەڕۆژوو بێ، بەڵام واز لە قسەی خراپ و لە درۆ نەهێنێ ڕۆژووی بۆ قەبوڵ نابێ، هەروەها باقی عیبادەتەکانیش بەهەمان شێوەن، پێغەمبەر(علیە الصلاة والسلام) فەرمووی: (مَنْ لَم يَدَع قَوْلَ الزّوْرِ والعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ للهِ حاجةٌ في أن يَدَعَ طَعامَهُ وَشَرابَهُ)[٨٩] واتە: هەرکەسێك واز لەقسەی درۆو زمان شڕی نەهێنێ، خوا پێویستی بەوە نییە ئەوکەسە واز لە خواردن و خواردنەوە بێنێ و خۆی برسی و تینوو بکا، مانای وایە ئەگەر کەسێك بەڕۆژووش بێ، بەڵام زمانی سەلامەت نەبێ، خوا ڕۆژووەکەی لێ وەرناگرێ چونکە دەبێ ئینسان هەموو ئەندامەکانی بەڕۆژو بن، نەك ئینسان هەر مەعیدەی بەڕۆژووبێ لە خواردن و خواردنەوە، بەڵکو دەبێ چاویشت بەڕۆژوو بێ و دەستیشت بەڕۆژوو بێ و قاچەکانیشت بەڕۆژوو بن بۆ شوێنی خراپیان پێ نەڕۆی، وە دڵیشت بەڕۆژوو بێ بەرنامەی خراپی پێ دانەنێی و، وەهەروەها زمان و گوێچکەو هەموو ئەندامەکانی تر..، بۆیە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: (مَنْ كانَ يؤمِنُ باللهِ واليَوم الاخِرِ فَلْيَقُل خَيْراً أو لِيَصْمُت) واتە: هەر کەسێك باوەڕی بەخواو بە ڕۆژی قیامەت هەیە یان با قسەی خێر بکات یان با بێدەنگ بێ، لەناو کوردەواری خۆماندا ئەگەر کەسێك قسە نەکات یان بێدەنگ بێ سەرزەنشتکراوەو خەڵك ڕقی لێیەتی، دەڵێن ئینسانێکی مۆنە!، بەڵام کەسێك زۆر قسە بکات مەدحی دەکرێ!، شانازی

---

[٨٩] صحيح البخاري: كتاب الصوم، باب: من لم يدع قول الزور، رقم الحديث ١٨٠٤

پێوە دەکرێ دەڵێن مەجلیسی خۆشە!، بەپێچەوانەی ئەو فەرمودەی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) کە ئەفەرموێ: هەرکەسێك باوەڕی بەخواو بەرۆژی قیامەت هەیە، باوەڕی بەموحاسەبەی ڕۆژی قیامەت هەیە کە لەسەر هەموو قسەکان لێپێچانەوە هەیە، با یان قسەی خێر بکات یان بێدەنگ بێ، ئینسانیش کەم وایە هەموو کاتێك قسەی خێری بەدەم دابێت!، بۆیە زۆرجار بێدەنگی باشترە لەوە کە ئینسان قسە دەکات و بیری لێناکاتەوە و نازانێ سەرئەنجامەکەی بۆ کوێ دەبێ؟، زۆرن ئەو کەسانەی مەجلیس خۆش دەکەن، شەوانە، ڕۆژانە، خەڵکیان لێ دەئاڵێ بۆ ئەوەی قسەی خۆشیان بۆ بکات، بۆ ئەوەی حیکایەت و سەرگوزەشتەیان بۆ بگێڕێتەوەو فەخرو شانازیشی پێوە دەکات، حیکایەت هەڵدەبەستێ، درۆو دەلەسە هەڵدەبەستێ، پەند هەڵدەبەستێ، کۆمەڵێك قسە هەڵدەبەستێ بۆ ئەوەی خەڵك پێی پێبکەنن، ئەو جۆرە کەسانەمان زۆرن، وە ئەوانەشمان زۆرن کە پێیان پێدەکەنن، تەماشاکەن پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (وَيْلٌ لِلذي يُحَدّثُ بالحديث لِيَضحَكَ بِهِ القَومُ فيَكذِبُ وَيْلٌ لهُ وَيْلٌ لهُ)[٩٠] ئەفەرموێ: (وَيلْ) کە سزایەکی جەهەننەمە، بۆ ئەو کەسانەی کە قسە دەکەن، حیکایەت دەکەن، لەناو خەڵك دادەنیشن و مەجلیسی بەقسان خۆش دەکەن، بۆئەوەی خەڵکیان پێ پێبکەنێ، لەکاتێکدا قسەکانیان درۆیە، فەرموی: (وَيْلٌ لهُ وَيْلٌ لهُ) سێ جار فەرموی: ئەو شوێنەی جەهەننەم، ئەو عەزابەی جەهەننەم بۆ ئەو کەسەیە کە لەناو خەڵك دائەنیشێ، قسان دەکا، قسەی ڕاست و خراپ تێکەڵ دەکات، حیکایەتی پڕو پوچ و بێسەرو شوێن دەگێڕێتەوە، بەسەرهاتی بێ مەعنا دەگێڕێتەوە، بۆ ئەوەی خەڵکی پێ پێبکەنێ، مەجلیسێ پێخۆش کات، وە ئەوانەش کە پێی پێئەکەنن بێگومان

[٩٠] المستدرك على الصحيحين، كتاب الأيمان، رقم الحديث ١٤٢

گوناهبار دەبن و شەریکن لەو تاوانەی کەئەو ئینسانە دەیکات، ئەم فەرمودەیە داوودو ترمذی و نەسائی و بەیهەقی گێڕاویانەتەوە، وە خـوای پـەروەردگار(جـل جلالە) ئەوەندە نەفرینی لە درۆ و درۆزنان کردووە، ئەفـەرموێ: ﴿الا لَعْنَـةُ اللّـهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ (٦١) آل عمران، واتە: ئاگاداربن ئەوانەی کە درۆزنن بێبەشن لە رەحمی خوا، لەعنەتی خوا لەوانە بێ کەدرۆ دەکەن، کە درۆزنـن، ئەگـەر ئـەوە حاڵی ئەو کەسانە بێ کە درۆ دەکەن، ئەی دەبێ حاڵی ئەو کەسـانە چـۆن بێـت کەسوێند بەدرۆ دەخۆن!!، دەبێ حاڵی ئەو کەسانە چۆن بـێ کەشـاهێدی بـەدرۆ دەدەن!!، پێش ئەوەی بچینە سەر ئـەو دوو خاڵـەو بەتایبـەت باسـیان بکـەین پێویستە ئەوە بزانین کە سوێند تـەنها بـە نـاو و سـیفەتەکانی خـوا دەخـورێ، بەداخەوە تا ئێستاش خەڵکی ئێمە مسوڵمانانیش هەتا زانایەکانیش بەداخـەوە کە هەندێکیان خۆناپارێزن لە سوێند خواردن بەغەیری خوا!، سوێند یان بەزاتی خوا یان بەسیفەتەکانی، بە (الله)، (الرَّحمن)، (الرَّحيم) جل جلاله، هـەتا نـەوەدو نۆ ناوەکەی...، ئینجا قورئانیش یەکێکـە لەسـیفەتەکانی خـوا، چـونکە وتـەی خوا(كلامُ الله) یە، ئەگەرنا سوێند بە پێغەمبەرﷺ، سوێند بەکەعبە، سـوێند بەسەری شێخ، سوێند بەگۆڕی شەهیدان، سوێند بەسـەری فـلاَن یـان بەسـەری ئەولاد یان بەسەری باوکم، ئەوانە هەمووی حەرامە!، هەمووی ناڕەوا(باطـل)ە، نەك هەر ئینسـان خێری ناگاتێ بەڵکو گوناهی دەگاتێ، حەرامـە، حـەرامێکی کردووە، چونکە هیچ شتێك نایەتە ڕێزی خودای گەورە تا سـوێندی پێبخـورێ، سـوێندن خواردن مانایەکەی ئەوە دەگەیەنێ کەئەو شـتەی سـوێندی پێـدەخۆی، شتێکی گەورەیە، چۆن دەبـێ خـوای پـەروەردگار بێنیـە ڕێـزی مـەخلوقات!!، کەسوێندی پێبخورێ، بۆیـە تـەنها سـوێند بـەخواو بەسـیفەتەکانی دەخـورێ، هەرکەسێك بڵێ بەسـەری پێغەمبـەر (عليـه الـصلاة والـسلام) ئـەوە گونـاهی کردووە!، حەرامێکی کردووە، یـان بەسـەری شـێخ یـان بەسـەری حـاجی یـان

بەسەری کوڕم یان بەسەری باوکم یان بەگۆڕی شەهید فلانی، ئەوانە هەمووی حەرامە، تەنانەت (كَعبَةُ الله) لەسەر ڕووی زەوی لەهەموو شوێنێك پیرۆزترە بەلاّم دروست نییە سوێندی پێ بخوریّ!.

جۆرەکانی سوێند: سوێند چەند جۆرێکن، پێویستە بزانین، پێش ئەوەی کە باسی سوێندی بەدرۆ بکەین.یەکەمیان: سوێندی (لغو) هەیە، کە زانایان دەفەرمون ئەوە کە بەسەر زمانی ئینسان دادێت، ئینسان ئاگای لیّ نییە، وەکو کەدەڵیّ: وەلاّ نایەم، وەلاّ ناچم، وەلاّ ناخۆم، ئەوە کە بەسەر زمانی ئینسان دا دێت و ئاگای لێنیە، بەدڵ ئیرادەی نەکردووە، ئەوە سوێندی (لغو)ە، خوای پەروەردگار لێی ناگریّ، خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرمویّ: ﴿لاَّ يُؤَاخِذُكُمُ اللّهُ بِاللَّغْوِ فِيَ أَيْمَانِكُمْ وَلَكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (٢٢٥) البقرة، واتە: خودا لێتان ناگریّ کەسوێندێك بەسەر زمانتان دابێت ئیرادەی دڵی لەگەڵدا نەبیّ و ئاگاتان لێنەبیّ و تەنها زمانتان بیڵیّ، بەڵکو سوێندێك حیسابی بۆ دەکریّ کە بەدڵ و مەبەست بخوریّ.

جۆری دووەمی سوێند: سوێندی دامەزراو(مُنعَقِدة)ی پێدەڵێن ئەوە کە سوێند بەخوا بیّ لەسەر شتێك کەلە داهاتوودا بتەویّ بیکەی یان لەسەر شتێك کە لە داهاتوودا بتەویّ نەیکەی، ئەوەش ئەگەر بیشکێنی دەبیّ کەفارەتی بدەی، ئەگەر سوێندەکەت نەگەیەنیە سەر دەبیّ کەفارەتی بدەی، جا زانایان دەفەرموون شکاندنی ئەو سوێندە چوار جۆری هەیە: یەکەمیان: شکاندنی واجبە، واتە پێویستە سوێندەکە بشکێنی!، ئەوە کە سوێند بخۆی بڵێی ئەو واجبە جێبەجیّ ناکەم یان ئەو گوناهە دەکەم، ئەوە واجبە سوێندەکەت بشکێنی و کەفارەتیش بدەی! دووەمیان: ئەوەیە کە واجبە بیگەیەنیە سەرو سوێندەکە نەشکێنی، ئەوە کەئینسان بڵیّ، وەلاّهی ئەمن نوێژی عەسر دەبیّ لە وەختی خۆیدا بکەم یان مانگی ڕەمەزانیّ بەڕۆژوو بم، ئەوە دەبیّ بیبەیە سەرو نابیّ سوێندەکە بشکێنی چونکە عیبادەتەو واجبە، سیّ یەمیان: ئەوەیە کە شکاندنی

باشترە لە گەیاندنە سەری، ئەوە کە ئینسان بڵـێ سـوێند بـەخوا لەگـەڵ فلانـە کەسی مسوڵماندا قسە ناکەم، ئەوە پێویستە سوێندەکەت بشکێنی چونکە قسە نەکردن لەگەڵ مسوڵماندا گوناهـە، بۆیـە پێویـستە بیـشکێنی و کـەفارەتیش بدەی، چوارەمیشیان: ئەوەیە کە لەسەر شـتێکی ڕێ پێـدراو(مُبـاح) سـوێندێ بخوا، بڵێ ئەو خواردنە ناخۆم یان ئەو سەردانە ئـەمڕۆ ناکـەم، ئـەوە بەکـەیفی خۆیەتی ئەتوانێ بیشکێنێ و ئەتوانێ بیباتە سـەر، ئـەو چـوار جـۆرە سـوێندە پێویستە ئەگەر سوێندەکەی شکاند کەفارەتی بدا.

کەفارەتەکەی چی یە؟: خوای پەروەردگار (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿فَكَفَّارَتُـهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَـصِيَامُ ثَلاَثَـةِ أَيَّـامٍ﴾ (٨٩) المائـدە، واتـە: هەرکەسـێك سـوێندی خواردو سوێندەکەی نەبردە سـەر -سوێندەکەی شـکاند- کەفارەتەکـەی ئەوەیـە یان خواردنی دە کەسی فەقیر بـدات، ژەمێـك دەکەسـی فـەقیر بـەخواردنێکی گونجاو نان بدا، یان جلێکیان بۆ بکا لەجیاتی خواردنەکە، یان بەندەیـەك ئـازاد بکات، عەبدێك ئازاد بکات، هەریەکێك لەو سێیانە بەکەیفی خۆیەتی، ئەگـەر ئەوانەشی پێنەکرا ئەوە سێ ڕۆژان بەڕۆژوو بێ، لـەجیاتی هـەر سـوێندێك کـە خواردوویەتی بەڵام نەیگەیاندۆتە سەرو دەیەوێ بیشکێنێ.ئایا ئێمەی مسوڵمان چەندە خۆمان پاراستووە لەو سوێندانە!، چەندە سوێندی وا دەخۆین و ئاگاشمـان لەکەفارەتەکەی هەر نییە، خۆ ئەگەر ڕۆژێ یەك سـوێندمان خـواردبێ مـانگێ دەکاتە سی(٣٠) ڕۆژ!، ئەگەر هەر ڕۆژێك سێ ڕۆژانی بۆ بەڕۆژوو بـین، دەکاتـە نەوەد(٩٠) ڕۆژ، واتە مانگێ نەوەد ڕۆژوومان دەکەوێتە سەر کە بەڕۆژوو بـبین، ئێمە مانگی ڕەمەزانێمان بەزەحمەت بۆ دەگیرێ، هـەتا ڕەمـەزان تـەواو دەبـێ نارەحەت دەبین، ئەی بۆچی خۆمان لـەو سـوێندانە ناپـارێزین کـە کـەفارەتیان لەسـەرە؟!، ئەوەندە سوێند دەخۆین و ئەوەندە کەفارەتمان دەکەوێتـە سـەرێ کـە دوایی بەسەرو ماڵمان لێ دەرناچین، بۆیە خوای گەورە ئەو عقوبەیەی داناوە.

خۆشەویستەکانم، جۆری سێیەمیان: کە بابەتی ئێمەیەو بەتایبەتی تر باسی دەکەم پێی دەگوترێ (اليَمينُ الغَمُوس) واتە: سوێندی بەدرۆ کە خاوەنەکەی لە گوناهدا نقوم دەکات، سوێندی بەدرۆ چییە؟ ئەوەیە کە ئینسانێك سوێند بخوا لەسەر کارێکی ڕابردوو، لەسەر حاڵەتێکی ڕابردوو، بەلاّم درۆی تێدا بکات، ئەو سوێندەش دیارە یەکێکە لەگوناهە گەورەکان وەك عەرەق خواردنەوە، ئەو سوێندەی کە وەکو زینا یەکێکە لە گوناهە گەورەکان!، ئەو سوێندەی کە وەکو ڕیبا وایە!، ئەو سوێندەی کە وەکو ڕیا وایە!، ئەو سوێندەی کە وەکو خواردنی ماڵی هەتیوان وایە!، ئەو سوێندەی کە وەکو ڕاکردن لە مەیدانی جەنگ و جیهاد وایە!، ئەو سوێندەی کە لەڕیزی شەریك بڕیاردان بۆخوای پەروەردگارو قەتڵی نەفسی حەڕام ڕیزکراوە!، ئەو سوێندەی کە وەکو ئەزیەتدانی باوك و دایك وایە!، ئەوە سوێندی بەدرۆیە!، لەسەر حاڵەتێکی ڕابردوو وە لەسەر کارێکی ڕابردووە، سوێند دەخۆی بەلاّم ئیعتیمادیش لەسەر درۆ دەکەی، سوێندەکەت بەدرۆیە.

بۆیە خۆشەویستەکانم، لە پێغەمبەریان پرسی ﷺ، فەرموویان: گوناهە گەورەکان کامانەن؟، (ئەوە کۆمەڵێك فەرموودە هەیە لەسەر گوناهی گەورە ئێمە لێرەدا هەر ئەو فەرمودە باس دەکەین کە پەیوەندی بە سوێند خواردنی بەدرۆ هەیە)، فەرمووی: (الكَبائِرُ أَلاِشراكُ باللهِ وَعقوق الوالِدَين وقَتلُ النَّفس والـيَمينُ الغَمُوس)[91] ئەو فەرمودەیە ئیمامی بوخاری ڕیوایەتی کردووە، فەرموی: گوناهە گەورەکان بریتین لە شەریك بڕیاردان بۆخوا -بەهەمو جۆرەکانیەوە- (کە لەوتارێکی ڕابردوودا باسمان کردووە)، وە ئەزیەتدانی باوك و دایك، ئەزیەتدانی باوك و دایك بە دووەم گوناهی گەورە هاتووە دوای شەریك بڕیاردان بۆ خوا!!، بۆیە ئەگەر کەسێك خاوەنی نوێژ بێ و خاوەنی ڕۆژو بێ و

---

[91] صحيح البخاري، كتاب الأيمان والنذور، باب: اليمين الغموص، رقم الحديث ٦٢٩٨

خاوەنی زەکات و حەجیش بێ بەڵام باوك و دایکی خۆی ئەزیەت دابێ، دەبێ بزانێ کە گوناهێکی گەورەی ئەنجامداوە، بەداخەوە زۆرکەس پێی ئیعتیادیە ئەزیەتی دایك و باوك بدات و گوێ ناداتە ڕەتی دایك و باوکی و دڵیان، ئەزیەتیان ئەدات، بۆیە دەبێ بزانێ کە ئەزیەتدانی دایك و باوك گەورەترە لە زۆر گوناهی دیکەی گەورە.

ئینجا کوشتنی نەفسێك بەناهەق، نەفسێکی مسوڵمان بەناهەق بکوژی ئەوەش گوناهێکی گەورەیە، کە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لەڕیزی ئەوانەدا هێناویەتی، خوای گەورەش (جل جلاله) ئایەتی لەسەر هێناوەتەوەو کە ئەو کەسەی بەناهەق مسوڵمانێك بکوژێ دەچێتە جەهەننەم، وەتێیدا دەمێنێتەوە!، فەرموی گوناهی چوارەمیان: سوێند خواردنی بەدرۆ لەسەر حاڵەتێك یان ئەمرێکی ڕابردوو، بەڵام درۆییێت کە ئەوە نقومی گوناهی دەکات، ئەوەش بەچەند جۆرێکە بۆئەوەی زیاتر لێی حاڵی بین:

یەکەمیان: مەسەلەی وەکو ئامادەبون و ئامادەنەبون، وەك ئەوەی ئینسان بڵێ: وەڵاهی ئەمن لەفلان شوێنەی لەکاتی ڕوودانی ئەو حادیسەیەدا من ئامادە بووم، لەوێش نەبوبێ، ئەوە پێی دەگوترێ (اليَمِينُ الغَمُوس) ئەوەیە کە گوناهی گەورەیەو لەڕیزی ئەو گوناهە گەورانەدا باسکراوە، بڵێ وەڵاهی من ئامادە بووم لەوێ، بەڵام لەوێش نەبوبێ و درۆ بکات، یان بڵێ وەڵاهی ئەمن لەوێ نەبووم، لەکاتێکدا لەوێ بووبێ یان بڵێ وەڵاهی فلانە کەس لەوێ بوو، لەکاتێکدا لەوێ نەبوبێ، یان وەڵاهی لەوێ نەبوو، لەکاتێکدا لەوێ بوبێ، ئەوانە پێیان دەگوترێ (سوێندی بەدرۆ)، یان لەکڕین و فرۆشتندا، بڵێ وەڵاهی بە ئەوەندەم کڕیوە، کە هەمویان پەیوەندیان بەڕابردووەوە هەیە، سوێندی بەدرۆ ئەوە کەپەیوەندی بەڕابردووەوە بێت، بڵێ وەڵاهی بەئەوەندەم کڕیوە، کەچی بە جۆرێکی تر کڕیبێ، یان بە ئەوەندەم نەکڕیوە، کەچی بە ئەوەندەی کڕیبێ، یان فلانە کەس بەئەوەندەی کڕیوە یان فلانە کەس بەوەندەی نەکڕیوە، یان

حادیسەیەك ڕوویداوە، بڵێی وەڵاهی بینیم بەو شێوە بوو، بەڵام بەشێوەیەکی تر بوو!، ئەوانە هەمووی بەسوێندی بەدرۆ دەژمێردرێن و گوناهی گەورەن، جا وەسفی کارێك بکات، وەسفی شتێك بکا لەڕابردوو، سوێندی لەسەر بخوا، واش نەبێ، یان بڵێ وەڵاهی ئاگام لەو شتە هەیە، ئاگام لەو شتە هەبوو، بەڵام لەڕاستیدا ئاگاشی لێ نەبوبێ، ئەوەش بێگومان دیارە سوێندی بەدرۆیەو لەگوناهی گەورەیە.

جا خۆشەویستەکانم، ئەو سوێندەی کەگوتمان لەو گوناهانە گەورەترە، وە لەگوناهە گەورەکانە، پێویستە ئێمەی مسوڵمان خۆی لێ بپارێزین، چونکە بەڕاستی جاری وا هەیە سوێندێك کە بەدڵمان دادێت، بەسەر زمانمان دادێت، بەگوناهی گچکەی دەزانین، ماڵوێرانی دونیاو قیامەت دەبین!، قەبری خۆمان پڕ ئاگر دەکەین!، بۆیە دەبێ خۆمان بپارێزین و ئەوانەش کە خۆیانی لێناپارێزن پێیان بڵێین.

مەسەلەیەکی دیکە کە باسی بکەین، بریتییە لە **مەسەلەی شاهێدیدانی بەدرۆ:**

دیارە ئەوەش یەکێکە لەگوناهە گەورەکان، پرسیاریان لە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) کرد لەبارەی گوناهە گەورەکان، فەرمووی: (الشِّركُ باللّه، وقَتلُ النَّفس، وَعقوقُ الوالِدَين، وَكانَ مُتَّكِئاً فَجَلَسَ وقالَ الا وَقَولَ الزّورِ وَشَهادَةُ الزّورْ)[٩٢] واتە: لە گوناهە گەورەکان: هاوبەش بڕیاردان بۆخوا، ئەزیەتدانی باوك و دایك، کوشتنی مسوڵمانێك بەناهەق یان کوشتنی خۆت بەناهەق، چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) فەرموی: هەرکەسێك خۆی بەشتێك بکوژێ بەناهەق- کەخۆ کوشتن بێگومان حەرامە- ئەوە بەو شتە لەجەهەننەمدا بەبەردەوامی خۆی دەکوژێتەوە!، جا بەهەرشتێك خۆی کوشتبێ لەدونیا!، وەکو ئەوە وایە کەسێکی مسوڵمانی کوشتبێ، مادام نەفسێکی کوشتووە، نەفسی

[٩٢] صحيح البخاري، كتاب الأدب، باب: عقوق الوالدين، رقم الحديث ٥٦٣١

خۆی بێ یان کەسێکی تر بێت، ئـەوە بێگومـان لەقیامەتـدا ئـاوا پێـی ئـازار دەدرێتەوە، ئەوەش لەگوناهە گەورەکانە.

پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) پاڵی دابۆوە کـە ئـەو سـێیەی ژمـاردن، هەڵـساوەو دانیـشت فـەرموی: ئاگـاداربن وە قـسەی درۆو شـەهادەتی درۆ، شەهادەت بەدرۆ ئـەوەش لەتاوانـە گەورەکانـە!، ئـەو صـەحابەیە دەفـەرموێ، بەردەوام دوبارەی دەکردەوە ئەو قسەیە هەتا خۆزگـەمان خواسـت دەمـانگوت خۆزگە پێغەمبەر ﷺ بێدەنگ دەبوو!!، هەر دوبارەی دەکـردەوەو دەیفـەرموو: شاهێدی بـەدرۆ، شـاهێدی بـەدرۆ، ئەوەنـدە بەگـەورەی دەزانـی چـەند جـاران دووبارەی کردەوە، هەتا تەئکیدی لەسەر بکاتەوە بۆ مسوڵمانان.

جا شاهێدی بەدرۆ چەند جۆرێکە:

یەکەمیان: ئەوە کە ئینسان بۆخۆی شاهێدی بەدرۆ بدات، دووەمیـان: ئـەوە کە تەئییدی کەسێك بکات کە شاهێدی بەدرۆ ئەدات، ئەوەی یەکـەمیان چـەند حاڵەتێکە:

حاڵەتی یەکەمیان، کە پێناسـەی خەڵکێك دەکات یان لێی دەپرسن سەبارەت بە دووکەس، سـەبارەت بە دوو دێ یان دوو جەماعەت، لێی بپرسن کامە کەس باشترە، فلانە کەست پێ چاکترە یان فلانە کەس، ئەو ئینسانە شـاهێدی بـدات بڵێ فلانە کەسم پێ چاکترە، لەکاتێکدا کە ئەویان خراپتر بێت لەئەوی تر، ئەوە شاهێدی بەدرۆیە، ئەوە کە ئینسان کەسێکی خراپـەکار بـەرز بکاتـەوە بەسـەر کەسێکی چاکەکاردا، کەسێکی گونجاوتر بـە خـەراپتر تەماشـا بکـات بەسـەر کەسێکی خراپەکاردا، ئەوە شاهێدی بەدرۆیە کـە دەشـزانی وانییـە، ئینـسانی مسوڵمان دەبێ هەق بڵێ، خاوەنی {هەق بێژی} بێت، نابێ دەست بۆ کەسـانی خراپ و خراپەکار لەسینگ بداو بەپیاوی چاك لە قەڵـەمیان بـدا، بۆیـە دەبـێ ئیسلام هەقی داوەتە کێ ئەوکەسەش ئەوە بڵێ، هەتا ئەگـەر خـاوەن کێـشەش بن، دوو کەس خاوەنی کێشە بن یەکیان خاوەن هەق بـێ و ئـەوی تـر خـاوەنی

ناهەق بێ، دەبێ بڵێ ئەوەیان خاوەن هەقەو ئەوەشیان خاوەنی ناهەقە، ئـەوەیان ڕاستی کردووەو ئەوەشیان هەڵەی کردووە، ئەگەرنا شاهێدی بەدرۆیــە لەســەری ئەگەر بەناهەق و پێچەوانەی هەق شاهێدی یەکە بدات، وە لەسەری بە گوناهــە گەورەکان دەنوسرێت.

حاڵەتی دووەم: ئەوەیە کە شاهێدی ئەدات لەسەر شتێك کە ئاگای لێ نییە، پــێم خۆشــە ســەرنج بــدەن کــە دوو حاڵــەت هەیــە بەڕاســتی بەتایبــەتی لــە مەحکەمەکاندا خەڵك زۆر تێیدا بەســەهوو چــوودو زۆریــش تێیــدا تاوانبــارە!: کەسێك دەچێتە مەحکەمە عەقدی زەواجی هەیە، شــاهێدی لەماڵــەوە لەگــەڵ خۆی نەبردووە، لەوێ داوای شاهێدی لێدەکەن ئــەویش هــەر لــەناو مەحکەمــە چاوی خۆی دەگێڕێ و دوو کەسی خزم یان دوو کەسی ناسیار ئەدۆزێتەوەو دەڵێ سلام علیکم و چۆنن چاکن، چاکە ئێوە لێرەن و وەرن کاکە شــاهێدیم بــۆ بــدەن حاڵ و قەزیەیەکی وایە، ئەوانیش بەبێ ئەوەی ئاگایان لێبێ ئەو ئینســانە ژنــی هێناوە یان نەیهێناوە، بەبێ ئەوەی بزانن ئەوەی کە لەگەڵی دایە خێزانیەتی یان نا، بەڵێ دەیناســن، بەڵێ لەوانەیە خەڵکی یەك دێ بن، بەڵێ لەوانەیــە ناســیارو برادەرو جیرانەتی بیست ساڵیان پێشتر پێکەوە بووبێ، بەڵام ئێستا نــازانن کــە ئەوە خێزانیەتی لەگەڵی دایە، یەکسەر دەچن دەڵــێن زۆر ئاســانە شــاهێدی بــۆ ئەدەن کە ئــەوە خێزانیــەتی و لەگــەڵی دایــە، ئــەوەش یەکێکــە لــەجۆرەکانی شاهێدی بەدرۆ!، بۆچی؟! بــەڵێ ســیقەمان بــەو کەســە هەیــە کــە لەگــەڵی دا ڕۆیشتووین، لەوانەیە کابرا بڵێ ئەگەر بڵێی کاکە نایێم شاهێدیت بۆنادەم، بڵــێ کاکە جا سیقەت بەمن نیە کە ئەوە خێزانمە؟، بەڵێ کاکە من سیقەم پێت هەیە بەڵام ئەمن نازانم ئەوە خێزانتە یان نا، کێ دەڵێ ئەوە ئـافرەتێکی تـر نییــە؟!، کێ دەڵێ تۆ ژنت هێناوە من نەمزانیوە، لەبەرئەوە بــا سیقەشــم پێــت هــەبێ، مادام ئاگام لەزەواجی تۆ نییە، مادام ئاگام لە ژن مارەکردن و گواستنەوەی تۆ نییە، مادام ئاگام لێ نییــە تــۆ مــاڵی خــۆت دانــاوەو خــاوەن خێزانــی نــایێم

شاهێدیت بۆ نادەم، با براشم بێ، چونکە شاهێدییەکەت لەسەر حاڵەتێکە کە ئاگام لێ نیە، زانیاریم دەربارەی نییە، شاهێدی چیم پێدەدەی؟!، بڵێم چی؟! بڵێم ئەوە خێزانیەتی ئاگاشم لێی نییە!، چۆن دەبێ شتی وا؟! لەکاتێکدا هی وا هەیە شارو مەملەکەتێکیشیان لەیەك جیاوازە، بەلاّم هەر لەبەرئەوەی ناسیاریەتی شاهێدی بۆ ئەدات، ئەوە حەرامەو دروست نییە، ئەوە شاهێدی بەدرۆیە ئەگەر بێ عیلم شاهێدی بۆ بدا، ئەوە جۆرێکە لەشاهێدیەکان.

جۆرێکی تر هەر لەو شوێنانەدا بەدی دەکرێ، ئەوە کە کابرایەك کێشەیەکی هەیە لەگەڵ کەسێك، یان دەیەوێ زەویەکەی تاپۆ بکات یان خانووەکەی تاپۆ بکات، یان کێشەکەی لەگەڵ کەسێك ببڕێنێتەوە، پێویستی بەدوو شاهێدان هەیە، دێتە دەرەوە دوو کەسان دەکات بەشاهێد، ئەوانەش بەبێ عیلم لەسەر سیقەی کابرا دەچن شاهێدی بۆ ئەدەن یان لەوە خراپتر بەپارە دەچن شاهێدی بۆ ئەدەن، نازانن هەقە یان ناهەقە!!، بەلاّم پارەی لێوەردەگرن و شاهێدیەکی بەناهەقیش دەدەن، ئەو پارەش وەردەگرن، نازانن بەو پارەیە خۆیان ماڵوێران دەکەن لەقیامەت.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: حاڵەتێکی تر ئەوە کە ئینسان بچێ شاهێدی بدا لەسەر بابەتێك کە زانیاری دەربارەی نەبێت یان زانیاری دەربارەی هەیە بەلاّم بە ئەنقەست ناهەق دەکات بەهەق، وە هەقیش دەکات بەناهەق!، دوو کەس بەشەڕ هاتوون، مەحکەمەیان دەکرێ، یەکیان دوو شاهێدان دەبا یان ئەوی تریان دوو شاهێدان دێنێ، ئەو شاهیدانە بەناهەقەکەی دەڵێن هەقە، بە هەقەکەش دەڵێن ناهەقە!، یان ئاگاشیان لێ نییە بەلاّم شاهێدییەکەی ئەدەن و یەکیان بەهەق دەزانن و ئەوی تریش بەناهەق دەزانن!، ئەوە بێگومان هەموویان لەو بەشە دائەنرێن کە (شَهادَةَ الزّورْ)ە، کە گوناهی گەورەن.

خۆشەویستەکانم، جۆری دووەمیان: ئەوە کە ئینسان تەئییدی کەسێك بکات شاهێدی بەدرۆ بدات، کەسێك لە مەجلیسێك دانیشتووە شاهێدی بەدرۆ

ئەدات، باسی بابەتێکی ڕابردوو دەکات، لەناکاو ئاوڕێك ئەداتەوە بەلای چەپ و بەلای ڕاست و دەڵێ فلانەکەس وانەبوو؟، ئەویش بەبێ ئەوەی بزانێ وابوو یان وانەبوو، دەڵێ: بەڵێ وابوو!، ئەو بەڵێ یە شاهێدی بەدرۆیە لەسەر بابەتێك کە ئاگای لێ نییە، تەئیید کردنی کەسێکە کە شاهێدی بەدرۆ ئەدات، جا ئەگەر شاهێدی بەدرۆشی نەبێ، بەلاّم ئەو ئاگای لێنەبێ بۆ ئەو هەر دەبێتە شاهێدی بەدرۆ!، چونکە با ئەوەی کە قسە دەکات ئاگاشی لێبێ و شاهێدیەکەی بەدرۆ نەبێ، بەلاّم ئەوەی کە ڕاستەوخۆ دەڵێ بەڵێ وایەو ئاگاشی لێ نییە، ئەوە بۆی دەبێتە شاهێدی بەدرۆ!، ئایا چەند کەسمان ئێمە لە مەجلیسەکان کە دائەنیشین و خەڵکێك قسان دەکاو قسە دەگێڕێتەوەو لەفلاّن کارەساتێك وابوو لەفلاّن شوێنەی یان لە سەفەری فلاّنی وابوو، لەفلاّن بابەتەی وابوو، لەناکاو ئاوڕێك دەداتەوەو دەڵێ، وانەبوو فلاّنەکەس؟، کەگوایە ئەویش لەسەفەری لەگەڵی دابووە، لەکێشەکەی لەگەڵی دابووە، خۆ لەوانەیە لەگەڵی دابووبێ بەلاّم ئاگاداری بابەتەکەی نەبێ، بۆیە دەڵێ بەڵێ وابوو!، ئەو بەڵێ یە گوناهە و زۆری لەسەر حیسابە!، ئەو بەڵێ یە قەبری پڕ لەئاگر دەکات ئەگەر ئاگای لێنەبێ و ئەگەر شاهێدیەکەی لەسەر نەزانین بێت!، ئەو بەڵێ یە ئاسان نییە!، وشەیەکە بەلاّم (شَهادَةُ الـزّورْ)ە!، بەلاّم ئەو گوناهەیە کە خوای پەروەردگار (جل جلالـه) مەنعی کردوەو وەسفی مسوڵمانان بەوە دەکات کە خۆیان لەو گوناهە دەپارێزن، دەفەرموێ ﴿وَالَّذِينَ لَـا يَـشْهَدُونَ الـزُّورَ وَإِذَا مَـرُّوا بِـاللَّغْوِ مَـرُّوا كِرَامًـا﴾ (٧٢) الفرقـان، واتـه: مسوڵمانی ڕاستەقینە ئەوەیە کەشاهێدی بەدرۆ نادات و ئەوەی کەدەیڵێ هەقە، ئەگەر شتێك ئاگای لێنەبێ قسەی لەسەر ناکات.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، حاڵەتێکی تریشی هەر لە شاهێدی ناڕاستەوخۆ ئەوەیە، کەوا تەئیدی کەسێك دەکات کە شاهێدی بەدرۆ ئەدات، سەری بۆ دەلەقێنێ، زۆرجار لە مەجلیسێك پیاوێك قسەیەك دەکات، قسە دەگێڕێتەوە بۆ مەجلیسێك، ئەوی بەرامبەریشی سەری بۆ دەلەقێنێ!، کەئەنـەما تـۆ ڕاست

دەکەی، فکری لێنەکردۆتەوە ئەوە تەئیدە!، مانای وایە فلاّن کەس ڕاست دەکات، ئەوە ڕازیبونێکی ئیقراریە!، چۆن لە فەرموودەکانی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) سوننەتی پێغەمبەر سێ جۆرە: یان گوفتاری(قولی)یە، یان ڕەفتاری(فعلی)یە، یان ئاماژەیی(إقرار)یە، واتە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) سێ جۆر سوننەتی هەیە، قسەیەك کەخۆی فەرمویێتی ئەوە سوننەتە، ئیشێك کەخۆی کردبێتی و صەحابەکان تەماشایان کردبێ ئەوە سوننەتە، شتێك کە لەبەر چاوی ئەودا کرابێ و بێدەنگی لێکردبێ، ئەوە سوننەتی ئیقراریەو ئیقرار پێکردنەو پێ ڕازیبونە، جا تۆ کە کەسێك قسە دەکات لەمەجلیسێ و سەری بۆ دەلەقێنێ مانای وایە پێی ڕازی، جا ئەگەر گوناهبێ لەگوناهەکەی بەشداری، ئەگەر ڕاستیش بێ لە ڕاستیەکەی و لەخێرەکەی بەشداری.

خۆشەویستەکانم، بۆیە ئەوانە هەمووی حیساباتیان لەسەرە، سوێندی بەدرۆ، شاهێدی بەدرۆ، پێویستە خۆمانی لێبپارێزین، لەگوناهە گەورەکانیشن کەبەداخەوە زۆرجار کەمتەرخەمیمان کردووە لەو قەزیانەدا، بەتایبەتی لە مەسەلەی شاهێدیداندا، بۆیە دەڵێین: ئەگەر کەسێك داوای شاهێدی لێکردی بۆ هەر بابەتێك، با نزیکترین کەسیشت بێ، با خۆشەویسترین کەسیشت بێت، ئەگەر ئاگات لە بابەتەکەی نەبوو، مەچۆ لەگەڵی دا شاهێدی بۆ مەدە با لێت عاجز بێت بەلاّم خوا لێت تووڕە نەبێت، چونکە ئاگات لەقەزیەیەك نەبێت شاهێدی بۆ بدەی، شاهێدی لەسەر بدەی، ئەوە شاهێدی بەدرۆیە.

هەر بۆ ترساندنمان لەوە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (لَنْ تَزولَ قَدَمَ شاهِدَ الزُّورِ حتّى يوجِب اللهُ لهُ النّار)[93] دەفەرموێ: ڕۆژی قیامەت ئەو کەسەی کە لەدونیایێ شاهێدی بەدرۆ داوە پێی لەمەیدانی مەحشەرێ لاناچن دوای زیندوبوونەوە، هەتا خوای گەورە ئاگری بۆ واجب نەکات!، دەبێ بە ئەندازەی ئەو

[93] سنن ابن ماجة، كتاب الأحكام، باب: شهادة الزور، رقم الحديث ٢٣٧٣

تاوانە ئاگر بچێژێ، چونکە هەقی کردوە بەناهەق!، ئینسانێك هەق بکا بەناهەق، سزای جەهەننەمە، پیاوی چاك بەخراپ لەقەڵەم داو پیاوی خراپ بەچاك لەقەڵەم بدا، دەست بۆ پیاوی خراپ لەسینگی بدا، بڵێ تۆ پیاوی چاکی و ناوڕێش لەپیاوی چاك و فەقیر نەداتەوە، ئەوە جەزاکەیەتی!، شاهێدی بەدرۆ بدا لەسەر ئەوە کەتاگای لەبابەتێك نەبووە، عیلم و خەبەری بەشتێك نەبووە، بۆخۆی بۆ ڕەزابونی خەڵکێك بۆ وەدەستهێنانی ماڵی دونیا، بۆ وەدەستهێنانی مەنسەب و مەکسەبێك، شاهێدی بەدرۆ ئەدات، ئەوە جەزاکەیەتی!.

جا کۆتایی وتارەکەم بەفەرمودەیەکی پێغەمبەر ﷺ دەهێنم کە تاکە ڕێگای نەجاتی ئێمەی ئینسانی مسوڵمان تەنها لەوە دایە، وەگەیشتنمان بەمەنزڵی هەتا هەتایی لای ڕەزابونی خوای گەورە (جل جلالە) کە بەهەشتە تەنها ئەوەیە!، ئەوە کە زمانمان بپارێزین لەدرۆ، لە ناڕاستی، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (انـا زَعـيمٌ ببيـتٍ في وَسَـطِ الجنَّـةِ لِمَـنْ تـرَكَ الكـذبَ وهـو مـازح)[٩٤] فەرموی: من کەفیلی ئەوەم، زامنی قەسرێکی ناوەڕاستی بەهەشتم بۆ ئەو کەسانەی لەبەر خاتری خوا زمانی خۆیان لەدرۆ دەپارێزن با بەگاڵتەش بێت!، واتە درۆی بەگاڵتەش نابێت، جا بائێمەش زمانی خۆمان بپارێزین، کە زمان پاراستنمان دەبێتە مایەی پاراستنی سەرمان، پاراستنی سیمامان، پاراستنی سومعەمان لەدونیاشدا، وە دەمانگەیەنێ بە بەختەوەری قیامەت و ڕەزابونی خوای پەروەردگار (جل جلالە).

یارەببی خوایە ڕاستیمان پێببەخشی، یارەببی خوایە (صدق و صفا)مان پێببەخشی، خوایە لەدرۆ بمانپارێزی، لە بوهتان بمانپارێزی، لەغەیبەت بمانپارێزی، لەجاسوسی بمانپارێزی، لەقسە هێنان و بردن بمانپارێزی، لەشاهێدیدانی بەدرۆ بمانپارێزی، لەسوێند خواردنی بەدرۆ بمانپارێزی، خوایە لەجوێن و قسەی خراپ

---

[٩٤] معجم الأوسط للطبراني، باب: من اسمه ابراهيم، رقم الحديث ٨٧٨

بمانپارێزی، یارەببی خوایە ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا، یارەببی خوایە هیدایەتی ماڵ و منداڵمان بدەی، خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، یارەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، خوایە ژیانی هەموو مسوڵمانان لەدونیا لە دەردەسەری و بەلاّو نەگبەتی و نارەحەتی بپارێزی، یارەببی خوایە بەمسوڵمانی بمانژێینی، وە بەمسوڵمانی بمانمرێنی، ئامین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

نیشانە بچووکەکانی قیامەت

(١)

نیشانە بچووکەکانی قیامەت

(١)

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له ، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم باحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته: فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

برایانی بەڕێز، مسوڵمانانی خۆشەویست، شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوا حەزرەتی محمد المصطفى ﷺ، ئەمڕۆ لە ڕۆژگاری ژیانی ئادەمیزاد دا، لەبەر مەشغەڵەت و خەریك بوونمان بە کاروباری ژیانی دونیا، خەریك بوونمان بەکۆکردنەوەی سامان و بەکاروباری ماڵ و منداڵ و کێشەو گرفتەکانی دونیا وپێداویستییەکانی دونیا زۆر شتی گرنگمان لەبیر چۆتەوە!، زۆر شتی نادیارو غەیب کە چاوەڕێمان دەکات ئاگامان لێی نیە، بەداخەوە!، ئێمەی ئینسان بێ ئاگاین لەڕووداوی ترسناك، لەڕووداوی گەورە کە ڕۆژ بە ڕۆژ لێی نزیك دەبینەوە.

یەکێك لەوڕووداوە گەورانە تێکچوونی دونیایە، کە ئێمە ئاگامان لێی نیە، نازانین و بیری لێناکەینەوە، ئەم دونیایە تەمەنێکی هەیە، سەرەتاو کۆتاییێکی

هەیە، ئەو دونیایە هەروانابێ، ئەو سەیارەو قەسرو پارەو سەروەت و سامان و ماڵ و منداڵ و خزم و عەشیرەت و هەموو ئەو پێداویستیانەی ژیان هەر بەردەوام نابن، ڕۆژێك دێ ئەو دونیایە تێك دەچێ، ئەو دونیایە نامێنێ، خوای پەروەردگار پێمان دەفەرموێ: ﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مَّعْرِضُونَ﴾ (١) الأنبياء، حیسابی خەڵك نزیك بۆتەوە، ئەو خەڵکەش غافڵە، ئەو خەڵکە بێ ئاگایەو نازانێ و بێ خەبەرە، (مَّعْرِضُونَ): پشتیان لە ئیسلام کردووە، پشتیان لە دینی خوا کردووە، بێ خەبەر لەوەی حیسابیان زۆر نزیکە!.

بەڕێزان دیارە ژیانی دونیا کۆتایی هەیە، قیامەتمان لە پێشە، حیسابمان لەپێشە، ئەو ژیانەی دونیا هەروەکو خۆی نابێ ڕۆژێك دێ ئەو دونیایە تێك دەچێ و عومری تەواو دەبێ، ئاسمانەکانیش دەپێچرێنەوە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاء كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ﴾ (١٠٤) الأنبياء: ئاسمانەکان دەپێچینەوە وەکو سیجلی کتاب، ئەو ئەرزەش نامێنێ، ئەو چیاو دەشت و بەرو بەحرە نامێنێ، ئەو ئینسانە نامێنێ، ڕۆژێك دێ خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ (١٦) غافر، ئەو موڵکە هی کێیە؟!، کەس نییە وەڵام بداتەوە!!، هەر خۆی دەفەرموێت: ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (١٦) غافر، تەنها بۆخوایەکی خاوەن دەستەڵاتە، ئاسمانەکان و زەوی کەسی تێدا نامێنێ، بێجگە لە خوا (جل جلالە)، مەلائیکەتەکانیش نامێنن!، ئینسان و جنۆکە هیچیان نامێنن، جا بابزانین ئەو ڕووداوە گەورەیە لە پێشمانە، چاوەڕێمان دەکات، نازانین بەیانی یە یا مانگێکی تر، یا ساڵێکی ترە، یا دەساڵی تر، یا هەزار ساڵ و زیاتر لەوە...، بەڕێزان، هاتنی قیامەت کۆمەڵێك نیشانەی هەن، نیشانەی گەورە، وە نیشانەی بچوك، بە ئیزنی خوای پەروەردگار، لەوتاری ئەمڕۆدا هەندێ لە نیشانەکانی- دونیا تێکچوون و- قیامەت باس دەکەین، نیشانە بچوکەکان، وە خوا پشتیوان بێ لە دوو وتاراندا نیشانە بچوکەکانی قیامەت تەواو دەکەین و، ئەگەر خوا عومر بداو باقی بێ،

لە وتـارێکی تریـشدا دەچـینە خزمـەتی نیـشانە گـەورەکانی ڕۆژی قیامـەت، بۆئەوەی هەنـدێ بێداربینـەوە، هەنـدێك ئاگامـان لـە خۆمـان بـێ، هەنـدێك وشیاربینەوە و بـزانین قیامـەتمان لـە پێـشە، قیامـەت نزیـك بـووە، هەنـدێك عەلاماتی قیامـەت هـاتوون و بەسەرچـوون ئاگامـان لێیـان نیـە!، بـەکورتی بەسەریاندا تێدەپەڕین بزانین ئەو عەلاماتە گچکانە چین، کەهاتوون و تێپـەڕیون یان نەهاتوون و ئێستا چاوەڕێمان دەکەن.

خۆشەویستەکانم، یەکێ لە نیـشانە بـچووکەکان هـاتنی پێغەمبـەرە ﷺ، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (بُعِثتُ أنا والسَّاعَةَ كَهاتَين)[٩٥] فـەرمووی: مـن و قیامەت ئاوا بەیەکەوە هاتووین، (وَضمَّ اصبُعَيه السَّبابَة والوسطَى): هـەردوو پەنجـەکانی شـایەتمان و پەنجـەی ناوەراسـتی بەیەکـەوەنان و فـەرمووی: مـن و قیامەت ئاوا بەیە کەوە هاتووین- بەجووت-، کەوابوو قیامەت ، لەگەڵ هاتنی پێغەمبەرەﷺ و زۆر نزیکە، چونکە پێغەمبەری ئاخیر زەمانـە، دونیـا نـاخیر زەمانیەتی، ئێمە ئاگامان لێی نیە، ئـەوە لـە فەرموودەیەکـدا کـە موسـلیم و بوخاری ڕیوایەتیان کـردووە، خۆشەویـستەکانم: لەپێغەمبـەرﷺ دەپرسـن: بـۆ پێناکەنی؟، فەرمووی چۆن پێبکەنم تەماشائەکەم ئەو فریشتەیەی دانـراوە فـوو بکا بە کەرەنادا بۆ دونیا تێکچوون کە مـەئمووری خـوای پـەروەردگارە، ئـاوا دەمی پێوە ناوە، چاوی بەرز کردۆتەوەو تەماشائەکات کەی خوای پەروەردگار فەرمانی پێدەدات!، ئاوا قیامەت نزیکە لەگەڵ هاتنی پێەمبەرﷺ!!.

دووە میان: لە عەلامەتە بچووکەکان، وەفاتی پێغەمبـەرەﷺ، ئەوەشیان لە فەرموودەیەکی صەحیح دا کەفەرمووی: (ياعَوفَ ابنُ مالِك احفظ خلالاً سِتاً بَين يَدَيّ السَّاعة احداهُن مَوتي)[٩٦]، فەرمووی: ئەی عەوفی کـوڕی مالیـك، شـەش شتان بزانە لەبەریان بکەو ئاگات لێیان بێ پێش ئەوەی قیامەت بێ ئەو شەشـە

---

[٩٥] صحيح البخاري، كتاب التفسير، باب: تفسير سورة (والنازعات)، رقم الحديث ٤٦٥

[٩٦] صحيح ابن حبان، باب: ذكر الأخبار عن فتح المسلمين بيت المقدس، رقم الحديث ٦٦٧٥

دێنەپێش و ڕوودەدەن، یەکێ لەوانە مردنی منە، بەڵێ هاتنی پێغەمبەر ﷺ لەنیشانەکانی قیامەتە، وە وەفاتی پێغەمبەریش ﷺ لە نیشانەکانی قیامەتە!.

سێیەمینیان: فەتحکردنی {بیتُ المقَدَّس}، کە پێغەمبەرﷺ لەدرێژەی فەرموودەکەدا فەرمووی: (ثُمَّ فَتحُ بَيت المقَدَّس) فەرمووی: -لەپاش مردنی من- فەتح کردنی {بیتُ المقَدَّس}ـە، کەبەڵێ لەساڵی ١٨ کۆچیدا عومەری کوڕی خطاب {خوالێی ڕازیبێ} فەتحی کردووە، بەڵێ ئەوە سێ لەنیشانەکانی بچووک لەنیشانەکانی ڕۆژی قیامەت هاتوون و تێپەڕیوون.

چوارەم: نیشانە لەنیشانە بچووکەکانی ڕۆژی قیامەت، پەیدابوونی کەسانێکن کە بەدرۆ خۆیان دەکەنە پێغەمبەر، خۆیان دەکەنە نێردراوی خوا، کە پێغەمبەر ﷺلە حەدیسێکی صەحیحدا کە ئیمامی بوخاری ڕیوایەتی دەکا دەفەرمووێ: (لاتَقُومُ السَّاعَة حَتَّي يبعَثُ الدَّجالون كَذَّابون، قريبٌ مِن ثَلاثين، كُلُّهم يَزعُمُ أنَّه رسولُ الله)[٩٧]، نەفەرمووێ: قیامەت دانایێ هەتا نزیکەی سی(٣٠) کەس پەیدا نەبن کە هەموویان دەجالن و زۆر درۆزنن، ئەوانە نزیکەی سی کەس دەبن لە هەر زەمەنێکدا یەکە یە کە پەیدادەبن و، ئەوانە هەریەکەیان پێیان وایە پێغەمبەری خوایە، بەڵێ هەرلەدوای پێغەمبەر ﷺ موسەیلەمەی کذاب پەیدابوو کەپێی وابوو پێغەمبەری خوایە، هەتا ئەبوبەکری صدیق {خوالێی ڕازیبێ} جەنگی لە گەڵ کردن، بەڵێ دوای ئەوەش زۆرێتر پەیدابووە، دەکرێ بڵێین لەو جۆرە کەسانە زۆرێکیان هاتوون و زۆرێکیشیان ماون!.

خۆشەویستەکانم: نیشانەی پێنجەم ئەوەیە: ئوممەتی ئیسلام پارچە پارچە دەبێ، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (سَتفتَرَق أُمَّتي على ثَلاثَة وَسَبعينَ فِرقَة كُلُّهم في النَّار إلاَّ واحِداً)[٩٨]، فەرمووی: ئوممەتی من پارچە پارچە دەبێ دەبێتە حەفتاو

---

[٩٧] صحيح البخارين كتاب الفتن، باب: خروج النار..، رقم الحديث ٦٧٠٤

[٩٨] معجم الأوسط للطبراني، باب: من اسمه محمود، رقم الحديث ٧٨٤٠

سێ (٧٣) فیرقە، هەموویان بۆ دۆزەخن تەنها یەکیان نەبێ، فەرموویان ئەی پێغەمبەری خوا ئەو فیرقەی کەدەچێ بۆبەهەشت کێیە ؟، ئەو حەفتاو دووەی کە دەچن بۆ دۆزەخ، ئەوانە ناتوانین لەبەر بکەین، بەلاّم بابزانین ئەوەیان کامەیە کەدەچێ بۆبەهەشت !! فەرمووی: (... مَا أَنا عَلَيهِ وأَصحابِي): ئەوانە ئەو کەسانەن لەسەر ئەو رێیەن کە من و هاوەڵەکانم لەسەرین، ئەوانە دەچن بۆ بەهەشت!، فیرقە بەو مانایە نایێ کۆمەڵ کۆمەڵ، فیرقە بەمانای بیرو بۆ چوون دێ، بۆیە دەبێ ئێمە بزانین رەوشت و رێبازی پێغەمبەرﷺچۆن بووە، رەوشتی ئەصحابە بەرێزەکان چۆن بووەو دەستیان پێوە بگرین، چونکە پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (عَلَيكُم بِسُنَّتي وَسُنَّةِ الخُلَفاءِ الرَّاشِدينَ المَهدِيِّين)[99] : ئاگاتان لەسوننەتەکانی من و رێ و شوێنی من بێ، وە ئاگاتان لەرێ و شوێنی خەلیفەکانی راشیدین بێ، (عَضُّوا عَلَيها بِالنَّواجِذِ): بەددانەکانتان چاك بیگرن.

برابەرێزەکان، مسوڵمانانی خۆشەویست: رزگاربوونی ئینسان لەدونیاو لە قیامەت ، بەگرتنی ریبازی پێغەمبەرە ﷺ، رێو شوێنی پێغەمبەر ون مەکەن، (مَن أحيى سُنَّتي فَقَد أَحَبَّنِي)[100]، فەرمووی هەرکەسێك سوننەتی من زیندووکاتەوە لەوەختێکا کەدەمرێ، ئەوا منی خۆشدەوێ: (وَمَن أَحَبنِي كانَ مَعِيَ فِي الجَنَّة)، هەرکەسێکیش منی خۆش بوێ لەگەڵ مندایە لەبەهەشت،

[99] المستدرك على الصحيحين، كتاب العلم، رقم الحديث ٣٢٩

[100] ((حدثنا مسلم بن حاتم الانصاري، قال: حدثنا محمد بن عبدالله الانصاري، عن أبيه، عن علي بن زيد، عن سعيد بن المسيب، قال: قال أنس بن مالك: قال لي رسول الله (صلي الله عليه وسلم): ((يا بُنيَ إن قَدَرتَ أن تُصبِحَ وَ تُمسِيَ لَيسَ فِي قَلبِكَ غِشٌ لاحَدِ فافعَل)) ثُمَ قال لي:((يا بُنيَ وذالك من سُنتي، وَمن أحيا سُنَتي فَقَد أحَبنِي وَمَن أحَبنِي كانَ مَعِيَ فِي الجَنة))، وفي الحديث قصة طويلة، هذا حديث حسن غريب من هذا الوجه وضعفه الالباني.

سنن الترمذي، كتاب العلم عن رسول الله (صلي الله عليه وسلم): باب: ما جاء في الاخذ بالسُنة واجتناب البدع، صفحة ٦٠٣، رقم الحديث ٢٦٧٨.

جائەگەر دەمانەوێ بچینە بەهەشت، دەبێ پێغەمبەرمانﷺ خۆش بوێ!، بۆئەوەی بزانین پێغەمبەرمان خۆش دەوێ یاننا !! دەبێ شوێن پێیەکانی هەڵگرین، سوننەتەکانی جێ بەجێ کەین، بۆئەوەی ڕاست کەین کە پێغەمبەرمان خۆش دەوێ، بەڵێ فەرمووی: (كُلُّ أُمَّتي يَدخُلُونَ الجَنَّة إلاَّ مَن أبى)[١٠١]، هەموو ئوممەتی من دەچێتە بەهەشتێ تەنها کەسێك نەبێ کە ڕێگر(مانع) دەبێ!! ، فەرموویان: (ومَن يَأبى يَارَسول الله؟) ، کێ هەیە مانع بێ ئەی پێغەمبەری خوا؟؟ فەرمووی: (مَن أطاعَني دَخَلَ الجَنَّة وَمَن عَصاني فَقَد أبى): کەسێك گوێ ڕایەڵی من بکا دەچێتە بەهەشت، وەکەسێکیش گوێ ڕایەڵی من نەکا ئەوەیە مانع دەبێ!، جا با گوێڕایەڵی پێغەمبەر بکەین ﷺ، کەڕۆژی قیامەت دڵسۆزی ئەوپێغەمبەرە خۆشەویستە بۆ ئێمە دەردەکەوێ، کاتێك کە قیامەت دادێ هەموو ئینسانێك ڕاست دەبێتەوە لەمەیدانی مەحشەر، هاواردەکا (نفسي .. نفسي): ئەی هاوار بۆخۆم، ئەی هاوار بۆخۆم!، تەنها پێغەمبەر نەبێ ﷺ، کەزیندوو دەبێتەوە هاواردەکا (أُمَّتي .. أُمَّتي): ئوممەتی خۆم، ئوممەتی خۆم..، ئەگەر نا هەموو ئینسانەکان بۆخۆیان هاواردەکەن، ئەوە ڕەحم و بەزەیی پێغەمبەرە ﷺ بۆ ئوممەتەکەی، بەڵام ئوممەتەکەی زۆر بێ ئاگایە!، ئێمە زۆر بێ ئاگاین، زۆر غافڵین، زۆر دوورین لەڕەوشتەکانی پێغەمبەرﷺ، زۆر دوورین لەسوننەتی پێغەمبەرەوەﷺ، ئەگەر نیزیك بین دەبێ لێی لانەدەین و خۆشەویستمان ئەوبێ، بەڵێ خۆشەویستەکانم، دەبێ وریابین سوننەتی پێغەمبەر ﷺبەرنەدەین.

---

[١٠١] صحيح البخاري، كتاب الأعتصام بالكتاب والسنة، باب: الأقتداء بسنن رسول الله، رقم الحديث ٦٨٥٢

خاڵی شەشەم: کوشتنی بەبێ هۆ زۆر دەبێ!، خەڵك زۆر دەكـوژرێ و نـازانێ هۆکار(سبب) چییە!، گوێ بگرن لـە فـەرموودەی پێغەمبـەرﷺ کـە بوخـاری ڕیوایەتی کردووە، فەرمووی: (وَالذي نَفسي بِيَدِهِ لا تَذهَبُ الدُّنيا حَتَّي يَأتي عَلَى النَّاسِ يَومٌ لايَدري القَاتِلُ فِيمَ قَتَـل وَلايَـدري الْمَقتُـولُ فـيم قُتِـل)[١٠٢]، فـەرمووی سوێندم بەوزاتەی گیانی منی بەدەسـتە، دونیـا نـاڕوات هـەتا ڕۆژێـك بەسـەر خەڵکدا نەیێت قاتل نازانێ کەسێکی لەبەرچی کوشتووە!، وەکابرای کـوژراویش نازانێ لەبەرچی کوژراوە!، دەبێت ئـەوڕۆژە بێـت!، ئـەوڕۆژەش ئـەتوانین بڵـێین ئێستایە کە زۆرکەس خەڵك دەکوژێ نازانێ لەبەرچی دەیکـوژێ، ئەگـەر لەبـەر پارە دەیکوژێ زۆر هەرزانە، وائەزانی چـۆلەکەیەکی کوشـتووە!، ئەگـەر لەبـەر مەسڵەحەتێکی دونیا بێ، ئەگەر لەبەر هەواو هەوەسی خۆی بێ، ئەگـەر لەبـەر هـەر مەبەسـت وغـەرەزێك بـێ، خـەڵك کوشـتن زۆر ئاسـان بـووە!، بـەڵێ خۆشەویستەکانم ئەوەش یەکێکە لە عەلاماتی قیامەت.

حەوتەمیان: زەمـەن نزیـك دەبێتـەوە، پێغەمبـەرﷺ فـەرمووی: (لا تَقُـومُ السَّاعَةُ حَتَّي يَتَقارَبُ الزَّمانُ فَتَكُونُ السَّنَةُ كالشَّهرِ، والـشَّهرُ كالجُمعَـة، والجُمعَـة كَاليَوم)[١٠٣]، فەرمووی: قیامـەت دانایێ، هەتا وای لێ نـەیێ زەمانـەکان لێـك نزیك دەبنەوە، بەجۆرێك ساڵ وەکومانگی لێدێ، مانگ وەکو جومعەی لێـدێ، جومعە وەکو ڕۆژێکی لێدێ، زۆرچـاك دیقـەت بگـرن و فکـری لـێ بکەنـەوە، ئێستاش دەبینین زۆرجاران کـە تەماشـائەکەین سـاڵ زۆر بەسـەریعی دەڕوات، جومعـە زۆر بەسـەریعی دەڕوات، هەروادەکـەین دەڵـێین جومعـە هاتـەوە، هەروادەکەین دەڵـێین فلانەکـەس عـومری پانزەسـاڵە، پـانزە سـاڵە لـە فلانـە شوێنەیە، یان ئەوەندەساڵە ماڵی لە فلانە شـوێنەیە، یـان تەماشـادەکەین ڕۆژ

---

١٠٢ صحيح المسلم، كتاب الفتن، باب: لاتقوم الساعة حتى يمر الرجل بقبر الرجل، رقم الحديث ٢٩٠٨

١٠٣ سنن الترمذي، كتاب الزهد، باب: ماجاء في تقارب الزمان، رقم الحديث ٢٣٣٢

بەسەریعی دەگاتە ئێوارە، یان تەماشادەکەین گەنجەکان زوو ریشیان سپی دەبێ!، سەریان سپی دەبێ!، ئەوە هەمووی لە عەلاماتی قیامەتە، زەمەن زۆر سەریع بووە، زەمەن زۆر زۆر بەرەو پێش دەچێ و ئێمە ئاگامان لێی نیە، هەروادەکەین کابرا پیردەبێ، وادەکەی کابرا ساڵێك تەواو دەکات، هەروادەکەی کابرا دەگاتەوە جومعەی داهاتوو و ئاگای لێی نیە و وا چاوەڕێی دەکات، ئەوە لەلایەك..، لەلایەکی دیکەشەوە هەندێك لەوانەی شەرحی حەدیس دەکەن دەڵێن: ئەو مانایەشی هەیە کە زەمەن لەیەك نزیکدەبێتەوە واتە ئەوەی جاران بە ساڵێك دەکرا ئێستا بە مانگێك یان زۆر کەمتر دەکرێ، عیلم و تەکنەلۆژیا پێشکەوتووە، فڕۆکەو ئەنتەرنێت و مۆبایل و دەیان شتی دیکە شتەکان نزیك دەکەنەوەو زەمەن کورتبۆتەوە .

بەڵێ خۆشەویستەکانم، نیشانەی هەشتەم لەنیشانە بچووکەکانی قیامەت: دونیا بەدین وەردەگیرێ، دین بەدونیا دەفرۆشرێ، ئینسان ئامادەیە دونیا وەدەست بێنێ دینی لەپێناو دابنێ، ئەوە کە پێغەمبەرمان ﷺ فەرمووی: لەپێش هاتنی ڕۆژی قیامەت هەندێك شت دەبن، (فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيـلِ المُظلِم)[104] کۆمەڵێك فیتنە و ئاشووب و موسیبەت پەیدادەبن وەکو شەوی تاریك وان - ئەوەندە ڕەشن-، ئەو فیتنانە ئەوەندەگەورەن، ئەوەندە ئاڵۆزن، وەکو شەوی تاریك وان، (يُصبِحُ الرَّجل فِيها مُؤمنا ويُمسِي كـافِرا)[105]: کابرا بەیانی لەخەو هەڵدەستێ مسوڵمانە ئێوارێ کافرە!، زەمانێکی وادێ، بەیانی هەڵدەستێ لەخەو مسوڵمانە ئێوارێ کافرە، ئەوەندە ئامادەیە دینی خۆی لەسەردونیا دابنێ!، بەیانی کەهەڵدەستێتەوە بە شایەتمان هەڵدەستێتەوە، کە لەخەو هەڵدەستێ {بسم الله}دەکات، بەلآم کاتێك کەدەچێتە بەروبازاڕ، کاتێك کەدەچێتە

---

[104] هي قطعة من الحديث: سنن الترمذي، كتاب الفتن، باب: ستكون فتن كقطع الليل، رقم الحديث٢١٩٧

[105] المستدرك على الصحيحين، ذكر الضحاك بن قيس، رقم الحديث ٦٢٣٤.

مەیدانی ئیش وکار، کاتێك کەدەچێتە ناو خەڵك، لەبەر دونیا دینی لەیاد نامێنێ، ئامادەیە لەپێناوی وەدەست هێنانی دونیا و ڕەزابوونی هەواو هەوەسی نەفسی خۆی ئەودینەی خۆی بەقوربان کات، بەڵێ (یَبیع أقوامٌ دینَهم بِعرض مِن الدُّنیا القلیل)[١٠٦]، ئەفەرموێ: هەندێك لە قەومەکان- هەندێك لەخەڵك- دینی خۆیان بەبەشێك لەدونیا دەفرۆشن، ئەمڕۆ دەتوانین بڵێین جۆرێك لەوخەڵکانە هەن و هاتوون، زۆرن ئەوکەسانەی کەدینی خۆیان لەپێناوی دونیادا دادەنێن و دینی خۆیان دەفرۆشن.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: نیشانەی نۆیەم لەنیشانەکانی قیامەت: عیلمی دین لەلای کەسانی کەم تەمەن و گەنج دەست دەکەوێت، ئەوە یەکێکە لەعەلاماتی قیامەت، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێت: (إنَّ مِن أشراطِ السَّاعَةِ أن يُلتَمس العِلمُ عِندَ الأصاغِر)[١٠٧] فەرمووی: یەکێك لەعەلاماتی قیامەت ئەوەیە عیلمی دین لەلای کەسانی گەنج و کەم تەمەن دەست دەکەوێت، بەڵێ ئینسانی گەنج خۆشەویستی خوایە ئەگەر بگەڕێتەوە سەردین، بگەڕێتەوە لای خوا، بگەڕێتەوە لای ئیسلام، مێشکی سافە، چاك دین وەردەگرێ!، ئەوە یەکێکە لە عەلاماتی قیامەت کەگەنجەکان بەرەو ئیسلام دەگەڕێنەوە، بەرەو مزگەوت دەگەڕێنەوە، عیلم و زانستی ئیسلامەتی پەیدا دەکەن.

نیشانەی دەیەم: حوکم و فەرمانڕەوایی دەکەوێتە دەستی کەسانی ناشیاو، بەڵێ پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إذا وُسِّدَ الأمرُ الی غَیرِ أهلِهِ فَانتَظِروا السَّاعَة)[١٠٨] فەرمووی: کاتێك بەڕێوەبردنی کاروبارو فەرمانڕەوایەتی درایە غەیری ئەهلی خۆی ئەوا چاوەڕێی قیامەت بکەن.

---

[١٠٦] المستدرك علی الصحیحین، کتاب الفتن والملاحم، رقم الحدیث ٨٣٥٤ و ٨٣٥٥

[١٠٧] المعجم الكبیر للطبراني، أبو أمیة اللخمي، رقم الحدیث ٩٠٨

[١٠٨] صحیح البخاري، کتاب العلم، باب: من سئل علماً وهو مشتغل في حدیثه، رقم الحدیث ٥٩

بەرپێزان، یەکێکی تر لە عەلاماتەکانی قیامەت: زیناو داوێن پیسی زۆر دەبێت، بەشێوەیەك کە پێغەمبەرﷺ لەفەرموودەیەکدا کە ئیمامی بوخاری ریوایەتی کردووە دەفەرموێت: (إنَّ مِن أشراطِ السَّاعَةِ): لەعەلاماتی قیامەتە: ... -کۆمەڵێك شت دەژمێرێ- ، دوایی دەفەرموێ: (وَيَظهَرُالزِّنا)[109] ، زینا زۆر دەبێت، زینا ئاشکرا دەبێت، بە ئاشکرا زینا دەکرێت!!، زینا بەعەیب دەرناچێت و بەعەیب تەماشا ناکرێت، ئائەوەش ئێستا لەوڵاتانی رۆژئاوا دەبینین چەندە دەوڵەتان -ئەمریکا بەتایبەتی- چەندە تووشی ئەو نەخۆشیانە دەبن کە بەهۆی زیناوە پەیدابووە، نەخۆشی (ئایدز)[110] ، کەئامادەیە هەمووسەروەت و سامانی لەپێناوی ئەوە دانێ کەئەم نەخۆشیە بنەبڕ بکات، بەڵام! ناتوانێت، ئەو نەخۆشیەی کەلەداوێن پیسی بڵاو دەبێتەوەو لەیەکتری دەگرنەوە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، نیشانەی دوانزە: ئافرەتان خۆیان روت و قووت دەکەن، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (صِنفانِ مِن أهلِ النَّارِ لَم أرهُما)[111] ، فەرمووی: دوو صنف -پۆل- هەن، لەئەهلی دۆزەخن من نەمبینیون: (صِنفٌ بِيَدِهِم سِياطٌ كَأذنابِ البَقَرِ يَضرِبُونَ بِهاالنَّاس وَنِساءٌكاسِياتٌ عارِياتٌ مائِلات مُمِيلاتٌ رؤوسُهُنَّ كَأَسنِمَةِ البُختِ المائِلَة لايَدخُلنَّ الجَنَّة ولايَجِدنَ رِيحَها)، فەرمووی: کۆمەڵێك ئافرەت پەیدا دەبن جلیان لەبەردایەو لەبەردانیە!، جلیان پۆشیوە بەڵام رووتن!، (كاسياتٌ): جلیان پۆشیوە، (عاريات): بەڵام رووتن، یەعنی چی؟! یەعنی یا زۆر تەنکە، لەشی لەناودا دیارە، یازۆر تەنگە و جەستەی بۆ یەك دەهێنێتەوە، جەستەی لەناودا دەردەکەوێ، بەڵێ، لەنجەو لار دەکەن، لە پێش چاوی گەنجەکان لەنجەو لاردەکەن، لەپێش چاوی پیاوەکان، بۆ ئەوەی سەرنجیان راکێشن، (رؤوسُهُنَّ كَأسنِمَةِ البُختِ المائِلَة)، پرچی سەریان وەکو بەرزایی سەر

---

[109] صحيح البخاري، كتاب العلم، باب: رفع العلم وظهور الجهل، رقم الحديث ٨٠ و ٨١

[110] کۆ نیشانەی کەمیی بەرگری وەدەستهاتوو (AIDS) : Acquired Immune deficiency syndrome

[111] صحيح المسلم، كتاب الأشربة، باب: النساء الكاسيات، رقم الحديث ٢١٢٨

پشتی حوشتر وایە، پرچی سەریان دەرازێننەوە، دەیکەنە پۆپکە، (لایَدخُلنَ الجَنَّـة ولایَجِدنَ ریحَها): ئەوانە ناچنە بەهەشت، (ولایجدن ریحهـا): وە بـۆنی بەهەشـتیش ناکەن!، جا دەبیٚ خوشکانی ئێمە لـەوە زۆر ئاگـاداربن، خوشـکی وامـان هەیـە طـاعەت و عیبادەتیشی هەیە بەلاَم جلی زۆر تەنك لەبەر دەکات!، یان جلـی زۆر تـەنگ لەبـەر دەکـات: بۆسـەفەری، بۆمـالّی دراوسـێی، بۆمـالّی خزمـەکانی، بۆدەرچوونی بۆ ئەو شوێنانەی کەرێگای پێدەدرێت کەبڕوات، دەبێـت وشـیاربیٚ و ئاگاداربێت نەوەك بەر هەڕەشەی پێغەمبەرﷺ بکەوێت!.

نیـشانەی سـیانزەهەم: سـیلەی ڕەحـم نامێنێـت!، خـەڵك ڕقـی لەیـەکتر دەبێتەوە، هاتوچۆی خزمایەتی نامێنیٚ، ئەو عیلاقە کۆمەلاّیەتی یەی لـەنێوان خزمەکان و دراوسێیەکانە نامێنێت، خزمی واهەیـە پێـی ناخۆشـە خزمەکـەی بەسالّ هاتوچۆی بکات!، پێی ناخۆشە کـەس بێتـەمالّیان، جـا ڕق و قینـە زۆر دەبیٚ، کینەو بـوغز زۆر دەبێـت، وەك پێغەمبـەرﷺ فـەرمووی: (مِـن اشـراطِ السَّاعَة الفُحش والتَّفَحُّش وقَطیعَة الرَّحم)[112]، فەرمووی: خراپەو خراپـەکاری -داوێن پیسـی-، وەخەراپە بەزمان و خەراپە بە کردەوە لەعەلاماتی قیامەتە؛ وە یەکێك لەوانە فەرمووی: وە قەتعی سـیلەی رەحـم، سـیلەی ڕەحـم دەپـچڕیٚ و نامێنێت، بیٚ ڕەحمی دروست دەبێت لەنێوان خەڵکەکەدا.

نیـشانەی چـواردەم: ئینـسـان خۆزگـە بـەمردن دەخوازێـت، یـەکێك لــە عەلاماتەکان ئەوەیە، ئینسان بەسەر قەبری یەکێکدا تێدەپەڕیٚ و دەڵیٚ خۆزگـە لە جێگای تۆ بوومایە!، ئـەو فەرموودەیـەی کـە ئیمـامی(مـسلم و بوخـاری) ڕیوایەتیان کردووە و دەفەرموێت: (لاتَقوم السَاعَة، حَتی یَمرالرَجـل بقَبر الرَجـل فَیقول یالَیتَنی مَکانَهُ)[113]: قیامەت دانایێ، تا پیـاو بەسـەر قـەبری پیاوێکـدا

---

[112] المستدرك علی الصحیحین، کتاب الأیمان، رقم الحدیث ٥٥٣

[113] صحیح البخاري، کتاب الفتن، باب: لاتقوم الساعة حتی یغبط، رقم الحدیث ٦٦٩٨

نەڕواو نەڵێ خۆزگە لەجێگای تۆ بوومایە!، کـابرا دەڵـێ خۆزگـە مـن بـام لـە جێگای تۆ، بۆچی؟! لەبەرئەوەی فیتنە زۆردەبێت، لەبەر ئەوەی موسـیبەت زۆر دەبن لە دیندا، لەبەر ئەوەی ناخۆشی و نارەحـەتی زۆردەبـن، کـابرا ئەمـەنناى مردنێ دەکاو ئەمەنناى ژیان ناکات.

عەلامـەتی پـانزە: قەسـرو بینایـەی بـەرز بـەرز دروسـت دەکـرێن، بـەڵێ پێغەمبەرﷺ لە وەڵامی حەزرەتی جوبرائیلدا، کەپرسیاری لێکرد، عەلامـەتی قیامەتێ چین؟ فەرمووی: (أن ترى الحُفاةَ العُراةَ العَـالِ رِعـاءَ الـشاةِ يَتَطـاوَلُونَ في البُنيانِ)[114]، فەرمووی: یـەکێك لەعەلامـاتـەکانی قیامـەت ئەوەیـە، کەسـانی شوان و کەسانی فەقیرو هەژارو خاوەن عائیلە کـە زۆر فـەقیر بـوون، لـەئاخیری زەماندا، دەست بە دروست کردنی بینایەو قەسری بەرز بـەرز دەکـەن، تەماشـا نەکەین هیچی نەبووە لەناکاو قەسری گەورە گەورە دروست دەکات، زۆر هەژارو دەست کورت بووە، لەناکاو لەخۆی بایی دەبێ، یا هەرکەسـێکی تـر کەبـەهۆی قەسرو بینایەوە، بەهۆی عیمارەو بینایەی بەرز بەرزەوە، لەخوا یـاخی دەبـێ و دینی لەبیر دەچێتەوە، بەڵێ دروست کردنی قەسری گەورە گەورەو بەرز یەکێکە لە عەلاماتی قیامەت.

خۆشەویستەکانم، عەلامەتی شانزەهەم: باران زۆردەبێ و بەرەکەت نامێنێ، تەماشای حەدیـسی پێغەمبـەر بکـەن ﷺ فـەرمووی: (لا تَقـومُ الـسَّاعةُ، حَتَّـى يُمطَرَالنَّاس مَطَراً عاماً ولاتُنبِتُ الأَرضُ شَيئاً)[115]، ئەو حەدیـسە کـە ئیمـامی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل ڕیوایەتی دەکات، دەفەرموویت: قیامەت دانایێ هـەتا بارانی زۆر نەبارێ بەسەر خەڵکیدا، وە ئەرزیش هیچ شین ناکات، هیچ ناڕوێنێ، بارانی زۆر دەبارێ بەڵام ئەرز ناڕوێنێ، لە سەردەمی خۆشمانـدا ئەگـەر دیقـەت

---

[114] صحيح المسلم، كتاب الأيمان، باب: بيان الأيمان والإسلام، رقم الحديث ٨

[115] مسند أحمد بن حنبل، جزء ٣، صفحة ١٤٠، مسند أبي سعيد الخدري، رقم الحديث١٢٤٥٢

دەبـن و تـێ بفکـرین، دەزانـین لـە زۆرێـك لـەولاتان بـارانی زۆر دەبـارێ و لافاو(فَیـضان) هەڵدەستێ، شاری واهەیە بن ئاو دەکەوێ، هەمووومان ئاگادارین کە چەند ساڵێك باران لێرانە نەدەباری بەلاّم لەشوێنیکی وەکو مۆزەمبیق یا لە شیمالی ئەمریکا یا لەشەرقی ئاسیا، لەوشوێنانە تەماشـامان دەکـرد، شـوێن واهەبوو بەشار بەبن تاوێ دەکەوت!، ئەوە خێرو بێری ولاّتیش ناهێڵێ ئەوبارانە چونکە ئەو بارانە بارانی بەرەکەت نـی یـە، یەکێکـە لـە عـەلاماتی قیامـەت کەباران دەبارێ بەلاّم ئیقتصادی ولاّت زیاد ناکـات و بـەڵکو وێرانـی دەکـات، ماڵیش وێران دەکات، گژو گیاش هەمووی وەبن خـۆڵ و قـورێ دەخـات لەبـەر ئەوەی ئەو بارانە بارانی ئاسایی نیە.

نیـشانەی حەڤدەهـەم: کەسـانی فاسـق و بـێ دیـن خۆشەویـست دەبـن و مەدحیان دەکرێت لـەناو کۆمـەڵگادا، ئـەها پێغەمبـەرﷺ لەفەرموودەیـەکی صەحیحدا کـە ئیمـامی مـسلم و بوخـاری ڕیوایـەتیان کـردووە دەفـەرموێت: (فَیُصبِحُ النَّاس حَتَّى یُقالُ لِلرَّجل مَا اجلَده، ما اظفَره، مـا اعقَلـه ومـا في قَلبِـه مثقال حَبَّة من خَردل من إیمـان)[116] دەفـەرموێ: بەئینـسانی دەگـوترێ چـەندە پیاوی باشە!، چەند بەشان و شـەوکەتە!، چـەند زیـرەك و چاونەترسـە!، چـەند ئینسانی باشە!، لەکاتێکیشدا ئەو ئینسانە تۆسـقاڵێك ئیمـانی لەدڵـدا نییـەو ئاواش مەدحی دەکرێت.

عەلامـەتی هـەژدە: ئەمانـەت ئـامێنێ و خیانـەت زۆر دەبـێ. ئـەوە کـە بـەجۆرێك پێغەمبـەرﷺ لەحەدیـسێکدا کـە (الـشیخان: مـسلم و بخـاری) ڕیوایەتیان کـردووە دەفـەرموێت: (فَیُـصبِح النَّـاس یَتَـابِعون لایَكـادُ أَحَـد یُـؤدِّ الأَمانَةَ حتَّى یُقالَ انَّ في بَني فُلان رَجل اَمـین)[117] ، ئەفەرموێت: وای لێدێ خەڵك

---

[116] صحیح المسلم، کتاب الأیمان، باب: رفع الأمانة، رقم الحدیث ١٤٣

[117] صحیح البخاري، کتاب الرقاق، باب: رفع الأمانة، رقم الحدیث ٦١٣٢

دەگەڕێ تەماشا نەکات کەسێك نابینێتەوە ئەمانەت بپارێزێ و ئەمانەتی لەلا دابنێ، هەتا وای لێدێ دەگوترێ لە تیرەو بنەماڵەی فلانی یان لە شاری فلانی یان لە عەشیرەتی فلانی فلانەکەسی (ئەمین) هەیە!، (حتَّى يُقالَ انَّ في بَني فُلانة رجل اَمين) لە بنەماڵەی فلانی یا لە تیرو هۆزی فلانی پیاوێکی ئەمین هەیە، وای لێدێ خیانەت ناوا زۆر دەبێ، بۆیە پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إنَّ مِن أشراطِ السَّاعَة وتخوين الأمين وإئتِمان الخائِن)[118]، ئەفەرموێت لەعەلاماتی قیامەت کۆمەڵێك شت هەن یەك لەوانە ئەوەیە کە ئینسانی ئەمین بە خائین دادەنرێت وە ئینسانی خائینیش بە ئەمین دائەنرێ، بۆیە بەڕاستی ئێستاش زۆر شت ئالەوجۆرە بەچاوی خۆمان دەبینین.

بەڵێ عەلامەتی نۆزدە -کە عەلامەتی کۆتاییە لەم خوتبەیەدا باسی بکەین-: ڕیبا زۆر دەبێ، ئەو ڕیبایەی کەئێستا لەبازارەکانی دونیا بۆتە شتێکی ئاسایی. ئەگەر لە وڵاتی خۆماندا هەندێك پرسیار بکرێ مسوڵمانان بێن پرسیاربکەن، ڕیبا چۆنەو چ شتێك ڕیبایەو چۆن پارە دەبێت بە ڕیبا، لای مامۆستایانی ئاینی، بەڵام لەشوێنان کەس لەوە ناپرسێ، بە سەدان هەزار بانکی ڕیبا هەیە حیساباتی دونیا هەمووی ئێستا لەسەر کاروباری ڕیبایە، فرۆشتن و کڕینی بەڕیبا و جۆرێك ڕیبایە لە موعامەلەدا، بۆیە پێغەمبەرﷺ لە فەرموودەیەکدا کە ئیمامی طبرانی ڕیوایەتی کردووە فەرمووی: (بَينَ يَدي السَّاعَةِ يَظهرُالرِّبا والزِّنا والخَمر)[119]، فەرمووی: لەپێش قیامەتیدا ڕیباو زیناو خواردنەوەی عەرەق زۆر دەبێ، یەکێك لە عەلاماتەکانی قیامەت ئەوەیە ڕیبا زۆردەبێ، ئەو ڕیبایەی پێغەمبەرﷺ دەمانترسێنێ لە فەرموودەیەکدا کەفەرمووی: گچکەترین بەشی ڕیبا وەك ئەوە وایە کە پیاوێك زینا لەگەل

---

[118] معجم الأوسط للطبراني، باب: من اسمه إبراهيم، رقم الحديث ١٣٥٦

[119] المعجم الأوسط للطبراني، باب: من اسمه محمد، رقم الحديث ٧٦٩٥

دایکی خۆی بکات!، ئائەوەندە گەورەیە ئەو ڕیبایەی ئێستا خەڵك خۆی لێنا پارێزێ!، پرسیاری لێناکات ئەو خاوەن قەرزانە ئەو خەڵکەی کە پارە بە قەرز ئەدا لە موقابیلدا قازانجێك بۆ خاوەن پارەکە دەگەڕێتەوە لەپارەکە، ئەوە ڕیبایە، برایانی بەڕێز، مسوڵمانان، پێویستە لەوەدا پرسیار لەمامۆستایان بکەن، قاعیدەیەکی فقهی هەیە ئەفەرمووێت: {كُلُّ قَرضٍ جَرَّ مَنفَعةً فَهُوَ رِبا}: هەر قەرزێك مەنفەعەتێك بۆ خاوەنەکەی ڕابکێشێت ئەوە ڕیبایە. جگە لەو پارەی بەقەرزی ئەدەی، هەرشتێکی تری زیادە لەسەری وەرگری ئەوە ڕیبایە، بۆیە پێویستە خۆتی لێ بپارێزی برای بەڕێزو خۆشەویستم.

جائێمە لەو وتاری ئەمڕۆدا ئیکتیفا دەکەین بەوکۆمەڵە نیشانە بچوکانەی ڕۆژی قیامەت، بەپشتیوانی خوای پەروەردگار لە وتاری داهاتوودا کۆمەڵێکی تر لە نیشانە بچووکەکان باس دەکەین، ئەگەر خوا پشتیوان بێ و عومر باقی بێ، لەوتارێکی دواتریشدا باسی عەلاماتە گەورەکان دەکەین، بۆئەوەی وریابین و ئاگامان لە خۆمان بێ، زۆرێك لەو نیشانانە تێپەریون و ئێمە ئاگامان لێیان نیە، زۆرێکیش تێیدا دەژین، با ئاگامان لێبێ نەوەك ڕۆژێك لە ڕۆژان قیامەتمان بەسەردابێ و ئێمەش ئاگامان لە خۆمان نەبێ و ماڵوێرانی دونیابین و دەست بەتاڵ و خەجاڵەتی ڕۆژی قیامەتیش بین!، یاڕەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێرکەی، خوایە بە مسوڵمانی بمان ژیێنی، خوایە لەسەر ڕاستە شەقامی ئیسلام ڕامان بگری، خوایە دینی خۆت لەلامان زیاتر شیرین بکەی، خوایە لەسەر سوننەت و سیرەتی پێغەمبەر ﷺ ڕامان بگری، خوایە سوننەت و سیرەتی پێغەمبەرمان لەلا خۆشەویست بکەی، خوایە ئیمانمان لە دڵدا برازێنیەوە، خوایە خراپەو خراپەکاریمان لەلا ناشیرین بکەی، خوایە خۆشەویستی(مودة) و ڕەحمەتمان لەنێواندا زیاد بکەی، خوایە بوغزو قین و ناخۆشی وناڕەحەتیمان لەنێواندا هەڵگری، یاڕەببی خوایە هەرچی خۆشە بۆمان بنێری و هەرچی ناخۆشی و ناڕەحەتی یە لە سەرمان هەڵگری.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لكم ولسائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

نیشانە بچووکەکانی قیامەت

(٢)

نیشانە بچووکەکانی قیامەت

(٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلَّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على المحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك، صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ الله مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، خۆشەویستانی خواو پێغەمبەرﷺ، ئەی ئەوکەسانەی بۆخوا ئەژین و بۆ خوا ئەمرن، ئەی ئەو کەسانەی دونیاتان لەخزمەتی قیامەتی خۆتاندا داناوە، ئەی ئەو کەسانەی ئامانج و هەدەفتان لە ماندو بوونتان لەڕۆژانی ژیاندا ڕەزابوونی خوایە(جل جلاله)، ڕەحمەتی خواتان لێبێت، سەلامی خواتان لێبێت لەم ڕۆژە پیرۆزەدا.

بەڕێزان: لەوتاری رابردوودا باسی هەندێك لەنیشانە بچووکەکانی ڕۆژی قیامەتمانکرد، هاتنی ڕۆژی دوایی، ئەو قیامەتەی وتمان هەمووومان لێی بێ ئاگاین! ئەو ڕۆژەی کەزۆر نزیکەو چاوەڕێمان دەکات، ئەو ڕۆژەی کەبیری لێناکەینەوە، ئەو ڕۆژەی کە خۆمان بۆی ئامادەنەکردووە، ئەو ڕۆژەی

كەنایهێنینە بەر چاوی خۆمان، ڕۆژێكی زۆر ترسناك، پێچانەوەی دونیا، هەلگرتنی ئەو بەرو بازارە، ئەمانی زیندەوەر بە گشتی، هیجرەت و كۆچكردن لە دونیا بۆدوارۆژ، ئەو ڕۆژەی كەبیری لێناكەینەوە!، هاتنی ڕۆژی دوایی، ڕۆژی موحاسەبە، ڕۆژی لێپێچانەوە، ڕۆژی پاداشتی چاكە بە (بەهەشت)، وە پاداشتی خراپە بە (دۆزەخ)، وەعدماندا كەلەوتاری داهاتوودا باسی هەندێك لەو نیشانە بچووكانەی تر بكەین كەپێش ڕۆژی قیامەت دادێن، لە وتاری ڕابردوودا نۆزدە نیشانەمان باسكرد، كە زۆرێك لەو نیشانانەی باسمان كردن هاتوون و تێپەڕیون!، هەندێكیشیان ماون، لەوتاری ئەمرۆشدا ئەوەندەی كەفریا بكەوین كۆمەڵێكی تر لەونیشانانە باسدەكەین بەو ئومێدەین كە وشیارمان بكەنەوە، بمان هەژێنن، تەكانێكمان پێ بدەن و هاندەرمان بن بۆ خۆئامادە كردنمان بۆ ئەو ڕۆژە، بۆ نزیك بوونەوەمان لە خوا، بۆ حاڵی بوونمان زیاتر لە دینی خۆمان لە داهاتووی ژیانی خۆمان.

بەڕێزان، بیستەمین نیشانە لە نیشانەكانی ڕۆژی قیامەت: ئەوەیە ماڵ و سامان زۆر دەبێت، خەڵك دەوڵەمەند دەبێت، پێغەمبەرﷺ لە فەرموودەیەكدا كە ئیمامی مسلم ڕیوایەتی كردووە دەفەرموێت: (لاتَقُومُ السَّاعة حَتَّى يُكثُر المالَ ويفيضُ حتى يخرج الرجل بزكاةِ مالِهِ فَلايَجِدُ أحَداً يقبلها منه)[١٢٠] واتە: قیامەت هەڵناستێت، قیامەت دانایێ تا ماڵ زۆر نەبێت، سەروەت و سامان زۆر نەبێت، بەجۆرێك كە وای لێدێت ئینسانی دەوڵەمەند بە زەكاتی ماڵەكەیەوە وەدەردەكەوێ كەسێك لێی وەربگرێت كە موستەحەقی ئەوەبێت كەس نیە لێی وەربگرێت!، كەس نیە لێی وەربگرێ بەو مانایەی كە موستەحەقێك نیە كە زەكاتی پێ بشێ، ماڵی زۆر دەبێت، (ویفیضُ): دەڕژێ، ماڵ زۆر دەبارێ بەسەر ئەو ئینسانەدا!.

---

١٢٠ صحيح مسلم، كتاب الزكاة، باب: الترغيب في الصدقة، رقم الحديث ١٥٧

بەڵێ خۆشەویستەکانم، ماڵ ئەمڕۆ ڕژاوە، بارییوە، لە شوێنێکی وەکو ئێرە کە کوردستانی خۆمانە وە لەو وڵاتانەی کە مسوڵمان نشینن دەبینین!، خاوەنی قەسری زۆر، خاوەنی سەیارەی زۆر، خاوەنی مولك و ماڵی زۆر، خاوەنی پارەوپول و سەروەت و سامانی زۆر!، لە دەوڵەتەکانی عەرەبییەوە بگرە تائەو شوێنانەی کە بە زۆری مسوڵمانی تێدایە، مەرج نیە هەموو مسوڵمانێکیش خاوەن ماڵ بێت، بەڵام دەوڵەمەندو خاوەن ماڵ زۆردەبن، هەر لە فەرموودەیەکی تردا لەوبابەتەدا دەفەرموێت: واى لێدێ (تكُونُ ابِلٌ للشيطان وبيوت للشّيطان)[121]، کابرا ئەسپێکی هەیە حوشترێکی هەیە بۆخۆی سواری دەبێت یەکێکیانیشی هەیە کەشەیتان سواری دەبێت، یەعنی زیادەیە لەخۆی!، (وبيوتٌ للشّيطان) کۆمەڵە خانوێکیشی هەیە کەشەیتان تێیدا نیشتەجێ دەبێ، یەعنی زێدەیە، هی وا هەیە قەسرێك دروست دەکات پێویستی بە دووژوور هەیە دە پانزە ژووری بەتالی بۆدەمێنێتەوەو هەمووی چۆڵەو شەیتان تێیدا نیشتەجێ دەبێ، یەکێکە لەنیشانەکانی ڕۆژی دوایی: خانووبەرەی زۆر، وە ژووری زۆر، کەخۆیشی ئەو هەموو ژوورانەی پێویست ناکات!.

نیشانەی بیست و یەك لەنیشانە بچووکە کانی ڕۆژی قیامەت ئەوەیە کە: بازاڕو فرۆشگاکان لەیەکتر نزیك دەبنەوە، ئەگەر لەسەردەمی پێغەمبەرﷺ، مەعناو تەفسیری ئەو حەدیسە نەزانرابێ وەك پێویست کەبە چاوی خۆیانی ببینن، ئێستا زۆر چاك دەزانرێ، یانی چی: بازاڕەکان لەیەکتر نزیك دەبنەوە ؟!، ئایا ئەرز لەیەکتر نزیك دەبێتەوە؟، نەخێر، بەڵکو هاتووچۆ و گەیشتنی ئینسانەکان بەبازاڕەکاندا زۆربە نزیکی و زۆر بەئاسانی دەبێ، بازاڕەکان وەك

[121] عون المعبود شرح سنن أبي داود، جزء ٧، صفحة ١٧٠، باب: في الجنائب؛ فيه عن الحديث: .. وقال في الأشراف ليس في الحديث مايدل عليه بل نظم الحديث دليل على أن جميعه الى قوله فلم أرها من قول النبيﷺ... وأما بيوت الشيطان فلم أرها، فإن النبيﷺ لم ير من الهوادج والمحامل التي يأخذها المترفون في الأسفار كذا في المرقاة.

لەلای یەکێ وایە، بەهۆی چی؟، بەهۆی وەسائیلی هاتووچۆ، ئەگەر سەدساڵ پێش ئێستا یەکێك بیویستبایە لێرەوە بچێتە کەرکووك دەبوایە بەلای کەم پێنج شەش ڕۆژی پێبچێ بە پێیان تاوەکو دەچێ و دێتەوە!، بەڵام ئێستا بەسەیارە ئەتوانێ بەیانی زوو بڕوات و بۆ نیوەڕۆ بێتەوە، ئەوە لێك نزیك بوونی بازارەکانە، لێرە کەل و پەل ناکڕێ لە سلێمانی دەیکڕێ!، لەهەولێر نایکڕێ لەکەرکووك دەیکڕێ!، خاوەنی سەیارەیەو بازاڕەو لەیەکتر نزیکە ئەگەر سەیارەیە یا ئەگەر تەیارەیە یا ئەگەر قیتارە..، ئێستا یابان قیتاری دروست کردووە لەیەك سەعاتدا چوارسەد کیلۆمەتر دەڕوات!، لەیەك سەعاتدا چوار سەد کیلۆ مەتر دەڕوات، بەجۆرێك لەیەك ڕۆژدا شانزە هەزار کەس دەگوازێتەوە، ئەو بازاڕە چۆن لەیەکتر نزیك نابنەوە!، لەوبازاڕە بۆئەو بازاڕ، بۆکارو کەسابەت، (صدق رسول الله ﷺ)!!.

بەڕێزان: گوتمان زەمەنەکان لێك نزیك دەبنەوە، هەرواش بازارەکان لێك نزیك دەبنەوە، لەوتاری رابردوو گوتمان (فتكون السَّنَةُ كالشَّهرِ، والشَّهرُ كالجُمعةِ، والجُمعة كَاليَوم)[122]، ساڵ وەکومانگی لێدێ!، مانگ وەکو هەفتەی لێدێ!، هەفتە وەکو ڕۆژێکی لێدێ!، زەمەن زۆر سەریع دەڕوات، ئەوەش بەهەمانشێوە ئەوە دەگەیەنێ کە ئەوەی سالانی زوو بە ساڵێك دەکرا ئێستا بە مانگ یان کەمتر دەکرێ و بەخێراتر ئەنجامدەدرێ.

بیست و دووهەمین نیشانەی بچووك ئەوەیە: شەڕێکی گەورە لەنێوان دوو کۆمەڵی مسوڵماندا دروست دەبێ کە هەردووکیان بانگەوازەکەیان یەکە!، ئەوە کە هەندێك لە موفەسرین و مێژوونوسانی حەدیس دەفەرموون: ئەوە ئەو جەنگەیە کەلەنێوان حەزرەتی علی و موعاویەدا ڕوویداوە لە جەنگی (صفين) دا، وەیاخود دەشبێ هێشتا نەهاتبێ!، ئەگەر نەهاتووە خوایمانپارێزێ نەوەك

---

[122] سنن الترمذي، كتاب الزهد، باب: ماجاء في تقارب الزمان، رقم الحديث ٢٣٣٢

یەکێك بین لەو کۆمەڵە، خوا بمانپارێزێ لەوەی کەلەگەڵ کۆمەڵێك مسولماندا ڕووبەڕوو ببینەوە!.

بیست و سێ هەمین نیشانە: چیایەکی زێڕ لەناو ڕوباری فوراتدا دەردەکەوێ!، ئەو ڕووبارەی فورات کەئێستا بە ڕۆژئاوای بەغداد دا تێ دەپەڕێ و سەروچاوەکەی لە تورکیاوە هەڵدەقوڵێ، پێغەمبەرﷺ فەرمووێ: (لاتقومُ السَّاعةُ حَتَّى يُحْسَر الفُرات عن جبلٍ مِن ذَهَبْ)[١٢٣] واتە: قیامەت دانایێ تا تافورات نەگێڕێتەوەو لە ئەنجامدا چیایەکی زێڕ دەردەکەوێ لەناو ئەو ڕووبارەدا، (يُقتَتَلُ الناسُ عَلَيهِ فَيُقتَلُ مِن كُلِ مِئَةٍ تِسعَةٌ وتِسعون))، دەفەرموێ: لەسەر ئەو چیایە زێڕە خەڵکی بەشەڕدێن و شەڕدەکەن لەهەر سەد کەسێك نەوەدو نۆی دەکوژرێ و یەکیان دەمێنێ!، بەڵێ زۆر نزیکە!، ئێستا تورکیا خەریکی دروست کردنی چەندین (بەنداو) سەددە لەسەر ڕوباری فورات کە هێشتا نەیگرتۆتەوە، گەورەترین سەددە لەڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بە ئیعتیراقی ئەندازیارەکان. عیراق تای ئەو ڕۆژەی لێیە کەئەو ڕوبارە بگێڕێتەوەو ئەو ناوە کەوەکو بەرهەمێکی زیندوو وایە بۆ عیراق نەمێنێ، بەڵێ خۆشەویستەکانم زۆر نزیکە، ئەوە یەکێکە لە عەلامەتە بچووکەکانی ڕۆژی قیامەت کەدەبێ حەتمەن حەدیسی پێغەمبەر ﷺ بێتە جێ کە هەزارو چوارسەد ساڵ پێش ئێستا فەرموویەتی!.

بەڵێ بەڕێزان، بیست و چوارەمین لە نیشانە بچووکەکانی ڕۆژی قیامەت: پیاوانی چاك غەریب دەبن و بەسەیر تەماشادەکرێن لەناو خەلکدا!. گوێ بگرن لەفەرموودەی پێغەمبەرمان ﷺ کە فەرمووی: (إِنَّ الإسلامَ بَدَأَ غَرِيباً وسَيَعودُ غَرِيبا)[١٢٤] ، ئەو ئیسلامە هات زۆر غەریب بوو - لەناو ئەهلی مەککە-،

---

[١٢٣] صحيح المسلم، كتاب الفتن، باب: لاتقوم الساعة حتى يحسر الفرات على جبل من ذهب، رقم الحديث ٢٨٩٤

[١٢٤] صحيح المسلم، كتاب الأيمان، باب: بيان أن الإسلام بدأ غريباً، رقم الحديث ١٤٥

بەغەریبی هات و زۆر عەجیب بوو، زۆر جێگای سەرسوڕمان بوو، وەختێك كە پێغەمبەر ﷺ لەناو مەککەدا دەعوەی دەکرد بۆ ئیسلام خەڵکێك گاڵتەیان لێ دەهات و زۆر بەسەیر تەماشایان دەکرد، تەنها چەند کەسێك بوون، کەمتر لە دەکەس!، پاشان بوە زیاتر لەسی کەس و ئیعلانی ئیسلام کراو، دوای سێزدە ساڵ هیجرەتیان کرد لەمەککەوە بۆ مەدینەو ئاوا لەبچووکی بەرەو گەورەیی هات و لەغەریبی ڕزگاری بوو، بەلاّم پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ (وسَيَعُودُ غَرِيباً): ئیسلام هەروەکوچۆن بەغەریبی پەیدابوو لەکۆتایی زەمانیشدا هەروا بە غەریبی پەیدادەبێتەوە!، ڕەنگە یەکێك شەرحی ئەو حەدیسە بەهەڵە بکا بەومانایەی کە ئیسلام بە غەریبی هاتووەو بەغەریبی دەڕواتەوە، ئەوە غەڵەتە، نافەرموێ (يرجع)، دەفەرموێ (يعودُ): دەگەڕێتەوە بۆ مەیدانی ژیان، چۆن بەغەریبی هاتووە ئاواش بەغەریبی پەیدا دەبێتەوە لەئاخیری زەماندا، بەڵێ (وسَيَعُودُ غَرِيباً) خەڵك پێی سەیر دەبێ، جا دەفەرموێ: (فَطوبى لِلغُرباء) مزگێنی بۆ ئەو غەریبانەی کە لەکۆتایی زەماندا هەڵدەستن بە هێنانەوەی ئیسلام و خەڵك پێی سەیردەبێ، مزگێنی خۆشحالی بۆ ئەوکەسانەی هەڵگری مەشخەڵی هێنانەوەی ئیسلامن لەو ڕۆژەدا، جا ئەوکەسانە کێن؟: (أُناسٌ صالحون)[125] خەڵکێکن ساڵح و پاکن، پێغەمبەر فەرمووی ﷺ: (أُناسٌ صالِحون في أُناسٍ سوءٍ كَثيرَة)، لەناو خەڵکێکی خەراپی زۆردان، (مَن يعصيهِم أكثَرُ مِمَّن يُطيعهم) ئەوانەی کەبەقسەیان ناکەن زۆر زیاترن لەوانەی بەقسەیان دەکەن !.

ئەوانە کۆمەڵە خەلکێکن هەولّدەدەن بۆهێنانەوەی ئیسلام لەئاخیری زەماندا، ساڵحن، وە ئەوانەی کە بێ فەرمانیان دەکەن و سەرپێچیان دەکەن زیاترن لەوانەی گوێڕایەڵییان دەکەن،(صدق رسول الله ﷺ)!.

---

[125] المعجم الأوسط للطبراني، جزء ٩، صفحة ١٤، من اسمه مقدام، رقم الحديث ٨٩٨٦

بەڵێ خۆشەویستەکانم، بیست و پێنجەمین لەنیشانەکان: مسولمانان دوژمنیان زۆر دەبێ، گـوێ بگـرن لەفـەرموودەی پێغەمبـەر ﷺ کـە چـۆن نموونـەمان بـۆ دێنێتەوەو دەفەرموێ: (يوشَكُ أن تداعى عَلَيكُم الأُمَم)[١٢٦] زۆرنزيكە كە دەوڵـەتان -ئوممەت و قەوم و جەماعەتەكان- بەسەرتاندا بدەن، داتانبێنێ: (مِن كُلِّ أُفُق)، لە هەموو بەرزاييەك بۆتان بێنە خوارێ،(كما تَداعى الأكَلَةُ إلى قَصْعَتِها)، هـەروەكو حەيوانە درِندەكان بۆسەر نێچيرەكەيان دێنە خـواردوە گۆشـتی بخـۆن كـە ئەوەنـدە موشتاقی گۆشت خواردنی نێچيرەكەن، ئاوا ئوممەتان و قەومـەكان و دەوڵەتـەكانی ئەوكات بۆتان دادەبەزن!.

بەڵێ بەرێزان بەچـاوی خۆمـان دەبيـنين ئێـستا لەرۆژهـەڵات و رۆژئـاوا چ دوژمنايەتيەكی ئيسلام و مـسولمانان دەكـرێ!، هەمووشـتێك ئـازادە جگـە لـە ئيسلام!، نموونەمان زۆرن كە لەوتاری جومعەدا باسيان ناكـەين، هەرئەسـۆماڵ و سوودان و ميصر و فەلەستينی خوێناوی كەرۆژانە يەكەم دەنگـو باسـی ئيزاعـەو تەلەفزيۆن دەنگ و باسی فەلەستينە، كێ وايان لێدەكات!!، مەگەر هەر جوولەكە نييە؟!، مەگەر دوژمنترين كەس نيە لەسەر رووی زەوی بۆ مـسولمانان، ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ آمَنُواْ الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُواْ﴾ (٨٢) المائـدة، واتـە: گەورەترين دوژمنی ئيسلام و مسولمانان جوولەكە(يهود)ن، ﴿وَالَّذِينَ أَشْرَكُواْ﴾: وە ئەوانەن كەلەگەڵيانن و موشريكن، بەڵێ دەبيـنين لەشيـشان چيـان پێـدەكرێ، لەبۆسـنە، لەكۆسـۆڤۆ، لەكـشمير، لـەكوێ و لـەكوێ، نموونـەمان زۆرن...، هـەر عەيبێك يان هەر رەخنەيەك يان هەرشتێكی عەيبدار بيانەوێ دەسـتی خـەن بـۆ ناشيرين كردنـی مـسولمانان و ئيـسلام دروسـتی دەكـەن، بـەلام وەلاهـی خـوای پەروەرگار نووری خۆی هەر پێدەگەيـەنێ!، ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ (٨) الـصف واتـە: دەيانـەوێ بـەفووی دەمـی

---

[١٢٦] مسند أحمد بن حنبل، جزء ٥، صفحة ٢٧٨، ومن حديث الثوبان، رقم الحديث ٢٢٤٥٠

خۆیان نووری ئیسلام بکوژێننەوە بەلاّم خوانووری خۆی هەرتەواو دەکات با کافرانیش پێیان ناخۆش بێت!: ﴿وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ (٨) الصف.

بەڵێ خۆشەویستانم، بیست و شەشەمین نیشانە: تەقلیدکردنی بێباوەڕان و خوانەناسان لەکارو کردەوەکاندا، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (لَتَركَبُنَّ سُنَنَ مَن كَانَ قَبلَكُم شِبراً بِشبر حَتَّى لَو انَّ اَحَدهُم جامَعَ امرأتَهُ باالطَّرِيقِ لَفَعلتُموهُ)[١٢٧]، ئەفەرموێ: ئێوە بەدوای شوێنی بێ باوەڕان دەکەون لە کردەوەدا، تەنانەت ئەگەر یەکێك لەناوەڕاستی ڕێگا لەگەڵ خێزانی خۆی کۆببێتەوە ئێوەش بەدوای دەکەون و دەتانەوێ وابکەن!، ئەمڕۆ غەرب چی دەکات ئێمەش تەقلیدی دەکەین، خانوبەرەمان هەمووی بۆتە غەربی، ناومان لێناوە غەربی، جل و بەرگمان هەمووی ئیستیراد(هاوردە)یەو تەقلیدەو عادەتەو لەوێوە بۆمان دێ و ئەمڕۆ لەوێ عەرز دەکرێ بەیانی لەبازارەکانی خۆمان دەیبینین، تەنانەت خواردەمەنی و شێوازی دروستکردنیشی، تەنانەت موعامەلاتی بازاڕمان، تەنانەت لە ئیدارەو دەستەلاّتیش زۆر تەقلیدی غەرب دەکرێ، بەڵێ ڕۆژێك دێ مسوڵمانان وایان لێدێ تەقلیدی ئەوانەی پێش خۆیان دەکەن -پێش ئیسلام هاتوون-، تەقلیدی خەڵکێکی بێ باوەر دەکەن، بەڕاستی ئەگەر لە سەداسەدیش نەبێ بەلاّم زۆرتەقلیدی ڕۆژئاواو غەرب و ولاتانی بێ دینمان کردووە کە زەرەری دونیاو قیامەتی لێ دەکەین.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، بیست و حەوتەمین لەنیشانە بچووکەکانی ڕۆژی دوایی ئەوەیە: خەڵکی خۆی لەحەرام ناپارێزێ!، حەلاڵ بێ یا حەرام بێ تێکەڵی دەکاو وەری دەگرێ!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (يَأتي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ ما يُبال الرَّجل مِن أينَ أصَابَ المالَ، مِن حلالٍ أو حرام)[١٢٨]، فەرمووی زەمانێك دێ بەسەرئوممەتی مندا پێش ئەوەی دونیا تێکبچێ، لە ئوممەتی من خەڵکی پارە

---

[١٢٧] المستدرك على الصحيحين، كتاب الفتن والملاحم، رقم الحديث ٨٤٠٤

[١٢٨] سنن النسائي الكبرى، كتاب البيوع، باب: اجتناب الشبهات في الكسب، رقم الحديث ٦٠٤١

کۆدەکاتەوە باکی نیە لەوەی ئاخۆ لە حەرام کۆی دەکاتەوە یالە حەلال کۆی دەکاتەوە، ئەوەش یەکێکە لەنیشانەکانی ڕۆژی قیامەت، کەدیارە ئەوەش زۆر بەئاسایی دەیبینین، لە سەداسەد پێچەوانەی سەردەمی پێغەمبەرو ئەسحاب، کە ئەبوبکری صدیق یەك لوقمە نانیان بۆهێنا پرسیاری نەکرد لەکوێتان هێناوە گومانی لێی هەبوو حەلاڵە یان حەرام، پەنجەی لەناو دەمی خۆی ڕاکرد خۆی بڕشێنێتەوە تاخواردنەکە بهێنێتەوە، زۆرهەوڵیدا نەیتوانی، زۆرخۆی ئەزیەتدا پاشان گوتیان سەتڵێك ئاوی بۆ بێنن باهەر ئاوەکەی بخواتەوە کەئاوی زۆر خواردەوە دەتوانێ بڕشێتەوەو خواردنەکەی بێنێتەوەو ئەو عەمەلییەی چەندجار دووربارە کردەوە تا ئەو خواردنەی هێناوە و زۆر خۆی ئەزیەتدا، یەکێك لێی پرسی: (كُلُّ ذالِكَ مِن أجلِ لُقمَة يَاأبَابَكر)[129]، ئەوهەموو خۆ ئەزیەتدانە لەپێناوی یەك لوقمە نان ئەی ئەبوبەکر، ئەویش فەرمووی (واللهِ لَولَم تخرج إلاَّ مَعَ نَفسِي لَأخْرَجتهَا)، فەرمووی وەڵاهی ئەگەر نەهاتبا دەرێ، تەنها لەگەڵ نەفسی - ڕوحی- خۆم نەبوایە، ڕوحی خۆم بۆ دەینایە دەرێ هەردەبوایە بێتە دەرێ!، چونکە من گوێم لێ بووە لەپێغەمبەرﷺ فەرمووی[130]: هەرگۆشتێك بەحەرام قەڵەوببێ ئاگر باشترە بۆئەو، ئاگر لایەقە بۆئەو!، (النَّارُ أولى بِه)، وەهەروەها ئەگەر یەکێك لوقمەنانێکی حەرام بخوا چل ڕۆژ دوعای قەبوول نابێ!، بۆ دەبێ ئینسان لەحەرام خۆی نەپارێزێ؟!، کەدەزانێ فلانە شتە حەرامە، حیسابی لەسەرە، موحاسەبەی لەسەرە، جا زەمەنێك دێ خەڵك حەلاڵ و حەرام پێکەوە دەبەستێ و پرسیاری لێ ناکاو گرنگ ئەوەیە کۆبێتەوە.

[129] كنز العمال، جزء ١٢، صفحة ٢٣٦، مسند الصديق، عبادته رضي الله عنه، رقم ٣٥٦٩٥

[130] (كل جسد نبت من سحت – أي من حرام- فالنار أولى به) أورده الترمذي.

بیست و هەشتەمین: دەست گرتن بەدینی ئیسلام زەحمەت دەبێ، فەرموودەی پێغەمبەرە ﷺ کە دەفەرمووێ: (يَأتي عَلى النَّاسِ زَمَانٌ الصَّابَر فيهم على دِينه كالقَابِضِ عِلى الجَمَر)[131] واتە: ڕۆژێکدێ بەسەر ئوممەتی مندا، ئەوەی کەدەستی بەدینەکەیەوە گرتووە وەکو ئەوە وایە کەدەستی بە پشکۆوە گرتبێ!، پشکۆی ئاگرین!، ئەوندە زەحمەت و نارەحەتە!، لەبەرچی؟! لەبەر فیتنەو ئاشووب!، لەبەر ناخۆشی و ناڕەحەتی، لەبەر فەسادو بێ ئەخلاقی، لەبەر ئەوە دین زەحمەت دەبێ، دوژمنایەتی مسوڵمانان دەکرێ، بۆیە ئەو کەسەی دەست بەدینەوە دەگرێ، وەکو ئەوە وایە دەستی بە پشکۆوە گرتبێ، جا پشکۆ عادەتێکی هەیە یا دەستت دەسووتێنێ، مەعنای وایە ئەگەر دینەکەت بگری، دەستت دەسوتێ، ئازار دەبینی، ناڕەحەت دەبی لەدونیا، ئەگەر توشی ناڕەحەتیانیش نەبی مانای وایە بەباشی دەستت بە دینەوە نەگرتووە، جادەستت بسوتێ باشترە لەوەك دینەکەت لەدەست چێ، چونکە ئەو دینە دینێکە سەربەرزی دونیاو قیامەتی تۆی تێدایەو ئەو دونیایەش دونیایەکی کاتی یە و دەروات، ئەگەر دینەکەمان بەردەین هەتاسەر ناژین و عومرێکەو تایبەتەو هەردەمرین، خوای پەروەردگار بە یەهوود دەفەرموێ: ئەگەر هەزار ساڵیش بژین هەردەبێ بمرن، ﴿لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ (٩٦) البقرة.

بیست و نۆیەمین نیشانە: ئافرەتان زۆردەبن و پیاوان کەم دەبن، پێغەمبەرﷺ لەفەرموودەیەکی صەحیحدا کە ئیمامی بوخاری ڕیوایەتی دەکات فەرمووێ: (مِن أشراطِ السَّاعَة أنْ يَقلَّ العِلم وتكثُرالنِّساء وَيقِل الرِجال حَتَّى يَكونَ لِخَمسِين إمرَأة ألقَيِّمُ الواحِد)[132]، فەرمووی: لەنیشانەکانی

---

[131] سنن الترمذي، جزء ٤، صفحة ٥٢٦، كتاب الفتن، باب: ماجاء في النهي عن سب الرياح../ باب، رقم الحديث ٢٢٦٠

[132] صحيح البخاري، كتاب العلم، باب: رفع العلم و ظهور الجهل، رقم الحديث ٨١

قیامەتە کە عیلم- ی دین- کەم دەبێ، عیلمیش بەنەمانی عالمان کەم دەبێ!، وە ژن زۆر دەبن، وەپیاوان کەم دەبن، هەتا وای لێدێ: (لِخَمسِين إمرَأة ألقَيِّمُ الواحِد) بۆ پەنجا ئافرەت یەك پیاو بەڕێوەیان دەبات، وای لێدێ ئافرەت ئەوەندە زۆردەبن پەنجا ئافرەت یەك پیاو بەڕێوەیان دەباو سەرپەرشتیان دەکات.

جا دەتوانین بڵێین شوێنەواری ئەو زیادبوونەش ئێستا دەبینین!. بۆنموونە: لەشوێنێکی وەکو شاری سلێمانی ئافرەت چوار بەرامبەری پیاوە[133]. هەروا لەشارەکانی تر، وەهەروەها لەدونیا بەگشتی، لەوانەیە شوێنی واهەیە ئێمە هەستی پێناکەین، زۆرزۆر لەوە زیاترە، بەڵێ بۆ پەنجا ئافرەت یەك پیاو سەرپەرشیان دەکات!، ئەوەش یەکێکە لەعەلاماتی قیامەت.

سی یەمین نیشانە: شاهێدی دانی بەدرۆ زۆردەبێ و سوێند خواردن زۆردەبێ، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إنَّ بَينَ يَدي السَّاعَة شَهادَةَ الزُّور وَكتمان شَهادة الحَق)[134] واتە: لەنیشانەکانی ڕۆژی قیامەتە کە شایەتیدان بەدرۆ زۆردەبێ و شاردنەوەی شایەتیی حەق زۆردەبێ!، کابرا شاهێدیەکی حەقی لەلایە دەیشێرێتەوە، بەلاّم لەسەر مەسئەلەیەك شاهێدی بەدرۆ دەدا بۆ کەسێك و شاهێدی حەقیش دەشێرێتەوە، یان بەشێوەیەکی گشتی شاهێدیدان بەدرۆ زۆر دەبێ و وە شاهێدیدان بەحەق زۆر کەم دەبێ و دەشاردرێتەوە، لەفەرموودەیەکی تردا فەرمووی: (خَيرُ النَّاسِ قَرني ثُمَّ الذِينَ يَلُونَهُم ثُمَّ الذِينَ يَلُونَهَم)[135]، فەرمووی باشترین خەڵك ئەوەیە لە -سەردەمی- قەرنی مندا بژی، کە {قَرن} یەعنی سەدساڵ!، باشترین خەڵك ئەوەیە کەلە قەرنی مندایە، پاشان ئەوانەی دواتر دێن، وە پاشان ئەوانەی دواتر دێن، (ثُمَّ يَجيءُ أقوامٌ) پاشان قەومێکی تردێن سوێند دەخۆن (تَسبِقُ شَهادَةَ

---

[133] - دیارە بەپێی ئامارەکانی ئەوکاتە بووە، کە ڕەنگە ئێستا زیاتریش بووبێت!.

[134] المستدرك على الصحيحين، كتاب الأحكام، جزء ٤، صفحة ١١٠، رقم الحديث ٧٠٤٣

[135] صحيح البخاري، كتاب الشهادات، باب: لايشهد على شهادة الجور إذا أشهد، رقم الحديث ٢٥٠٩

أَحَدهم يَمِينه وَيمِينه شَهَادَته)[١٣٦]، دەفەرمووێ: قەومی وادێ دوای ئەوسێ سەدەیە، شـاهێدیدانیان وەپـێش سـوێندەکەیان دەکەوێتـەوە و سـوێندەکەیان وەپـێش شاهێدیدانیان دەکەوێتەوە، یەعنی چی؟، یەعنی ئەوەندە شاهێدی دەدەن و ئەوەندە سوێندێ دەخـۆن خەریکـە سـوێند خواردنەکـەو شـاهێدیدانەکە وەپـێش یـەکتری دەکەونەوە!، ئەونـدە بەسـەریعی بـەدەمیان دادێ شـاهێدیدان وە سـوێندخواردن، کەئەوەش یەکێکە لە نیشانەکانی ڕۆژی قیامەت، وەلەسیفەتە ناشیرینەکان کەنابێ ئینسانی مـسوڵمان سوێندی زۆر بخوات، تەنانەت بەڕاستیش نەك هەربەدرۆ، چونکە سوێندخواردن بەدرۆ بەسوك تەماشاکردنی خوایە جـل جلالـە!!، کەئـەوە هـەرگیز لەئینـسانی مسوڵمان ناوەشێتەوە خوابکات بە وەکیلی خـۆی لەموعامەلـەی خـۆی بۆئەوەی ڕەواجی تیجارەتەکەی زیاتربێ یان خەڵکێك لێی ڕازیبێ –خوانەخواستە-.

سی و یەکەمین نیشانەی بچوکی قیامـەت: مزگەوتـەکان دەڕازێندرێنـەوە، گوێ بگرن لەفەرمودەی پێغەمبەر ﷺ کە فەرمووی: (مِن أشراطِ السَّاعَةِ أن يَتَبَاهى النَّاسُ بِالمَسَاجِدِ)[١٣٧]، فەرمووی: لەنیشانەکانی ڕۆژی قیامەتێ یە خەڵك مزگەوتان دەڕازێنێتـەوە، ئـەمڕۆ چـاك دەبیـنن کەمزگەوتـەکان پـارەو پـول و سەروەت و سامانی زۆریان لێ سەرف دەکـرێ!، لـەوڵاتی خۆمـان و لـەوڵاتانی دیکەش دەبینین مزگەوتێك کە شـوێنی هـەزار کەسـی تێـدا نابێتـەوە کەچـی پارەیـەکی یـەکجار زۆری تێـدا سـەرف دەکـرێ!، ئـەو هـەموو ڕازاندنـەوەو هێڵکاری(تخطـیط) و جوانکاریەی کەلەمزگەوتدا دەکرێ جـا لـەژوورەوە یـا لـە دەرەوەیە یا لەمنارەکەیدا ئەوە هەمووی لە نیشانەکانی ڕۆژی قیامەتن.

---

[١٣٦] هەمان فەرمودەی پێشوو.

[١٣٧] ((أخبرنا سويد بن نصر قال أنبأنا عبد الله بن المبارك عن حماد بن سلمة عن أيوب عن أبي قلابة عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أشراط الساعة أن يتباهى الناس في المساجد))، سنن النسائي، كتاب المساجد، باب: المباهاة في المساجد، رقم الحديث ٦٨٩.

نیشانەی سی و دووەمین: مزگەوتەکان دەبن بەرێگا، خەڵك بەلای مزگەوتدا تێدەپەرێ تەنها ئەوەیە لادەداو وەکو ئەمرۆ لە زۆرشوێن وایە دەچێتە ناودەست و پاشان دەرواو بە جێی دێڵێ!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (مِن أشراطِ السَّاعَة أن يَمُرَّالرَّجُل في المَسْجِد لايُصَلِّي فِيه رَكعَتَين)[138]، ئەفەرموێ: لە نیشانەکانی رۆژی قیامەتە زەمەنێك دێ پیاو بەلای مزگەوتدا تێدەپەرێ و نوێژی تێداناکات، مزگەوت دەبێ بەرێگا، قەزای حاجەتی خۆی دەکاو گوێ نادا بەوەی کە ئەوە مزگەوتەو بۆ طاعەت دروستکراوە!. بەراستی ئێستا زۆر مزگەوت لەزۆر شوێنان ئاوان.

نیشانەی سی و سێیەمین: فیتنەو کوشتن زۆر دەبێ!، ئەوە کەلەوتاری رابردوودا ئیشارەتمان بەکوشتن کرد، کوشتنی بێ هۆ زۆردەبێ!. (لاتَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقْبَضَ العِلم وتَظهَرالفِتَنُ ويَكثُرالهَرَج)[139]. فەرمووی: قیامەت دانایێ هەتاعیلم نەمێنێ (عیلم کەم دەبێ)، ودفیتنە زۆردەبێ، (وَيَكثُرالهَرَج): وەکوشتن زۆردەبێ، (هَرَج) یەعنی کوشتن، کوشتن زۆردەبێ بەشێوەیەکی گشتی لەتەواوی سەر رووی زەوی.

سی و چوارەمین نیشانەی بچوکی قیامەت: زیادبوونی رووچونی زەوی و بومەلەرزە (زِلزال)، وەك فەرمووی ﷺ: (يُقبَضَ العِلمُ وتَكثُرالزلازل)[140]: قیامەت دانایێ هەتا عیلم کەم نەبێ و بومەلەرزە(زلزال) زۆرنەبێ!، ئەرز رووەدەچێ لەزۆرشوێنان، کەئیمامی بوخاری ئەوحەدیسە ریوایەت دەکات، ئێستاش لەولاتان دەبینین زۆرشوێن چۆن رووەدەچێ، ئەوەیەکێکە لەنیشانەکانی قیامەت.

---

[138] صحيح إبن خزيمة، كتاب الصلاة، باب: كراهة المرور في المساجد من غير أن تصلي فيها والبيان أنه من أشراط، رقم الحديث ١٣٢٦.

[139] صحيح مسلم، كتاب الفتن، باب: إذا تواجة المسلمان، رقم الحديث ١٥٧

[140] صحيح البخاري، كتاب الاستسقاء، باب: ماقيل في الزلازل، رقم الحديث ٩٨٩

نیشانەی سی و پێنجەم: مردنی کت و پـر زۆردەبـێ کەنێـستا زۆرهەسـتی پێدەکەین!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (مِن إقتِرابِ السَّاعَة ... وَأَن يَظهرُ مَـوتُ الفَجأة) لە نیشانەکانی نزیك بوونەوەی ڕۆژی قیامەت کۆمەلێك شت دەژمێـرێ پاشان دەفەرموێ: (وَأَن يَظهرُ مَوتُ الفَجـأة)[141] وە مردنی کت و پڕ زۆردەبـێ و وەددردەکەوێ، نێـستا ئەومەسـەلەی مردنـی کـت و پـڕە زۆر بـووە کـەزۆرمان هەستی پێ دەکەین، فلانەکەس جەلتە لێیداوە، فلانەکەسی تـر جەلتەلێیـداوەو لەپڕ دەلێن فلانەکەس کت و پڕ مردووە!، جاران زۆربەکەمی ئەوەمان دەبیست، بـەلام نێـستا ئـەوجۆرە مردنـە زۆردەبـێ، جاهۆیەکـەی چـیە؟ دیـارە خـوای پەروەردگار سەبەبی بۆ ڕێکدەخا!.

سی و شەشەمین نیشانە: نەزانین لەکاروباری دیـن زۆردەبـێ، هەمووخـەڵك کاروبـاری دونیـا دەزانـێ، بـەلام نـەزانین بـەکارو بـاری دیـن زۆردەبـێ وەك پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (إِنَّ بَينَ يَدَي السَّاعَة لأياماً يَنـزلُ فيها الجَهـل وُيرفَـعُ فيها العلـم)[142]؛ لەپێش ڕۆژی قیامەتێ یە کەجـەهل زۆردەبـێ، وەعـیلم بـەرز دەبێتـەوە، عـیلم نـامێنێ و هەلـدەگیرێ لـەناو خـەلك، وە جـەهل زۆردەبـێ، مەعنای وایە عیلمی دین وردە وردە بەرەو نەمان دەچێ، وەنـەزانینیش(جهـل) بەدین وردە وردە زۆردەبێ، ئەوەش یەکێکە لـە عـەلاماتی قیامـەت، خۆشـمان هەستی پێ دەکەین، کەزۆرکەم خەڵك بەرەو دین و بەرەو مزگەوت و بەرەو لای مامۆسـتا دەچێ، بۆدەرس خوێنـدن، بۆفێربـوونی دیـن، بۆشـارەزابوون، تـەنها ئیکتیفا بەڕۆژی جومعە دەکا.

---

[141] كنز العمال، جزء ١٤، صفحة ٩٩، تتمة الفصل الثالث في أشراط الساعة الكبرى...، رقم الحديث ٣٨٤٧٠ ، وفي حديث أخرى يقول ﷺ: .. أن النفس المؤمن تخرج رشحاً ولا أحب موتاً كموت الحمار وقيل وما موت الحمار قال موت الفجأة.

[142] صحيح البخاري. كتاب الفتن، باب: ظهور الفتن، رقم الحديث ٦٦٥٣

سی و حەوتەمین نیشانەی بچوکی قیامەت: خوێندەوار زۆردەبن، خاوەن قەڵەم زۆردەبن، وەك پێغەمبەرﷺ لـە حەدیـسێکدا کـە ئیمـامی حەنبـەل ڕیوایـەتی دەکات فەرمووی: (إنَّ بَينَ يَدَي السَّاعَة ظُهورُالقلم)، فـەرمووی: پـێش ئـەوەی قیامەتدابێ -خاوەن- قەڵەم زۆردەبن، خوێندەواری زۆردەبێ، کە ئێـستا هەسـتی پێدەکەی و دەبیینی، ئەگەر ئێستاش ئەم حاڵەتە نـەبێ بـەڵام شـوێنەواری ئـەوە وادیارەو هیچ ماڵێك نیە لانی کەم خوێندەوارێکی تێدانەبێ و خوێندەواری زۆرە!، بەڵام بەداخەوە کەمێکی بۆدین و بۆ ئیسلام و خواپەرستی بەکاردێ.

سی و هەشتەمین نیشانەی بچووکی قیامەت: قەسـرو بینایـەی بـەرز بـەرز دروسـت دەکـرێن، وەك حـەزرەتی جوبرائیـل لـە پێغەمبـەری پرسـی ﷺ نیشانەکانی قیامـەت، فـەرمووی: (أن تـرى الحُفـاةَ العُـراةَ العَـال رعـاء الـشاة يتطاوَلونَ في البُنيانِ)[143] فەرمووی: ئینسانی فەقیرۆکـەو ئینـسانی شـوان کـە ئیش و کاری ئیشی فەقیرانەبووە کتوپڕ دەوڵەمەند دەبێ و قەسری گەورە گەورە دروستدەکاو حاڵەتی فەقیری خۆی لەبیر دەچێتەوە!.

برایانی بەڕێز ئەوانە کۆمەڵێك نیشانەبوون لەنیشانەکانی پێش هاتنی ڕۆژی دوایی، نیشانەی تریش هەیە، بەڵام بـەم دوو وتـارە ئیکتیفـا دەکـەین، خـوای پەروەردگار زانست و زانیاریمان بەونیشانانە بکـات بەمایـەی نزیـك بوونـەوەی زیاترمان لێی، وە بیکات بەمایەی زیاتر حاڵی بوونمان لەدین و ئامـادە بوونمـان بۆڕۆژی قیامەت.

بۆیە لێرەدا دەڵێین: یارەبی خوایە لەوکەسـانەمان بگێـڕی کەمـسوڵمانن و بەمسوڵمانی دەمرن، یارەبی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێربکەی. خوایـە لـە ڕەحمەتی خۆت بێ بەشمان نەکەی، خوایە بماغەیتە ژێـر ڕەحمـەتی خـۆت و بمـان پارێزی لەغەزەبی خۆت یارب العالمین، خوایە ئێمە عەبدی تۆین خێرمان کەمەو

[143] صحيح مسلم، كتاب الأيمان، باب: بيان الأيمان والإسلام، رقم الحديث ٨

گوناهمان زۆرە، خوایە بەرەحمەتی خۆت لەگـەڵمان بکـەی، بـەکردەوەی خۆمـان لەگەڵ ئێمە نەکەی، یارەببی خوایە حاڵی مسوڵمانان لەهەموو دونیا چاك بکەی، یارەببی خوایە هەرچی خێـری دەوێ بۆئیـسلام و مـسوڵمانان تـەوفیقی بـدەی، وەهەرچی خەراپەی دەوێ بۆ ئیسلام و مسوڵمانان خوایە ڕێگەی نـەدەی وپـشتی بشکێنی، یارەببی خوایە حاڵی مسوڵمانان لە ئێستاو لەزەمەنی داهاتووشدا لەو فیتنانە بپارێزی کەبەسەر ئوممەتی ئیسلامدادێن، خوایـە ئێمـەش لـە فیتنـەی دەجال و لەفیتنەکانی تر بپارێزی. ئامین.

أمين

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

نیشانە گەورەکانی قیامەت

نیشانە گەورەکانی قیامەت

تێبینی: نیشانە گەورەکان بە دوو وتار باسکراون، ئێمە بە دەستکارییەوە هەردوکیانمان لەیەك وتاردا کۆکردۆتەوە.

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستعفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي له ، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأُمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على الحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك صلواة اللهِ وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

برایانی بەڕێز، مسوڵمانانی خۆشەویست: سەلام و ڕەحمەتی خوای پەروەردگارتان برژێتە سەر، ئێوەو هەموو مسوڵمانانی دونیا، خوای گەورە بەڕەحمی خۆی و بە لوتفی خۆی عاقیبەتی عومرمان خێربکا و لەبەهەشتی بەریندا بەیەکەوە کۆمانکاتەوە.

بەڕێزان، لەدوو وتاری ڕابردوودا، باسی هەندێك لەنیشانە بچووکەکانی هاتنی ڕۆژی دواییمان کرد، ئەو ڕۆژەی کەهەموو کەسێك لێی ئەترسێ، کە باوەڕی پێیەتی و دەزانێ لەوشوێنەدا لێی دەپرسرێتەوە، ئەو ڕۆژەی کەئەمڕۆ

خەڵکی سەر ڕووی زەوی لێی بێ ئاگایەو لەکۆڕو مەجلیسەکانیشدا زۆرجار بەعەیبە باسی دەکرێ و ناوی دەهێنرێ!، بەداخەوە!، ئەو ڕۆژەی خوای پەروەردگار بەتەتکید لە قورئانی پیرۆزدا بۆمان دەردەخاو ڕوون دەکاتەوە، ئێمە لێی ناترسین: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا﴾ (٥٩) غافر، ئەو قیامەتەی کە دێت و هیچ گومانی تێدانییە، خوا(جل جلاله) دەفەرمووێ: ﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ (٧٧) النحل، واتە: هاتنی قیامەت وەك چاونوقانێك وایە، ﴿أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾: بەڵکو نزیکترە!!، خوا(جل جلاله) دەفەموێ: ﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مَّعْرِضُونَ﴾ (١) الأنبياء، پێغەمبەرﷺ لەفەرموودەی صەحیحدا کە بوخاری ڕیوایەتی دەکا، ئەفەرموێ: (ولَتَقومَنَّ السَّاعةُ وقَد رَفَع أكلتهُ الى فِيهِ لا يَطعَمُها)[١٤٤] ئەفەرموێ: ڕۆژی قیامەت لەکاتێکی وادا دێت ئینسان دەستی بەرز کردۆتەوە پاروە نانەکەی لەبەر دەستدایە، لوقمە نانەکەی لەبەر دەستدایەو بەرزی دەکاتەوە بۆ زاری دەیەوێ بیخوات، بیخاتە ناو دەمی (لا يَطعَمُها): نایخوا، ناتوانێ و پێ ڕاناگا!، کەقیامەت هات هەموو کردەوەکانی ئینسان ڕادەوەستن!، هەموو حەرەکاتەکانی ڕادەوەستن، ئەفەرمووێ: هی واهەیە کوتاڵی لێکردۆتەوەو دەیەوێ بیفرۆشێ کەسیان موعامەلەکە تەواو ناکەن، نەکڕیارو نەفرۆشیار.

بەڕێزان: نیشانە بچووکەکانمان باسکردن، بابێین بزانین نیشانە گەورەکان چین، ئەو نیشانە گەورانەی کە پێش هاتنی قیامەت دەبێ بێن، بەڵێ نیشانەی گەورە کۆمەڵە شتێکن ڕوودەدەن کەلەژیانی مرۆڤدا وە لەتەئریخدا ئەوشتانە نەهاتوون!، شتی زۆرسەرسوڕهێنەر زۆرعەجیب!، لەمێژووی ئینساندا نەبینراوە شتی وا!، ئەوانە یەك لەدوای یەك دێن، بۆیە ئەوانە هەریەکەی بەکورتی

---

[١٤٤] صحيح ابن حبان، جزء ١٥، صفحة ٢٥٩، ذكر بيان بأن الساعة تقوم والناس في أسواقها، رقم الحديث٦٨٤٥

لەشوێنی خۆیدا باس دەکەین، دیارە لەوتاری ئەمڕۆدا ناتوانین هەموویان باس بکەین، بەپشتیوانی خوای پەروەردگار ئەوەی کەفریای نەکەوتین لەوتارەکانی داهاتوودا دەتوانین باسی بکەین، بەڵێ ئەوانە هیچیان نەهاتوون بەلاَم کەدێن وەکو حەلەقەیەك -ڕستەیەك- وان ئەگەر یەکەمیان هات ئەوانیتر هەموویان بەدوایدا دێن!، نیشانەگەورەکان ئەگەر یەکەمیان هات ئەوانیتر هەموو بەدوایدادێن، لەنێوانیاندا فاصیلەو نێوان نییە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: حوزەیفەی کوڕی ئەسەد صەحابەی پێغەمبەر ﷺ، فەرمووی : (اِطَّلَعَ النَّبـيُّ ﷺ عَلَينا)"[145] فەرمووی: ڕۆژێکیان ئێمە قسەمان دەکرد پێغەمبەر ﷺ لێمان هاتە ژووری، (فقَال ماتَـذاكَرون؟): فەرمووی ئێوە باسی چی دەکەن؟، ئەفەرموێ: ئێمەش گوتمان باسی قیامەت دەکەین: (قالُوا نذكُرُ السَّاعة)، (قالَ إنَّها لَن تَقُومَ حَتَّى تَـرَو عَـشرَ آيـات) فەرمووی: قیامەت دانایێ هەتا دە نیشانەی گەورە نەبینن، ئەفەرموێ: (فَـذكَرَ الـدَّجالَ و الـدُّخَان، والدَّابَّة، وطُلُوع الشَّمسِ مِن مَغرِبِها، ونُزول عِيسى ابنِ مَريم، و يَأجوجَ ومأجوجَ و ثلاثةُ خُسوفٍ: خَسفٌ بِالَمشرِقِ و خَسفٌ بِالَمغرِبِ و خَسفٌ بِالجَزيرَة العَـرَب وأخِـرُ ذالِكَ نارٌ تَخرُجُ من اليَمَنِ تَطرُد النَّاسَ الى مَحشَرِهِم)، ئەم فەرموودەیە ئیمامی موسلیم لەگەل ئیمامی ترمذي ڕیوایەتی دەکات{خوا لێیان ڕازیبێ}، فەرمووی: هەتا دە عەلاماتی گەورە نەبینن قیامەت دانایێ، حوذەیفە ئەفەرموێ: بۆی باسکردین و فەرمووی ئەوانەن: یەکیان (دەججال)ە، ئەویتر دوکەڵ(دُخان)ە، ئەویتر (دابَّة الأرض)ە کە دواتر دەگەینە سەری و باسی دەکەین، ڕۆژهەلاَتن لەڕۆژئاواو شاوابوونی لەڕۆژهەلات، پاشانیش هاتنە خوارەوەی حەزرەتی عیسا (عليه الصلاة والسَّلام)، یەئجوج و مەئجوج، وە سێ

[145] صحيح مسلم، جزء ٤، صفحة ٢٢٢٥، كتاب الفتن، باب: في الأيات التي تكون قبل الساعة، رقم الحديث٢٩٠١

ڕووچوون: ڕووچوونێك لەڕۆژهـەلات، یـەکیان لـەڕۆژئاوا، یـەکیان لەجـەزیرەی عەرەب، کە ئێستا پێی دەگوترێ (المملكة السّعودية)، وەپاشانیش ئاگرێکە کـە لە یەمەنەوە دەردەچێ وەخەڵکی کۆدەکاتەوە لەشوێنێك..، ئەوانـە هـەموویان لەشوێنی خۆیان بەپشتیوانی خوای پەروەردگار باس دەکەین.

جا لە نیشانە گەورەکانی ڕۆژی قیامەت وەك لە حەدیسەکەدا باسکراوە:

یەکەم، هاتنی دەججال:

پێغەمبـەرﷺ دەفـەرموێ: لـەوەتی کـە ئـادەم (علیـه الـصلاة والـسلام) دروستکراوەو لەسەر زەوی یە هەتا دونیا تێکدەچـێ هـیچ فیتنەیـەك گـەورەتر نەبووە لـە فیتنـەی دەججـال کـە بـۆ بەشـەرییەت دێ!. دەججـال کابرایـەکی یەهوودییـە، زۆربـەی ئەوانـەی کـە وەدوای دەکـەون یـەهوودین و ئـافرەتن! کابرایەکی کورتەبالآیە، سورکەڵەیە، نێوچاوانی پانە، قـژی لوولـە، وە جارجـار دەشەلێ، سینگی بەرزە، چاوی ڕاستی کوێرە، چاوی چەپی تارماییەکی ڕەشـی بەسەرداهاتووە[١٤٦]، لەنێوانی هەردوو چاوەکانی نوسراوە: کافر!، لە فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەردا هاتووە (علیه الـصلاة والـسلام) کـە لـەنێوانی هـەردوو چاوەکانی دا نوسراوە (کافر) یان (ك. ف .ر)!، هەرچی ئیمانداربێ ئەو نوسراوە دەخوێنێتەوە!، بەلآم هەرچی کافربێ هەستی پێناکاو نـابیینێ!، خـوای گـەورە ئەو دەججالە دەنێرێ بۆ تاقیکردنەوەی بەشەر، کۆمەڵێك شتی پێیە کە ئینسان تێیدا سەری سوڕ دەمێنێ بەتایبەت ئەگەر ئیماندارو مسوڵمان نـەبێ یەکـسەر وەدوای دەکەوێ و باوەڕی پێدەکا!، زۆر سەریع دەڕوا! پێغەمبەرﷺ فەرمووی: وەکو هەور دەڕوات و بە ئەرزدا دەسوڕێتەوە، چونکە لـە پێغەمبـەریان پرسـی (علیه الصلاة والـسلام): چـەند ڕۆژان لـە زەوی دا دەمێنێتـەوە؟، فـەرمووی:

---

١٤٦ (الدجال ممسوح العين، مكتوب بين عينيه (كافر) ثم تهجاها (ك ف ر) يقرؤه كل مسلم) ، رواه البخاري (١٠١\٨) في الفتن، باب: ذكر الدجال.

چل(٤٠) ڕۆژ: (يَومٌ كَسَنَةٍ وَيَومٌ كَشَهرٍ وَيَـومٌ كَجُمُعَـة، وسـائر أيَّامِـهِ كَأيَّـامِكُم) واتە: ڕۆژێکیان وەکو ساڵێك وایە، یەکیان وەکو مانگێك وایـە، یـەکیان وەکـو هەفتەیەك وایە، باقی ڕۆژەکانی تری وەکو ڕۆژەکانی ئێوەن..، لەوەنـدە ڕۆژەداو لەو کاتەدا هەموو زەوی دەگەڕێ تەنها دوو شوێن نەبێ کە خـوای گـەورە لێـی مەنع کردوون کە بۆیان بچێ ئـەوانیش هـەردوو شـاری مەککـە و مەدینـەن!، دەججال ناتوانێ بچێ لەبەرئەوەی مەلائیکەتەکانی خوا لەسەر هەر ڕێگایەك لە ڕێگایەکانی مەککەو مەدینە ڕاوەستاون و باڵەکانیان لێککردۆتەوەو حەراسەتی دەکەن و دەججال ناوێرێ لێیان نزیـك بێتـەوە!، ئـەوەی کـە دەججـال پێیـەتی کۆمەڵێ شتن کە عادەتیی نین و (خارق العادة)ن! لە تەئریخی ئینسان دا نـەبوون بۆیە فیتنەیەکی زۆر گەورەیە! بۆ نموونە: مردوو زیندوو دەکاتەوە! یان ئینسانی زیندوو لەبەرچاوی خەڵك دەمرێنێ و پاشان زیندووی دەکاتەوە! کابرایەك دێـنن بە مشار شەقی دەکەن بەناو هەردوو لەتەکانی تێدەپەڕێ و پاشان پێـی دەڵـێ: هەڵـسەوە، زینـدوو ببـەوە، یەکـسەر زینـدوو دەبێتـەوە لەبەرچـاوی خـەڵك! لەبەرچاوی خەڵك بەخەڵکی دەڵێ: باوەڕم پێ دەهێنن کە من خوای ئێوەم ئەگەر وا بکەم دایك و باوکتان زیندوو بکەمەوە؟ کابرا دەڵێ بەڵێ، تاقیکردنەوەیەکی زۆر گەورەیە! وەکو لەوتاری ڕابـردوودا باسمـانکرد...، بـەئاسمان دەڵـێ ببـارە، دەباریّ! بە گیای زەوی دەڵێ بڕوێ، دەڕوێ! خوای گەورە وەکو تاقیکردنەوەیەك پێشانی ئیمانداران دەدات، پێشانی خەڵکی سەر ڕووی زەوی دەدات، بەهەشـت و ئاگری پێیە، وەکو پێغەمبەر(علیه الـصلاة والـسلام) فـەرمووی: (مَعَـهُ جَنَّـةٌ ونار، فنارُهُ جَنَّة وَ جَنَّتُهُ نار)[١٤٧] واتە: لەشێوەی بەهەشتدا شتێکی پێیە پێشانی خەڵکی دەدات و لە شێوەی ئاگریش شتێکی پێیە وەکـو جەهەنـەم پێـشانیان دەدات! بۆیە فەرمووی: بەهەشتەکەی ئـاگرەو ئاگرەکەیـشی بەهەشـتە! یـانی

[١٤٧] صحيح مسلم، كتاب الفتن، باب: ذكر الدجال وصفة وما معه، رقم الحديث ٢٩٣٤

کەسێك کە بەقسەی بکات گوایە دەچێتە ئەو بەهەشتەی پێیەتی ئەوە دەچێتە ناو جەهەننەم!، بەڵام ئەگەر بەقسەی نەکات و بەقسەی ئەویێ بچێتە ناو ئاگر ئەوە دەچێتە ناو بەهەشت!، وە فەرمووی: (إنَّ مَعَهُ ماءاً وناراً) ئاوو ئاگری پێیە! ئاوەکەی ئاگرە وە ئاگرەکەیشی ئاوە! بۆیە پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ئەگەر هات مەچوونە نێو ئەو ئاوەی کە لەڕوو پێشانتان دەدات: (فإنَّه ماءٌ عَذبٌ طَيِّب)[148] ئەو ئاگرەی کە پێیەتی ئاوێکی ساردی شیرینە، بۆیە ئەگەر تووشی دەججال بوون ئاگاتان لێبێ مەچوونە لای ئەو ئاوەی کە پێیەتی و ئاگرەکە هەڵبژێرن.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: بە درێژی باسی دەججالمان کردو ناچینەوە سەری بەڵام دەججال فیتنەیەکی گەورەیە کە بۆ سەر ئوممەتی پێغەمبەر دێ ﷺ لە کۆتایی زەمان دا، لەوکاتەدا کە ئوممەتی پێغەمبەرﷺ زۆر نارەحەت دەبێ لەوکاتەدا هەموویان کۆدەبنەوە لە مەککەو مەدینە کە دەججال ناچێتە ناویان، وە لە دەوروبەری بیت المقدس -لە شام- ئالەوکاتەدا موژدەیەکی خۆش دێت کە نیشانەی پێنجەمە: هاتنەخوارەوەی پێغەمبەری خوا حەزرەتی عیسا(عليه الصلاة والسلام)، ئەو موژدەیە زۆر خۆشە! لە وەختێکی وادا کە مسوڵمانان زۆر تەنگاو بوون، لە شەرقی دیمەشق لەسەر منارەی سپی(بیضاء) ئالەوێ حەزرەتی عیسا کە دەستی لەسەر شانی دوومەلائیکەتی خوا داناون دێتە خوارەوە[149] بۆ سەر ڕووی زەوی، حەزرەتی عیسا ڕەنگی جوانە، قژی درێژەو بەنێو ملی دا هاتۆتەخوارێ، پیاوێکی چوارشانەی مام ناوەندییە، وە هەروەکو تازە لە حەمام

---

[148] صحيح مسلم، كتاب الفتن وأشراط الساعة، باب: ذكر الدجال وصفة وما معه، رقم الحديث ٢٩٣٥

[149] يقول ﷺ: (..فينزل عندالمنارة البيضاء شرقي دمشق بين مهر و دتين واضعا كفيه على أجنحة ملكين).

صحيح مسلم، كتاب الفتن وأشراط الساعة، باب: ذكر الدجال وصفة وما معه، رقم الحديث ٢٩٣٧

هاتبێتە دەرەوە ئاوا جوان و نوێ یە!، خەڵك سەرەتا باوەڕی پێناکەن کە بانگ دەکا دەڵێ خەڵکینە بۆ ناچن وەدوا ئەو درۆزنە بکەون و بیکوژن، ئەوانیش دەڵێن: دەبێ ئەوە جنۆکە بێ؟! کە دەچن لێی نزیك دەبنەوە تەماشا دەکەن حەزرەتی عیسایە (علیه الصلاة والسلام) بەو وەصفانەی کە کراوە.

دەججال کە هەواڵی هاتنەخوارەوەی حەزرەتی عیسا دەزانێ ڕادەکات و حەزرەتی عیسا بەدوای دا دەچێ لەگەڵ مسوڵمانانداا لە شوێنێکدا کە پێی دەوترێ (باب لُد)[150] شوێنێکە ئاوەدانی یەکە لەنێوان دیمەشق و بیت المُقَدَّس ئالەوێ دەیگەنێ، لەوێ کە چاوی بە حەزرەتی عیسا دەکەوێ دەست بە توانەوە دەکات! پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (یَبدأُ باالذَّوَبانِ کَما یَذوبُ المِلح) کە تەماشای حەزرەتی عیسا دەکات دەست بە توانەوە دەکات و وەکو خوێ دەتوێتەوە! بەرلەوەی بتوێتەوە حەزرەتی عیسا بە حەربەکەی خۆی پەلاماری ئەدا و دەیکوژێ، وەکو پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (یَقتُلُ عِیسی ابنِ مَریَمَ الدَّجالَ بِبابِ لُد) عیسای کوری مەریەم دەججال لە دەرگای (لود) دەکوژێ -لەوشوێنەی کە ناوی هێناوە-، پاشان حەزرەتی عیسا لەگەڵ مسوڵمانان دا بەیەکەوە شەڕ لەگەڵ جولەکەکاندا دەکەن، بەدوایاندا دەنێن، ئا لەو ڕۆژەدایە کە داروبەرد بانگی مسوڵمانان دەکەن و دەڵێن: مسوڵمان وەرە ئەوە جولەکە لەپاش ئێمە خۆیان شاردۆتەوەو وەرن بیانکوژن، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (حَتَّی یَقولَ الحَجَرُ والشَّجَر تعالَ یا مُسلِمُ یا عَبدَاللە هذا یَهودِیٌّ خَلفِی فَاقتُلهُ) داروبەرد بانگ دەکەن: ئەی مسوڵمان ئەی عەبدی خوا وەرە ئەوە یەهوودییەك لەدوای من خۆی شاردۆتەوە وەرە بیکوژە!، (إلاَّ الغَرقَد فَإنَّهُ مِن شَجَرِ الیَهود): تەنها داری غەرقەد نەبێ کە ئەوداره داری یەهوودە، هەموو دارو درەختێك، هەموو بەردێك بانگی مسوڵمانان دەکەن: وەرن ئەوە جولەکە لەدوای ئێمە خۆیان

---

[150] المستدرك على الصحيحين، كتاب الفتن، رقم الحديث ٥٨٠٨

شاردۆتەوەو بیانکوژن، تەنها دارێك نـەبێ کـە پێـی دەگـوترێ (غەرقـەد) کـە ئەوداره بانگی مـسوڵمانان ناکاو جولەکەکان سودی لێ دەبینن و خـۆی لـەپاش دەشارنەوە بۆیە ئەو داره ئێستا جولەکەکان دەیچێنن لە فەڵەستینی داگیرکراو، چونکە جولەکەکان چـاوەڕێی ئـەو ڕۆژە دەکـەن کـە دەججـال دێـت و یـەهوود پشتگیری دەکەن و یارمەتی دەدەن، وە باوەڕیان بەوە هەیە کە حەزرەتی عیـسا دێتە خوارەوەو دەججال کوژێ و لەگەڵ مسوڵمانانندا بەسەر جولەکەکان دا دەدەن و ئەوانیش ئێـستا ئەو دارەی دەچێنن بۆئەوەی ئەگەر ئەوە ڕویدا خۆیانی لەپاش بشارنەوە! ئێستا ئەودارەی زۆر دەچێنن لەوشوێنانەی کە ئاوەدانی دەکەنەوە.

خۆشەویـستەکانم: حـەزرەتی عیـسا جیـا لـە هـەموو پێغەمبـەرەکان دێتـەخوارەوە، بـا ئێمـەی مـسوڵمان ئـەوەش بـزانین کـە جیـا لـە هـەموو پێغەمبەرەکان حەزرەتی عیسا نەمردووە لەسەر زەوی و خوا بـەرزی کردوتـەوە بۆ ئاسمانەکان و دوایی لە ئاخیری زەمانێ دێتەوە خـوارێ و یارمـەتی ئوممـەتی موحەممـەد دەدات (صـلی الله علیـه وسـلم)، دەججـالیش دەکـوژێ و ڕاوی جولەکەکانیش دەنێ و قات و قڕیان دەکات، ئەو عیسایەی کە لـەناو لانکـەدا قسەی کردووە! ئەو عیسایەی کە بە منداڵیی قـسەی کـردووە(صـلی الله علیـه وسلم)!، ئەو عیسایەی کـە ئەیفـەرموو: ﴿إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ﴾ (٣٠) مـریم: مـن عەبدی خوام، خوای پەروەردگار کە ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ (٦) السجده، زۆر چاکی دەزانی لە ئاخیری زەمانێ دا بە سەدان ملیۆن کەس سەری لێ دەشێوێ و گومڕا دەبێ پێیانوایە حەزرەتی عیسا خوایە!، پێیان وایە (مەریەمەی دایکی) خوایە!، پێیانوایە حـەزرەتی عیـسا هەڵواسـراوەو کـوژراوە! بـۆیێ صـەلیبیان دروسـتکردووە! صـەلیب ئـەو زائیـدەی کـە صـەلیبییەکان و -بەحیـساب- مەسیحییەکانی ئەمڕۆ لە جیهاندا وەخۆیانی هەڵدەواسن و وەکو مەدالییەیـەك بـە گەردنیانەودیـە، لـە کەنیـسەکان هـەمووی هەڵواسـراوە، شـێوەیەکیان دروسـتکردووە گوایـە ئـەوە حـەزرەتی عیـسایەو لەسـێدارەیانداوە، بۆئـەوەی

ئیسپات ببێ بۆ هەموو عالەمی مەسیحییەت کە حەزرەتی عیسا عەبدی خوایەو خوا لە قورئان فەرموویەتی لەسەر زوبانی حەزرەتی عیسا: ﴿إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ﴾ (٣٠) مريم: من عەبدی خوام، ﴿آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا﴾ (٣٠) مريم: کیتابی بۆ ناردووم کە ئینجیلە، ﴿وَجَعَلَنِي نَبِيًّا﴾: وە منی کردووە بە پێغەمبەری خۆی، وە دێتەوە خواری بۆئەوەی ئەو درۆیە کە بۆ حەزرەتی عیسا کراوەو ئەو بوهتانەی کە پێی کراوە هەڵبوەشێتەوە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: بۆیە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا﴾ (١٥٩) النساء، واتە: دوای هاتنەخوارەوەی عیسا هەموو خاوەن کتێبەکان پێش مردنی باوەڕی پێ دێنن، وە عیسا لەڕۆژی قیامەتدا دەبێتە شاهید لەسەریان کە پەیامی پێ ڕاگەیاندوون.

بەڵێ بەرێزان: ئەگەر حەزرەتی عیسا خوا بوایە چۆن قبوڵی دەکرد بچێتە نێو ڕەحمی ئافرەتێك؟، چۆن لە خوایەك دەوەشێتەوە لەناو ڕەحمی ئافرەتێکدا بێت؟ لەدامێنی ئافرەتێك بێتە دەرەوە! خوایەك چۆن قبوڵی دەکات بیکوژن و لەسێدارەی بدەن؟! بەڕاستی نەزانینە ئەمڕۆ کە سەجدەی بۆئەبەن! لە عالەمی مەسیحییەت دا ئەمڕۆ سەجدەی بۆ دەبەن لە کەنیسەکان دا، بەڕاستی ئەوە تاقیکردنەوەیەکی گەورەیە کە بەسەر عالەمی ئەمڕۆدا هاتووەو ڕۆژێکدێ حەزرەتی عیسا دێتەخوارەوە وەحوکم بە دینی موحەممەدی پێغەمبەری خوا دەکات ﷺ، حەزرەتی عیسا پێغەمبەری خوایەو خاوەنی کتێبی خوایە کە ئینجیلە بەڵام حوکم بە قورئانی موحەممەدﷺ دەکا! پێغەمبەر فەرمووی (علیە الصلاة والسلام): (يَكْسِرُ الصَّلِيب)[151] خاچ دەشکێنێ!، ئەو خاچ(صليب)ـەی کە ئەمڕۆ لەملی دەکەن دەیشکێنێ!، ئەو خاچەی کە لە

[151] المسند المستخرج على صحيح المسلم، كتاب الأيمان، باب: ذكر قوله (ليوشكن أن ينزل فيكم ابن مريم)، رقم الحديث ٣٩٠

دیوارەکانی کەنیسەکانیان هەڵیانواسیوەو سوجدەی بۆ دەبەن و ڕەمزی مەسیحییەتی عالەمی یە ئەمڕۆ..!، (وَيَقتُلُ الخنزير): بەراز دەکوژێ، (وَيَضَعُ الجزية): جزیە لادەبات لەسەر ئەهلی کیتاب، کاتی خۆی جزیە لەسەر ئەهلی کیتاب دانراوە کە دەبێ پارە بدەن بەڵام دوایی جزیەیان لێ قبوڵ ناکات بەڵکو حەتمەن دەبێ ئیمان بە دینی موحەممەد بێنن ﷺ، بەڵێ فەرموودەی پێغەمبەرە کە حوکم بە دینی موحەممەد دەکات (عليه وعلى نبيِّنا الصَّلاة والسلام).

خۆشەویستەکانم: حەزرەتی عیسا حەوت ساڵان لە زەوی دا دەمێنێتەوە، پاشان دوای ئەو حەوت ساڵە حەزرەتی عیسا وەفات دەکات، لە تەمەنی چل ساڵیی دا وەفات دەکات بۆیە زانایان وتوویانە کاتێ پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ چل ساڵ لە زەوی دەمێنێتەوە هەندێك دەفەرموون: مانای وایە ئەوکاتەی کە خوای پەروەردگار بەرزی کردۆتەوە بۆ ئاسمان تەمەنی سی و سێ ساڵ بووە، حەوت ساڵانیش دوای هاتنەخوارەوەی حوکم دەکات ئەوە دەکاتە چل(٤٠) ساڵ!، چونکە جولەکەکان پێیان وایە کە عیسا کوژراوە، بەڵام وانیە و خوا ئەفەرموێ: ﴿وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ﴾ (١٥٧) النساء، واتە: کە دەڵێن ئێمە عیسای کوڕی مەریەم کە پێغەمبەری خوایە کوشتومانە، وانیەو نەیانکوشتووەو هەڵیشیان نەواسیوە، ﴿وَلَكِن شُبِّهَ لَهُمْ﴾ (١٥٧) النساء: بەڵکو کاتی خۆی خوای گەورە ڕەنگی کەسێکی تری هێنایە سەر شێوەی پێغەمبەر عیسا و جولەکەکان کاتی خۆی کە دژایەتی حەزرەتی عیسایان کردو ویستیان بکوژن، ئەو کابرایەیان گرت و وایانزانی حەزرەتی عیسایە لەسێدارەیانداو کوشتیان و وایانزانی حەزرەتی عیسایان کوشتووە!، خوا ئەفەرموێ: ﴿بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ﴾ (١٥٨) النساء: بەڵکو خوا بەرزی کردەوە بۆلای خۆی، ﴿وَمَا قَتَلُوهُ﴾: نەیانکوشت، ﴿وَمَا صَلَبُوهُ﴾: هەڵیان نەواسی و لەسێدارەیان نەدا، ﴿وَلَكِن شُبِّهَ لَهُمْ﴾: بەڵکو خوا شێوەی بۆ خستەسەر کەسێکی دیکە، بەڵێ: ﴿وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا﴾ (١٥٧) النساء: وە بێگومان نەیانکوشت.

بەڵێ حەزرەتی عیسا لەتەمەنی چل ساڵیی دا وەفات دەکات، پێش ئەوەی وەفات بکات نیشانەیەکی دیکەی گەورەی قیامەت دێت کە بریتییە لە یەئجوج و مەئجوج، کێ هەیە ناوی یەئجوج و مەئجوجی نەبیستبێ؟ زۆرجار لە کوردەواری خۆمان دەڵێ:{ئاجوج و باجوج}، بەهەر شێوەزارو شێوەیەك بێ ناوی یەئجوج و مەئجوجمان بیستووە! کە دەزانین یەئجوج و مەئجوج خەڵکێکی زۆر سەرلێشێواو و دڕندەو خراپەکارو گێرەشێوێنن، یەئجوج و مەئجوج دێن وەکو دەفەرموون: ئەوانە لە نەوەی (یافث) ی کوڕی پێغەمبەر (نوح)ن، لە شەرقەوە دێن و نیشانەکانیان ئەمانەن: چاویان بچوکە، لووتیان بچوك و باریکە، قژیان سووری تێدایە، دەم و چاویان پانە..، دیارە کە لە شەرقەوە دێن وەنەبێ ئێستا نەبووبن کە لەڕاستیدا لە نەوەی ئادەمن و وەکو ئێمە ئینسانن، یەئجوج و مەئجوج لە شەرقەوە دێن و ئێستا هەن، وە لەمێژە هەن! وەچەیان وردە وردە زیاد دەکات، ژن وژنخوازییان هەیە، ئاو دەخۆنەوەو نان دەخۆن، مەعیشەتیان هەیە، بەلاّم لەکوێن؟! ئێستا لەژێر سێبەری ئەو ئایەتە قورئانییە دا بۆتان باس دەکەم:

خوای گەورە لە سورەتی (الکهف) دا دەفەرموێ: ﴿حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ (٩٣) الکهف، کاتی خۆی پیاوێکی صالّح هەبووە، سەرکردەیەکی گەورە کە هەموو جیهانی بەدەست بووە، جا هەندێك لە موفەسیرین دەڵێن ئەوە ئەسکەندەرە، هەندێك دەڵێن ئەوە پیاوێکی صالّحی تر بووە بەهەرحاڵ هەرکێ بووە ناوی بە (ذوالقَرنَین) هاتووە، (ذوالقَرنَین) ڕۆژهەلاّت و ڕۆژئاوای کردووەو دەستەلاّتی بەسەردا هەبووە وەکو ئێستا ئەو دەوڵەتانە پارچەپارچە نەبوون، وەختێك گەیشتۆتە شوێنێك چیاو دەشت و دوڵ بووە: ﴿حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ (٩٣) الکهف، قەومێکی بینیوە کە هیچ لە قسە حاڵیی نەدەبوون و زمانێکی زۆر تایبەتییان هەبووە، ﴿قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا﴾

(٩٤) الكهف، دەوروبەری (ذوالقَرنَين) گوتیان: ئەی پاشای گەورەمان یەئجوج و مەئجوج خراپەکارن لە زەوی دا وە زۆر لێیان دەترسین، خەڵکێکی زۆرن، بۆچی ئەگەر ئێمە یارمەتیت بدەین و هەندێك پارەو پول و پێداویستییەکانت بۆ سازبکەین سەددێك لەنێوان ئێمەو ئەوانیشدا دروست بکەی بۆئەوەی کە زەرەرمان لێ نەدەن، ئەویش گوتی: ﴿قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ﴾ (٩٥) الكهف، ئەوەی کە خوا بەمنی بەخشیوە زۆر چاکترەو دەستەڵاتم هەیە، پێویست ناکات ئێوە یارمەتیم بدەن، ﴿فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا﴾ (٩٥) الكهف: بێنن هاوکاریم بکەن بەهێز و نەفەرم بدەنێ و پێداویستیم بۆ دابین بکەن هەتا لەنێوان ئێوەو ئەوانیشدا سەددێك دروست بکەم، تەماشا بکەن ئەو سەددەی چۆن لەبەردەم یەئجوج و مەئجوج دروستکردووە: وەکو خوا فەرمووی ﴿آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انفُخُوا﴾ (٩٦) الكهف، واتە: گوتی پارچە پارچەی گەورەی پارچە ئاسنم بۆ بێنن، کە بۆیان هێنا ئەوجار هەمووی لەسەریەك دانان هەتا لەئاستی چیایەك بەرزبۆوە ئەوبەرو ئەوبەری چیایەکان پڕبوو، ئەوجار فەرمووی: ﴿قَالَ انفُخُوا﴾ فووی ئاگرینی پێدابکەن! وەکو چۆن کورەی ئاگرین هەیە کاتێك کە هەوا بە ئاگری دا دەکرێ و سووری دەکاتەوە ئەو ئاسنەی هەمووی ئاوا سوور کردەوەو بەهۆی ئەوەی خەڵك ئالەتی فوولێکردنی ئەو ئاگرەی بۆ دروستکردن، ﴿حَتَّى إِذَا جَعَلَهُ نَارًا﴾: وەختێ کە ئاسنەکان هەمووی کە لەسەر یەکی دانابوون و بەقەدەر چیایەك ئاوا بەرزی کردبوونەوەو وەکو ئاگریان لێهات، ئەوجار فەرمووی: ﴿آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا﴾ ئاسنی تواوە (مس)م بدەنێ با بەسەری دابکەم بۆئەوەی بچێتە هەموو کون و کەلەبەرەکانیشی و ببێتە سەددێکی ئاسنیی گەورە، ﴿فَمَا اسْطَاعُوا أَن يَظْهَرُوهُ﴾ (٩٧) الكهف: نەیانتوانی بەسەریدا بکەون، ﴿وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا﴾ (٩٧) الكهف: وە نەشیانتوانی کونی بکەن، خوا فەرمووی (جل جلاله): ﴿قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي﴾ (٩٨) الكهف، واتە: ئەوە ڕەحمەتی خوایە، ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ﴾

(٩٨) الكهف: وەختێ کە وەعدی خوای پـەروەردگار هـات ئـەو سـەددە تـەخت دەکرێ و لە بەردەمیان نامێنێ.

ئەوانە ئەوەندە زۆرن وەکو پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: هەریـەکێکیان هـەزار کـەس لـە نـەوەکانی خـۆی دەبـینێ!! بۆیـە خەتـەرن لەسـەر بەشـەرییەت، پێغەمبەرﷺ هەرئەوکاتە ئاماژەی پێداوەو فەرموویەتی: (وَيلٌ لِلعَرَبِ مِن شَرٍ قَد اقتَرَب)[١٥٢] وەیل بۆ عەرەب شەڕێك نزیکبۆتەوە شەڕی یەئجوج و مەئجوجە.

بەڵێ بەڕێزان: وەختێك کە خوای گەورە وەعدەکەی بەجێ دەگەیەنێ ئەوانە دێنەخوارەوە: ﴿حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ﴾ (٩٦) الأنبياء، واتە: وەختێك کە خوای گەورە سەددەکەیان بۆ تـەخت دەکـات لەهەموو بەرزاییێکەوە دێنـەخوارێ! نـازانی ئەوهاتنـەخوارەوەی ئەوانـە چـەندە گەورەیە!، چیان پێیە؟! چەکی قورس و تۆپ و صاڕوخیان پێ نییە بەڵکو شـیرو تیریان پێیە!، لەهەموو بەرزاییەکی دونیا دێنەخوارەوە ئەوەندە زۆرن!، هەرچـی ئاوە نـایهێڵن!، کانیاوەکـان هـەموو وشـك دەکـەن و ئـەوەی کـە دێنەسـەری بیخۆنەوە ئاوی لەبەر ناڕوات!، گژوگیا نـاهێڵن ئەوەنـدەی بیخـۆن!، دانەوێڵـەو سـەوزەوات و میوەجـات نـاهێڵن!، حـەیوانات بنـەبڕ دەکـەن و دێنـەخوارەوە تەنانەت پێغەمبەرﷺ ئەفەرموێ: دێنە سەر دەریاچەی (طَبَرية) کـە ئەوەنـدە گەورەیە ئەوەندە ئاوی لێ دەخۆنەوە ئاخیر کەس کە دێت دەڵێ: ئێرە کاتی خۆی ئاوی لێ بووە!!، هیچ ئاوی لێ نەماوە تەنها شوێنەواری نەبێ!، حەزرەتی عیسا و مسوڵمانەکان زۆر نارەحەت دەبن و دوعا دەکەن و لـەخوا دەپاڕێنـەوە خـوای گەورە ئەو بەلاّیەیان لەسەر هـەڵگرێ، بـەڵێ خـوای گـەورە دوعاکـەیان قبـوڵ دەکات و هەموویان لە کێوی (طور) کۆدەبنەوە لەنێوانی فەڵەستین و میسر، کە خوای گەورە لەسەر ئەو کێوە قسەی لەگەڵ حەزرەتی موسا کـردووە: ﴿وَنَادَيْنَاهُ

---

[١٥٢] صحيح البخاري، كتاب الأنبياء، قصة يأجوج و مأجوج، رقم الحديث ٣١٦٨

مِـن جَانِـبِ الطُّـورِ الْـأَيْمَنِ﴾ (٥٢) مـريم، خـواى گـەورە لەوشـوێنە بـەلاٚ نەخۆشییەکیان بۆدەنێرێ کە کرمێکە پێی دەڵێن: (النَّغف)[١٥٣]، ئـەو کرمـە لـە قورِگیان پەیدا دەبێ، کاتێ کە ئەو نەخۆشییە دەیـانگرێ هـەموویان بەیـەك شەو بۆگەن دەبن و دەمرن ئەوجار زەوی بۆگەن دەبێ بـەهۆی ئـەو هـەموو تەرمەیان!، ئەوجار مسوڵمانان دوعا دەکەن و لەخوا دەپارێنـەوە بۆئـەوەی زەوی بۆگـەن نـەبێ خـوای گـەورە باڵندەیـەکیان بـۆ دەنێـرێ کـە پێـشتر نەبینراوە، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ ملی وەکـو ملـی حوشـتر وایـە ئـەو باڵندەیە!، وەختێ کە هەڵیاندەگرن کـەس نـازانێ بـۆ کوێـیان دەبـەن ئـەو تەرمانە، بەجۆرێك کە هیچ تـەرمێکیان نـامێنێ و خـوای گـەورە ئەوانـە لادەبات و ئەرزیان لێ پاك دەکاتەوە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئا لەوکاتەدا کە خۆشی و راحەت دروسـت دەبێتـەوە حەزرەتی عیسا خۆشی دێنێتەوە سەر رووی زەوی، خوای پەروەردگار وادەکـات دەیکاتە هۆکاری خێرو خۆشی و ئاسایش و رزقی زۆر تەنانەت پێغەمبـەرﷺ دەفەرموێ: (لیسَ بین اثنَینِ عَـداوة) لە زەمەنی حـەزرەتی عیـسادا لـە نێـوانی دووکەسـان دوژمنایـەتی نـامێنێ!، تەنانـەت لـە فەرموودەیـەکی دیکـەدا ئەفەرموێ: (یَلعَبُ الصِّبیانُ بِالحَیّاتِ)[١٥٤] منداڵ یاری بە ماری دەکـات پێیـەوە نادات!، ئاوا لەوزەمانە ماوەیەك دەمێننەوە دوایـی حـەزرەتی عیـسا وەفـات دەکات ئەوجا بەلاٚ موصیبەت دروست دەبێتەوە دوای ئەو نیشانەیەکی دیکەی گەورەی قیامەت دێ:

---

[١٥٣] (..فیرسـل الله علیهم النغف في رقابهم فیصبحون فرسي کموت نفس واحدة).

صحیح مسلم، کتاب الفتن وأشراط الساعة، باب: ذکر الدجال وصفة وما معه، رقم الحدیث ٢٩٣٧

[١٥٤] صحیح ابن حبان، جزء ١٥، صفحة ٢٣٣، ذکر البیان بأن عیسی اذا نزل یَقتُل..، رقم الحدیث ٦٨٢١

سێ ڕۆژان خەڵك چاوەڕێ دەكات ڕۆژ هەڵبنایێ!! ئەم ڕۆژە بۆ هەڵنایێ خەڵك نازانێ!! ڕۆژی چوارەم تەماشانەكەن ڕۆژ لە ڕۆژئاواوە هـەلاّت!، واقیعێكـی زۆر گەورە كە كەس نەیبینیوە ئەو حاڵەتە بەسەر ئینسان دا دێ، هەمو ئینـسانێك ئەوكاتە تەوبە دەكات!، لەخۆشی نییە!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی لە صەحیحی بوخاری دا: (لا تَقومُ السَّاعة حَتَّى تَطلُعَ الشَّمسُ مِن مَغرِبِها، فَإذا طَلَعَت فَرَآهَ النَّاسُ أمَنوا أجمَعين)[155] ئەفەرموێ: قیامەت دانـایێ تـا ڕۆژ لـە مەغریبـەوە هەڵنێ، ڕۆژ لە مەغریبەوە هەڵدێت تا ناوەڕاستی ئاسمان دێـت هـەموو خـەڵك دەیبینـێ دوایـی لـە ناوەڕاسـتی ئاسمانـەوە دەگەڕێتـەوە بۆشـوێنی خـۆی، پێغەمبەرﷺ فـەرمووی وەختـێ خـەڵك هـەموو دەیبینـێ (أمَنـوا أجمَعـین): هەموویان مسولمان دەبن بەلاّم ئایا ئیمانیان لێ وەردەگیرێ لەوكاتەدا؟ نـەخێر، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (فَذاكَ حِينَ لايَنفَعُ نَفسـاً إيمانُهـا لَـم تَكُـن أمَنَـت مِـن قَبل) تا ئەو ڕۆژەیە كە هیچ نەفسێك ئیمانەكەی بەكەڵك نـایێ چـونكە پێـشتر ئیمانی نەبووە، ئەوە موصیبەتی گەورەیە بۆیە پێغەمبەرﷺ فەرمووی: تەوبە لە عەبد قبوڵ دەكرێ هەتا ڕۆژ لە ڕۆژئاواوە هەڵدێ، جـا ئالەوكاتـەوە دەرگـای تەوبە دادەخرێ و تەوبە لە كەس وەرناگیرێ، كردەوەی چاك لەكەس قبوڵناكرێ، نییەتی چاك لە كەس قبوڵناكرێ، صوڵح و چاكیی و ئاشتیی لەكەس قبوڵناكرێ دوای ئەوەی ڕۆژ لە ڕۆژئاواوە هەڵدێ.

بەڵێ بەڕێزان: ئالەوكاتەدا كە خەڵك تەوبەی لـێ وەرنـاگیرێ ئیـدی ڕۆژ ئاسایی دەبێتـەوە پـاش سـێ ڕۆژان ڕۆژ وەكـو جـاران هەڵدێتـەوە، ئـەوجار نیشانەی شەشەم پەیدا دەبێ كە گیانداری زەوی(دابَّةُ الأرض) ی پـێ دەڵـێن، گیانداری زەوی چییە؟: خوای گەورە(جل جلالـه) باسـی دەكات لـە قورئانـدا:

---

[155] المسند المستخرج على صحيح مسلم، جزء ١: صفحة ٢٢٣، كتاب الأيمان، باب: في ذكر طلوع الشمس من مغربها، جزء الثاني من المستخرج.

﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ (٨٢) النمل، واتە: وەختێك فەرمانی سزایان بۆدرا ئەوە لەناو زەویدا گیانداری زەوی(دابَّةُ الأرض) یان بۆ دەنێرین، خۆ گیاندار زۆرن لە زەویدا! ئەی بۆچی خوا ئەفەرموێ (گیانداری زەوی) دیارە ئەوە تایبەتە.

ئەو گیاندارە قسە لەگەڵ خەڵك دەكات بەهەمو زمانێك وەكو خوا دەفەرموێ: ﴿تُكَلِّمُهُمْ﴾(٨٢) النمل، واتە: قسەیان لەگەڵدەكات، پێیان دەڵێ: بەڕاستی زۆربەی ئەو خەڵكە باوەڕیان بە ئایەتەكانی خوا ناهێنن، سەرزەنشتیان دەكات، ئەوەندە قسە لەگەڵ خەڵك دەكات هەتا بێزارو بێتاقەتیان دەكات، هەتا وای لێدێ دەڵێن وەختێ كە یەكێك مامەڵەی شتێك دەكات حوشترێكی پێیە دەڵێ: كاكە ئەوە لە كێت كڕیوە؟ دەڵێ: لە لوت بە مۆرەكەم كڕیوە!، ئەو گیاندارە گیانداری زەوییە كە نیشانەیەكە لە نیشانەكانی هاتنی قیامەت لەكاتی چێشتەنگاودا پەیدا دەبێ.

بەڕێزان: نیشانەی حەوتەم دوای گیانداری زەوی(دابَّةُ الأرض) كە بریتی یە لە دوكەڵ(دُخَّان)ێك كە دوای ئەو دوكەڵە مسوڵمان لەسەر زەوی نامێنن!، خوا دەربارەی ئەو دوكەڵە لە سورەتی (الدخَّان) دا دەفەرموێ: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (١٠- ١١) الدخان، واتە: - ئەی موحەممەد- چاوەڕێ بكە وەختێك كە دوكەڵێكی ئاشكرا لەئاسمان پەیدا دەبێ هەموو خەڵكیی دادەپۆشێ: ﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾، ئەو دوكەڵە لە ناوچەكانی یەمەنەوە دێت كە هەموو دونیا دەگرێتەوە، هەموو شارو گوندێك دەگرێتەوە، پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: ئەوەی مسوڵمان بێ توشی هەڵامەتی دەكات، ئەوەی كافر بێ لە هەموو كونەكانی دەچێتە ژووری و دەیئاوسێنێ و ئەستووری دەكات!، خوای گەورە بەڕەحمە نایەوێ مسوڵمانان چیتر لە زەوی دا ئازارو ئەشكەنجەو ئەو عەزابە سەختانە ببینن، خوای گەورە بایەك دەنێرێ

(هەروەکو لە خوتبەیەکی پێشودا باسمانکرد) بایەکی بۆنخۆش دەنێرێ هەرچی مسوڵمانەو ئیمانی بەقەدەر میسقالە زەڕڕەیەك لە دڵ و دەروونی دا هەبێ دەمرێ، هەموو مسوڵمانان بەو هەناسە خۆشە دەمرن!، تەنها کافرەکان دەمێنن، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (تَقومُ عَلَيهِمُ السَّاعة)[156] قیامەتیان لەسەر هەڵدەستێ!، ئەوانە دەمێننەوە کە دونیایان لەسەر خراپ دەبێ!.

پاشان سێ ڕووچوون(خسف)ە گەورەکە دێ کە ئەو سێ ڕۆچوونە گەورەیە: ڕووچوونێك لە ڕۆژهەڵات و یەکێکە لە ڕۆژئاواو ئەویتریان لە جەزیرەی عەرەبی، کە ئەرز ڕۆدەچێ لەوکاتەدا و دیارە ئەوکاتە مسوڵمانان نەماون، پێغەمبەرﷺ دەفەرموێ: (يَخرب الكَعبَةَ ذو السُّويقَتَين مِنَ الحَبَشَة)[157] ئا لەوکاتەدایە کابرایەکی حەبەشی بەناوی (ذو السُّويقَتَين) کەعبە دەڕوخێنێ!، قیبلەی مسوڵمانان دەڕوخێنێ، کە (ذو السُّويقَتَين) لە وشەی (ساق: قاچ) ەوە هاتووە چونکە ئەوکەسە ژێر چۆکی واتە لاقی گچکەلۆکەو باریکن، بۆیە پێغەمبەرﷺ ناوی ناوە(ذو السُّويقَتَين) کە دەستەڵاتدارێکە لەکاتێکدا کە مسوڵمانان نەماون لە حەبەشەوە دێت پەردەی کەعبە لێدەکاتەوەو لەبنەوە خشتی دیوارەکانی دەڕوخێنێ!، بەڵێ دوای هەموو ئەمانە کۆتاهەمین نیشانە چییە؟: (وأخِرُ ذلِكَ نارٌ تَخرُجُ مِنَ اليَمَنِ)[158] ئاگرێکە لە یەمەنەوە پەیدا دەبێ و وردە وردە فراوان دەبێ و کافرەکان کۆدەکاتەوە: (تَطرُدُ النَّاسَ الى مَحشَرِهِم) وردە وردە کۆیاندەکاتەوە بۆ مەحشەر!، کۆیاندەکاتەوە لە ناوچەکانی شام، ئەو ئاگرە کۆتاهەمین نیشانەی قیامەتە کە ئالەوکاتەدا وەختی مەحشەر دێت و خوای پەروەردگار ئەمر دەکات بە ئیسرافیل (مەلائیکەتی خۆی بۆ دونیا تێکدان) کە

---

[156] تهذيب الأثار، جزء ٢، صفحة ٨٣٢، مسند عمر بن الخطاب: رقم الحديث ١١٧٦

[157] صحيح البخاري، كتاب الحج، باب: قول الله تعالى (وإذ قال إبراهيم رب...)، رقم الحديث ١٥١٤

[158] صحيح المسلم، جزء ٤، صفحة ٢٢٢٥؛ كتاب الفتن، باب: في الأيات التي تكون قبل الساعة، رقم الحديث٢٩٠١

دوو فوو زیاتر- بەپێی ڕاجیایی و ئیختیلافی موفەسیرین- ، لە فووی یەکەم هەمووی دونیا تێکدەچێ و هەرچی زیندەوەرە تێیدا نامێنێ!: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ﴾ (٦٨) الزمر، پاشان فووێکی تر دەکاتەوە بە (صُور: کەڕەنا) دا و هەمووکەسێك زیندوو دەبێتەوە، یەکەم کەس کە زیندوو دەبێتەوە پێغەمبەری خوایە (علیه الصلاة والسلام)، پێغەمبەر خۆی دەفەرموێ: یەکەم کەس کە زیندوو دەبێتەوە منم، بەڵام وەختێ کە زیندوو دەبمەوە تەماشا ئەکەم حەزرەتی موسا دەستی بە پایەکانی عەرشی خواوە گرتووە (جل جلالە)!، کە ئەوە فەرموودەیەکی دوورودرێژەو ناچمە سەری...، نێوانی ئەو دوو فووە چەندە؟: ئەبو هورەیرە دەڵێ: گوێم لە پێغەمبەرﷺ بوو فەرمووی: چلە، لێیان پرسی: چل ساڵ؟ فەرمووی نازانم! فەرموویان: چل مانگ؟ فەرمووی نازانم! فەرموویان: چل ڕۆژ؟ فەرمووی نازانم!، نێوانی ئەو دوو فووانە یان چل ساڵە یان چل مانگە یان چل ڕۆژە یان چل هەفتەیە...، خوا دەزانی!.

لێرەدا کۆتایی بەو وتارە دێنین، ئەو کۆمەڵە نیشانە گەورانە نیشانەی هاتنی قیامەتن و واقیعن و قورئان و فەرموودەی پێغەمبەرﷺ باسیان دەکا، ئێمەش دەبێ بە یەقینەوە باوەڕمان پێیان هەبێ و لێیان بترسین و خۆمان ئامادە بکەین بەتایبەت لە فیتنەی دەججال، دوعا بکەین و بپاڕێینەوە کە خوا لە فیتنەی دەججال بمانپارێزێ، چونکە زۆر نزیکە بەڕاستی!، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: لەدوای هەموو تەحییاتەکانی نوێژدا دوعا بکەن و بڵێن: (اللَّهُمَّ إِنَّا نَعوذُ بِكَ مِن عَذابِ جَهَنَّم و مِن عَذاب القَبر ومِن فِتنَة المَحيا والمَمات ومِن شَرِّ فتنَة المسيح الدّجَّال).

یارەببی خوایە لە فیتنەی دەججال بمانپارێزی، خوایە لە ناخۆشی و ناڕەحەتییەکانی ئاخیری زەمان بمانپارێزی، خوایە لەسەر دینی خۆت ڕامانبگری، بە مسوڵمانی بمانژیێنی و بە مسوڵمانی بمانمرێنی، ئامین.

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسـائر المسلمين، فاستغفِرُوهُ إنَّه كان غَفَّاراً ،

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

تێکچوونی دونیا و هاتنی قیامەت

تێکچوونی دونیا و هاتنی قیامەت

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونشكره ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضِلَّ له ومن يضلل فلا هادي لـه، ونـشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسـوله، هذا الرسول الذي بلغ الرسالة وأد الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على المحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالـك صلواة الله وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، صلاةً وسلاماً الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعتـه، فـإنّ اللهَ مـع الـذين اتقـو والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابـه الحكـيم، بـسم الله الـرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، خۆشەویستانی خواو پێغەمبەر ﷺ ، سەلامی خوای پەروەردگارتان لەسەر بێت ، ڕەحمەتی خوای گەورە برژێتە سەر ئێمەی مسوڵمان و هەموو مسوڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا، بەڕێزان: ئەو دونیایەی کە ئەمڕۆ ئێمە بەچاوی گەشمان دەیبینین ، خەڵك لەسەری بەشەڕدێت و یەکتری دەکوژێ، وەخەڵکی مونافەسەی لەسەردەکات، ململانێیەکی توندو بگرەو بەردەیەکی زۆر لەسەر دارێك ، لەسەر ئاوێك، لەسەر ستوورێك، ئەو دونیایەی کە ئێمە دەیبینین ، ئەو دوکان و بازاڕو دائیرە و ئەو میوەجات و زراعەت و شەریکات و هەموو ئەوشوێنە ئاوەدانکراوانەی دونیا ..، ڕۆژێك دێت دەپێچرێنەوە !، وە ڕۆژێك دێت ئەو ڕۆژە ڕووناکە نامێنێت، ڕۆژێك دێ دینار و

دۆلار نامێنێ!، ڕۆژێك دێت قەسرو سەیارە نامێنێ!، ڕۆژێك دێ وەزیفەی دائیرەو دەوامی شەریکەو شوێنە گشتی یەکان نامێنێ، دووکان و بازاڕ نامێنێ، هەمووی دەپێچرێتەوە بۆ ژیانێکی تر ، وەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُواْ للّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (٤٨) إبراهيم. واتە: ڕۆژێك دێ ئەو ئەرزە بەدل دەبێ ، دەگۆڕێ بە ئەرزێکی تر ئاسمانیش هەروا.، ئەو ئەرزە چۆن دەگۆڕێ؟!، دونیا چۆن وێران دەبێ؟! کەی و چۆن تێکدەچێ ؟! ئینسانەکان لەکاتی دونیا تێکچوون دا چیان لێدێ؟ چ دەقەومێ؟ ..، با لەوتاری ئەمڕۆی جومعەدا لە خزمەت ئەو بابەتەدا بین بۆ ئەوەی ئێمەی مسوڵمان بزانین ئەو دونیایە هەروا گەش و جوان نابێت لەبەر چاومان لەبەرامبەر هەست و شعورمان کە تێیدا دەژین، شەوو ڕۆژ خۆمان تێیدا ماندوو دەکەین، شەو دەخەینە سەر ڕۆژو ڕۆژ دەخەینە سەر شەو، خۆمان لەسەری بەهیلاك دەدەین و دەفەوتێنین!، بابزانین ئەم دونیایە دەڕوات و بۆ کەس نامێنێ!، بابزانین ئەم دونیایە چی بەسەردێت و چۆن تێکدەچێت؟، لەژێر ڕۆشنایی قورئانی پیرۆز و فەرموودە پیرۆزەکانی پێغەمبەرﷺ باسی دەکەین:

بەڕێزان: بەگشتی ئینسان زۆر بێئاگایە، زۆر نەزانە کە غافڵە لەڕۆژی قیامەت، کە خوای پەروردگار پێی دەفەرموێ: ﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مَّعْرِضُونَ﴾ (١) الأنبياء، واتە: حیسابی ڕۆژی قیامەت بۆ خەڵك نزیك بۆتەوە بەلاّم خەڵك بێئاگایە، با گوێبگرین لە ئایەتێکی قورئانی پیرۆز بزانین خوای گەورە چۆن باسی ژیانی دونیا دەکات، وەکو لەسورەتی (یونس) ئایەتی ٢٤ دەفەرموێت : ﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاء أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاء فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ﴾ (٢٤) یونس، واتە: نموونەی ئەو دونیایە وەکوئەوە وایە ئاوێك لە ئاسمان بنێرینە خوار پاشان لەزەوی دا گیاوگوڵی پێ سەوز ببێ و بروێت، ﴿مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ

وَالأَنْعَامُ﴾ (٢٤) یونس، ئەو ڕووەك و گیاو گوڵ و بەرهەمەی کـە لەزەویـدا دەڕوێ لەوەی کە خەڵك دەیخوا، وە لەوەی مالاٌتیش دەیخوا بەچاوی خۆتان دەبینن، ﴿حَتَّـى إِذَا أَخَذَتِ الأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَاهَا أَمْرُنَا لَـيْلاً أَوْ نَهَارًا﴾ (٢٤) یونس، واتە: هەتا وای لیدێت، ئەو ئەرزە و گژوگیاکـەی ئەوەنـدە جوان دەبێت، سەوزەوات و میوە ئەوەندە جوان دەبێت، باخـچەو بێـستان ئەوەنـدە جوان دەبێت و دەڕازێتەوە، خەڵکەکە وادەزانێ دەتوانێ بەروبوومەکـەی هەتاسـەر بخوات، هەتا فەرمانی ئێمەی بۆدێت کە کۆتایی بـەو بەروبوومـە و ژیـانی دونیـا دێنێ: ﴿أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا﴾ (٢٤) یونس، واتە: بە ڕۆژبێت یا بەشەو بڕیاری ئێمەی بۆ دێت، نەیفەرمووە بەڕۆژ فـەرمان دەردەکـەین وە نەیفـەرمووە بەشـەو، بەڵکو فەرموویەتی بەشەو یا بـەڕۆژ چـونکە هـەمووکاتێ لایـەکی زەوی شـەوەو لایەکەی دیکەی ڕۆژە، بەوشێوەیە فەرموویەتی بۆنەوەی هـەموو زەوی بگرێتـەوە، ﴿فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ﴾ یونس (٢٤)، واتە: ئێمە وای لێ دەکەین کە هـەمووی وشـك بێـت، بـەئاوو بـەدارەوە وە بەدرەختـەوە، بـە سـەوزەواتەوە، بەدانەوێڵەوە، بە هەمووجۆرە زراعـەتێك و گیاو گوڵێکەوە کە سـەوز بـووە لەسـەر ڕووی زەوی، هەمووی وشك بێت هەروەکوو دوێنێ هیچ نەبووبێ، خوا ئەفەرموێ: ﴿كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (٢٤) یونس، واتە: ئێمە ئایەتەکانی خۆمان ئاوا بۆئێـوە ڕوون دەکەینـەوە بـۆ قـەومێك و میللـەتێك و بـەنی ئادەمێـك کـە بیربکاتەوە لەحاڵی خۆی: (لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ)، بیر بکاتەوە لەم دونیایە کە بزانێ دونیا ئاوایە، بەڵی خۆشەویستەکان: دونیا ئاوایە جا ئەگـەر دونیایـەك بـێ نـاوا خـوای پەروەردگار بە کاتیی و بەکەمیی تەماشای بکـات ، ئێمـە چـۆن دەبێـت هـەموو ژیانی خۆمانی لە خزمەتدابنێین، ژیانێکی بەرزو بەڕێزو ژیانێکی هەتاهـەتایی لـە خزمەتی دابنێین و بیگۆڕینەوە بە ژیانێکی کەم کەدونیایە و بەچەند ساڵێکی کـەم بەسەری دەبەین.

بابزانین ئەو خۆرە جوانەی کەبەیانیان لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵدێ و دێتەدەرو لە ڕۆژئاواوە ون دەبێ و دەڕوات و، ئـەو مانگـە جوانـەی کـە ئـەیبینین، ئەوان ڕووناکیمان پێدەبەخشێ بەفـەزڵی خـوا خـوای گـەورە کردوویـەتی بەڕەحمـەت بـۆ ئێمـە، وە ئـەو ئەسـتێرە جوانانـەی کـە لەئاسمانەکانـدا ئەدرەوشێنەوە، ئەو هەسارە(کوکب) انەی کە لە ئاسمانەکاندا هـەن و ئێمـە نەمانبینیون..، ئەوانە هەموویان نامێنن!، ئەو چیاو شـاخانەی کـە ئێمـە دەیانبینین نامێنن!، چیان بەسەردێ؟، ئەو دەریاو زەریایانـەی کەهـەن لـە دونیا (کە لە چوار بەشی زەوی سێ بەشی ئاوە) ئەوەش هەمووی نـامێنێ! چۆن نامێنێ؟ چی بەسەردێ؟ چۆن وێران دەبـێ؟ بـابزانین بـچینە خزمـەتی قورئانی پیرۆز بـزانین چـۆن و بـەچ شـێوەیەك وێـران دەبـێ بـەڵکو پەنـدو عیبرەتی لێ وەربگرین و بەخۆماندابچینەوە و دەستەڵاتی خوای گـەورەمان زیاتر بۆ ڕوون ببێتەوە!.

خۆشەویستەکانم..، ئاخیرین نیشانەی قیامەت کەهات بریتی یـە لـەوە کـە هەرچی ئیمانداره لەسەر ڕووی زەوی نامێنێ، خوای گەورە تەقدیری وایـە دوای ئەوەی نیشانەگەورەکان یـەك لـەدوای یـەك هـاتن پێغەمبـەرﷺ ئەفـەرموێ: نیشانەکان زۆر بە سەریعی بەدوای یەکدا دێن، هەر لە دەجالەوە هـەتا دەگاتـە ئەوە کە ڕۆژ لە ڕۆژئاواوە دێتەدەر بۆ ڕۆژهەڵات، ئەوکاتـە کـە تەوبـە لـەهیچ کەسێك قەبوڵ ناکرێت، مـوسڵمانان هەموویان دەمرن بەهۆی ئەوەوە کە بایەکی نەرم دێت، ئەوبایە نەرمە بەژێر لووتی هەموو مـوسڵمانێکدا دێت، هەرچی کە ئەوبایە هەستپێبکات ڕووحەکەی تەسلیم بە (ملك الموت) دەکـات و دەمرێـت، ئەوەی دەمێنێ شیراری خەڵقە، وەکو لەفەرموودەیـەکی صـەحیحی پێغەمبـەر ﷺ کە ئیمامی بوخاری ڕیوایەتی کردووە دەفەرموێ: خەڵکانێکن لەسەر ڕووی زەوی دەمێنن وەختێ کە دونیا خراپ دەبێت و ئەوان دەبینن، بێباوەڕان دەبینن

کە دونیا تێکدەچێ ئەوەش لەڕەحمەتی خوایە!، خوای گەورە ئیمانداران هەمووی بۆلای خۆی دەباتەوە وە بێباوەڕان دەهێڵێتەوە بۆ ئەوەی کاتێ کە دونیا تێکدەچێ ئەو بارودۆخە ناخۆشە ببینن بە چاوی خۆیان!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم..، زۆر بە کتوپڕ و سەریعی ئەو بارودۆخە ڕوودەدات بە جۆرێ کە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ..﴾ (٧٧) النحل، واتە: هاتنی قیامەت لە چاو نووقاندنێك دایە یان لەخێراییدا لەوەش زیاترە!، خوا (جل جلاله) دەفەرموێ: بەیەك لەحزە چی ڕوو ئەدات لەو کەونەدا، لە ئەرزدا لە ئاسمانەکاندا، با تەماشا بکەین: خوای پەروەردگار دەفەرموێ: وەختێ کە ئەو بارودۆخانە ڕوودەدەن ئینسانەکان هەریەکەی لە شوێنی خۆیان، هی واهەیە لەسەر دوکانە، هی واهەیە لەسەفەرە، هی واهەیە لە دائیرەیە،لەڕاستیدا بێباوەڕە و ماوە!، دەیەوێ بگەڕێتەوە ماڵی خۆی وەزعێکی گەورە ڕووداوێکی گەورە لەو کەونە ڕویداوە، کەپێشتر کەس نەیبینیوە بە چاوی خۆی، دەفەرموێ: ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ (٥٠) یس، واتە: نە ئەتوانن وەسیەت بکەن، وە نەشئەتوانن بگەڕێنەوە ناو ماڵ و منداڵی خۆیان، نە کەسێك ئەتوانێ بەیەکێك بڵێ بڕۆ بۆلای ماڵ و منداڵم منداڵەکانم بەتەنهان، یان ئەو وەسیەتەت بۆدەکەم بڕۆ پێیان بڵێ: ﴿وَلَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ (٥٠) یس، وە نەدەشتوانن بۆلای ئەهل و ماڵ و منداڵیان بگەڕێنەوە بۆ ناو ماڵ و منداڵیان، لە وەزیفە یان لەدائیرە یان لەدوکانێ یان لەهەر شوێنێ کەهەیە.

ئاسمانەکان چیان بەسەردێت؟، خوای گەورە(جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿إِذَا السَّمَاء انشَقَّتْ﴾ (١) الإنشقاق ، وەختێ دونیا تێکدەچێ کە ئاسمان شەق شەق دەبێت!، ﴿إِذَا السَّمَاء انفَطَرَتْ﴾ (١) الإنفطار، واتە: ئەو ئاسمانە لەت لەت دەبێت!، لە ئایەتی تردا ئەفەرموێ: ﴿وَانشَقَّتِ السَّمَاء فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾

(١٦) الحاقة، واتە: ئاسمان پارچە پارچە دەبێت!، لەو ڕۆژەدا بێ کەڵك دەمێنێتەوە، ئەو نیزامەی ئاسمانەکانیش تێکدەچێ.

ئەوخۆرە چی بەسەردێ؟!، ئەو ڕۆژەی کە ئێمە دەیبینین ، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ (١) التكوير، واتە: ئەو ئاسمانە ڕووناکی یەکەی لێ دەستێنرێتەوەو دەپێچرێتەوەو دەگۆڕێت، ئەو خۆرەی کە ئێمە لێی بەهرەمەندین ڕووناکی نەداتەسەر هەموو زەوی، تیشکی خۆر کە ئینسانی پێ دەژیێ، وەگیانەوەر و ڕووەکی پێ دەژیێ ، ئەو ڕووناکیەی لێ دەستێرنرێتەوە، ئەو دونیایە تاریك دەبێت!.

ئەستێرەکان چیان بەسەر دێت؟!، لە ئاسماندا ئەستێرەکان دوو جۆرن: ئەوانەی کە ڕووناکی ئەدەن پێیان دەگوترێ ئەستێرە (نجم) کە ڕووناکی دەبەخشن و تیشکیان هەیە وەکو خۆر، وە ئەوانەش کە ڕووناکی نادەن پێیان دەگوترێت هەسارە(کوکب)، لەبارەی هەردوو جۆریان خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ﴾(٢) التكوير، وەختێك دونیا تێکدەچێت کە ئەو ئەستێرانە هەموویان دەکوژێنەوەو ڕووناکیان لێ دەبڕێ، ئەو ئاسمانە تاریك دەبێت!، ﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ﴾ (٢) الإنفطار، ئەو هەموو ئەستێرەو هەسارانە کە لە ئاسمانەکان هەن هەموو دەکەونە خوارەوە!، خۆر و مانگ و ئەستێرەکان بەوانەش کە ڕووناکی دەبەخشن، وە بەوانەشەوە کە ڕووناکی نابەخشن هەموویان تێکەڵ دەبن!، وەهەموویان لێك نزیك دەبنەوە، وەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ (٩) القيامة، واتە: ئەستێرەو مانگ هەمووی کۆدەکرێنەوە، وەختێ کە لێك نزیك بوونەوە: ﴿يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾ (١٠) القيامە، واتە: ئینسان دەڵێ بۆکوێ بڕۆم؟!، لەکوێوە خۆم ڕزگار بکەم؟، هاوار بۆ کێ دەکات و بۆ کوێ بڕوات؟!،﴿كَلَّا لَا وَزَرَ * إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ﴾ (١١-١٢) القيامة، واتە: نەخێر، هیچ پەناو ڕێی

دەربازبوون نییە، ئەی ئینسانە بەرەو خوای خۆت دەبێ بڕۆی، لەوڕۆژەدا نیشتەجێی بەندەکان بۆ خوایە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم...، شتێکی ڕوون و ئاشکرایە کە خۆر ٩٣٠٠٠٠٠٠ نەوەدوسێ ملیۆن میل لەزەوی ئێمە دوورە!، پاشان تیشکی خۆر بە هەشت دەقیقە دەگاتە ئێمە!، واتە هەشت دەقیقە نەوەدوسێ ملیۆن میل دەبڕێت، بەلاّم با ئەوە بزانین کە ئەستێرەی واهەیە یەك ملیۆن ساڵ تیشکی بەڕێوەیە. ئینجا ناگات بە ئێمە!!، یەك ملیۆن ساڵ تیشکی ئەو ئەستێرە بە ڕێگاوەیە هەتا دەگاتە زەوی، ئەوە کە ئینسان بە نزێککراوەیی دەرکی کردووە ئەگەرنا زۆر شت هەیە کە ئینسان نایزانێ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَيَخْلُقُ مَا لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٨) النحل، واتە: خوای گەورە شتی وای دروستکردووە کە ئێوە نایزانن!، ﴿وَاللّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾ (٦٦) آل عمران.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، ئەگەر هاوینان صاف بێت و شەو سەرنجتان دابێت لە سەربانێك تەماشای ئاسمان بکەی، دەبینی شتێکی سپی لەئاسمان ڕاکشاوە، ئەوە پێی دەگوترێ ڕێی کاکێشان کە بە عەرەبی پێی دەگوترێ (دربُ التبان)، وەکو کەسێك کە چۆن کای دەکێشێتەوە لەڕێگا کای لێ دەڕژێ و دەکەوێ، ئەوڕێگایە سپی دەکات، ئاوا ئەو ڕێگایە لە ئاسماندا دیارە وەك کای لێ ڕژابێ وایە، ئەوە هەمووی ئەستێرەیە، لەبەر دووری ئەو ئەستێرانە وەکوو سپیایەتییەك دیارە، زانایان دەڵێن: ٣٠ ملیار ئەستێرە لەم مەجەرڕەیە(مەجەرڕەی ڕێی کاکێشان) هەیە، کە هەر ئەوزانایانە دەڵێن: (٥٠٠٠٠٠) پێنج سەد هەزار مەجەرڕەی لەوشێوەیە لە ئاسماندا هەیە!، کە هەریەکێکیان ٣٠ ملیار ئەستێرەی تێدایە، کە ئەستێرەی واهەیە سەدان و هەزاران جار لەودونیایە گەورەترە کەئێمە لەسەری دەژین!، کە تیشکی ئەستێرەی واهەیە سەدان بەڵکو هەزاران ساڵی ڕووناکی بەڕێوەیە تا دەگات بە ئێمە!، وە هەیانە یەك ملیۆن ساڵی ڕووناکی تیشکی بەڕێوەیە تا دەگات بە

ئێمە!!، لەکاتێکدا کە تیشکی خۆر بە هەشت دەقیقە دەگات بە سەرزەوی...، جا با تەماشابکەین ئەو ئەستێرانە کە ئەکەونەخوارەوە، ئەو هەموو ئەستێرەو هەسارەو مانگ و ڕۆژیش، کە هەریەك مانگ و خۆر نییە بۆ زانیاریتان چونکە ئەو خۆرەی کە خۆری ئێمەیە خۆری زەوی پێدەڵێن، بەلاّم زۆر خۆری تر لە ئاسمانەکانداهەیە کە دوورە لە ئێمە نایبینین..، تیشکی بە زەحمەت دەگات بە ئێمە، زۆر مانگی تریش هەیە بەلاّم ئەو مانگەی کە ئێمە ئەیبینین پێی دەوترێ مانگی زەوی، خوای گەورە وەکو نیعمەتێك بۆ ئێمەی داناوە، جا ئەوهەموو هەسارەو ئەستێرەو خۆرو مانگە کە دەکەونە خوارەوە و پێکدەکەون دەبێ چی ڕوویدات؟! ئەو واقیعە گەورەیە! ئەو قیامەتە، هاتنی ئەو وەزعە، چۆن ئینسان تەحەمولی دەکات بێنێ؟، بۆیە خوای گەورە ڕەحمی کردووە بە ئینسانی مسوڵمان لەوکاتەدا نەمێنێ و بۆلای خوای گەورە بچێتەوە، ئەوەش فەزڵی خوای گەورەیە(جل جلالە).

لە زەویدا چی ڕوونەدات؟! ، خوای پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ (١٤) الحاقة، واتە: وە زەوی و شاخەکان هەڵگیران و بەرزکرانەوە یەك جار پێکدەکەون و هەپرون بە هەپرون دەبن، لێکدەدرێن و پێکدانەدرێن، ئەوچیایانەی سەرزەوی نامێنن، ئەو شاخانەی کە خۆیان داکوتاوە لەسەر ڕووی زەوی: ﴿وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا﴾ (٧) النبأ، واتە: چیاکانمان وەکو سینگ داکوتاون، ئەوانە نامێنێ، چیان بەسەر دێت؟ خوا(جل جلالە) ئەفەرموێ: ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ﴾(٥) القارعة، واتە: ئەو چیایانە ئەوەندە سووك دەبن وەکو خوری لێکهەڵوەشاو، چۆن ئەو خوریە لێك جیا دەکرێتەوە و داو داو دەبێت، ئەو چیایانەش ئاوا سووك دەبن و هەڵدەوەشێن بەشێوەیەك کە ئەفەرموێ: ﴿ {وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ} (٣) التكوير، واتە: وەختێ کە زنجیرە چیایەکان بەڕێ دەکرێن و دەڕۆن!، ئەو زەویە تەخت دەبێ!، ئەو دەریاو زەریا گەورانە ..، ئەو زەریایانەی کە چاو حوکمی ناکات و نایبینێ چی بەسەر دێت و

ئەو هەموو ئاوە بۆ کوێ دەچێت؟!، تەماشابکەن خوای پەروەردگار(جل جلاله) چـی دەفەرموێت! دەفەرموێ: ﴿وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ﴾ (٣) الإنفطار، واتە: دەریاکان ، زەریاکان هەموویان بەتێکڕا دەتەقنەوە!، هەر دڵۆپە ئاوێك لەو بەحرانـە وەکـو زەررە دەتەقێتەوە!!، ئێمە ئێستا دەبینین دەڵێن: بەشەریەت قونبەلـەی (نَـوَوي) دروستکردووە، یاخود هایدرۆجینی و نایترۆجینی و جرثـومی ...، ئەوانـەی کـە هەن ئەمڕۆ، یان کە ئەمریکا نەوەوی لە جەنگی دووەمی جیهانی بـەکارهێناوە دژی یابان لەساڵی ١٩٤٥ز دا بزانە کاریگـەری چـەند بـووە!، ئێـستاش بـاس دەکرێت لە هیرۆشیما و ناکازاکی کـە لێیـان در بەچـەند چـرکەیەك زیـاتر لـە ٢٥٠٠٠٠ دوسەدو پەنجا هەزار کەسی کوشت!، جا دەبێ ئێـستا ئـەو قونبەلـە زەڕەی کە بەکاردێ و لەلایەن بەشەر دروستکراوە چەند کەس بکـوژێ!، بـەڵام ئەو بەحرانەی کە تەتەقنەوە هەر دڵۆپە ئاوێـك دەبێتـە قونبەلەیـەکی زەرڕی!، وەکو سەید قوتـب (ڕەحمـەتی خـوای لێبێـت) لـە تەفـسیری (في ظِـلال القُـرأن) دا ئەفەرموێ: ئەگەر بەراوردی تەقینەوەی بەحرەکان لـەکاتی دونیـا تێکـچوون و لەگەڵ قونبەلەی زەرڕی بەشەردا بکەین وەکو یاری منداڵان دێتە بەرچاو!.

جا تەماشا بکە ئەو بەحرانە ئاوا تەتەقنەوە کە هەر دڵۆپە ئاوێـك لـە شـوێنی خـۆی دەتەقێتـەوەو هـەموو ئـەو هەوایـە دەتەقێتـەوە، پاشـان هەربـەوە خـوای پەروەردگار لێی ناگـەڕێت، دەەفـەرموێت: ﴿وَإِذَا الْبِحَـارُ سُـجِّرَتْ﴾ (٦) التکـویر، پێشتر ئەفـەرموێ: (فُجِـرَت) دەتەقنـەوە، بـەڵام ئـەوجارە ئەفـەرموێ: (سُـجِرَت) ئاگریشی تێبەردەدرێت!، هەر دڵۆپە ئاوێك لەو دڵۆپە ئاوانە لەگـەڵ تەقینەوەکـەی گڕیش دەگرێت!، ئەو گڕگرتنە لە لەحزەیەکدا کە ئاسمانەکان (بەو هەموو نەستێرەو هەسارەو مانگ و ڕۆژەوە) هەموویان دەکەونەخوارەوە ، هەموویان لێك نزێکـدەبن و خۆ لێکدەدەن،..، دەبێ چ مەشهەدێك بێـت!!، دەبێ چ وەزعێك بێـت؟، دەبـێ چۆن ئینسان بەرگەی بگرێت تەماشای بکات؟! ، خوا ڕەحمی بە ئێمە کردووە .

بەڵێ خۆشەویستەکانم، تا لەو وەزعانەدایە کە بەحرەکان تێکرا دەتەقنەوەو دونیا دەبێتە یەك پارچە ئاگر: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ﴾ (٤٨) إبراهيم ، واتە: تا ئەو ئەرزە بەدل دەبێ بە ئەرزێکی تر، ئەم ئەرزە خەراپەی لەسەرکراوە: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾ (٤١) الروم، واتە: گرانی و ناخۆشی و نائەمنی لە وشکانی (البَر) و دەریا (والبَحر) دەرکەوت بەهۆی کردەوەی ئینسانەکان، ئەو ئینسانە ئەوەندە بێ وەفایە، ئەوەندە بێ نمەکە، ئەوەندە سپڵەو خراپەکارە، ئەوەندە جاهیلە کە نەك هەر وشکانی پیس کردووە بەڵکو ناو بەحریشی پیسکردووە!، (بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ) بەهۆی خراپەکاری و تاوانی خەڵکی، جا هەمووی دەسووتێ و دەگۆڕێ بەرویەحر!!.

ئێمە زۆر جار دەبینین لە تەلەفزیۆنەکاندا کە بورکانێك لە شوێنێك دروست دەبێ چەندە پێمان سەیرەو تەزوومان بەلەش دادێت !، تەماشاکەین ئەو ئاگرە لەوئەرزە دێتەدەرەوە جاری واهەیە ئەو ئاگرە لەناو دەریا دێتەدەرەوە چەندە گەورەبێت ئەوەندە مەشهەدێکی بچوکە خوا پێشانمان ئەدات!، ئەی دەبێت چۆن بێت ئەگەر ئەو هەموو کەونە ببێتە ئاگر ..، سبحان الله پاکی بۆ ئەوخوایە کە تاك و تەنیایە تاکە دەسەلاَت کە دەمێنێ ئەوکاتە هەر دەسەلاَتی (ربُ العالمین)ە!.

ئەو ئەرزە ، ئەو ئاسمانە، ئەو ئەستێرانە، هەموویان نامێنن، کەس نامێنێ!، هیچ شتێك نامێنێ کە فەخرو شانازی پێوەبکرێت!، ئەو قەسرەجوانە کە ئێستاکە لەبەر چاوی خۆمان دەیبینین، ئەو ماڵ و سەیارەو ڕێگاویان و باخچەو بێستانەجوانە!، ئەو دینارو دۆلارە، ئەوهەموو پێشکەوتنەی کە ئەمڕۆ لەسەر ڕووی زەوی هەیە، وەکو پێغەمبەرﷺ دەفەرموێت: بینایەی بەرز بەرز دروست ئەکرێن ، لە نیشانەکانی ئاخیری زەمانەو، لە نیشانەکانی دونیا تێکچوونە، ئەوانە هیچیان نامێنن!، جا کاتێ کە کەس نەما تەنانەت (ملك الموت) فریشتەی گیانکێشانیش نامێنێ، دوای مردنی هەموو فریشتەکان جوبرائیل و ئیسرافیل و میکائیل و ملك الموت..، ئەوەی کە هەمیشە وجودی

دەبێ تەنها زاتی {الله} یە (جل جلاله)، بۆیە خوای گەورە ئەوکاتە دەفەرموێت: ﴿لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ (١٦) غافر: ئەو موڵکە ئەمڕۆ هی کێیە؟، ئەو دونیایە تا دوێنێ لەسەری بەشەڕدەهاتن، ئەو ئەرزەی تا دوێنێ شەڕتان لەسەری ئەکرد بە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا ، باکوور و باشور ..، باخچەی ئەم و بێستانی ئەم ، سنووری ئەم دێیەو سنووری ئەو دێیە، ئەو قەوم و ئەو عەشیرەتە، ئەم حیزبەو ئەو حیزبە..، هیچی نەما!، خوا ئەفەرموێت: ﴿لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ (١٦) غافر، ئەمڕۆ موڵك و دەستەڵات هی کێیە؟، کەس نییە وەڵامی بداتەوە، دوایی هەربۆخۆی دەفەرموێ : ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾(١٦) غافر، واتە: بەتەنیا هی ئەو خوایەیە کە تاکەو دەستەڵاتدارە، تاکە زاتە کە خاوەنی لێ ترسان و کڕنوش بۆ بردنە، هەر ئەوخودایە خاوەنی دونیاو قیامەتە، هەرئەوە کە دەژیێنێ و دەمرێنێ، هەموو شتێك هەر بەدەستی ئەوەو خاوەنی هەموو سیفەتێکی بەرزو پەسەندە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، دوای ئەوە وەکو پێغەمبەرﷺ فەرمووی: چەند ساڵێك - هەندێك ئەفەرموون چل ساڵ یان کەمتر لە نێوان نەفخەی یەکەم و دووەم، هەندێك ئەفەرموون ئیسرافیل سێ جار نەفخ دەکات، فوو دەکات بە (کەڕەنا)دا، وە هەندێك ئەفەرموون دووجارە، جاری ئەخیر خوای پەروەردگار ئەمردەکات ئیسرافیل زیندوویکاتەوە بۆئەوەی جارێکی تر فووبکاتەوە بە کەڕەنادا ئەوکاتە هەرچی ڕووح لەبەرە لە مەیدانی مەحشەر زیندوو دەبێتەوە بە ئەمری خوا(جل جلاله).

یەکەمین ڕووح لەبەر کە زیندوو دەبێتەوە (ئیسرافیل)ە، دوای ئەوە هەموو خەڵکەکە تەنانەت گیانلەبەرانیش لە مەیدانی مەحشەر هەموویان زیندوودەکرێنەوە!، بەڕێدەکرێن بۆ ئەوشوێنەی کە حەشریان لێدەکرێ، بۆیە خوا ئەفەرموێ: ﴿وَاتَّقُواْ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ﴾ (٢٨١) البقرة، واتە: پارێز بکەن لەوڕۆژەی کە هەمووتان

تێیدا دەگەڕێنەوە بۆلای خودا!، ئەو کەونە ئاوا دەگۆڕێ ئەو ئینسانەش هەمووی زیندوو دەکرێتەوە، جا خەیاڵیان خاوە ئەوکەسانەی کە ئەڵێن: بە دونیا نەجاتمان ئەبێ!، ئەوکەسانەی کە ئەڵێن: سزای خراپەکارو پاداشتی چاکە نییە!، ئەو کەسانەی کەئەڵێن: دونیا هەر ئەو دونیایەیە کە ئەمڕۆ هەیەو، ژیانی تر نییە..، خەیاڵیان خاوە!، خوای پەروەردگار ئەفەرموێت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَلَّن نَجْمَعَ عِظَامَهُ بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ﴾ (٣-٤) القيامة، واتە: ئینسان وا گومان دەبا کە ئێمە زیندووی ناکەینەوەو ئێسکەکانی کۆناکەینەوە، بەڵێ ئێمە دەستەڵاتمان هەیە کە سەرە پەنجەکانیشیان وەکوخۆی دروست بکەینەوە!، (بَنان) یەعنی: سەرە پەنجەکان ئەوخەتانەی کە لەسەری پەنجە هەیە کە بۆ مۆرکردن بەکاردێت، چونکە هی هیچ کەسێك وەهیچ کەسێك ناچێت!، خوای گەورە وەك چۆن توانای دروستکردنی سەرەپەنجەکانی بەوشێوەیە هەیە ئاواش مردووان زیندوودەکاتەوە، وەکو کابرای بێباوەڕ گوتی: ﴿مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ (٧٨) یس: ئەو ئێسکە ڕزیوە کێ زیندوی دەکاتەوە لە دوای مردن؟، خوای پەروەردگار وەحی نارد بۆ پێغەمبەرﷺ فەمووی پێی بلێ: ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (٧٩) یس، واتە: پێی بلێ" ئەوە زیندووی دەکاتەوە کە یەکەم جار دروستیکردووە کە خوایە، وە دەشتوانێ دروستی بکاتەوە، خوایەك ئەو کەونە دەگۆڕێت و دروستی دەکاتەوە ئینسانی زەعیفی بێ دەستەڵات چییە جارێکی دیکە دروست نەکرێتەوە؟! ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (٥٧) غافر، واتە: دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی گەورەترە لە دروستکردنی ئینسانەکان، ئەگەر ئینسان بزانێ و لێی ئاگاداربێت، کەواتە دروستکردنەوەی ئینسانەکان ئاسانترە لە دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی.

جا کە فووی ئاخیر لەلایەن ئیسرافیل لێدرا، ئەوهەموو زیندەوەرە بۆ مەیدانی مەحشەر دەڕۆن و ڕادەوەستن، ئەوکاتە چی ڕوودەدات؟ چ دەقەومێ؟ چ

بەسەر ئەوخەڵکە دێت؟ ئەوە لەو وتارەدا باسی ناکەین ، بۆ وتارێکی تر کە إن شاءالله خوای گەورە پشتیوان بێت و مۆڵەتمان بدات بەخزمەتی ئێوەی بەڕێزدەگەینەوە.

یارەبی خوایە هیدایەتمان بدەی بۆئەوەی بتوانین بەڕاستی عیبادەتی تۆ بکەین بەرلەوەی بمرین، یارەبی خوایە ئاخیری عومرمان خێربکەی، یارەبی خوایە لەوکەسانەمان حیساب بکەی کە بە مسوڵمانی دەمانژیێنی، وە بە مسوڵمانی دەمانمرێنی، کە بە مسوڵمانی زیندوومان دەکەیەوە، کەلەسەر ئاوی کەوسەر بەدەستی پێغەمبەرﷺ ئاومان دەدرێتێ، خوایە بە بەهەشتی بەرینمان شادبکەی، خوایە لەدۆزەخ بمانپارێزی، یارەبی خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی و، لە مردووەکانمان خۆشبی، ڕەحم بە پیرەکانمان بکەی، هیدایەتی گەنجەکانمان زیاتر بدەی، خوایە ڕەحم بەماڵ و منداڵمان بکەی، لەدایك و باوکمان خۆشبی (یارب العالمین)، یارەبی خوایە ڕەحم بە ئێمەو تەواوی مسوڵمانانی دونیا بکەی، خوایە ئێمەو هەموو مسوڵمانانی دونیا لە دەردوبەلاّی زەمانە بپارێزی.

أمين

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

ئەوکەسانەی لە قیامەتدا بە کوێری حەشردەکرێن

ئەوکەسانەی لە قیامەتدا بە کوێری حەشردەکرێن

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله مِن شرور أنفُسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضلَّ له ومن يضلل فلا هادي له، ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ونشهد أنَّ سيدنا ونبينا محمداً عبده ورسوله، هذا الرسول الذي بلّغ الرسالة وأدى الأمانة ونصح الأمة وجاهد في الله حق جهاده وتركنا على المحجة البيضاء، ليلها كنهارها، لايزيغ عنها إلا هالِك، صلواة اللهِ وسلامه عليه وعلى أله وأصحابه، ومن تبعه الى يوم الدين ...، أما بعد يا عبادالله أوصيكم ونفسي أولاً بتقوى الله وطاعته، فإنّ اللهَ مع الذين اتقوا والذين هم محسنون، قال الله سبحانه وتعالى في كتابه الحكيم، بسم الله الرحمن الرحيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (١) النساء.

سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگار، درود و سەلام و بارانی ڕەحمەت بۆسەر گیانی پاکی پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ...، وە بۆسەر گیانی هەموو شوێنکەوتووانی تا ڕۆژی قیامەت.

ئیماندارانی بەڕێز، لە ڕۆژی قیامەتدا کەسانێك هەن کە خوای پەروەردگار بە کوێری حەشریان دەکات و لە مەیدانی مەحشەردا کوێرن!، لەکاتی موحاسەبەکردن دا کوێرن!، لەکاتی وەرگرتنەوەی شەهادەی خۆیاندا کوێرن!، ئەوانە چ کەسانێکن؟ وە بۆچی وایان لێهاتووە؟..، بەکورتی لە وتاری ئەمڕۆی جومعەدا ئەو بابەتە باس دەکەین، خوای پەروەردگار لە قورئانی پیرۆز فەرمووی:

﴿وَمَن كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلاً﴾(٧٢) الإسراء ، واتە: هەرکەسێك لەم دونیایەدا کوێربێت لە قیامەتیشدا بە کوێری حەشری دەکرێت!، عەبدولاّی کوڕی ئوم مەکتوم کە بانگبێژی پێغەمبەر بووﷺ کە گوێی لەو ئایەتە بوو گریا چونکە کوێر بوو!، فەرمووی جامن چۆن لەدونیاشدا چاوم نەبووە لە قیامەتیشدا چاوم نابێت؟! بەلاّم پێغەمبەرﷺ بە وەحی خوای پەروەردگار ئاگاداری کردەوە: ﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾ (٤٦) الحج ، واتە: مەبەست کوێری چاو نییە، کەسێك لەدونیادا کوێر بووبێ لەقیامەتیش بە کوێری حەشربکرێت! کوێری چاو نا — بەو مانایە کە چاوی نەبینێ- مەبەست ئەوەیە ئەگەر چاوی دڵ کوێر بێ ، ئەوکەسەی کە بەدڵ کوێربێ ئەوکەسە لە قیامەتدا بە کوێری حەشری دەکرێت!، بۆیە ئەتوانین بڵێین:

یەکێك لەوکەسانەی لە قیامەتدا بە کوێری حەشری دەکرێت ئەوکەسەیە کە بەدینی خوا ڕازی نی یە! ، دینی خوای کە ئیسلامە قەبوڵ نییە، ڕاستییەکانی ئیسلام نابینێ و لەئاست ڕاستیەکانی دیندا کوێرە، یا بەشێوەیەکی گشتی ئیسلامی قەبوڵ نییە یان بەشێکی لەئیسلام قەبوڵ نییە، ڕەخنەی لە هەموو ئیسلام هەیە یان لە ئایەتێکی قورئان هەیە، یان لە فەرموودەیەکی پێغەمبەر هەیەﷺ، پێی وایە کە ئەو ئایەتە لە جێی خۆیدا نییە، ئەو فەرموودەیە کە فەرموودەی پێغەمبەرەﷺ ڕاست نییە، ئەو ئینسانە کە ڕەفزی ئایەتێك یان فەرموودەیەك دەکات، ڕەفزی ئیجماعی ئیتیفاقی زانایانی ئیسلام دەکات، ئەوە یەکێکە لەوکەسانەی کە لە قیامەتدا بە کوێری حەشری دەکرێت!، جا بەدڵ ڕەفزی بکات یان بە زمان ڕەفزی بکات، خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ (١٢٤) طـه، واتە: هەرکەسێك پشت لە ئیسلام و قورئان بکات و شوێنی ئیسلام نەکەوێت، ڕەخنە لە ئیسلام بگرێت، لە دونیادا ژیانێکی تەنگی دەدەینێ، ژیانی لێ تەسك و تەنگ و تاریك دەکەین، ناڕەحەتی دەکەین

لەدونیادا، بەڵام هەربەوەش لێناگەرێ دەفەرموێ: لە قیامەتیشدا بە کوێری حەشری دەکەین!، ﴿قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا﴾ (١٢٥) طـه ، ئەو ئینسانە لە قیامەتدا پرسیار دەکات، دەڵێ: پەروەردگارم خۆمن چاوم هەبوو لە دونیا، دونیام دەبینی!، چاوم ساغ بوو، بۆ بە کوێری حەشرم دەکەی؟! دیارە هۆکار هەیە بێ حیکمەت نییە، خوا کاربەجێ (حەکیم)ە لەبەرئەوە دەفەرموێ: ﴿قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسَى﴾(١٢٦) طـه، واتە: ئاوا ئایەتەکانی ئێمەت لە دونیا بۆ دەخوێنرایەوە، ئیسلامت لەپێش دانرابوو، ئامۆژگاریت کراو بۆت ڕوونکرایەوە {فَنَسِيتَهَا}: تۆش لەبیرەخۆت بردەوەو ملت لێ لادا!، پشتت تێی کرد و بەقسەت نەکرد، ئامۆژگاریت دەکرا بەقسەت نەکردن، پێغەمبەرانم ناردن {علیهم الصلاة والسلام}، ئامۆژگاریان کردن و وەحی خوایان بۆ خوێندنەوە، دونیاو قیامەتیان بۆ ڕوونکردنەوە. بەهەشت و جەهەنەمیان بۆ ڕوونکردنەوە، چاکەوخراپەیان بۆ ڕوونکردنەوە. حەلاڵ و حەرامیان بۆ ڕوونکردنەوە، بەڵام بەقسەتان نەکردن، لەبیرە خۆتان بردنەوە {وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسَى}: ئاوا ئەتۆش ئەمڕۆ لەبیر دەکرێی، بەکوێری حەشرت دەکرێ!، ﴿وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِن بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى﴾[١٥٩] (١٢٧) طـه.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، خوای گەورە لە قیامەتدا قسە لەگەڵ سێ ئەندامان دەکات بەرلەوەی قسە لەگەڵ ئەندامەکانی تر بکات، ئینسان چاوی هەیە دەست و گوێچکەو دڵ و زمانی هەیە، قاچی هەیە..، ئەوانە هەمووی بەرپرسیارن لە ڕۆژی قیامەت بەڵام پێش ئەوان لەقیامەتدا پرسیار لە سێیان دەکرێت: لە گوێ ، لە چاو، ئینجا لە دڵ، ئەو سێ ئەندامە پێش ئەوانی تر پرسیاریان لێ

---

[١٥٩] واتە: ئا بەو شێوەیە تۆڵە دەکەینەوە لەوکەسەی کە لە سنوور دەترازێت و باوەڕ بە ئایەت و فەرمانەکانی پەروەردگاری ناهێنێت، بێگومان سزای قیامەت زۆر سەخت ترو بەردەوامترە(لە سزای دونیا).

دەکریٚ!، بۆیە خوای پەروەردگار لە سورەتی (الإسراء) دەفەرمویٚ: ﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾ (٣٦) الإسراء، واتە: گوێچکە و چاوو دلٚ، پێشوەختە بەرلە ئەندامەکانی تر بەرپرسیارن، بۆچی؟ چونکە ئەوانە مەرکەزی قەبولٚن، ئەوانە سەرچاوەی قەبولکردن یان ڕەفزکردنن!، چونکە دەست ئامێری جێبەجێکردنە، هەتا گویٚ قسەیەك وەرنەگریٚ و نەچێتەناو دلٚ، وە دلٚ بڕیاری لەسەر نەدات ئەودەستە جوولە ناکات!!، نە بۆ چاکە جوولە دەکات ، نە بۆ خراپە جوولە دەکات..، لەبەرئەوە دەست ئامرازی جێبەجێکردنە، دەست تەنفیز دەکات بەلاٚم دلٚ بڕیاردەدات!، دلٚ پایتەخت (عاصمة)ی ئینسانە، مەلبەندی مەملەکەتی ئینسانە، هەتا دلٚ بڕیار نەدات لەسەر چاکە دەست حەرەکە ناکات!، وە زمان حەرەکە ناکات!، وە قاچت حەرەکە ناکات بۆ شوێنێك جا لەسەر چاکە بێت یان لەسەر خراپە بێت! دەبیٚ دلٚ بڕیاربدات، دەبیٚ گوێچکە قسەیەك ببیستیٚ وە دلٚ فیکری لێبکاتەوە ینجا بە زمان وەلاٚمی ئەداتەوە کە ئەو زمانە ئامێری جێبەجێکردنە، بۆیە گویٚ و چاوودلٚ بەر لە هەموو ئەندامەکان بەرپرسیارن لە ڕۆژی قیامەت!، بەو گوێچکەیەت گوێت لەچی گرتووە؟ چیت وەرگرتووە؟ وەئەوچاوە چیت پیٚ بینیوە؟ وە ئەو دلە چ بڕیارت لەسەرداوە؟ ئایا ئەو دلەت لەپێناوی هەزم کردنی دینی ئیسلام بەکارهێناوە یان باوەشی لە دونیاداوە؟!، بۆیە دەلێین: کاتێك کە خوای گەورە موحاسەبەی ئەندامەکان دەکات زمان لە ڕۆژی قیامەتدا وەلاٚم ناداتەوە، ئەوجار خوای پەروەردگار خەتم لەسەر زمان دەدات:﴿ الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ ﴾(٦٥) یس ، خەتم لەسەر زمانی گوناهباران و بیٚ باوەڕان و ستەمکاران دەدات، زمانیان لاڵ دەبیٚ!، ﴿وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ﴾ واتە: ئەوجار دەستەکانیان قسەمان لەگەلٚ دەکەن!، وەختیٚ کە زمان شاهێدی نەداو خۆی کەڕو لاڵ کرد ئەوکاتە دەبیٚ دەست قسەبکات ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (٢٤) النور، بەلیٚ دەست قسە ددکات، قاچەکان

قسەدەکەن، زمان قسە دەکات، ئەوانە هەموویان قسەدەکەن و شاهێدی لەسەر ئەو ئینسانە ئەدەن، وە گوێ و چاوو پێستیان شاهێدییان لەسەر دەدەن، بۆیە نەفسی ئینسان دێتە قسەو بە پێستەکانیان دەڵێن: بۆ شاهێدیمان لەسەردەدەن؟ ﴿وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا﴾ (٢١) فصلت، ئەوانیش دەڵێن: ﴿قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ (٢١) فصلت، واتە: ئەوخوایە بە قسەی هێناین کە هەمووشتێکی بەقسەخستوە، بەدەست ئێمە نییە!، تەنانەت پێستی ئینسانیش قسە دەکات لەسەر ئەوەی چی کردووە لەدونیا!!، بۆیە خۆشەویستەکانم: وەختێ کە زمان مانیع دەبێ ئەوجار خەتم لەزمان دەدرێ و دوایی دەست و قاچ و شوێنەکانی تر دێنە قسەو قسەدەکەن، بۆیە دەتوانین بڵێین مەسئولیەتی یەکەم دەکەوێتە سەرشانی دڵ!، ئەوجار گوێچکەو چاوو ئەندامەکانی تری ئینسان.

کەواتە ئەوانە لە قیامەتدا بەکوێری حەشریان دەکرێ ئەوکەسانەن کە چاویان کوێرە کە گوێیان کوێرە، وە دڵیان کوێرە!، خوای پەروەردگار لە سورەتی (الأعراف) دا دەفەرموێ: ﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ (١٧٩) الأعراف، واتە: بۆ دۆزەخمان دروستکردوون و ئامادەکردوون (کە سوتەمەنی جەهەننەمن) زۆر لە جنۆکەو ئینسان کە دڵیان هەیەو پێی تێناگەن، حەق وەرناگرن، بیر لە حەق ناکەنەوە، حەق و ناحەق لێك جیاناکەنەوە!، ﴿وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا﴾: چاویان هەیە بەڵام بەچاو حەق نابینن و حەق و ناحەق لێك جیاناکەنەوە، بەیەك چاو تەماشای حەق و ناحەق دەکەن، ﴿وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا﴾: گوێچکەیان هەیە بەڵام بە گوێ حەق وەرناگرن و گوێ لە حەق ڕاناگرن، لەناحەق بەکاری دێنن، حەق و ناحەق تێکەڵ دەکەن، ﴿أُوْلَئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾: ئەوانە وەکو ئاژەڵ و ماڵات وان بەڵکو سەرلێشێواوتریشن!، ئەوانە بێئاگان!.

چۆن دڵ کوێر دەبێ؟، ئایا دڵ چاوی هەیە هەتا کوێربێ؟!، بەڵێ دڵ کوێر دەبێ: ﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾ (٤٦) الحج، دڵی کوێر ئەو دڵەیە کە ئیمانی تێدا نییە، کە خواناسینی تێدانییە، کە داهاتووی خۆی نازانێ، دڵی کوێر ئەو دڵەیە کە قورئان کاری تێناکات!، قورئانی بەسەردا دەخوێندرێتەوە کاری تێناکات، ئەو قورئانەی کە بەسەر بەردو شاخ و چیاکاندا لەدونیا بخوێندرێتەوەو نازڵ ببێ پارچە پارچە دەبن!، ﴿لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ (٢١) الحشر، واتە: ئەگەر ئەو قورئانە نازڵ بکەین بەسەر شاخ و چیاکاندا، ئەو چیایانە لەترسی خوا پارچە پارچە دەبن!، خوا ئەفەرموێ: ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾(٤٣) العنكبوت، واتە: ئەو نموونانە بۆ خەڵك دێنینەوە بەڵام عاقڵ و بیرمەندەکان نەبێ تێناگەن و بیری لێناکەنەوە!، بەڵێ ئەو قورئانەی کە بەسەر شاخدا نازڵ ببێ پارچە پارچە دەبێ بەڵام ئەو دڵە کاری تێناکات!!، ئەو دڵەی کە قورئان کاری تێناکات لە بەرد ڕەقترە!، بۆیە کاری تێناکات!.

بۆچی قورئان بەرد پارچە پارچە دەکات بەڵام تەئسیر لە دڵ ناکات؟! ئەو دڵەی کە قورئان تەئسیری تێناکات لە شاخ و بەرد و چیاکان ڕەقترە! ئایا دەبێ دڵ لە بەرد ڕەقتر بێ؟ بەڵێ خوا نموونەمان بۆ دەهێنێتەوە لەسەردەمی یەکێك لە پێغەمبەراندا کە حەزرەتی موسایە کە بەنوئیسرائیل چۆن دڵیان ڕەق بووە؟ وەختێ کە لە دەشتێکدابوون داوای ئاویان کرد، داوای خواردنیان کرد، داوای سێبەریان کرد...، خوا هەموو ئەوانەی بۆناردن: هەوری بۆ ناردن سێبەریان لەسەر بکات، خوای پەروەردگار فەرمانی بە حەزرەتی موسا کرد کە بە گۆچانەکەی لەبەرد بدات ئەوبەردە شەق بوو دوانزە کانیاوی لێ هاتەدەرەوە، دوانزە تیرە بوون هەر تیرەیەك چویە سەر کانیاوەکەی خۆی و ئاوی لێ خواردەوەو مەڕو ماڵاتەکەیان تێرکرد، ئیحتیاجیاتی خۆیان پێکرد، ئینجا داوای خواردنیان کرد خواردنیان لە ئاسمانەوە بۆ هاتەخوارەوە، داوای سێبەریان

کرد هەوریان بۆهات سێبەریان لەسەریکات ئینجا ئەوان هەر مانیع بوون و ناسوپاسگوزار بوون بۆیە خوای پەروەردگار غەزەبی لێگرتن!، ئەفەرموێ: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ (٧٤) البقرة، واتە: دڵتان ڕەق بوو (ئەی بەنی ئیسرائیل) لەبەرد ڕەقتر!!، دڵێك لەبەرد ڕەقتر بێت دەبێ چۆن بێت؟!{أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً}،﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ﴾ (٧٤) البقرة واتە: بەردی واهەیە ڕووباری لێ دێتەدەرەوە وەکو ئەو بەردەی کە حەزرەتی موسا شەقی کردووە!، بەردی واهەیە شەق دەبێ و ئاوی لێ دێتەدەرەوە! بەردی واهەیە لە ترسی خوا لەت لەت دەبێ و دەتوێتەوە ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (٧٤) البقرة، واتە: بەردی واهەیە لە ترسی خوا دەتوێتەوە!، ئەی بۆ دڵی ئینسان قورئان کاری تێناکات؟! ئەی بۆ دڵی ئینسان کە ئایەتی بەسەردا ئەخوێندرێتەوە نالەرزێ؟!، دڵی ئیماندار ئەو دڵەیە: ﴿إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ (٢) الأنفال، واتە: وەختێ کە خوای پەروەردگار باسکرا دڵی دەلەرزێ و دەترسێ! وە کە ئایەتەکانی بەسەردا خوێندرانەوە ئیمانیان زیاد دەبێ، بەڵام دیارە ئەوانەی کە قورئان تەئسیریان تێناکات دڵیان لە بەرد ڕەقترە!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ﴾ (٣٧) ق، واتە: ئەو قورئانە ئامۆژگاریە بۆ کەسانێك کە دڵیان هەبێ، واتە دڵێکیان هەبێ بیری لێ بکاتەوەو وەری بگرێ، بۆیە خۆشەویستەکانم زۆر جار ئەوکەسانەی کە حەزیان لە گوێگرتن لە قورئان نییە، حەزیان لە گوێگرتن لە ئامۆگاری نییە، بە گوێگرتن لە ئیسلام نارەحەت دەبن و تێکدەچن! خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ (٤٥) الزمر، واتە: وەختێ کە باسی خوا کرا، باسی دین کرا، ئەوانەی کە باوەڕیان بە خوا نییە، باوەڕیان بەڕۆژی قیامەت نییە یان

زەعیفە..، دڵیان دەگوشرێ و تێکدەچێ و ناڕەحەت دەبن!، ئەتۆ ئەتوانی تەجروبەی بکەی کەسێك کە باسی ئیسلام و دینت بۆ کرد و پێی خۆشبوو ئەوە دیارە ئەو ئینسانە مسوڵمانە، وەکو چۆن مسوڵمان پێی خۆشە، خوا ئەفەرموێ: ﴿الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللّهِ﴾ (٢٨) الرعد، واتە: دڵیان بە زیکری خوا ئارام دەبێ ، وەختێ کە باسی خوا کرا دڵیان مطمئن دەبێ و دەکرێتەوە.

بەڵام ئەگەر دڵی بە ئیسلام تێکچوو، دڵی بە ئامۆژگاریەکانی ئیسلام و گوێگرتن لە قورئان تێکچوو و ناڕەحەت بوو، ئەوا ئەوکاتە بزانە کە ئەو ئینسانە دڵی ڕەق و کوێرە!، زۆرجار بینیومانە زۆرکەس کەکاتێك مامۆستایەك وتار دەدات و ئامۆژگاری دەکات هی وا هەیە حەزی لە ئامۆژگاریەکە نییە هەڵدەستێ لە مەجلیسەکە دەڕوات و دەچێتە دەرەوە!، مەجلیسەکە بەجێدەهێڵێ یان خۆی مەشغوڵ دەکات بە تەنیشتی خۆی بۆئەوەی کە گوێی لە قسەکانی مامۆستا نەبێت!، ئەوە دڵی ڕەش بووە، دڵی ڕەق بووە، ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (١٤) المطففين، واتە: بەهۆی ئەوەی کە زۆر گوناهی کردوون دڵی مۆری لێدراوە و دڵی ڕەق بووە، کەمرەو ژەنگی لێ نیشتووە، دڵی ڕەش بووە: ﴿خَتَمَ اللّهُ عَلَى قُلُوبِهمْ﴾ (٧) البقرة.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: جا ئەگەر دڵ ڕەق بوو ئینسان وای لێدێ گوناه بکات یان نەیکات، گوناه ببینێ یان نەیبینێ پێی تەبیعی یە!!، بەداخەوە زۆرجار ئێمەی مسوڵمانیش وامان لێدێ، بەلای ئافرەتی ڕووت دا تێدەپەڕین پێمان شتێکی زۆر ئیعتیادی یە!، شتێك بە دڵماندا نایەو ناڕەحەت نابین!، بەلای مەشروباتدا تێدەپەڕین دڵمان هیچ ناکات و ناڕەحەت نابین!، بەلای زوڵم دا تێدەپەڕین دەبینین زوڵمێکەو دەکرێ پێمان شتێکی تەبیعی یە!، بەلای گوناهدا تێدەپەڕین پێمان تەبیعی یە، نەهی لە خراپە ناکەین و فەرمان بە چاکە ناکەین!، بەلای سوکایەتیکردن بەدین تێدەپەڕین پێمان تەبیعی یە!!، ئەوە هەمووی هۆکارەکەی چی یە؟ هۆیەکەی ئەوەیە دڵمان ڕەق بووە!!، دڵمان

ئیمانی تێدا لاواز بووه پێویستی به شەحن کردنەوه هەیه، چونکه ئـەو ئیمانـه زیاد دەکات و کەم دەکات!، به ئەندازەی ئەوەی گوێ له قورئان بگری، گوێ له ئامۆژگاری دینی بگری و هاتوچۆی مزگەوت بکەی عیبادەتت زیادبکەی ئیمان زیاد دەکات، بەئەندازەی ئەوەی کـه لـه قورئـان دوور بیـت و لـه مزگـەوت و مـسولّمانان دووربیت، وه له ئامۆژگاری مـسولّمانان دووربیت و عـیبادەتت کـەم بێت یان گوناهان بکەی...، ئەو دڵه ڕەق دەبـێ ، ئـەو ئیمانـه زەعیـف و لاواز دەبێت وه ئەوشەیتانه زیاتر کاریگەری خۆی دەکات لەسەر دەروونی ئینسان.

جا ئەگەر دڵ ڕەق بوو بێگومان شـوکری خـوا ناکـات، ئەگـەر دڵ کـوێر بـوو قەناعەتی نابێت، صەبری نابێ لەســەر بەلاّوموصـیبەت، ئەگـەر هـەر بەلاّیـەکی بۆهات تووشی گوناه دەبێ!، زمانی قسەی ناشیرین دەکات و ناشکور دەبێت، بـه نەخۆشی وبەلاّ ناشکور دەبێ، نـاتوانێ سـەبربگرێ لەسـەر عیبـادەت و نـەکردنی گوناه ، وەهەروەها تووشی نیفاق دەبێ، جاری واهەیه دڵ درۆ لەگەڵ زمان دەکات دڵ شتێکی تێدایه زمان شتێکی تر دەڵێت!، خوا سەبارەت بەوکەسانه دەفەرموێ: ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ (١٦٧) آل عمران، واته: به زمـان شـتێك دەڵێن بەلاّم شتێکی تریان له دڵدایه!، لەبەرئەوه کاتێك که دڵ کوێر بوو وادەکات که لەگەڵ زمانیشدا موافیق نەبێ و درۆ له گەڵ زمانی خۆیشی دەکات.

خۆشەویستەکانم، ئەوه ئەگەر دڵ کوێر بوو، ئەی ئەگەر چاو کوێربوو!، ﴿وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا﴾ (١٧٩) الأعـراف، واته: چاویان هەیه بەلاّم حەق بەچاوی خۆیان نابینن!، حەق و ناحەق تێکەڵ دەکات، ئەو چاوه بۆئەوەیه ئینسـان ڕێگای هیدایەتی خۆی بدۆزێتەوه، خوائەفەرموێ: ﴿وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ (١٠) البلـد، واته: ڕێگای ڕاست و خراپمان بـۆ ئینسـانەکان ڕوونکردۆتـەوه، دەی ئـەو چـاوه بۆئەوەیـه ئینـسان ڕێگـای ڕاسـت بزانـێ و ڕێگـای چـەوت بزانـێ نەکەوێتـه هەڵدێرەوه، نەکەوێـته تەلان و هەڵەمووتەوەو هەڵنـەدێرێ!، بۆئـەوەی بۆخـۆی بەرپێی خۆی ببینێ و بەرپێی خەڵکیش ڕوون بکاتەوه، دەستی خەڵکیش بگرێ،

بەلاّم کەسێك بۆخۆی ڕێگای خۆی نەزانێ بەتەئکید ناتوانێ ڕێگا بە خەلّکیش نیشان بدات چونکە کوێر بۆخۆی کوێرەوەری هەیە چۆن ئەتوانێ خەلّکی هیدایەت بدات، ژیانی ئەوکەسانەش کە شوێنی دەکەون تووشی کوێرەوەری دەکات، دیارە مەبەست کوێری دلّە، کوێری بەو مانایە کە ئیلتیزام بە دینی ئیسلامەوە ناکات، بەلّێ وەختێ کە چاو کوێربوو بەیەك چاو تەماشای حەلاڵ و حەرام دەکات، قسەی چاك و خراپ وە حەق وناحەق و پیاوی چاك و خراپ لێك جیاناکاتەوە، لەیەك تەرازوویان دادەنێ!، نالّێ ئەوە پیاوی چاکەو قسەی چاکی کردووەو کردەوەی چاکی کردووە بەپێی شەریعەتی ئیسلام پێویستە من مەدحی بکەم، نا لەبەرئەوەی کە خزمیەتی یان دۆستیەتی یاخود مەسلەحەتی پاراستووە، یان لەبەرئەوەی کە موعامەلەی لەگەلّدایە و وەزیفەکەی پاراستووەو دیفاعی لێکردووە دیفاعی لێدەکات، نالّێ ئەوە چەندە لە ئیسلام نزیکە یان دوورە!!، لەبەرئەوە ئینسان ئەگەر حەق و ناحەقی بەچاو لێك جیا نەکردەوە بەپێی شەریعەتی ئیسلام ئەوا ئەو ئینسانە بەکوێری ناودەبرێت و یەکێکە لەوکەسانەی کە بەکوێری حەشر دەکرێت، ئەوە کوێری چاوە.

ئینسانی چاوساغ ئینسانێك کە چاوی کوێر نەبێ دەبێ عیبرەت لە دەوروبەری خۆی وەربگرێ، دەبێ عیبرەت لە نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار وەربگرێ و تەماشای نیعمەتەکان بکات، دلّی بە نیعمەتەکانی خوا بکرێتەوە، تەماشای خۆی بکات ئەو نیعمەتانەی خۆی بهێنە بەرچاو، ئەو نیعمەتانەی خوای پەروەردگار کە پێی داون: چاو، دەست، زمان، دلّ..، ئەوە هەمووی نیعمەتی خوان، بۆ چاو نابینێ!! ﴿فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ﴾ (٥) الطارق، واتە: با ئینسان تەماشا بکات لەچی دروست بووە؟!، لە صەحیحی بوخاری دا هاتووە پێغەمبەرﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە دەفەرموێ[١٦٠]: ڕۆژێك خوای پەروەردگار ویستی

[١٦٠] شعب الأيمان (الطبعة الأولى- بيروت) ، فصل/ ما جاء في كراهية رد من جاء سائلاً رقم الحديث ٣٤٠٢

سێ کەسان تاقی بکاتەوە، سێ کەس هەبوون: یەکیان کوێربووە، یـەکیان کەچـەڵ بووە (سەری رووتاوەتەوە)، یەکێکیـشیان جـسمی بەڵـەك بـووە!، خـوای گـەورە یەکێك لە مەلائیکەتەکان دەنێرێ بۆئەوەی کە تاقیان بکاتەوە، ئەو مەلائیکەتـە دەچێتە لای هەرسێکیان..، دەچێتە لای کوێرەکـە پێـی دەڵـێ: تەمـەننای چـی دەکەی لە دونیا؟ ئەویش دەڵێ: دەمەوێ چاوم هەبێت، نیعمەتی دونیـام هـەموو لێ حەرام بووە، کە چاوم نەبێ پێم وایە دونیام نییە!، پێم خۆشە چاوم هەبێ، ئـەو مەلائیکەتە دوعای بۆ دەکات و خوای پەروەردگار چاوی ئەداتـەوە، وە دوعاشـی بۆدەکات مالاّتیشتی بداتێ بۆئەوەی کە پێی بژیێ، دەچـێتە لای کـابرای بەڵـەك بەهەمان شێوە لێی دەپرسێ: تەمەننای چی دەکەی؟ ئەویش دەڵێ: خەڵك گاڵتەم پێدەکات بەڵەکم جسمم تەواو نییە، پێستەکەم باش نییە دەمەوێ پێـستەم وەکـو هی ئادەمیزادەکان بێت، دوعای بۆ دەکات و چاك دەبێتەوەو خـوای پـەروەردگار (وەکو تاقیکردنەوە) مالاّتیشی دەداتێ!، وەهەروەها ئەوەی تریشیان کـە کەچـەڵ بووە و سەری رووتاوەتەوە بەهەمان شێوە..، پاش چەند ساڵێك خوای پەروەردگار ئەو مەلائیکەتە دەنێرێتەوە بۆلای هەرسێکیان کـە دەوڵەمەنـدبوون، دەچـێتەلای کابرای بەڵەکەکە پێی دەڵێ: ئەوە من هاتووم موسافیرم لـێم قـەوماوە هاتوومـە لەو مەڕو مالاّتەی شـتێکم بـدەیێ، ئـەتۆ خـوای پـەوەروەردگار نیعمـەتی لەگـەڵ کردووی کاتی خۆی ئاواو ئاوا بووی بەلاّم ئێستا خوا چاکی کردوویتەتەوە..، ئـەو ئینسانە دەڵێ: نەخێر من لە باب و باپیرانمەوە هەر دەوڵەمەند بووم و، ئـەو نـازو نیعمەتەش کە هەمە هی خۆمەو بەخۆم پەیدام کردووە، بەهەمان شـێوە دەچـێتە لای کابرای سەر رووتاو ئەویش بەهەمان شـێوە هـەر ئـەو وەلاّمـە ئەداتـەوە..، دەچێتەلای کوێرەکەو پرسیاری لێدەکات دەڵێ : هاتووم ئەگەر خێرێکم پێ بکەی موسافیرم ، ئەویش پێی دەڵێ: ڕاستە خوای پەروەردگار ئەو چاوە ساغانەی بەمن دانەوە کە پێشتر کوێر بووم، ئەو نـازو نیعمـەت و مەڕومالاّتـەش کـە ئـەیبینی هەمووی نیعمەتی خوایەو خوا بەمنی بەخـشی کـە هـەژار بـووم، بـڕۆ هەرچـی

دەتەوێت هەڵبژێرەو چەندەی دەتەوێ بیبە!، ئەو ئینسانە بە چاوی ڕاستەقینەوە تەماشا دەکات، بەڵێ ئەو مەلائیکەتە دەڵێ: ئەوە من تەنها هاتووم بۆ تاقیکردنەوەتان، ئەوە ئەتۆ خۆت و نیعمەتەکانت بەردەوام بێ بەلاّم ئەو دوانەی تر وەکو خۆیان لێبێتەوە، خوای پەروەردگار وای کرد کە ئەو کوێرە خوا چاوی ساغی دایەوەو بەو نازو نیعمەتەی شادکرد بەلاّم ئەوانیتر وەکو خۆی لێکردنەوە ماڵیشی لێ سەندنەوەو توشی نەخۆشیشی کردنەوە!.

ئەوە فەرموودەی پێغەمبەرەﷺ کە ئینسان ئەگەر نازو نیعمەت بەچاوی خۆی نەبینێ و تەماشای خۆی نەکات، شوکر نەکات لەسەر نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار خوا دەستەلاّتی هەیە لە دونیاشدا لێمان بسێنێتەوە بەرلەوەی لە قیامەتدا موحاسەبەمان بکات.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: چاوی کوێر ئەو چاوەیە کە بە بینینی مسوڵمان و سەرکەوتنی نارەحەت بێ، وە بە موقەددەساتی ئیسلام نارەحەت بێ، چاوی بە مسوڵمان هەڵنەیەت!، چاوی بە حەق هەڵنەیەت!، ئەو چاوە کوێرەو لە قیامەتدا بەکوێری حەشری دەکرێت، بۆیە ئینسانی مسوڵمان دەبێ بە بینینی مسوڵمانان بگەشێتەوە، وە بەبینینی سوننەتی پێغەمبەرﷺ دڵخۆش بێت، کە ئەبینێ کەسێك ڕاستی دەڵێت زۆر دڵی پێ خۆش بێت، کە ئەبینێ کەسێك نوێژدەکات دڵی پێ خۆش بێت، کە ئەبینێ مسوڵمانێك لە خۆشیدایە یان دەوڵەمەند دەبێ دڵی پێ خۆش بێت، بە پێچەوانەوە دیارە ئەوچاوە کوێرە!.

بەڵێ خۆشەویستانم، ئەی ئەو گوێ یەی کە کوێرە!، ئەو گوێچکەیە کوێرە وەختێ کە گوێی لە قورئان دەبێ یان وەختێ کە گوێی لە حەق دەبێت پێی نارەحەت دەبێ!، وەختێ کە ئامۆژگارییەکی دەکرێت پێی نارەحەت دەبێ، خوا ئەفەرموێ: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّـهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ (٢٠٦) البقرة، واتە: ئەوکەسە ئەهلی نیفاقەو دووڕووە کە کاتێك پێی دەگوترێ لەخوا بترسەو پارێزی لێ بکە خۆبەزل دەگرێ!. هەرکەسێك ئامۆژگاری

کرا پێی ناخۆش بوو، قسەی حەقی پێ گوترا پێی ناخۆش بوو ئەوا یەکێك لە صیفاتی نیفاقی تێدایە کە خۆبەزلزانینە (خوا بمانپارێزێت).

برای بەڕێزم: هەر مسوڵمانێك ئامۆژگاریت بکات پێت خۆش بێت! وەلاَهی لە گەورەترین نیعمەتی خوا کە بە تۆ ببەخشرێ لە دونیا ئامۆژگاری خێروچاکەیە!، ماڵی دونیا ڕاستە نیعمەتی خوایە بەلاَم نیعمەتی گەورە نی یە، یەکێك لە گەورەترین نیعمەتەکان ئەوەیە لە دونیادا کەسێك ئامۆژگاری چاکەت بکات ئەوە نیعمەتێکی گەورەی بەتۆ داوە!، ڕێگای بەهەشتێت نیشان بدات ئەوە لە گەورەترینی نیعمەتەکانە! ئیمانت لەدڵدا بچەسپێنێ و قسەیەکی خێرت بۆ بکات جا بتناسێت یان نەتناسێ ئەوە باشترین چاکەی لەگەڵ تۆ کردووە!، خوای گەورە هیدایەتی داوە لەسەر دەستی ئەو نیعمەتێکی گەورە بەتۆ ببەخشرێ چونکە ڕێگای بەهەشتی نیشانداوی، ئەگەر لە حەڕامێکت دوورخاتەوە نیعمەتی باشی لەگەڵ تۆ کردووە، چونکە تۆش ئەگەر ئەو نیعمەتە گەورەیە قەبوڵ نەکەی بێ وەفاو سپڵەی، جاهیل و نەفامی!، لەبەرئەوە ئەو نیعمەتە گەورەیە قەبوڵ بکە خۆ ئەگەر قەبوڵی نەکەی و خۆبەزل بگری یەکێك لە صیفاتی نیفاقت تێدایە، لەبەرئەوە پێت خۆش بێت هەرکەسێك ئامۆژگاریت بکات، وە هەرکەسێك ئامۆژگاریت بکات لەسەر چاوی خۆتی دابنێ و بڵێ زۆر مەمنون، زۆر سوپاست دەکەم مادام لەبەر خاتری خواتە خوا خێرت بنوسێت!، وە ئەو کەسەش کە ئامۆژگاری دەکات بەڕاستی دەبێ زۆر دڵی بەوە خۆش بێت کە ئامۆژگاری مسوڵمانێکی کردووە..، پێغەمبەر ﷺ بە ئیمامی عەلیی دەفەرموێت: (لَـئن يَهدِيَ اللّهُ بِهُداكَ رَجُلاً واحِداً خيرٌ لَكَ من حمر النَّعم)[١٦١] واتە: ئەگەر خوای گەورە لەسەر دەستی تۆ کەسێك مسوڵمان بکات، تۆ بکاتە هۆکاری ئەوەی لە حەڕامێکی بگێڕێتەوە، بۆتۆ لە دونیاو لە هەرچی تێیدایە باشترە!، جا بەڕاستی

[١٦١] حلية الأولياء (الطبعة الرابعة- دار الكتاب العربي)/ علي بن أبي طالب، جزء ١ ، صفحة ٦٢

نیعمەتی گەورە ئەوەیە كە ئینسان بەهرەمەند بێت لە ئامۆژگاری خەڵك وە گـوێ لە ئامۆژگـاری خـەڵك بگرێـت و خۆبەگـەورەزانین(تكبُـر)ی نـەبێت كـە ئەگـەر مامۆستایەك رێگای ئامۆژگاری پێ نیشان بدات.

لە كۆتایی دا دەڵێم: با ئێمە دڵمان بە نووری ئیسلام و قورئان زیاتر ڕۆشنا بكەینەوە، هەتا گوێ لە قورئـان بگـرین زیـاتر ئیمانمـان زیـاد دەكـات، هـەتا هاتوچۆی مزگەوت بكەین ئیمانمان زیاد دەكات و دڵمان زیاتر بە نووری ئیسلام دەدرەوشێتەوە، بە ئەندازەی هاتوچۆكردنی جومعەو جەماعەت و گوێ گرتن لە وتاری جومعە، گوێگرتن لە وتاری مامۆستایان، نزیكبوونـەوە لـە مـەجلیـسی مامۆستایان و پیاوچاكان ئینسان ئیمانی زیاد دەبێت و دڵی مطمئن دەبێت، وە ئینسان لە كوێریی دڵ دەپارێزرێت، ئینجـا هـەتا گـوێبگرین لـە قورئـان ئـەو گوێیەمان زیاتر وادەكات بەهۆی دڵەوە كە بەیەكـەوە پەیوەسـتن و پەیوەنـدییان پێكەوە هەیە بتوانن چاكە بكەن و فەرمان بە چاكە بكـەن، چـونكە ئەگـەر دڵ ئیمانی تێدا چەسپا وچاك بوو ئەوكاتە دەستیش باش دەبێـت، قـاچ و زمـان و چاویش باش دەبن. وە بە چاوەكانیـشمان عیـبرەت وەربگـرین لـە دەوروبـەری خۆمان ئینسان كە تەماشای مەخلوقاتی خوا دەكات ئیمـانی پـێ زیـاد دەبـێ بەهۆی چاوەوە!، تەماشاكردنێكی ورد بە چاو پاشان بیركردنەوەیـەكی چـاك بـە مێـشك و، پاشـان بڕیـاردان بـە دڵ ئیمـان زیـاد دەكـات!، ئەوكاتـە هـەموو ئەندامەكانمان سەلامەت دەبن و هەموو ئەندامەكانمان لەخێر كاردەكەن و خۆیان لە گوناهان دەپارێزن.

جا لە خوای پەروەردگار داواكارین و دەپاڕێینەوەو دەڵـێین: یـاڕەببی خوایـە ئیمانمان لەدڵدا زیاتر بچەسپێنی، ئیمانمان زیـاتر لەدڵـدا جـۆش بـدەی، خوایـە خۆشەویستی خۆت و خۆشەویستی پێغەمبەرەكەت و دینەكەت زیاتر لەدڵماندا بچەسپێنی، خوایە هەرچی كەتۆ پێت ناخۆشە لەدڵمان بیبەیە دەرەوە، یـاڕەببی خوایە هیدایەتمان بدەی بۆئەوەی بەزمان و دەست و گوێچكەمان ، بە دەسـت و

قاچمان چاکە بکەین یا رب العالَمین، خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بهێنی، خوایە لە مردووەکانمان خۆش بی، خوایـە هیدایـەتی هەموولایـەکمان بـدەی، خوایـە خۆمان و میللەتەکەمان لەژێر ئـالاّو سـێبەری ئیـسلام بحەسـێنیەوە، یـارەبی خوایە خۆمان و میللەتەکەمان لە دەردو بەلاّو نەهامەتی ئەو زەمانە بپـارێزی، یارەبی خوایە هـەموو مـسوڵمانانی دونیـا لـە دەردو دەردەسـەری بپـارێزی، ڕزگاریان بکەی لەدەستی زوڵم و ستەم یا رب العالَمین، خوایە لـە مردووەکانمـان خۆش بی، خوایە هیدایەتی گەنجەکانمان بدەی، خوایە دوعای پیرەکانمـان قـەبوڵ بکەی، یارەبی خوایە لە مردووەکانمان خۆش بی، خوایە شیفای نەخۆشـیەکانمان بهێنی، خوایە بە مسوڵمانی بمانژیێنی و بە مسوڵمانی بمانمرێنی.

ئامیـــن

أقول قولي هذا وأستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين أجمعين،

وبعد أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

{رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ} أمين.

سوپاس و پێزانین

جێی خۆیەتی سوپاسێکی گەرمی هەموو ئەو کەسانە بکەم کە هاریکارو یارمەتیدەرم بوون بۆ بەجێگەیاندنی ئەم کارو پرۆژەیە ئەگەر بە سەرنج و پێشنیارێکیش بێ، بەتایبەت سوپاسی جەنابی مامۆستا علی باپیر و مامۆستا حەسەن بابەکر دەکەم کە ئەرکی پێداچونەوە و ڕێڕوونییان گرتە ئەستۆ.

وەهەروەها دەستخۆشی لە کاك موسلیم ی برام و کاك سەلاحەدینی پورزام دەکەم کە ئەرك و ماندوبوونی باشیان کێشا لە تایپکردنی وتارەکان، وەهەروەها مامۆستا شاخەوان کە دیزاینی ناوەوەی کتێبەکەی جێبەجێ کرد، خوای کارزان (سبحانه وتعالى) پاداشتی بەخێری هەموان بداتەوە.

ئامادەکار

شەهید مامۆستا عبداللە قەسری لە چەند وێنەیەك دا

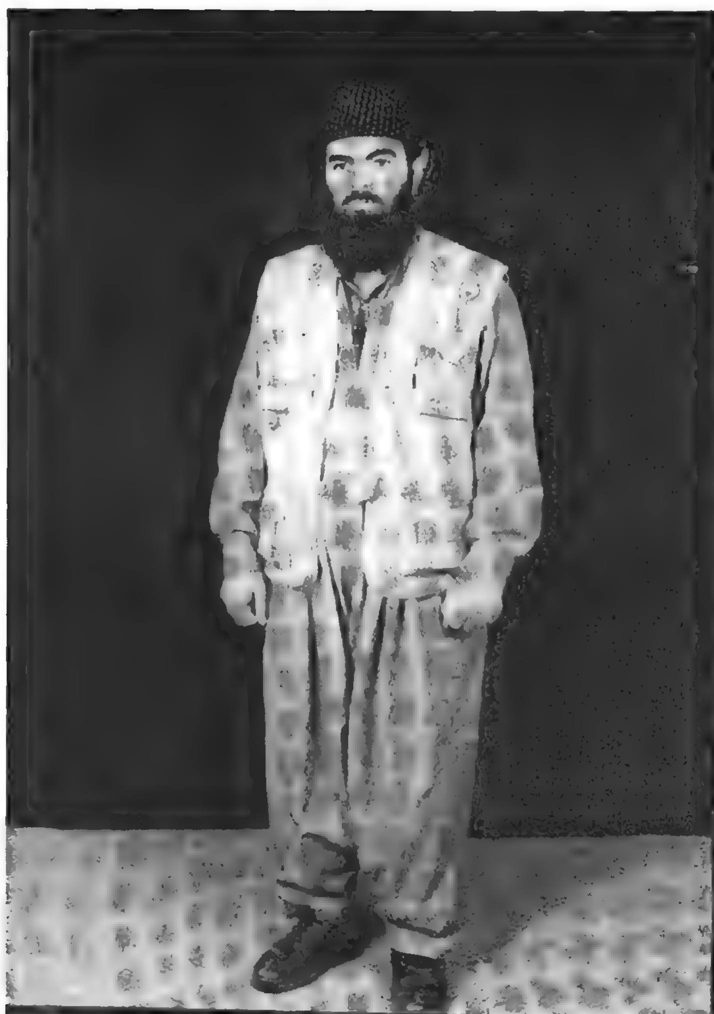

پەراوێز

شەهید مامۆستا (عبدالله قەسرێ)

شەهید مامۆستا عبدالله قەسرێ لە چەند دێرێکدا :

- ناوی (عبدالله رسول احمد)ە،لە ساڵی 1968لە گوندی (ناوخان)ی دۆڵی (باڵەییان)ی سەر بە پارێزگای (هەولێر) لە دایك بووە .

- زۆربەی زانستە شەرعییەكانی لای مامۆستایانی دەوروبەری هەولێر تەواو كردوە و وتاربێژێكی لێهاتوو بووە .

- لە ساڵی 1990تێكەڵ بە كاری سیاسی ئیسلامیی بووە و لە بزووتنەوەی ئیسلامیی پێشوو ماوەیەك بەرپرسی مەڵبەندی هەولێر و دواتر بەرپرسی مەڵبەندی ڕانیە بووە .

- لە ساڵی 1998بڕوانامەی بەكالۆریۆسی لە كۆلێژی شەریعەی دهۆك بە دەستهێناوە .

- لە كۆمەڵی ئیسلامیی كوردستاندا ئەندامی مەكتەبی سیاسی بووە و ڕۆڵی بەرچاوی هەبووە .

- لە 1ی محرمی 1424ی كۆچی بەرامبەر 4/3/2003ی زایینی خۆی و چوار لە پاسەوانەكانی لە بازگەی (تاسلوجە)ی سلێمانی شەهید كرا.

چاپخانەی ڕۆژهەڵات/هەولێر